

**20. YÜZYILDA AVRUPA VE TÜRKİYE'DE
TERÖRİZM VE TERÖRLE MÜCADELE**

Şükrü TÜRKÖZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şefik DENİZ

Eylül 2011

Afyonkarahisar

**T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**20. YÜZYILDA AVRUPA VE TÜRKİYE'DE
TERÖRİZM VE TERÖRLE MÜCADELE**

**Hazırlayan
Şükrü TÜRKÖZ**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Şefik DENİZ**

AFYONKARAHİSAR 2011

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**20. Yüzyılda Avrupa ve Türkiye’de Terörizm ve Terörle Mücadele**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

09 /09/2011

Şükrü TÜRKÖZ

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Şefik DENİZ

.....

Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM

.....

Yrd. Doç. Dr. Kerim ÇINAR

.....

Sosyoloji anabilim dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Şükrü TÜRKÖZ' ün, **“20. Yüzyılda Avrupa ve Türkiye’de Terörizm ve Terörle Mücadele”** başlıklı tezi, 09.09.2011 günü, saat 15.00’de Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

ÖZET

20. YÜZYILDA AVRUPA VE TÜRKİYE’DE TERÖRİZM VE TERÖRLE MÜCADELE

Şükrü TÜRKÖZ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Eylül 2011

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şefik DENİZ

Terör, korkutmak, dehşete düşürmek, caydırmak gibi anlamları ifade etmektedir. Terörizm ise bir ideoloji doğrultusunda kişi, grup veya devlet tarafından genellikle siyasal amaçlara ulaşmak adına düzenli olarak şiddet uygulanmasıdır.

Terörle mücadeleyi, iki başlık altında ele almak mümkündür. Terör eylemlerini gerçekleştiren kişiler ile yapılan mücadele, terörle mücadelenin güvenlik odaklı olan birinci kısmı, yani *teröristle mücadele* kısmıdır. Terörle mücadelenin ikinci kısmı ise sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda yürütülmekte olanıdır. Bu da terörle mücadelenin *terörizmle mücadele* kısmını oluşturur.

Bu çalışmanın amacı, terörizmin ortaya çıkışında önemli rol oynayan sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel etkenlerin tespit edilmesi ve günümüzde terörizmin kazandığı küresel boyutun ortaya konulmasıdır. Bu çerçevede 20. yüzyılda Avrupa’da etkili olan terör örgütlerinin ve bu örgütlerle mücadele eden ülkelerin deneyimlerinin, Türkiye’nin terörle mücadele politikalarına yapacağı katkı bağlamında incelenmesi de bu amaç kapsamındadır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Terörle mücadele, 20. yüzyılda terörizm, Türkiye ve terörizm.

ABSTRACT

STRUGGLE AGAINST TERRORISM AND TERROR IN 20th CENTURY IN EUROPE AND TURKEY

Şükrü TÜRKÖZ

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

September 2011

Advisor: Assistant Prof. Dr. Şefik DENİZ

Terror, in general, means to scare, to terrify and to discourage and terrorism is the use of regular, planned violence carried by a person, a group or by the state to achieve some definite political goals in conjunction with an ideology.

It is possible to study the struggle against terror in two titles. The struggle against the persons, who perform the act of terrorism, which is the security oriented and first part of the struggle against terror, is called *fight against terrorists*. The second part of the struggle against terror is carried out in social, economic, cultural and political fields, which is called *fight against terrorism*.

The aim of this study is to determine social, economic, political and cultural factors which play important roles in the emergence of terror and to present the global dimension of terrorism. It is also the aim of this study, within this framework, to examine effective terrorist organizations of Europe in the 20th century and experiences of those countries which struggle against these organizations in the context that whether it would be contributed to Turkey's anti-terrorism policies.

Key words: Terror, Terrorism, Struggle against terrorism, Terrorism in the 20th century, Turkey and terrorism.

ÖNSÖZ

Tarihin ilk çağlarından bu yana var olan ve bugün de dünya gündeminin ilk sıralarında yer alan terör ve terörizm, 20. yüzyılda küresel bir enstrümana dönüşmüş ve terörizm bu çağda İngiltere, İspanya, Almanya ve İtalya gibi Avrupa'nın ileri gelen ülkeleriyle birlikte Türkiye'de de farklı formlarda etkili olmuştur. Bu nedenle "20. Yüzyılda Avrupa ve Türkiye'de Terörizm ve Terörle Mücadele" adlı bu çalışma, terör ve terörizm kavramlarının son yüzyılda Avrupa ve Türkiye'de yarattığı etkiler ile birlikte, anılan ülkelerin terörle mücadele süreçlerini ve deneyimlerini kapsayan bir inceleme niteliğindedir.

Bu çalışmada bana bilgi ve tecrübeleriyle yardımcı olan, beni destekleyen ve yönlendiren yüksek lisans tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şefik DENİZ'e, değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM'a ve Yrd. Doç. Dr. Kerim ÇINAR'a, hayatım boyunca bana her zaman destek olan aileme ve son olarak da yüksek lisans tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen eşim Elif Nagihan TÜRKÖZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şükrü TÜRKÖZ

Afyonkarahisar / Eylül 2011

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. TERÖR VE TERÖRİZM.....	4
2. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	9
2.1. ESKİ ÇAĞLARDA TERÖRİZM	9
2.2. DEVRİMCİ-MODERN TERÖRİZM DÖNEMİ.....	11
2.3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ TERÖRİZMİ	15
2.4. KÜRESEL TERÖR DÖNEMİ.....	17
3. TERÖRİZMİN UNSURLARI	19
3.1. İDEOLOJİ UNSURU.....	20
3.1.1. Marksist-Leninist İdeoloji (Komünizm)	22
3.1.2. Milliyetçi (Etnik) Kaynaklı İdeoloji	23
3.1.3. Din Kaynaklı İdeoloji.....	25
3.2. ÖRGÜT UNSURU	27
3.2.1. Legal Örgütlenme.....	28
3.2.2. İlegal Örgütlenme	28
3.3. ŞİDDET (EYLEM) UNSURU.....	30
3.4. DESTEK UNSURU	31
4. TERÖRİZMİN AMAÇLARI VE ÖZELLİKLERİ	33
4.1. TERÖRİZMİN AMAÇLARI.....	33
4.2. TERÖRİZMİN ÖZELLİKLERİ	35

2. BÖLÜM TERÖRİZMİN NEDENLERİ VE 20. YÜZYILDA TERÖRİZM

1. TERÖRİZMİN NEDENLERİ	37
1.1. EKONOMİK NEDENLER	41
1.1.1. Yoksulluk ve İşsizlik	44
1.1.2. Gelir Dağılımındaki Dengesizlikler	46
1.2. SİYASAL NEDENLER.....	49
1.2.1. Siyasi Yapılanmadan Kaynaklanan Nedenler.....	51
1.2.2. İdari Yapılanmadan Kaynaklanan Nedenler	53
1.2.3. Kamu Görevlilerinin Olumsuz Davranışları	54
1.2.4. Yolsuzluk.....	55
1.2.5. Adalet Olan Güvenin Sarsılması ve Mağduriyet Algılamaları	56

1.3. SOSYAL VE KÜLTÜREL NEDENLER.....	58
1.3.1. Aile.....	61
1.3.2. Kültürel Kimlik Farklılıkları.....	64
1.3.3. Din Olgusu.....	65
1.3.4. Eğitimde Yaşanan Sorunlar.....	67
1.3.5. Kentleşme ve Kitleleşme ve Göç.....	70
2. YIRMİNCİ YÜZYILDA TERÖRİZM.....	74
2.1. KÜRESELLEŞME VE TERÖRİZM.....	75
2.2. MEDYA VE TERÖRİZM.....	80
3. AVRUPA'DA TERÖRİZM.....	82
3.1. İNGİLTERE VE IRA (İRİŞH REPUBLİCAN ARMY).....	82
3.2. İSPANYA VE ETA (EUZKADI TA ASKATASUNA).....	88
3.3. ALMANYA VE RAF (ROTE ARMEE FRAKTİON-KIZIL ORDU FRAKSİYONU).....	93
3.4. İTALYA VE KIZIL TUGAYLAR (BRİGATE ROSSE).....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRKİYE'DE TERÖRİZM VE TERÖRLE MÜCADELE

1. TÜRKİYE'DE TERÖRÜN TARİHSEL SÜRECİ.....	97
1.1. SOL-SAĞ TERÖR.....	98
1.2. AYRILIKÇI TERÖR.....	102
1.3. DİN TEMELLİ TERÖR.....	107
2. TÜRKİYE'NİN TERÖRLE MÜCADELESİ.....	111
2.1. TERÖRİSTLE MÜCADELEYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR.....	112
2.1.1. Terörle Mücadele Kanunu'nun Çıkarılması.....	114
2.1.2. Terörle Mücadele Birimlerinin Kurulması.....	115
2.1.3. Olağanüstü Hal Uygulamaları (OHAL).....	117
2.1.4. Toplum Kazandırma Yasaları.....	119
2.1.5. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın Kurulması.....	122
2.2. TERÖRİZMLE MÜCADELE ÇALIŞMALARI.....	123
2.2.1. Uluslararası ve Siyasal Alanda Yapılan Çalışmalar.....	126
2.2.2. Ekonomik Alanda Yapılan Çalışmalar.....	131
2.2.3. Sosyo-Kültürel Alanda Yapılan Çalışmalar.....	135
3. AVRUPA VE TÜRKİYE'DE TERÖRLE MÜCADELENİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	140
SONUÇ.....	1466
KAYNAKÇA.....	156

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DDKO	: Doğu Devrimci Kültür Ocakları
der.	: derleyen
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DEP	: Demokrasi Partisi
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
Ed.	: editör/editörler
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ETA	: Euzkadi Ta Askatasuna (Bask Anayurdu ve Özgürlük)
FATF	: Financial Action Task Force (Mali Eylem Görev Gücü)
FK	: Fikir Kulüpleri
FKF	: Fikir Kulüpleri Federasyonu
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
HB	: Herri Batasuna (Halkın Birliği Partisi)
IRA	: Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
IRB	: Irish Republican Brotherhood (İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği)
İBDA/C	: İslami Büyük Doğu Akıncıları / Cephesi
KADEK	: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KDGM	: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Komisyonu
OIRA	: Official Irish Republican Army (Resmi İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)
PIRA	: Provisional Irish Republican Army (Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)
PKK	: Partiya Karkeren Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
PNV	: Partido Nacionalista Vasco (Bask Milliyetçi Partisi)
RAF	: Rote Armee Fraktion (Kızıl Ordu Fraksiyonu)
S.	: Sayı

SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
THKO	: Türkiye Halkın Kurtuluş Ordusu
THKP/C	: Türkiye Halkın Kurtuluş Partisi / Cephesi
TİİKP	: Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
T-KDP	: Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TKP/ML	: Türkiye Komünist Partisi / Marksist Leninist
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TMMM	: Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi
USAK	: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
UTSAM	: Uluslararası Terörizm ve Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi
ÜGD	: Ülkücü Gençlik Derneği
ÜOD	: Ülkü Ocakları Derneği
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
y.y.	: yüz yıl

GİRİŞ

Terör ve terörizm, son yılların üzerinde çokça konuşulan kavramlardır. Terör kavramı, genel olarak, uzun süreli korku ve dehşet durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Terörizm kavramı ise, bu durumun ortaya çıkarılmasını amaçlayan stratejiyi ve şiddet eylemleri üzerinden yapılan propagandayı ifade eder. En genel tanımı ile terör, bir siyasi ideoloji etrafında örgütlenen birden fazla kişinin, amaçlarını gerçekleştirebilmek adına uyguladıkları şiddet hareketleridir. Terörizm ise bu şiddet hareketleri üzerinden kişileri, devleti ve toplumu etkilemeye yönelik yapılan propagandaların bütünüdür.

Bu tür genel tanım teşebbüslerine rağmen, terörün ya da terörizmin üzerinde uzlaşmış bir tanımı yoktur. Çünkü terör tanımlayıcısı olan ülkeler dış politikalarındaki menfaatleri doğrultusunda terör ve terörist tanımlamaları yapmakta ve bir kısım ülkelere “terörist” ilan edilenler, bazı ülkeler tarafından “özgürlük savaşçısı” ya da “halk kahramanı” olarak kabul edilebilmektedir. Teröre karşı bu yaklaşım tarzındaki farklılık nedeniyle hem ulusal ve uluslararası ölçekte genel bir terör tanımının yapılması, hem de terörle mücadele adına ortak kararlar alınması zorlaşmaktadır. Bu durum ise en fazla terör örgütlerinin işine yaramaktadır.

Terörle mücadelede başarılı olmanın ilk şartının öncelikle teröre sebep olan etkenlerin doğru şekilde teşhisine ve bu etkenleri ortadan kaldırmaya yönelik olarak doğru çözümler üretmeye bağlı olduğu muhakkaktır. Ülkelerin kendi özel koşullarına göre değişkenlik gösterse de, temelde terörizme etki eden faktörlerin başında siyasi etkenler gelmektedir. Bunun akabinde de, siyasi etkenlerin hem sebebi hem de sonucu olabilen ekonomik etkenler, sosyo-kültürel faktörler ve eğitim sisteminden ya da etnik yapıdan kaynaklanan nedenler, terörizmin kaynakları olarak sayılabilir. Bu etkenler, kuşkusuz birbiriyle karşılıklı etkileşim içerisinde ya da aynı anda etkin olabilirler. Bu bağlamda terörizm, güvenlik sorunu olmanın çok ötesinde, toplumsal yapıda, siyasal kültürde, kamu yönetiminde, eğitimde ve ekonomik yapıda derin kökleri bulunan bir toplumsal sorunun adıdır. Önlenmesi için de sorunun tüm bu yönleri ile birlikte ele alınması zorunludur.

20. yüzyılda iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak küreselleşen dünyada, terörizm eskisinden çok daha etkili sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Geçmişte yerel bazlı sorunlara bağlı olarak gelişen terör hareketleri, günümüzde küresel bir nitelik kazanmış ve dünya genelinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak coğrafi sınırlardan bağımsız olma özelliği de kazanmıştır. Küreselleşme kavramı ile birlikte ulaşım, iletişim, ekonomik alanda hayatımıza giren yenilikler, eş zamanlı olarak terörizm tarafından da kullanılabilir hale gelmiştir. Bu sayede küreselleşmenin getirdiği nimetlerden teröristler de faydalanabilmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak küresel çapta faaliyet yürüten terör örgütleri ortaya çıkmış ve bu örgütlerle yine küresel çapta mücadele etme zorunluluğu oluşmuştur.

Terörle mücadeleyi, iki başlık altında ele almak mümkündür. Bu kapsamda, güvenlik güçlerinin önleme ve faileri belirleme çalışmaları, terör eylemlerini gerçekleştiren kişilerin yakalanması, yargılanması aşamaları terörle mücadelenin sadece güvenlik odaklı olan birinci kısmı, yani *teröristle mücadele* kısmıdır. Terörle mücadelenin devam ettiği ikinci alan ise sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda yürütülmekte olanıdır. Bu da terörle mücadelenin *terörizmle mücadele* kısmını oluşturur.

Türkiye’de terörle mücadele uzun yıllar “güvenlik odaklı” stratejiler geliştirilerek “teröristle mücadele” boyutunda sürdürülmüş, ancak bu süreçte terör örgütlerinin silahlı yapılanmalarına ağır darbeler vurulmasına rağmen bu örgütlerin toplumsal alanda destek bulmasının önüne geçilememiştir. 1990’lı yıllardan sonra geliştirilen yeni mücadele konseptiyle birlikte Türkiye’de yaygın faaliyet gösteren PKK’nın silahlı faaliyetleri kısmen kontrol altına alınmasına rağmen, bu başarılar ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve psikolojik çalışmalarla desteklenmediği için kalıcı çözümler elde edilememiştir. Özellikle 2000 yılından sonra terörü ortaya çıkaran nedenlere yönelik çalışmalar artmış, fakat bu defa güvenlik eksenli mücadele çalışmaları ihmal edilmiştir. Başka bir ifade ile 2000 yılından itibaren uygulamaya konulan sosyal, ekonomik ve siyasal politikalar, teröristle (silahlı) mücadele boyutu ile etkin olarak desteklenememiştir. Özetle terörle mücadele sürecinin iki ayağı olan “teröristle mücadele” ve “terörizmle mücadele” bir arada yürütülemediği için. Bu anlamda uzun yıllar boyunca terörizmle mücadele etmiş diğer ülkelerinin deneyimlerinin incelenmesi, Türkiye’nin terörle mücadelesinde farklı bakış açılarının

geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle terörle mücadelede deneyim sahibi, Avrupa'nın önde gelen ülkeleri olan İngiltere, İspanya, Almanya ve İtalya'nın yaşadığı terörle mücadele süreci gözden geçirilmelidir.

Bu çalışmanın konusu, 20. yüzyıl terörizmini anlamakla birlikte terör ve terörizmle mücadele alanında Türkiye'de geçmişten günümüze kadarki sürecin ve deneyimlerin değerlendirilmesi ve bu süreçte mücadelenin etkili bir biçimde yürütülmesi için geliştirilen yöntemlerin doğru ve yanlışları ile birlikte ortaya konulmasıdır. Aynı zamanda insanları terör örgütlerine sempati beslemeye veya terörist olmaya iten sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal etkenler ortaya konularak terörün nedenleri incelenmektedir.

Bu çerçevede çalışmanın Birinci Bölümünde, terör ve terörizm kavramları ele alınmaktadır. Ayrıca terörizmin tarihsel gelişimi, terörizmin unsurları, özellikleri ve amaçları açıklanarak kavramsal çerçeve tamamlanmaktadır.

İkinci Bölümde, terörizme yol açan, ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel nedenler ele alınmakta ve küreselleşme sürecinin terörizmle olan etkileşimi ile birlikte, medya-terörizm ilişkisinden bahsedilmektedir. Sonrasında ise, 20. yüzyılda Avrupa'da etkili olan IRA, ETA, RAF ve KIZIL TUGAYLAR terör örgütlerinin ortaya çıkış süreci ve bu örgütlerin ortaya çıktığı İngiltere, İspanya, Almanya ve İtalya ülkelerinin terörle mücadelesi kısaca incelenmektedir.

Çalışmanın Üçüncü ve son bölümünde ise Türkiye'nin terörle mücadele süreci ile bu süreçte uygulanan mücadele yöntemleri ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bu kapsamda Türkiye'de terörün tarihsel gelişim süreci ele alınmakta, sonrasında Türkiye'de terörle mücadele alanında yapılan çalışmalar, teröristle mücadele ve terörizmle mücadele çalışmaları adı altında iki farklı başlıkta incelenerek Avrupa'nın terörle mücadelesi ile karşılaştırılmaktadır.

Sonuç bölümünde, terörizmin 20. yüzyılda kazandığı küresel boyutun önemine vurgu yapılarak, bu yüzyılda Avrupa'da etkili olan terör örgütleri ve bu örgütlerle mücadele eden ülkelerin deneyimleri çerçevesinde Türkiye'nin terörle mücadelesi karşılaştırılarak analiz edilmektedir. Bu kapsamda son olarak Türkiye'de terörle mücadelede uygulanabilecek politikalarla ilgili önerilere yer verilmektedir.

Bu çalışmada yer alan konular, kaynak taraması yöntemiyle incelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. TERÖR VE TERÖRİZM

Terör ve terörizm, son yıllarda insanların sıkça duydukları ve üzerinde her kesimden insanın yorum yaptığı kavramlar olmuştur. Şüphesiz bunda terörün küresel bir sorun haline gelmesinin de payı büyüktür. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra başta ABD olmak üzere İngiltere ve İspanya gibi Avrupa'nın önde gelen ülkeleri ile birlikte Türkiye de küresel ölçekteki terör saldırılarının hedefi olmuş, bu saldırılarda binlerce masum insan hayatını kaybetmiştir. Bu ses getirici eylemlerden sonra terör ve terörizm kavramları, saldırıya maruz kalan ülkelerin ve dünya kamuoyunun gündemini uzun süre meşgul etmiştir. Terör ve terörizmin insanlar üzerinde oluşturduğu etkileri incelemeye önce, bu kavramların ne anlama geldiği ve tarihsel süreç içerisinde neleri ifade ettiği açıkça ortaya konulmalıdır.

Kelime olarak Latince *terrere*'den gelen *terör* sözcüğünün “korkutmak, dehşete düşürmek, korkutup kaçırmak, caydırmak” gibi anlamları vardır (Güzel, 2002: 15). Türkçe’de ise “yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” (TDK, 1998: 2200) anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile *terror* veya *terrorist* sözcüğünden kaynaklanan terörün, klasik anlamı ‘altüst edici ve felce uğraticı aşırı korku’ dur (Keleş ve Ünsal, 1982: 2). Kaynaklarda Fransız Devrimi sonrasında gerçekleşen olaylar nedeni ile Mart 1793 ile Temmuz 1794 arasındaki dönem “Terör Dönemi” olarak belirtilmektedir. Bu dönemde devrim karşıtı kişi ve grupları bastırmak ve devrimin benimsenmesini sağlamak için yoğun şekilde şiddete başvurulmuştur. Fransa örneğinde görülen devlet kaynaklı terör uygulamalarından başka, 19.yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başında Rusya’da görüldüğü şekliyle terör, hükümet muhalifi kişi ya da gruplarca, baskıcı veya totaliter yönetimlere karşı bir hak arama mücadelesi olma savunusuyla sıkça başvurulan bir yöntem olmuştur.

Terörizm ise sözlükte “siyasi bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanma, tedhişçilik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998: 2200). Ansiklopedik tanımlara baktığımızda, terörizm Meydan Larousse’da (1973: 82), “İhtilalci grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik, bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi”, Ana Britannica’da (1999: 549), “Siyasal bir

hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka ya da bireylere karşı sistemli şiddet eylemlerine başvurma” şeklinde tanımlanmaktadır.

Terörizm her ne kadar siyasi ve felsefi sistemler gibi “izm” ekiyle anılmakta ise de gerçekte bir sistemi, bir ideolojiyi içermemektedir. O ancak ulaşılacak istenen amaç açısından bir araç, bir hareket tarzı ve bir strateji olarak kullanılmaktadır (Zafer, 1999: 3). Altuğ’a (1995: 14) göre de terörizm bir ideoloji olmayıp, aslında totaliter bir silah ve apaçık bir stratejidir.

Hukuki terimlerle ifade edilecek olursa; Türkiye’nin 12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK)¹ terörü şöyle tanımlamaktadır (Yalvaç, 2008: 977);

Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Kanun, terörün yöntemlerini ve amaçlarını açıkça sıraladıktan sonra örgüt unsurunu vurgulayarak kapsamlı bir tanım yapmıştır. Sayılan yöntemleri kullanarak belirtilen amaçlara ulaşmak için bir örgüte mensup kişi veya kişilerce girişilecek “her türlü suç teşkil eden eylemler” terör olarak kabul edilmiştir. Bu anlamda kanunun “eylem” unsuru üzerinden bir terör tanımlaması yaptığı göz önüne alındığında “terörizm” in daha farklı bir alanı ifade etmesi düşünülebilir. Bu bağlamda terör ve terörizm, farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin; Genelkurmay Başkanlığı Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi’nce (TMMM) 23-24 Mart 2006 tarihlerinde düzenlenen “Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu”nda yaptığı açılış konuşmasında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök, terörizmin propaganda hedefine de yer veren bir tanımını şu şekilde yapmıştır: “...Terörizm hesaplı ve siyasal amaçlı bir şiddet biçimidir. Amacı, eylemlerinden kitlelerin etkilenmesini sağlamaktır. Terörist için cinayet amaç değil araçtır; dahası, terörist

¹ Türkiye’de terör olaylarının en yüksek seviyeye ulaştığı dönem olan 1990’lı yılların başında terör sorunun ortadan kaldırılabilmesi amacıyla 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) 12 Nisan 1991 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunda terör, terörist ve örgüt kavramları tanımlanmış, güncel gelişmelere paralel olarak 19.07.2003 tarihinde bazı değişiklikler yapılmıştır.

için eylem, eylemin yapıldığı yerden bölgeye, bölgeden dünyaya yayılan çirkin bir mesajdır...”(TBB, 2006: 7-8).

Terör üzerinde akademik çalışmalar yürüten Ergil’e (1980: 1) göre ise terörizm, “kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemlerine verilen addır” ve “saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenenden daha büyük bir kitleyi, yıldırıp, korkutarak, yasadışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır” (1992: 140). Zafer’e (1999: 9) göre ise terörizm, “mevcut siyasi durum ve varılmak istenen siyasi sonuç ne olursa olsun mevcut siyasi yapıyı değiştirmek veya ortadan kaldırmak için sistematik olarak şiddet uygulanmasından ibarettir.

Dilmaç (1997: 19) ise ideoloji unsurunu ön plana çıkararak terörizmi, “bir siyasi ideoloji etrafında örgütlenen birden fazla kişinin, şiddet eylemleri temelinde mevcut siyasal iktidarı ve rejimi hedef alan faaliyetleri” şeklinde tanımlar. Altuğ (1995: 14) ise korkuyu ön plana alarak terörizmi, “bir azınlığın, hedef aldığı amacı, demokratik ve normal yollarla gerçekleştiremeyeceğini anlayıp amacına dehşet ve terör yoluyla topluma korku salarak varmak istemesi” olarak tanımlamaktadır.

Wilkinson’a (2002: 144) göre ise terörizm “siyasal istekleri kabul ettirmek üzere, kişileri, grupları, toplumu ve hükümeti yıldırmak için sistematik olarak öldürme, tahrip etme veya tahrip etme tehdidinin kullanılmasıdır”. Burada üzerinde durulan unsur, terörizmin siyasi bir ideolojiye dayanıyor olmasıdır. Siyasal bir özellik taşımayan şiddet hareketleri, örgütlü bile olsalar, daha çok örgütlü veya organize suç hareketleri olarak tanımlanarak, terörizm suçu dışında tasnife tabi tutulmaktadırlar (Alkan, 2002: 14). Bir anlamda ideolojik içerik terörizmin ayırt edici özelliğidir.

Türkiye Barolar Birliği (TBB, 2006: 3-4) tarafından yayınlanan “Türkiye ve Terörizm” raporuna göre; kontrolsüz kitlelerin yarattığı aşırı şiddet ve katliamlar terör, terörün iradi kullanımı ise terörizm olarak adlandırılır. Devlet terörü ya da yukarıdan terör hariç tutulmak kaydıyla, günlük kullanımdaki anlamlarıyla terör ile terörizm kavramları arasındaki en önemli farklılık, terörün belirli bir irade

gerektirmeden de ortaya çıkabilen, spontane, sistemsiz, örgüte gerek duymayan, çoğu kez de anlık veya kısa süreli bir şiddet olgusunu ifade etmesi, terörizmin ise terörün; sistematik, iradi, çoğu kez örgütlü ve uzun süreli kullanımını içeren bir kurlsız savaş ve propaganda tekniği, bir strateji olmasıdır. Bu yaklaşıma göre terör çok kez gayri iradi olarak da meydana gelebilir. Başka bir ifade ile ani, planlanmamış ve kontrolsüz şiddet hareketleri “terör” olarak adlandırılırken, “terörizm” ise “siyasal maksatlarla iradi olarak terör yaratmadır, terörü sistematik ve hesaplı kullanmadır” (Altuğ, 1995:18).

Bal (2006: 34) ise terör ve terörizm kavramlarına “eylem-söylem” ayrımı ile yaklaşmaktadır; ona göre terör, herhangi bir amaca -bu amaç çoğunlukla siyasaldır- ulaşmak için, sivillerin veya güvenlik güçlerinin, propagandaya yönelik, ses getirici eylemlerle öldürülmesidir. Bu yaklaşıma göre teröristlerin eylemi, aynı zamanda terörün söylemini de belirlemektedir. Bu açıdan terör eylemlerine bir yönüyle “silahlı mücadele stratejisi” denilir. Bu eylemlerin açtığı gediklerden yapılan propagandalara ve söylemlere ise terörizm denir. Terörizm, terörün eyleminin üzerine ilave edilen, olmazsa olmazı olan söylem alanıdır ve biri diğeri olmadan düşünülemez. Dolayısıyla, terör ve terörizm kavramları; kısaca eylem ve söylem, ceset üzerinden propaganda olarak da ifade edilebilir (Bal, 2006:5). Sonuç olarak terör ve terörizm arasındaki farklılık irdelendiğinde; terör, kısaca silahlı eylemler marifetiyle kendini ve davasını duyurma, terörizm ise, bu eylemleri savunan, stratejilerini anlatan, aktaran, geliştiren bir düşünce disiplini veya akımıdır (Bal, 2006:35). Terör eylemlerinin ana amacı, eylemin kendisinden çok bu eylemin hedef kitleler üzerinde uyandıracığı etkilerdir (Çitlioğlu, 2006:42).

Günümüzde terör ve terörizm kavramlarının gündelik, siyasal ve akademik dilde her bir tanımı, bu kavramları farklı yönleriyle ve ancak belli ölçülerde ifade etmekte olup tek başına ele alındığında yeterli olmamaktadır (Özçatalbaş, 2006: 5). Terörizm üzerine yapılan bir araştırmanın yazarı Alex Schmid, *Political Terrorism* (1983) adlı eserinde dünya üzerinde 1936’dan 1981 yılına kadar 109 değişik terörizm tanımı yapıldığını tespit etmiştir (Hazır, 2001: 45). Görüldüğü gibi terörizmin benzer veya birbirinden farklı çok sayıda tanımına rastlamak mümkündür. Terörizmin bu farklı tanımlarından çıkarılacak ortak şey, onun belirli siyasal (ideolojik) amaçları olduğu ve bu amaçlarına erişmek için de şiddet içeren eylemleri kullandığıdır. Şiddet

eylemlerinin ise daha çok bir örgüt yapısı içerisinde ve planlı/sistemik bir şekilde gerçekleştirilmesi terörizmin tanımlarına yansımıştır. O halde terör; bir siyasi ideoloji etrafında örgütlenen (organize olan) birden fazla kişinin amaçlarını gerçekleştirebilmek adına uyguladıkları planlı (sistemik) şiddet hareketleridir. Terörizm ise bu şiddet hareketleri üzerinden kişileri, devleti ve toplumu etkilemeye yönelik yapılan propagandaların (söylemlerin) bütünüdür.

Terörizm üzerine araştırma yapan yazarların büyük bölümü terörizmin şiddet kullanımını ya da bu yönde bir tehdit olduğu, bir mücadele yöntemi ya da belli hedeflere ulaşmak için benimsenen bir strateji olduğu, amacının kurban seçilen kişide ya da kitlede bir korku durumu yaratmak olduğu, acımasız olduğu ve insani ilkelerle bağdaşmadığı ve terörist stratejideki temel faktörün ses getirmek olduğu konusunda hemfikirdir (Laqueur, 2002: 96). Ancak buna rağmen terörün ya da terörizmin üzerinde uzlaşmış bir tanımı yoktur. Çünkü terör tanımlayıcısı olan ülkeler dış politikalarındaki menfaatleri doğrultusunda terör ve terörist tanımlamaları yapmakta ve bir kısım ülkelerce “terörist” ilan edilenler, bazı ülkeler tarafından “özgürlük savaşçısı” ya da “halk kahramanı” olarak kabul edilebilmektedir. Teröre karşı bu yaklaşım tarzındaki farklılık nedeniyle hem ulusal hem de uluslararası alanda terörizmle mücadelede beklenen başarı bir türlü sağlanamamaktadır. Çünkü bir ülkenin mücadele ettiği terör örgütüne diğer bir ülke her türlü desteği (eğitim, lojistik, insan kaynağı vb.) verebilmektedir. Bu destek açıkça sahiplenilmese de uluslararası alanda ülkelerin zaman zaman birbirlerini teröre destek vermekle suçladığı bilinmektedir.² Dolayısıyla terör, ülkelerin istikrarsızlaştırılması için kullanılan etkili ve geçerli bir yöntem olma özelliğini sürdürmektedir.

Terör olgusunun marjinal grupların silahı olmayı sürdürmekle birlikte, güç ve egemenliklerini artırmak isteyen devletler ve devlet dışı güç odaklarının da elinde

²Soğuk savaş döneminde Sovyet Rusya(SSCB) ve onun etkisi altındaki Doğu Bloku'na mensup Demirperde ülkeleri (Doğu Almanya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Romanya vd.), Libya, Kuzey Kore ile Küba, ABD tarafından Batılı demokratik ülkeleri hedef alan terörist eylemlerin sorumluları olarak sayılmışlardır. Aynı suçlamayı, SSCB ve Doğu Bloku ülkeleri de ABD ve müttefikleri hakkında yapmışlardır (Bkz. Noam Chomsky, Edward S. Herman, Gerry O'Sullivan, Alexander George, “Terörizm Efsanesi”, Çev: Bahadır Sina Şener, Ayraç Yayınevi, Ankara,1999). 11 Eylül 2001 saldırılarından önceki süreçte de İran, Irak ve Suriye gibi Ortadoğu ülkelerini terörizmi desteklemekle suçlayan ABD, bu olaydan sonra ise saldırılardan Taliban yönetimindeki Afganistan'ı doğrudan sorumlu tutarak Ekim 2001'de Afganistan'ı ve Mart 2003'de yine teröre destek verdiği gerekçesiyle Irak'ı işgal etmiştir.

önemli bir silaha dönüşeceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır (Çitlioğlu, 2006: 14). Terörün uluslararası ilişkilerde, çıkarları doğrultusunda devletler tarafından kullanılabilen bir araç haline geldiği kabul edilmektedir. Çitlioğlu'na (2006: 18-19) göre terör ve terörizm, “yalnızca siyasi amaçlarına ulaşmak için bazı örgütler ve topluluklarca başvurulmuş bir eylem biçimi değil, aynı zamanda ve çoğunlukla devletlerin de vazgeçemedikleri bir oyuncaktır”. Bu anlamda terörizmin ortaya çıkış koşullarını bilen veya iradi olarak yaratan ve bu ortamdan beslenerek ulusal hedeflerine ulaşan kimi ülkelerin, terörizmle mücadelede pozitif katkıda bulunacaklarını ummak aşırı iyimserlikten de öteye boş bir beklenti olmalıdır. Bu nedenle terörizmin tanımı üzerinde küresel bir konsensüse hala varılamamış olması, kimi devletlerin zaman zaman başvurdukları bir silahı terk etmeme amaçları ile açıklanabilir.

Tüm bu yaklaşımlardan yola çıkarak terör ve terörizm kavramlarıyla ilgili bazı genel sonuçlara varılabilir. Öncelikle terör ve terörizm, daha çok siyasal amaçların gerçekleştirilmesi adına şiddet kullanımını meşru gören bir anlayışın ürünüdür. Bu şekilde bir araç olma özelliğini kazanan terörizm, dünya genelinde devletler tarafından ya da devlete karşı belirli muhalif gruplar tarafından sistemli bir şekilde kullanılmaktadır. Terör ve terörizm kavramlarına ortak bir tanım getirilememesi de terör ve terörizmle mücadele alanında var olan önemli bir sorundur. Terör ve terörizmin ortak bir tanımı yapılamaması sorunu, terörle mücadele eden ülkeler arasında işbirliğini yapılmasını da güçleştirmektedir.

Terör tarihte devletler tarafından insanlar üzerinde bir korku aracı olarak kullanıldığı gibi muhalif kişi ya da gruplar tarafından da haksızlığa karşı mücadelede kullanılan etkili bir yöntem olarak savunulmaktadır. Bu açıdan terör ve terörizmin ortaya çıkışından günümüze kadar olan süreçte nasıl bir gelişim izlediği de önem taşımaktadır. Bu bağlamda aşağıda terör ve terörizm tarihsel gelişimi incelenecektir.

2. TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. ESKİ ÇAĞLARDA TERÖRİZM

Terörün etimolojik olarak “korkutmak, yıldırım” anlamlarına geldiği düşünüldüğünde terörizm olarak nitelendirilebilecek eylemler tarihin çok eski dönemlerinde, sosyal ve ekonomik amaçlarına ulaşmaya, iktidarı ele geçirmeye veya

iktidarını korumaya çalışan topluluklarda görülmektedir (Acar, Urhal, 2007: 311). Neredeyse İsa'nın doğumu ile başlayıp, 1789 Fransız İhtilali'ne kadar süren bu ilk dönemde, genel örgütlenme modeli, dini ritüellerle gizliliği sağlanan tarikat-mezhep yapılanmalarıdır. Amaç siyasal ve dinsel motifleri birlikte içerir. Suikast tercihli eylem türü olup, öncelikli hedefler hükümdarlar olarak belirlenmesi şiddetin kitlelerden çok seçkinlere yöneltilmesini sağlar. Terörizmin propaganda unsuru ise bu dönemde çağın iletişim ve ulaşım olanakları seviyesiyle orantılı olarak çok alt düzeydedir (TBB, 2006: 27-28).

Tarihin ilk terör örgütlerinden biri, M.Ö.73-66 yıllarında bugünkü Filistin'de faaliyet gösteren *Sicarii*'dir (Laqueur, 1987: 12). Scarii, Filistin'de yüksek düzeyde örgütlenmiş kişilerden kurulu dinsel bir tarikattır. Bu tarikatın faaliyetini anlatan kaynaklara göre, Romalılara karşı vergi ayaklanmasını başlatan Yahudi özgürlük hareketi *Zealot'lara* uzanmaktadır. Bu ayaklanma, güçlü dinsel öğeleri olan Jewish Zealots liderliğinde milliyetçi bir başkaldırıdır. M.Ö.70'lerde tapınaklarının ve Kudüs'ün yıkımıyla son bulmuştur. Bu grubun, büyük kayalıklardan yapılmış kalelerine çekildikleri, Romalıların uzun kuşatmaları ve şiddetli saldırıları karşısında M.Ö. 73 yılında topluca olarak intihar ettikleri bilinmektedir (Demirel, 2003:25).

Zealotların bir alt grubu olarak bilinen Sicarii'ler tarihte ilk kez intihar saldırılarında bulunan örgüttür. Düşmanlarını gündüz, tercihen tatil günlerinde, insanların kalabalık olarak buldukları yerlerde, elbiselerinin altında sakladıkları "Sica" adı verilen kısa kılıçlarla, ansızın ve ses getirecek şekilde öldürmeleri Sicarii'lerin en belirgin özellikleriydi. Örgüt mensupları düşmanlarını işlek yerlerde bu şekilde öldürdükten sonra kalabalığa karışıp kaybolmaktaydılar (Altuğ, 1995: 27; Acar ve Urhal, 2007:311). Roma İmparatorluğu'na karşı mücadele eden Sicariiler, Romalı din adamlarının manastırlarını ve kamu binalarını tahrip etmiş, borçların tahsil edilmesini önlemek için tefecilerin senetlerini ve devlet arşivlerini ortadan kaldırmış, buğday ambarlarını yakmış ve Kudüs'ün su kanallarını yıkmışlardır (Laqueur, 1987: 12; Zafer, 1999: 10).

Sicarii'lerden yaklaşık bin sene sonra 11. yüzyılda yine Ortadoğu'da ortaya çıkan ve Hasan Sabbah'ın kurucusu ve önderi olduğu dini kökenli "Haşhaşinler" de en eski terör örgütlerinden birisidir. Kendilerini baskı altında tuttıkları gerekçesiyle

Selçuklulara karşı dini bağımsızlıklarını ve yaşam tarzlarını korumak için terör eylemlerine başvurmuşlardır (Zafer, 1999:10). Şii-İsmailiye mezhebinin bir kolu olan Haşhaşinler, aslında teröristten çok sistematik suikastçilerdir. Sabbah'ın örgütünde katı disiplin içinde verilen emre uymak ve düşünmeden ölüme gitmek temel ilkedir. Hasan Sabbah, verilen emre uymadığı için oğlunu da öldürmüştür. “Kurtarılmış bölgeler” ve “vur-kaç” taktiğini terörizm literatürüne kazandıran Sabbah, devleti şiddet kullanmaya zorlayan eylemler gerçekleştiriyordu. Amacı devleti halkın gözünde zalim konumuna düşürerek, devletin uyguladığı şiddetten kaçan insanları kendi örgütüne kazandırmaktı (Acar, Urhal, 2007: 311-312). Örgütün adı “Haşhaşin”, kelime olarak “haşhaş yiyen” veya “haşhaşa müptela” anlamına gelmektedir. Eylemleri sırasında cesaretlenmek için uyuşturucu maddeler kullanan Hasan Sabbah'ın fedayinleri sistematik suikastlarla, Haçlı Kralı Conrad, Selahaddin Eyyubi, Melikşah ve Nizamülmülk gibi çağın önemli devlet adamlarını hedef seçmişlerdir (Altuğ, 1995: 28). Bu şekilde devletin kendi yöneticilerini bile korumaktan aciz olduğunu halka göstermeye çalışmışlardır. Tarihte bıraktıkları iz, günümüzün İngilizce ve Fransızca'sında Haşhaşin kelimesinden türeyen ve “cani, suikastçı” anlamına gelen “assasin” sözcüğü ile özetlenebilir (TBB, 2006: 29).

Terörizmin bu ilk çağında, Hindistan ve Uzakdoğu'da çeşitli gizli dernekler yüzlerce yıl mevcut olmuştur. Hintli “Thug tarikatı” ve “Hür Kardeşlik Örgütü” ile Çin'in “Büyük Bıçaklar”, “Beyaz Nilüfer” ve “Kızıl Mızraklar” gibi gizli derneklerinin eylemlerinde zaman zaman teröre başvurdukları kaynaklarda zikredilmektedir (Altuğ, 1995: 29-30). 16. yüzyıldan 18. yüzyılın sonlarına kadar Avrupa'da bazı devletler, dış siyasi hedeflerine ulaşabilmek amacıyla denizlerde terör estiren korsanları ve onların gemilerini kullanmışlardır (Zafer, 1999: 10).

Özetle eski çağlardaki terörizmin daha çok mistik yönü ağır basan ve tarikat şeklinde yapılanmış örgütler tarafından kullanılmakta olduğu söylenebilir. Eylem biçimi olarak da genellikle suikast tercih edilmektedir. Bu yönleriyle eski çağların terörizmi, modern zamanlardaki terörizmden ayrılmaktadır.

2.2. DEVRİMCİ-MODERN TERÖRİZM DÖNEMİ

Terör, “korku ve dehşet” yaymak suretiyle baskı kurmak olarak algılandığında belki günümüzden epeyce eskilere götürülebilir, ancak stratejileri

bakımından modern çağın bir ürünüdür. Terörizm ise daha çok sanayileşme insanının keşfettiği mücadele tarzının yazılı ifadeleri bütünüdür (Bal, 2006: 33). 1789 Fransız Devrimi ile başlayıp, “Soğuk Savaş”la sona eren bu dönemin terörizm alanındaki belirleyicileri iki gruba ayrılır. Bunlardan birincisi karşı devrimleri önleyebilmek için devlet terörünü icat edip, adlarını “Terör Rejimi” ile özdeşleştiren devrimciler olup, ikincisi ise devrim yapabilmek için terörü yeniden yorumlayıp çağdaşlaştıran anarşist devrimcilerdir (TBB, 2006: 30).

Terörizm literatüründe Fransız Devrimi’nin bir dönüm noktası olarak yorumlandığı görülmektedir. Hemen hemen bütün yazarlar, modern terörizmin Fransız Devrimi sonrasında doğduğunu kabul etmektedir. Bu dönem modern terörizmle beraber Jakoben zihniyetinin de doğmasını sağlamıştır. Jakobenizm, siyaset literatüründe doğru ve mutlak olduğuna inanılan bir fikir ya da hedefi, insanlara zorla benimsetme ve bu amaçla şiddet kullanma hareketi olarak bilinir. Bu kavram o dönemde Fransa’daki Jakoben kulüplerine dayanarak ortaya çıkmış ve daha sonra sağ ve sol kanat politikacılar için bir davranış biçimi olarak kullanılmıştır (Demir, 2009: 67).

Tarihte, 1789 Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkan karşı devrimci hareketleri bastırabilmek adına Jakobenlerin uyguladığı şiddet yöntemlerinden dolayı 13 Mart 1793 ile 27 Temmuz 1794 tarihleri arasındaki döneme “Terör Dönemi” adı verilir. Devrim sonrasında Robespierre ve Saint-Just gibi devrimcilerin çevresinde odaklaşan teröre, halkın devrime bağlanmasını sağlamak için çıkar yol olarak başvurulmuştur (Güzel, 2002: 7-8). Bu dönemde Maximilien Robespierre’in öncülüğündeki Jakobenler tarafından tüm Fransa’da devrim karşıtlarına yönelik baskı kurmak ve korku salmak amacıyla çok yoğun ve sistematik olarak şiddete başvurulmuştur. Devrim Mahkemeleri’nde insanlar temel yargılama haklarından yoksun bırakılarak giyotinde idam edilmişlerdir. Kararları temyiz edilemeyen mahkemeler, kralcılar, başkaldıran rahipleri ve karşı devrimde rol alan herkesi yıldırıma girişmiştir. Hemen bütün kaynaklarda Fransız Devrimi sonrasında yaşanan bu kanlı döneme ‘Terör Hükümlüğü’ (The Reign of Terror) adı verilir. Bu dönemde devrimci yönetim; baskıcı, keyfi ve kitleleri sindirmeye yönelik bir yönetim sergilemiştir. Bu şekliyle uygulanan terör günümüzde çokça tartışılan “Devlet Terörü” kavramını çağrıştırmaktadır (Çitlioğlu, 2006: 84-97).

Zira yönetim Fransa’da karşıt görüşte olan kişi ya da grupları yasal olmayan yöntemlerle tasfiye ederek kendi halkı üzerinde baskı yapmış ve onlar üzerine korku salmıştır. Tahminlere göre Robespierre’in bu kısa iktidarı döneminde 40.000 ölüm cezası infaz edilmiş, 300.000 tutuklama gerçekleştirilmiştir. Ekonomik krizden kurtulamamış devrimci Fransa’da, tefecilik, istifçilik şüphesi altında bulunan herkes terör tehdidi altında olmuş ve bu dönemde İhtilal Kurullarına yapılacak basit bir ihbar tutuklama için yeterli olmuştur. Jakobenler, şüphelilerin kurban olarak görüldüğü bir adli mekanizma ile meşru radikal demokratik bir cumhuriyet kurulması için çaba sarf etmişlerdir. İhtilal öncesi dönemde terör, bir despotizm sıfatı olarak kullanılmıştır. İhtilal sırasında ise Robespierre hükümeti tarafından “Devlet Terörü” haline getirilmiştir (Zafer, 1999: 12-13). Fransız Devriminde, düşmanı terör yoluyla yıldırma uygulaması, başlangıçta içgüdüsel olarak ve kendiliğinden, daha sonra ise bürokratik ve öğretisel bakımdan temellendirilmiştir (Laqueur,2002: 24).

19. yüzyıldaki terörün oluşum ve kaynağı, daha çok bu dönemde sanayileşme ve kentleşmesini devam ettiren Batı ülkelerindeki işçi kitlelerinin şikayetlerinden ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak bu dönem terör olayları işçi hareketleriyle etiketlenmiş ve çoğunluk tarafından işçi direnişi veya işçi hareketleri terör olarak isimlendirilmiştir (Laqueur, 1987’den Akt. Bal, 2006: 36). 19. yüzyıl ortalarından itibaren de toplumları ve devletleri dönüştürebilmek için bu yüzyılın anarşistleri, modern terörizmi dünya gündemine getirmişlerdir (TBB, 2006: 30). 19. yüzyılın sonlarına doğru da terörizm kimileyin anarşizmle, kimileyin de nihilizmle yan yana gelir. Bu dönemde anarşistlerle nihilistler, isteklerini kabul ettirebilmek için teröre başvurmuşlardır (Güzel, 2002: 9).

19. yüzyıl ortalarında Rusya’daki sol kanat hareketler, günümüz sistemli terörizmin ilk örneklerinin izlerini taşır. Bunlar, hükümetleri ve sosyal kurumları yıkmak adına bireysel ve kolektif şiddeti kullanan “Rus Anarşistleri”dir. Rusça’da “halkın iradesi” anlamına gelen “Narodnoya Volya”, birçok bakımdan bu yüzyıl terör hareketlerinin ilk örneklerindedir. 1877 yılında kurulan ve Çarlığı devrim yolu ile devirmeyi amaçlayan tüm devrimcilerin çatısı altında toplandığı örgüt, Çar’ın otoritesine karşı savaşırken birçok kamu görevlisi ve polise suikastlar düzenlemiş, Çar II. Alexander’ı da 1881’de suikastla öldürmüştür (Çitlioğlu, 2006: 169-170). Narodnaya Volya terör örgütünün önderleri, devrimi gerçekleştirmek için terörizmin

gerekli ve kaçınılmaz olduğunu öne sürmüşlerdir. Eylemleriyle, kitle mücadelesinin yerini terörizmin almasını amaçlamamış; tersine, terörizmin kitleleri ayaklandırma çabalarını güçlendirip devrimi tamamlayacağına inanmışlardır. Onlara göre işçi ayaklanmaları ve gösteri yürüyüşleri gibi açık kitle mücadeleleriyle düzenli terörizmin birleşmesi, düşmanın alt üst olmasına yol açacaktır (Laqueur, 2002: 44). Bu yüzyılda, hem Rusya’da hem de Avrupa’nın Fransa, Almanya, Avusturya gibi bazı ülkelerinde iktidar muhalifi kişi ve gruplar, devrimci düşüncelerini hayata geçirebilmek için terörizmi bir araç, bir yöntem ve bir strateji olarak kullanmışlardır. Terör faaliyetleri de özellikle devlet başkanlarını hedef seçmiştir. Bu kapsamda 1894’te Fransa Cumhurbaşkanı Sadi Carnot, 1897’de İspanya Başbakanı Antonio Canovas, 1898’de Avusturya İmparatoriçesi Elisabeth, 1900’de İtalya Kralı Umberto, 1901’de ABD Başkanı McKinley terör saldırıları ile öldürülmüştür (Güzel, 2002: 10).

1. Dünya Savaşı sonrasında Rusya’da Stalin, Almanya’da Hitler, İtalya’da Mussolini yönetimi öncelikle yurttaşlarına karşı geniş çapta terör uygular. Satalin döneminde, “düzen karşıtı” oldukları gerekçesiyle pek çok kişi “çalışma kampları”nda ve hastanelerde öldürülmüştür. Hitler Almanyası’nda terör yalnızca düzene karşı olanlara yönelmemiş, bir dine mensup olanlara, yani Yahudilere, ayrıca ırkçı bir yaklaşımla Çingenelelere de yönelmiştir. Mussolini döneminde de aralarında Sosyalist Parti Genel Sekreteri Giacoma Matteotti’nin de bulunduğu pek çok kişi öldürülür, terör İtalya sınırları dışına da uygulanır. 1937’de düzen karşıtı olduğu gerekçesiyle Carlo ve Nello Roselli adlı kardeşler Normandiya’da öldürülür. Böylece birbirine karşı olan iki ideoloji, komünizm ile faşizm, terörü aynı amaç için; halkı mevcut düzene bağlamak, karşı çıkamaz hale getirmek, muhalefeti bastırmak için başvurulacak bir yol olarak benimserler. Bu dönemde teröre bakış, tıpkı Fransız Devrimi sırasında olduğu gibidir (Güzel, 2002: 10). Terörizm, özellikle 20.yüzyılın ilk yarısında Hitler yönetimindeki Nazi Almanyası gibi faşist ve Stalin yönetimindeki Sovyetler Birliği gibi komünist bazı totaliter rejimler tarafından resmen kabul edilmese de bir devlet politikası olarak uygulanmıştır. Bu ülkelerde herhangi bir yasal sınırlama olmaksızın korku ortamı yaratmak ve resmi ideolojiyle devletin ilan ettiği ekonomik, toplumsal ve siyasal amaçları halka benimsetmek için tutuklama, hapis, işkence ve idama başvurulmuştur (Çitlioğlu, 2006: 88).

2.3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ TERÖRİZMİ

İkinci Dünya Savaşının bitişini takiben terörizm devrimler çağından çıkıp, bir “Soğuk Savaş silahına” ve bir “dış politika enstrümanına” dönüşür. Bu çağ Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (S.S.C.B.) tasfiye edildiği 1990’lı yıllarda terörizmin küresel tehdit hiline gelmesine kadar sürer (TBB, 2006: 39). S.S.C.B. ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasında yaşanan Soğuk Savaş döneminde, bu iki ülkenin, dolayısıyla da iki karşıt ideolojinin savaşı da terör aracılığıyla yapılır olmuştur. “Devlet destekli uluslararası terörizm” kavramı dünya gündemine yerleşmiştir (Güzel, 2002: 11). Soğuk Savaş dönemi terörünün belirgin özelliği, bu dönemde devletler tarafından sıklıkla kullanılmasıdır. Devletler bizzat terör uygulamalarında bulunmayıp, bunun yerine Doğu ve Batı Blok’unda yer alan devletlerin karşılıklı savaşa göze alamamaları sonucunda düşman ilan ettikleri taraflara karşı mücadele eden terör örgütlerini, yoğun bir şekilde desteklemişlerdir. Bu dönemde neredeyse her terör örgütünün bir hamisi veya adına eylem yaptığı bir ülkesi vardır. Wilkinson’a göre (akt. Bal, 2006: 36) Sovyetler Birliği’ni terörle mücadele platformuna davet etmek, mafyayı organize suçlarla mücadele masasına davet etmek gibidir. Aynı ifadeleri ABD için de Noam Chomsky kullanmaktadır.

1991 yılında dağılmadan önce SSCB anayasası, dünyadaki devrimci kurtuluş hareketlerinin desteklenmesini, Sovyet hükümetlerine anayasal bir ödev olarak yüklemekteydi. Bu kapsamda Batı dünyasının terörist örgüt olarak nitelediği ve eylemlerini terör kapsamında değerlendirdiği pek çok örgütün, örneğin Yaser Arafat liderliğindeki El Fetih, Abu Nidal ve George Habbash liderliğindeki Filistin Kurtuluşu İçin Halkçı Cephe (PFLP), Nikaragua, Küba, Şili ve Salvador’daki devrimcilerin SSCB hükümetlerince desteklenmesi, anayasalarının kendilerine verdiği görev doğrultusunda açıklanmıştır (Çitlioğlu, 2006: 197). Yine SSCB’nin Komünist devrime giden yolda Latin Amerika ülkesi Küba’yı desteklemesi de aynı gerekçeyle izah edilmiştir. George (1999: 118), soğuk savaş süresince Sovyetler Birliği’nin Doğu Almanya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Romanya, Libya, İran, Kuzey Kore gibi ülkelerle birlikte ABD’nin başını çektiği batılı demokratik ülkelere yönelik terör eylemlerine destek verdiğini ifade etmektedir.

Diğer taraftan ABD yönetimince de sosyalist yönetim biçimini benimseyen Demir Perde ülkelerini istikrarsızlaştırmak adına bu ülkelerdeki terör faaliyetlerine

destek verilmesi yoluna gidilmiştir. ABD aynı zamanda SSCB'nin desteklediği devrimci hareketlere karşı da, hareketlerin ortaya çıktığı ülkelerde mücadele etmekten geri kalmamıştır. Filipinler, Vietnam, El Salvador, Guatemala, Küba gibi ülkelerde komünist devrimcilere yönelik “karşı ayaklanma” stratejisi uygulamaya konulmuştur. “Karşı ayaklanma”, devrimci ayaklanmalara karşı söz konusu devletlerde işbirlikçi hükümetleri desteklemek amacıyla karşı devrimci şiddet ile terör örgütleri kurup, devrimci ayaklanmacılara kendi yollarınca yanıt vermeyi amaçlamıştır. Bu anlamda özellikle söz konusu ülkelerin ordularının kimi birimlerinden “özel kuvvetler” ve “ölüm mangaları” oluşturulmuş, sivillerden ise “terör mangaları” kurularak bu örgütler ülke içerisinde devrimci ayaklanmaya kalkışan gruplara karşı “gayri-nizami savaş” adı altında yoğun şiddet ve terör uygulamışlardır. Soğuk savaş döneminde Kongo’da Patrice Lumumba’nın devriliş öldürülmesi, Küba’ya yapılan Domuzlar Körfezi Çıkarması karşı-ayaklanma ile gayri nizami savaşın örnekleridir. Bütün bunların altında yatan düşünce teröre karşı terör uygulamaktır. Karşı terörün hedefi insanları korkutup gerillalarla işbirliği yapmaktan caydırmaktır (Güzel, 2002: 11-12).

Chomsky’e (1999: 17) göre, 1980’lerde Sovyetler Birliği’nin Orta Amerika ülkesi Nikaragua’yı gerek askeri gerekse sivil alanlarda desteklemesi su götürmez bir gerçek olduğu için Amerika da kendisini, bu ülkede örgütlediği ve yönlendirdiği *kontraların* yerleşik hükümeti devirmek için gerçekleştirdikleri terör eylemlerini desteklemekte haklı görmektedir. Bu şekilde soğuk savaş döneminde iki büyük güç, SSCB ile ABD, kendi koruma şemsiyeleri altındaki ülkelerde açıktan değil fakat arka palanda güçlü destek verdikleri terör faaliyetlerini kullanmak suretiyle zorlu bir egemenlik mücadelesine girişmişlerdir. Bu mücadeleyi kazanmak içinde her türlü yola başvurmaktan, özellikle terör uygulamaktan çekinmemişler, ideolojilerinin hakimiyetini sağlamak adına milyonlarca insan hayatına terör yoluyla son vermişlerdir.

2.4. KÜRESEL TERÖR DÖNEMİ

1991’de SSCB’nin yıkılmasıyla sonuçlanan doğu-batı cepheleşmesi, ABD’nin önderliğini yaptığı Batı Blok’unun galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Kapitalist dünyanın lideri ABD soğuk savaşın ardından elde ettiği özgüvenle artık daha fazla dikte eden, belirleyen, söz söyleyen ancak uluslararası sözleşmelere daha az uyan ve uluslararası ilişkilerde kendini eşitler üstü bir konumda gören bir ülke haline gelmiştir. Fakat ABD’nin kendi merkezli ve dominant politikaları, tepkisel süreci başlatmakta gecikmemiştir. Bu tepkisel eylemlerde devletler değil, tabandan gelen örgütler ön plana çıkmaya başlamıştır.. Teknolojinin sunduğu avantajı da kullanan terör örgütleri, yeni düzenin kendilerini mağdur ettiğini savunarak, özellikle 1990’lı yılların ikinci yarısından sonra liderliğini Usame bin Laden’in yaptığı El Kaide çatısı altında birleşmeye başlamışlardır (Bal, 2006: 37). 2001 yılının Eylül ayının 11’inde saatler yerel olarak sabah 08:46’yı gösterirken El Kaideli teröristler tarafından New York’un ünlü İkiz Kulelerini hedef alan, bugüne kadar tarihte örneği görülmemiş bir terörist eylem, televizyonları başında eylemi canlı olarak izleyen insanlar üzerinde şok etkisi yaratmıştır.

11 Eylül’de ABD’nin ekonomi ve savunma merkezlerini temsil eden New York’taki İkiz Kulelerle birlikte Washington’daki Savunma Bakanlığı (Pentagon) binasına, ABD’li yetkililerce Ortadoğu ülkelerinin vatandaşları olduğu açıklanan teröristler tarafından havalandıktan kısa süre sonra kaçırılan yolcu uçakları ile kamikaze saldırıları yapılması sonucunda 3000’e yakın kişi hayatını kaybetmiş, Dünya Ticaret Merkezinin İkiz Kuleleri yerle bir olmuştur. Bu tarihe kadar terörü hep televizyon ekranlarından, Ortadoğu ülkelerine mahsus bir eylem şekli olarak izleyen ve kendi ülkeleri ABD’nin güçlü ekonomisi ve ordusu sayesinde bu tür tehlikelerden uzak olduğunu düşünen Amerikan vatandaşları, bu tarihten sonra terörün yarattığı korku hissini çok yakından yaşamışlardır. Bu çerçevede 11 Eylül saldırıları dünya gündemini yeni bir kavramla tanıştırmıştır; *Küresel Terör*. Buna göre artık hiç kimse, hangi devlet ya da kişi olursa olsun teröre maruz kalmama garantisine sahip değildir ve dünyanın en güçlü devleti bile birkaç saat içerisinde şaşkın ve çaresiz bir şekilde terörist saldırılara yakalanabilmektedir. Terör artık tüm dünyayı tehdit etmektedir ve bu tehdit küresel bir tehdittir. Bu tehdide karşı da küresel bir mücadele tarzının benimsenmesi gerektiği yine saldırıların mağduru ABD

tarafından dile getirilmiştir. ABD başkanı George W. Bush, 11 Eylül saldırılarının ardından geçtiği ekran karşısındaki konuşmasında; Amerika'nın terörle mücadelesinde kendi tarafında olmayanları karşı tarafta ilan etmiş ve “ya bizimle olursunuz ya da teröristlerin tarafında” ifadelerini kullandığı konuşmasıyla, ABD'nin Küresel Terörle mücadelesinde tüm dünya ülkelerine bir anlamda gözdağı vermiştir. Belirlenen yeni stratejiye göre, artık terör dünyanın her neresinde olursa olsun yakalanıp yok edilmelidir ve ona destek verenler aynı akıbeti paylaşmalıdır.

Sonrasında yaşanan süreçte, küresel terörizme yardım ve yataklık yaptığı suçlamasıyla Afganistan ve Irak, ABD tarafından işgal edilmiş, dünyanın çeşitli ülkelerinde (İngiltere, İspanya, Türkiye) ABD'nin bu politikalarına tepki olarak terör eylemleri de artmıştır. Kısacası ABD'nin küresel terörizme karşı küresel mücadele stratejisi bir anlamda küresel terörü önlemekten ziyade aksine besleyen bir sonuca yol açmıştır. Terörle mücadele adına çoğu zaman insan hak ve özgürlüklerinin hiçe sayıldığı görülmüş, Guantanamo ve Ebu Gurayb cezaevlerinde, terörist olduğu iddia edilen kişilere yönelik işkence ve kötü muamele görüntüleri kamuoyuna yansımıştır. Bu görüntüler hiç şüphesiz terörle mücadele ettiğini iddia eden ABD'nin insan hakları karnesine eksi puan olarak yazılmıştır. Dahası terörle mücadele adına sergilenen bu yanlışlar küresel çapta faaliyet gösteren terör örgütlerinin propaganda malzemesini oluşturmuş ve eleman sayılarını artırmıştır. Terörle mücadele adına girişilen operasyonlar sırasında çekilen işkence ve kötü muamele görüntülerinin kamuoyuna yansması zaten Amerikan yönetimine karşı olumsuz düşüncelere sahip insanların daha da radikal çizgilere kaymasına ve başta El Kaide olmak üzere diğer küresel terör örgütlerinin etki alanını genişletmesinde kolaylık sağlamıştır.

Son tahlilde 11 Eylül 2001, ABD'nin savunma ve ekonomi sembollerine karşı yapılan ve 3000'nin üzerinde insan ölümüne neden olan saldırıların tarihi olarak belki de bir miladı simgelemektedir. Bu milat, uluslararası kamuoyu dikkate alınmaksızın ve düşmanın kimliği ve hedefler hakkındaki gerçekçi tanımlamalar yapılmaksızın sadece ABD'nin “Her nerede ve kim tarafından desteklenirse desteklensin terörizme karşı savaş” sloganıyla ve yoğun askeri güç kullanımıyla başlatılan ne zaman ve hangi şartlar oluştuğunda biteceğine dair kriterleri olmayan bir savaşın başlangıç noktası hatta gerekçesi olmuştur (Özçatalbaş, 2006: 10-16).

Küresel terör dönemine bu adı verilmesinin bir nedeni de artık bu dönemde aynı terör örgütünün çok çeşitli ülkelerden ve milletlerden üye barındırması ve tehdidi belirli bir düşman algısının ortadan kalkmasıdır. “Küresel Asimetrik Tehdit” olarak da adlandırılan küresel terör dönemiyle birlikte terör saldırılarının ne zaman, nerede, nasıl, kim tarafından ve hangi ülkeyi ya da kişiyi hedef alacağı durumu belirsiz hale gelmiştir. Teröristler bilgi teknolojilerinin sağladığı imkanları da çok iyi kullanarak, haberleşmelerini elektronik ortamda çok seri ve takibi mümkün olmayan bir şekilde yapmakta, çeşitli materyalleri kullanarak hasar gücü yüksek bombalar yapabilmektedirler. Bunları yaparken organizasyonlarının ve eylem planlarının ortaya çıkarılabilmesine yönelik olarak yapılan polis ve istihbarat çalışmalarına karşı da yine teknolojinin imkanlarından faydalanarak korunabilmektedirler (Bal, 2006:45). Bu sayede merkez üssü belli olmayan ancak eylem alanı dünyanın her yerini kapsayan küresel bir terör şebekesi ortaya çıkabilmiştir. Sayılan nedenlerden dolayı küresel terörle etkili bir mücadele yürütülebilmesi için küresel işbirliğinin sağlanması gerektiği her platformda sıkça dile getirilmekte ise de teröristlerin kendi aralarında etkin olarak kurabildiği küresel işbirliğini uluslararası ilişkilerde ülkeler henüz sağlayamamışlardır. Bu nedenle küresel terörle mücadele etmek adına etkili ve sonuç alıcı bir mücadele stratejisi belirlenememekte ve uygulanamamaktadır.

Özetle terörizmin tarihsel geçmişi çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Ancak bugünkü anlamda modern terörizm hareketlerinin başlangıcı olarak Fransız Devrimini bir dönüm noktası olarak görmek mümkündür. Fransız Devriminin getirdiği terörizm anlayışından hareketle 19.yy.’da işçi hareketleri ve anarşizm karakterli terörizmden, 20.yy.’da ise bağımsızlık mücadelelerinde terörü bir araç olarak kullananlarla birlikte Soğuk Savaşın bir dış politika enstrümanı olarak kullandığı terörizmden ve son olarak 11 Eylül sonrası varlığını hissettiren küresel terörizmden bahsedilebilir (Bal, 2006: 33).

3. TERÖRİZMİN UNSURLARI

Herhangi bir faaliyetin terör olarak adlandırılabilmesi için öncelikle bir takım temel unsurların bir araya gelmesi gerekmektedir. Bu unsurlar; ideoloji, örgüt ve eylem olarak tasnif edilmektedir (Dilmaç, 2004: 360). Başka bir ifadeyle terör suçunun oluşabilmesi için;

-Devletin-milletin birliğine ve temel düzenine yönelik bir amacın olması (ideolojik boyut),

-İllegal örgüt tarafından gerçekleştirilmesi (örgütsel boyut),

-Korkutma, yıldırma, sindirme amaçlı eylemlerin (eylemlerin şiddet boyutu) olması gerekmektedir (Alkan, 2002: 28).

Ancak son yıllarda bu üç temel unsura dördüncü bir unsur olarak “destek” unsuru da ilave edilmektedir. Gerçekten de terör örgütlerinin bir toplum içerisinde barınabilmeleri ve özellikle faaliyetlerini sürdürmelerine yarayan lojistik imkanlar sağlayabilmeleri için cüz’i de olsa, hem toplumsal bir desteğe hem de faaliyet yürüttükleri ülke dışından, başka bir ülkenin veya dış grubun desteğine ihtiyaçları vardır. Kanımızca da her hangi bir terör örgütünün iç veya dış destek olmadan hayatını idame ettirebilmesi mümkün değildir. Yukarıda sayılanlardan başka terörizmin unsuru olarak söylenebilecek farklı seçenekler de sıralanabilir. Ancak belirtilen dört unsur terörizm denilince göz ardı edilemeyecek temel başlıkları oluşturmaktadır. Bu çevrede, aşağıda terörizmi oluşturan olmazsa olmaz dört temel unsura değinilecektir.

3.1. İDEOLOJİ UNSURU

İdeoloji, insanın doğayı ve toplumları açıklamaya yönelik duygularını, düşüncelerini, tutumlarını içeren düşünce ve fikir sistemine denir (Kızılcelik ve Erjem, 1992:273). Heywood’a (2007: 15) göre ise ideoloji, mevcut iktidar sistemini muhafazaya, biraz değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelmiş örgütlü siyasal eylem için zemin oluşturan, az çok tutarlı fikir kümeleridir. Bundan dolayı tüm ideolojiler; (a) genellikle “dünya görüşü” biçiminde mevcut düzene ait bir açıklama sunarlar, (b) arzulanan geleceğe ilişkin bir model, bir “iyi toplum” görüşü geliştirirler ve (c) siyasal gelişmenin nasıl yapılacağı ve nasıl yapılması gerektiğini, (a)’dan (b)’ye geçişin nasıl olacağını açıklarlar.

İdeolojiler, yüklendiği anlam ne olursa olsun, toplumlarda önemli bir fonksiyonu icra etmektedir. İdeoloji, toplumdaki hayat tarzını ve ilişkileri belli bir zemine oturtmak suretiyle insanların niçin yaşadıklarını, hedef ve amaçlarının ne olduğuna açıklık getirmeye çalışır. Özellikle toplumların buhranlı zamanlarında onlara bir hedef göstererek karamsarlık içine düşmemelerini, hayata küsmemelerini

ve zor şartlar karşısında dayanmalarını sağlayan itici bir güçtür. Bu nedenle, toplumlar sürekli bir ideolojiye sahip olma, toplumu yönetenler de topluma sahiplenebilecekleri bir ideoloji göstermek zorundadırlar (Dilmaç, 1997: 72).

Terörizm açısından ideolojinin önemine gelince, İdeoloji terörist yapılanmaların dayanak ve hareket noktasını oluşturduğundan terörist yapılanmalar açısından olmazsa olmaz bir unsur olarak kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile İdeoloji, terör örgütlenmesinin en önemli unsurunu teşkil etmekte, ideoloji nedeniyle terörist kolayca ölümü göze alabilmektedir. Terörist, ideolojisine bağlılığı nispetinde karşılaştığı her türlü yoksunluğa rağmen hareketine sadık kalmakta, her türlü zorluğa karşı koyabilmektedir. Terörizm anlayışına göre ideoloji, hareketin rehberidir. Uygulanacak eylemlerin tip ve hedefleri, grubun üye temin ve şiddet kampanyalarında işleyeceği konular, hep bu unsura göre belirlenir (Dilmaç, 2004: 360). Ayrıca bir örgütün faaliyet yürüttüğü toplumun içerisinde taban bulabilmesi ve eleman kazanabilmesi, ancak ideolojik olarak kabul görmesinden geçmektedir (Alkan, 2000: 103).

Bu aşamada belirtilmesi gerekli önemli bir nokta da ideolojinin terörizm içerisindeki niteliğidir. Terörizm kavramı içerisindeki ideoloji; yıkıcı bir hareket tarzını belirlemiş, mevcut sisteme bir tepki olarak, şiddet vasfı ile birlikte ortaya çıkan, siyasal hedefleri bulunan ideolojidir. İdeoloji unsurunun yer almadığı, şiddet içeren bir hareket terör olarak adlandırılmaz. Bu durum, olsa olsa örgütlü (organize) suç kapsamında değerlendirilebilir (Dilmaç, 1997: 66). Korkmaz'a (1999: 47-71) göre, terör örgütlerinde ideolojinin işlevi;

- Örgütün varlığına ve eylemlerine meşruiyet sağlama,
- Örgütsel birliği koruma,
- Propaganda aracı olarak kullanma,
- Örgütün devamlılığını sağlama,
- Diğer terör örgütleriyle ilişki kurma ve dışa açılma,
- İnsanların duygusal arayışlarına cevap verme şeklinde sıralanır.

Dünyada ve Türkiye'de şimdiye kadar teröre kaynak oluşturduğu görülen ideolojileri genel olarak üç ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar;

- Marksist-Leninist İdeoloji (Komünizm)
- Milliyetçilik (Etnik) Kaynaklı İdeoloji
- Din kaynaklı ideolojilerdir (Dilmaç, 2004: 360).

3.1.1. Marksist-Leninist İdeoloji (Komünizm)

Türkiye’de olduğu kadar dünyada da terör örgütlenmelerinin ideolojik temelini genellikle Marksist-Leninist, yani komünizm ideolojisinden aldıkları anlaşılmaktadır. Komünizm adı terörizm ile birlikte anılmış, ideolojik felsefi yönünden çok bu yönü ile tanınmıştır. Uzun bir dönem varlığını hissettirmiş olan bu kavramın temelinde; sınıfsız, özel mülkiyetsiz, her yönüyle eşit bir toplum bulunmaktadır. Dar anlamda komünizm; üretim araçlarının kamu mülkü haline getirildiği bir sistemdir. Silahlı mücadele komünist felsefenin temelini oluşturmuş, bütün faaliyetler şiddet temelinde şekillendirilmiştir. Birkaç istisna dışında Marksist-Leninist kökenli bütün terör örgütlerinde devrime uygun şartların oluşturulabilmesi için şiddet yani terör kaçınılmaz olmuştur (Dilmaç, 1997: 75).

Marksizm, 1840’larda Marx ve Engels’in felsefi, ekonomik ve sosyo-politik görüş yöntemini içeren doktrindir. Marksist- Leninist terör, silahlı halk savaşı neticesinde mevcut düzeni yıkıp Marksist- Leninist ilkeler doğrultusunda sınıfsız ve sömürsüz bir düzen kurmayı amaç edinen örgütlerin gerçekleştirdikleri terör eylemleridir. Bu tür eylemlerde amaç, ülkeyi bölmek değil, mevcut düzeni değiştirmektir (Yayla, 1990: 1).

Kışlalı’ya göre (1995: 90) Marx ve Engels, komünist manifesto’da var olan sömürü düzenini değiştirmek için komünist devrime giden yolu genel hatlarıyla çizerler. Buna göre; üretim araçlarına sahip zengin Burjuva sınıfı tarafından ezilen işçi sınıfı, yani proletarya değişik gelişim aşamalarından geçer ve daha doğuşuyla birlikte burjuvaziyle savaşı başlar. Başlangıçta savaşı bireysel olarak işçiler, sonra bir fabrikanın işçileri, sonra da bir mesleğin bir yerdeki mensupları, kendilerini doğrudan doğruya sömüren bireysel olarak burjuvalara karşı yürütürler. Saldırılarını burjuva üretim koşullarına değil, bizzat üretim araçlarına yöneltirler; kendi emekleriyle rekabet eden dışalım mallarını tahrip edip, makineleri parçalar, fabrikaları yakarlar. Orta çağların artık yok olmuş işçi konumunu güç yoluyla yeniden kurmak isterler. Buradan da anlaşılacağı gibi, mevcut düzeni değiştirmek

için yapılacak mücadelenin temelinde gücün ve şiddetin olduğunu açıkça vurgularlar. Marksizm bu ideolojiyi Rusya koşullarına göre ilk defa uygulayan Lenin'in adı ile birlikte anılır. Örgütler ideoloji olarak Marx'ı, ideolojinin uygulanmasında da Lenin'i örnek aldıklarını vurgulamak için Marksist- Leninist adını kullanırlar. Marksizmin insanları mevcut sisteme karşı başkaldırmaya yöneltmesi, özünde şiddet ruhu taşıması terör ile özdeşleştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle Marksizm genellikle terör ile birlikte anılmıştır. Marksizmin terörizm ile birlikte anılmasında 1917 Ekim Devrimin ile birlikte ilk defa Marksist ideolojiyi benimseyenlerin iktidara gelirken ve iktidarı ele geçirdikten sonra gerçekleştirdikleri şiddet eylemlerinin de büyük etkisi olmuştur (Acar ve Urhal, 2007: 323).

3.1.2. Milliyetçi (Etnik) Kaynaklı İdeoloji

Milliyetçilik dünyada sağcı bir doktrin olarak kabul edilmekte ve aşırı milliyetçilik olarak da adlandırılan ırkçılık faaliyetleri genel olarak sağ terörizm olarak değerlendirilmektedir. Aslında milliyetçilik düşüncesini, sağ veya sol düşünce biçimi olarak nitelendirmek yanlış olur. Sağ ve sol kavramları 19.y.y.'da aristokrasi ile orta ve işçi sınıfı arasındaki mücadeleden doğmuştur. Sağcılık ve Solculuğun siyaset ve fikir hayatında Fransız Devriminden sonra etkin olmaya başladığı dikkate alındığında, bu terimler Komünist Manifesto'nun yazıldığı tarih olan 1848'den yaklaşık yarım asır önce kullanılmış demektir. Bu durumun ortaya koyduğu gerçek, milliyetçiliğin mutlaka sağcılık demek olmadığıdır. Her iki görüşe sahip olanlar da milliyetçiliği fikir olarak benimsemiş olabilirler (Acar ve Urhal, 2007: 324).

Heywood'a göre (2007: 196-197), milliyetçiliğin temel inancı, milletin siyasi örgütlenmenin ana ilkesi olduğu ya da olması gerektiğidir. Bununla birlikte milletin ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiği hususlarında da ciddi tartışmalar mevcuttur. Pek çok siyasi çatışma, belirli bir insan grubunun millet sayılıp sayılamayacağı ve millet olmanın gerektirdiği hak ve statülerden faydalanıp faydalanamayacağı noktalarında odaklanmaktadır. Bu anlamda aynı coğrafyayı işgal eden ve ortak bir dil, din ve tarihe sahip olan insanların taşıdığı kimliksel kategoriler millet olarak adlandırılabilir.

Milliyetçilik düşüncesinin kaynağı olan etnik durum, belirli bir insan topluluğunu ötekilerden ayıran kültürel pratiklerle bakış açlarına göndermede

bulunmaktadır. Etnik grupların üyeleri, kendilerini toplumdaki öteki gruplardan kültürel bakımdan ayrı görürler. Buna karşılık toplumun diğer üyelerinin onlara bakışı da aynıdır. Etnik grupların birbirlerinden ayırt edilmesini sağlayan farklı özellikler olmakla birlikte, bunların en yaygın olanları, dil, tarih ya da atalar (gerçek ya da düşsel), din ve giyim farklarıdır. Etnik farklılıklar bütünüyle öğrenilmiş niteliktedirler. İnsanlar arasında açık fiziksel farklılıklar olsa da bunların ancak bir bölümü kalıtsal olarak sonraki kuşaklara geçmektedir. Irkçılık ise toplumsal olarak önemli fiziksel ayrımlara dayanan bir önyargıdır. Bir ırkçı, kimi bireylerin bu ırk farklılıkları sonucunda ötekilerden üstün ya da aşağıda olduğuna inanan kişidir (Giddens, 2000: 224-226).

Milliyetçiliğin bazı etnik gruplarca, aşırı olarak benimsenmesi ile birlikte bir takım amaçlara ulaşmak uğruna bu fikrin şiddetle birleştirilerek kullanılmasından dolayı etnik temelli terör ortaya çıkmaktadır. Milliyetçi, yani etnik kaynaklı terörün en belirgin şekli Faşizm olarak ortaya çıkmış ve uzun dönem bu ad ile beraber anılmıştır. Bu tip ideolojiler; etnik, ırki temele dayalı, sahip olduğu ırkın diğer ırklardan farklı ve üstün olduğu tezinden hareket eden ideolojilerdir. Sahip olunan etnik kimlik her şeyin üzerinde görülür. Teröre kaynaklık teşkil etmesi açısından konuya bakıldığında, azınlık durumunda olan etnik grupların bir takım haklar elde etme, bağımsızlık ve federasyon gibi istekler için, yaşadıkları devlete ve kurumlarına yönelik hareket ortaya koydukları anlaşılmaktadır. Dünyada devlet olma özelliği ve kapasitesi olmayan ancak varlığı da inkar edilemeyen bir çok etnik grup bulunmaktadır. Bu gruplar zaman zaman çeşitli nedenlerle teröre yönelmekte, içinde yaşadıkları devlete karşı bir çeşit kurtuluş savaşı iddiası ile ortaya çıkmaktadırlar (Dilmaç, 1997: 80). Bu durumda etnik temelli bir ideolojiye dayanan ayrılıkçı terör ortaya çıkmaktadır. Ayrılıkçı terörün yöntemi, belirli bir bölgeyi bağlı bulunduğu ülkeden kopararak bağımsızlık kazandırma yolunda faaliyet yürütmektir (Alkan, 2002: 22). Örneklendirecek olursak, Dünya’da İngiltere’de faaliyet yürüten IRA³,

³ Kuzey İrlanda’nın İngiltere’den bağımsızlığını elde etmesi amacını güden IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu), temelde kuzey İrlanda bölgesinde yaşayan İngiltere taraftarı Protestanlarla İrlandalı Katolikler arasında yaşanan ve geçmişi iki yüz yıl öncesine kadar uzanan bir ayrışma neticesinde 1969 yılında ortaya çıkmış olup, bu ayrışmayı İngiltere’nin Protestanları desteklemesi ve Katolik halk üzerinde baskıcı politikalar izlemesi körüklemiştir. Yani, aslında IRA’yı ortaya çıkaran ana sebep dini-mezhepsel ayrılıklarından doğmaktadır. Bu bakımdan genellikle dini kaynaklı ideolojiye sahip terör örgütleri içerisinde ağırlıklı olarak zikredilen IRA, stratejik olarak İngiltere’den ayrılma ve İrlanda ile birleşme amacını da güttüğünden bu çalışmada etnik temelli terör örgütleri sınıflaması

İspanya’da bir zamanlar etkin olan ve halen de varlığını sürdüren ETA ve Türkiye’de faaliyet yürüten PKK, etnik milliyetçiliğe dayalı ideolojileri çerçevesinde propaganda yürüterek eylemlerini sürdüren belli başlı terör örgütlerindedir.

3.1.3. Din Kaynaklı İdeoloji

Terörizmin ortaya çıkmasına neden olan ideolojik temellerden birisi de din unsurudur. Din her türlü ideolojinin de üstünde çok daha geniş kapsamlı bir inanç, felsefe sistemidir ve varlığı insanlık tarihinin başlangıcına kadar dayanmaktadır. Dinde inanış toplumdan topluma farklılık göstermekte ise de temelinde hepsinin insanlardan üstün kendi inanışlarına göre hakim olana inandıkları, Tanrı olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır (Dilmaç, 1997: 80). Aynı dinin değişik bölgelerde farklı olarak algılanması ve yaşanması mümkün olduğu gibi, aynı bölgede, aynı etnik kökene mensup insanlar arasında bile farklı dini inançların hayat bulması söz konusudur. Bu nedenle aynı din içinde farklı mezhep ve cemaatler kendi inanç sistemleri çerçevesinde dini inançlarını sürdürmektedirler.

Terörizmin dini inançları referans olarak hedeflerine ulaşmaya çalışması ise din kaynaklı ideolojiye sahip terör örgütlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Hemen hemen her dini inanışta, insanların mutluluğunun ve huzurunun aranıyor olması, öldürmenin, insanlar arasında yaşanan kavgaların ve çatışmaların hoş görülmemiş olmasına rağmen bir insanın dini inançlarına dayanarak terör uygulaması şaşırtıcıdır. Ancak ne yazık ki sahip olduğu dini değerler adına bütün dinlerde en büyük günahlardan sayılan insan hayatını yok etmenin göze alınabilmesi, terör örgütlerinin hangi sosyal, ekonomik, siyasal ve psikolojik nedenlerden kaynaklandığının etraflıca araştırılması gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Din kaynaklı terörizmin temel olarak beslendiği kaynak dini fundamentalizmdir. Heywood’a göre (2007: 351-363) fundamentalizm, Latince “temel” anlamına gelen *fundamentum* kökünden türetilmiş olup ilk olarak 20. yüzyılın başlarında Amerikan Protestanlığı tartışmalarında kullanılmıştır. Güncel kullanımında ise fundamentalizm, dünyanın büyük dinleri -İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Sihlik ve Budizm- ile bağlantılıdır ve kutsal metinlerin kitabi

içerisinde gösterilmiştir. (IRA hakkında daha fazla bilgi için bkz. S.Özeren ve S.Demirci, 2009, “İngiltere’nin Ayrılıkçı IRA ve Dine Karşı Terörle Mücadele Politikası”, Usak Yayınları, Ankara).

anlamının açıklamasından çok dini-kültürel hareketin veya projenin bir türü olarak görülür. Bununla beraber fundamentalizm kavramı oldukça tartışmalıdır. Birçoğu baskı ve hoşgörüsüzlük anlamı taşıyan açıklamalarla ifade edilen fundamentalizm, liberal değerlerin ve kişisel özgürlüğün düşmanı olarak görülmektedir. Bu nedenle komünizmin yıkılmasının ardından özellikle batı kamuoyunda İslami fundamentalizmin dünya düzeninin öncelikli tehdidi olarak algılanmasına yol açmıştır. Dini fundamentalistler geleneksel, devlet merkezli bir siyasi görüşü benimserken, enerjik, militan ve bazen de şiddet gibi farklı siyasi eylem tarzını izlemiştir. Fundamentalistler kendilerini militan olarak görmekten rahatsızlık duymazlar, çünkü militanlık çatışma içindeki kişinin coşkunluk ve tutkusunu ima eder. Özellikle din adına hareket edenler, inandıklarının ilahi temelli olmasından ilham alırlar ve bu da bütün diğer görüşlerin önüne geçer. Bütün bu nedenlerden dolayı dini fundamentalistler, temel dini metinleri, kapsamlı sosyal yeniden yapılanma programı oldukları varsayımıyla temel bir ideoloji olarak kabul ederler. Bu çerçevede seküler ideolojiler dini ilkelere dayanmadıklarından ve ahlaki özden yoksun olduklarından dolayı reddedilir (Heywood, 2007: 19).

Terör örgütleri açısından dinin ideolojik temelde kullanılmasının iki önemli nedeni vardır. Birincisi, hiçbir ideoloji dinde olduğu gibi taraftarlarına ölümden sonra cennet vaat etmemektedir. Öldükten sonra bu dünyada karşılaştığı zulümler, ıstıraplar ve sıkıntılardan kurtulacağına ve sonsuz mutluluğa kavuşacağına inanan örgüt üyesi, kendi canından vazgeçtikten sonra, ölümcül eylemleri kolayca gerçekleştirebilmektedir. İkinci olarak da örgüt elemanı, liderin emir ve kararlarını sorgulayabilir ve uygulamaktan kaçınabilir fakat hiçbir inançlı mürit, dini kuralları sorgulamaya yanaşmaz. Bu sebeple terör örgütü yöneticileri kendi isteklerini sanki dini bir gereklilikmiş gibi örgüt üyelerine kolayca kabul ettirebilmektedir. Yaşanan ekonomik sıkıntılar, siyasal baskı, kültürel ayrımcılık yapılması gibi nedenler de terör seçeneğini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenler gerekçe gösterilerek, baskıların sonlandırılması veya yapılanların sorumlularından intikam alınması için mücadele etmek gerektiğinin dini bir gereklilik olduğu inancı, örgüt üyelerine aşılanmaktadır. Bu şekilde dini inançların kullanılmasıyla insanlar terörist eylemlere itilmektedir.

Özellikle 11 Eylül 2001'de El Kaide terör örgütü tarafından ABD'de gerçekleştirilen saldırılar ile birlikte din temelli terör dalgası dünya gündeminde öne

çıkılmış, İspanya, İngiltere gibi Avrupa ülkeleriyle birlikte Türkiye’yi de hedef alan bir dizi terör eylemi yaşanmıştır. Bu eylemler nedeniyle dünyada son zamanlarda İslam dini terörizmle özdeşleştirilmeye çalışılmaktadır. Şüphesiz bunda El Kaide, Hizbullah vb. gibi çok sayıda terörist örgütün küresel çaptaki eylemlerini din adına cihat yaptıkları vurgusuyla kamuoyuna duyurmaları ve başta ABD olmak üzere bu terörist eylemlerin hedefi olan batılı ülkelerin bu tip terör örgütlerinin İslam dininin inanç sisteminden kaynaklandığı yönündeki propagandası önemli rol oynamaktadır. Ancak dinin adının terörizmle birlikte anılması, diğer bir ifade ile terörizmin belirli bir dini olması mümkün görünmemektedir. Zira her inanca sahip milletten insanlar terörist olabileceği gibi, her hangi bir inanca sahip insan da bu tür terörist saldırılara maruz kalabilmektedir. Çünkü terörizm dini, inancı ve vicdanı olmayan, hiçbir etik değeri önemsemeyen, geleneksel olmanın da ötesinde artık modern çağın bir savaş stratejisidir. Bu anlamda günümüzde dünyanın her bölgesinde sadece İslam değil, her türlü dini kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayarak, insanların duygularını istismar eden terör örgütleri varlıklarını sürdürmekte ve insanlığı tehdit etmektedir (Acar ve Urhal, 2007: 323).

3.2.ÖRGÜT UNSURU

Türk Dil Kurumu (2010) Sözlüğü örgüt kelimesini, “ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik, teşekkül, teşkilat” olarak tanımlamaktadır. 12.04.1991 Tarih ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun, 2006 yılında yapılan değişiklikle yürürlükten kaldırılan birinci maddesinin ikinci fıkrasında, “örgüt; iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş sayılır” denmekteydi. Mevcut hukuki durumda ise örgüt; 26.9.2004 Tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’un 220. maddesinde “...örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda örgütsel yapı içerisinde, terör amaçlı bir eylemin düşünülüp planlanmasından gerçekleştirilmesine kadar, gerekli istihbaratı yapan, eylemi veya örgütü yöneten, emirleri veren ve eylemi gerçekleştiren birçok kişi bulunmaktadır. Bu anlamda aynı amaç etrafında bir araya gelerek, amaçlarına ulaşmak için terörizmi kullanan grup veya yapılanmalar terör örgütü olarak adlandırılır (Çağlar, 1995: 124). Alkan’a (2002: 32-33) göre terör örgütleri genelde legal ve illegal (gizli örgütlenme) olmak üzere iki şekilde örgütlenmektedir.

3.2.1. Legal Örgütlenme

Terör örgütleri legal faaliyetlerini, kültür merkezi, yayınevi, dernek ve vakıf ekseninde yürütmektedirler. Terör örgütlerinin legal alanda faaliyet yürütmekteki amaçları ise;

- Kadın, işçi, memur, gençlik ve tutuklu yakınları içerisinde örgütlenerek, örgüte yeni elemanlar kazanabilmek,
- Düzenlenecek olan panel, seminer, konferans, açık oturum ve radyo televizyon programlarıyla sahip olunan ideolojiyi daha geniş kesimlere yayabilmek,
- Lojistik destek sağlamaktır (Alkan, 2002: 32-33).

3.2.2. İllegal Örgütlenme

Bir terör örgütünün başarıya ulaşabilmesi için illegal bir yapı içerisinde örgütlenme vazgeçilmez bir unsurdur. İllegal örgütlenme, terör faaliyetlerinin idame etmesini sağlayan önemli ve en karmaşık unsurdur. Temel özelliği, azami gizlilik esasları içerisinde yürütülmesidir (Dilmaç, 2004: 360). Terör örgütleri illegal olarak örgütlenip gizli faaliyetler yürüttüklerinden, yapı olarak da hücre sistemini tercih etmektedirler. Alkan (2002: 32-33) bunun nedenlerini ise;

- İdeolojisini tartışmalardan koruyarak, taraftarlarına mutlak doğrular olarak aktarabilmek,
- Yeni kazanılan gizlilik ortamında daha rahat eğitime tabi tutarak, örgütün ideolojisi doğrultusunda şartlandırabilmek,
- Örgütün varlığını sürdürebilmesi için, güvenlik güçleri tarafından yapılabilecek operasyonlara karşı kendini koruyabilmek,
- Güvenlik güçlerinin örgüt içerisine sızmalarını önleyebilmek şeklinde ifade etmektedir.

Dilmaç'a (2004:360) göre, illegal örgütlenme üç ana unsuru içermektedir. Bunlar;

- Merkezi Yapı (Çekirdek Lider Kadro)
- Silahlı Birim (Askeri Kanat)
- Propaganda Birimi'dir.

Merkezi Yapı (Çekirdek Lider Kadro) : Hangi ideolojiye dayanırsa dayansın, bir terör örgütünün temeli, merkezi lider kadrosuna dayanır. Örgütlerin yapılanmaları incelendiğinde lider kadroların daha çok şehirlerdeki aydın kesimin içerisinde veya toplumun eğitilmiş kesimlerinden geldiği görülmektedir. Lider kadro, genel planlama, yönetim, strateji belirleme ve hareketin politik rehberliğinden sorumludur. Liderler, kendini davalarına adanmış, genelde kuvvetli bir kişiliğe sahip, iyi teorisyenler olarak tanınmaktadır. Terör örgütü liderleri, mutlakçı bir görüşe sahip, otoriter, taviz vermeyen, katı inançla çalışan ve herkesin sadakatinden şüphe eden bir yapıdadırlar. Bu şüpheye bağlı olarak liderler, liderlik konumunu sorgulayan veya liderliğine aday özellikler taşıyan kişilere karşı oldukça sert ve acımasız bir tutum sergilemektedirler. Liderler kendi psikolojik durumlarını örgüte ve eylemlere yansıtmaktadırlar. Genelde terör örgütleri, liderlerinin şahsı ile bütünleştiklerinden, örgüt bir anlamda liderin kendini dışı vurabildiği bir araç olarak görünmektedir. Hemen hemen bütün terör örgütleri liderlerinin şahsı ile bütünleştiklerinden, liderin tasfiyesi ile birlikte hizipleşmeler ve bölünmeler de kaçınılmaz hale gelmektedir (Dilmaç, 2004: 360).

Silahlı Birim (Askeri Kanat) : Terörizm denildiğinde akla, silahlı şiddet eylemleri gelmektedir. Silahlı birimlerin varlığı, terör örgütlerinin ana odağını teşkil eder (Dilmaç, 2004:360). Lider kadrolar tarafından örgüt politikası ve stratejisi doğrultusunda belirlenmiş olan görevleri yerine getirmek için oluşturulan silahlı eylem görevini üstlenmiş örgütün silahlı birimleridir. Silahlı birimler örgütün genel faaliyeti içerisinde hayati bir önem taşımaktadır. Bu birim sayesinde örgüt kendini kamuoyuna tanıtır ve gücünü gösterir. Örgüt elemanları arasında dayanışmanın sağlanması ve çözümlerin önlenmesi yine örgütün silahlı birimleri sayesinde gerçekleştirilir. Silahlı birimlerde güvenlik en üst düzeyde uygulanır ve üyeleri titizlikle seçilir. Gizlilik unsurunun çok sıkı bir şekilde tutulması içeriye sızmaları önlemeye yöneliktir (Korkmaz, 1999: 77).

Propaganda Birimi: Örgütler taban oluşturmak ve ideolojilerini geniş kitlelere duyurabilmek amacıyla, propaganda faaliyetlerine büyük önem vermektedirler. Bu bağlamda, legal ve illegal alanda oluşturdukları çeşitli yapılanmalar ile toplumun her kesimine yönelik propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırırlar (Dilmaç, 2004: 360).

3.3. ŞİDDET (EYLEM) UNSURU

Terörizmin diğeri bir unsuru da şiddettir. İnsanın var olduğı günden beri şiddet de hep var olmuştur. Şiddet terörizmin doğasında bulunan ve hedefe ulaşmadan önceki unsurudur. Terörizm, stratejilerinin başarılı olması için, her şeyden önce kendi içinde itaati ve baş eğmeyi sağlamış olması gerekir. Bu maksatla, öldürme dahil, her türlü işkence ve baskı yöntemi örgüt içerisinde yoğun bir şekilde kullanılır (Hazır, 2001: 63). Kendi iç disiplinini örgüt elemanları üzerinde uyguladığı veya uygulama tehdidinde bulunduğu şiddet ile sağlayabilen terör örgütleri, artık gerçekleştirmek istediğı eylem için hedefine karşı şiddet kullanmaya hazır hale gelmiş demektir. Başka bir ifade ile terör örgütleri için, örgütlenme aşamasında, belirli bir alt yapı oluşturduktan sonra, sıra kamuoyuna seslerini duyurma ve dikkatleri yürüttükleri mücadelenin üzerine çekme aşamasına gelir. Bu aşamada örgütler, savundukları amaçlarını en iyi vurgulayacak bir hedef tespiti ile eylem safhasına giriş yaparlar. Türkiye’de PKK örneğinde görüldüğü gibi, PKK örgütlenme düzeyini belirli bir seviyeye getirdikten sonra ilk defa 1984 yılında, Erur ve Şemdinli ilçelerindeki köy baskınları ile iç ve dış kamuoyunda dikkatleri üzerine çekmeye çalışmıştır (Dilmaç, 2004: 360).

Terör örgütleri için sahip oldukları ideolojik görüşün propagandasını yapmak, temel ve vazgeçilmez olan amaçtır. Örgütün propagandasının ses getirici olması ve kamuoyunun dikkatini kendi üzerlerine çekmesi amaçlanır. Şiddetin dozu ne kadar yüksek ve yapılan eylem sonucunda oluşan can kayıplarının ve tahribatın boyutu ne kadar fazla ise, bunlarla doğru orantılı olarak terör örgütlerinin medya ve ülke gündemini meşgul etmesi o kadar uzun sürelidir. Bu şekilde terör örgütleri şiddet kullanarak en temel amaçları olan örgüt propagandasını etkili bir şekilde yapabilirler. Bu nedenle şiddet içerikli terör eylemleri yasadışı, bölücü, yıkıcı ve ayrılıkçı örgütler tarafından daha çok gündemde kalabilmek, ses getirmek, tanınma ve tanıtma amaçlı olarak kullanılmaktadır. Yani şiddet eylemlerinde mesaj eylemin hedefi olanlara değil, toplumun belirli bir kesimine ya da tüm toplumdur.

Wilkinson’a göre (2002: 148-150) terörizm, en azından üç temel öğesi olan özel bir şiddet tarzı ya da işlemidir ve teröristik şiddet aşağıdaki belirgin özelliklere sahiptir;

- i. Teröristik şiddet etkileri itibariyle, doğası gereği, rastgeledir. Hiç kimse sıradaki kurbanın kendisi olmayacağından emin olamaz.
- ii. Bireyler ve toplum üzerinde yarattığı etkiler keyfidir ve önceden tahmin edilemez.
- iii. Terörizm örtük olarak tüm savaş kural ve teamüllerini tanımayı reddeder. Hiç bir insani sınırlama ve yükümlülük tanımazlar. Kadınlar ve çocuklar dahil herkesin hayatı davaları uğruna harcanabilir.

Bal'a (2006: 4) göre ise terör eylemi; bilinçli bir şekilde ve akılcı bir savaş stratejisinin ürünü olarak şu özellikleri içermektedir:

- i. Eylemin vahşi olması,
- ii. Kural tanımaması,
- iii. Masumu hedef alması,
- iv. Devletin otoritesine meydan okuması,
- v. Ölenle öldüren arasında doğrudan bir husumetin aranmaması.

Terörizm mantığında şiddet unsuru, örgütlerin temel dayanak noktalarının başında gelmektedir. Eylemsiz bir terör örgütünün varlığını sürdürebilmesi çok güçtür. Eylemsizlik belli bir süre sonra örgütleri çürümeye sevk ettiğinden, her örgüt derecesi farklı da olsa eyleme, yani şiddete yönelmektedir (Dilmaç, 1997: 107). Dolayısıyla terör örgütleri ilk zamanlar adını kamuoyuna duyurmak amacıyla, daha sonra da varlığını devam ettirebilmek için ses getirici eylemlere başvurmaktadırlar. Terör örgütlerinin eylemlerindeki amaç ve hedefleri genel olarak; varlığını duyurma ve gücünü gösterme (propaganda), taraftarlarına moral verme, kendinden yana olmayanları sindirme, devletin otoritesini sarsma, devleti halka baskı yapmaya zorlama, örgüt üyelerini eğitme, örgüt üyeleri üzerinde otorite kurma, kaos yaratma şeklinde ifade edilebilir (Alkan, 2002: 35-36).

3.4. DESTEK UNSURU

Terörizmin unsurları sayılırken destek unsurunun eklenmesi, geleneksel terör yapılanmaları açısından eleştirilebilir. Fakat günümüzde terörün kazandığı boyut ve terörist devlet kavramının varlığı, destek unsurunun da eklenmesini gerekli

kılmaktadır. Özellikle büyük çaplı ve yaygın şiddet hareketlerine başvuran, belirli oranda kitle desteğini elde eden terör örgütleri için faaliyet gösterdikleri alanlarda mutlaka iç ve dış destek, faaliyetlerinin devamı açısından gerekli bir husustur (Dilmaç, 1997: 128).

İç Destek: İç destek, terör örgütlerinin ülke içindeki çeşitli sosyal gruplar ve kuruluşlar tarafından dolaylı ya da doğrudan desteklenmesi olarak özetlenebilir. İç destek unsurları örgütlerin legal uzantıları ile oluşturdukları çeşitli adlar altında kamufle edilmiş insan hakları kuruluşları, çeşitli yardım dernekleri şeklinde örgütlenebileceği gibi, mevcut gruplardan ideolojik olarak yakın görülenlerin içerisine girerek etkinlik elde etme ve yönlendirme ile toplumda etkinliği olan bir takım kişilerin dolaylı desteklerini alma şeklinde de mümkün olmaktadır. Terör örgütlerinin yoğun ve sürekli faaliyet gösterdikleri bölgelerde özellikle kırsal alanlarda mutlaka bölge insanından destek sağlanması gerekir. Aksi takdirde uzun süreli barınabilmesi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi mümkün değildir (Dilmaç, 1997: 128).

Dış Destek: Dış destek terör örgütlerini ortak sınır bulunan ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelerden destek almasıdır. Terör örgütlerinin varlıklarını devam ettirebilmeleri, eğitim, teşkilatlanma ve benzeri faaliyetlerini yürütebilmek için finans sağlama, silahlı eğitim için uygun zemin temini gibi çeşitli nedenlerden dolayı önemli ölçüde dış desteğe ihtiyaç duymaktadır. Terörün başka ülkelerden destek almadan başarıya ulaşması, varlığını sürdürmesi neredeyse imkânsızdır. Terör örgütleri kendilerine çeşitli gerekçelerle destek veren ülkelerde rahatça silahlı eğitim görmekte, gerektiğinde ise merkezi yapılanmalarını rahatça sağlayabilmeleri için imkân bulmaktadırlar (Dilmaç, 1997: 128).

4. TERÖRİZMİN AMAÇLARI VE ÖZELLİKLERİ

4.1. TERÖRİZMİN AMAÇLARI

Terör örgütlerinin, ideolojilerine ve faaliyette buldukları ülkelere bağlı olarak farklı amaçları bulunmaktadır. Bilinen yaklaşımlar çerçevesinde terörizmin amacı, hedef alınan rejimi, sistemi, şiddet yolu ile yıkarak, yerine kendi ideolojileri doğrultusunda yeni bir yönetim tesis etmek olarak belirtilebilir. Terörizmin bazı güçler tarafından bir takım siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlamanın bir aracı olarak kullanıldığı dikkate alındığında ise amaç, oldukça farklılaşmaktadır. Bu gibi durumlarda terörizmin amacı bir kazanım elde etmek maksadıyla hedef alınan ülke ve toplumda belirli ortamların oluşmasına aracılık etmektir (Dilmaç, 2004: 359). Bu açıdan Türkiye gibi stratejik öneme sahip ülkeleri, terör ortamında tutulmasında, hedef olarak seçen devletler ve bir takım güçlerin çıkarları açısından zaruret bulunduğu, terörün amacının da sadece bu ortamı sağlamak olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda terör, bir siyasi mücadele aracı olmaktan çıkıp, bir ülkenin bir başka ülkeyi zayıflatması, istikrarsızlık içerisine sokması, bir başka ifadeyle destabilize edebilmesi için araç olarak kullanılmaktadır (Alkan, 2002: 16-17).

Terörizmin bir amacı da sahip olduğu ideolojinin propagandasını yapmaktır. Bal'a göre (2006: 47) teröristlerin propagandası bazen o kadar başarılı olabilmektedir ki örgüt liderlerinin simgelerini sokakta bir kısım insanlar taşıyabilmekte ve hatta Che Guevara gibi teröristler kahraman olarak savunulabilmekte veya en azından "yaptı ama niye yaptı" gibi sorularla savunulmaya çalışılmaktadır.

Terörist örgütler yaptıkları eylemler ile devlete, onu korumakla yükümlü olduğu vatandaşını koruyamadığı için meydan okumaktadır. Oysaki modern devletin en önemli işlevi ve sorumluluğu vatandaşlarının güvenliğini sağlamaktır. Teröristler, modern devletin bu sorumluluğunu yerine getirmesini öncelikli hedef alırlar. Vatandaş ile devlet arasındaki bağın birçok açıdan erozyona uğraması hedeflenir. Vatandaşın güvenliğinin sağlanamadığı algısı yerleştirilmeye çalışılır (Bal, 2006: 5). Terörizmin benimsediği bir diğer amaç, kargaşa yaratarak toplumun direnme gücünü kırmak, yerleşik sosyal ve siyasi zaaflarını deşifre ederek, arkasındaki halk desteğini zayıflatmaktır. Bu amaca ulaşmak için de terör, toplumda var olan eşitsizliklerden, haksızlıklardan, dengesizliklerden, resmi makamların olumsuz uygulamalarından faydalanmaktadır (Alkan, 2002: 16). Bu anlamda başta kolluk

güçleri olmak üzere, tüm kamu görevlilerinin vatandaşa yönelik olumsuz tutum, davranış ve uygulamalarının, terörizme giden yolda terörist için bir mazeret teşkil edebileceği de bilinmelidir.

Keleş ve Ünsal (1982:3) ise sayılanlara ek olarak terörizmin çok daha ilginç bir amacına dikkat çekmektedir. Buna göre terörizmin başlıca amacı, siyasal iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin onu yıpratmak ve bu arada sindirdikleri yığınları da sahipsiz kaldıkları inancına yöneltmek için, şiddet eylemlerinden yararlanmaktır. Bunun yanı sıra, düzenin korunmasından yana olan güçlerin de, çeşitli çevreleri kışkırtarak, “onları güçlü bir yönetime çağrı” çıkarttıracak şiddet eylemlerine itmeleri de madalyonun öbür yüzüdür. Keleş ve Ünsal’ın bu tespitine bakılacak olursa, 12 Eylül 1980 İhtilali öncesinde Türkiye’nin dört bir yanını saran şiddet hareketlerinin gerçek amacının, askeri müdahaleye zemin hazırlamak olduğunu ve siyasal kutuplaşma (sağ-sol) sonucu meydana gelen çatışmalarda hayatını kaybeden insanların farkında olmadan bir tuzağa düşürüldükleri söylenebilir.

Son tahlilde terörizm belirli amaçları gerçekleştirmek için uygulanan bir yöntem ve stratejidir. Dilmaç (1997: 41) Terörizmin genel olarak amaçlarını şu şekilde özetlemektedir;

- i. Öncelikle hedef alınan rejimi ve siyasi iktidarı yıpratmak mevcut otoriteyi sarsmak,
- ii. İç ve dış kamuoyunda davalarının duyurulmasını sağlamak ve dikkatleri savundukları davanın üzerine çekmek,
- iii. Oluşturdukları tedhişe, toplumun direnme gücünü kırmak kendi davalarına karşı olumsuz duyarlılıkları ortadan kaldırmak ve kitleleri itaate zorlamak,
- vi. Kısmi güç ve otorite sağladıkları toplumda kendilerine taraftar katılımı ve kitle desteği sağlamak.

4.2. TERÖRİZMİN ÖZELLİKLERİ

Günümüzde terörizmin daha önceki uygulamalardan bir farkı da kurbanların genellikle rastgele seçilen ya da terör eylemleri sırasında tesadüfen olay yerinde bulunan suçsuz kişilerden oluşmasıdır (Çitlioğlu, 2006: 88). Birçok terörist grubun, kurbanlarını gelişigüzel seçtiği doğrudur; zira bu gruplar masum insanların katledilmesinin panik yaratacağını, adlarının duyulmasını sağlayacağını ve devletle toplumu istikrarsızlaştırmaya yardımcı olacağını düşünürler. Ancak birçok yerde de terörist saldırıların hedefi oldukça seçicidir. Bunun en belirgin örnekleri Enver Sedat, Papa II. Jan Paul, Aldo Moro ya da Indra Gandhi suikastlarıdır (Laqueur, 2002: 98).

Terörün amaçlarına ulaşmak isteyen örgütlerce bir yöntem olarak kullanılmasında, terörün sahip olduğu niteliklerin de büyük oranda etkisi vardır. Terör gerçekten de geleneksel mücadele yöntemlerinden çok farklı, yeni ve kendini sürekli yenileyen yöntemlere sahip bir mücadele tarzıdır. Terör, düzenli ordularla yapılan ve devasa bütçeler ayrılan, birbirleriyle mücadele eden iki devletin/tafafln karşısındaki düşmanın yerini ve kimliğini belirleyebildiği geleneksel bir mücadele tarzından bütünüyle farklıdır. Konuya bu açıdan bakan Çitlioğlu'na göre (2006: 14-15) terör;

...ucuz ve sınırlı insan kaynağı gerektiren, ani vuruş özelliği ile son derece etkili, bir hedefe yönelik gerçekleştirilmekle birlikte iletişim olanakları sayesinde aynı anda pek çok ayrı odağı eşzamanlı etkileme gücüne sahip, büyük organizasyonlar gerektirmeyen, asimetrik nitelikleri nedeniyle kaynağında yok edilmesi son derece zor bir mobiliteye sahip, bağlantılarının kanıtlanamaması ve doğasındaki gizliliği açısından, bir devlet ya da kurumla ilişkisinin kurulması neredeyse imkansız olan, muhatap açısından uluslar arası hukuk temelinde boşluklarla karşılaşan ve bu doğrultuda daha da çoğaltılması olası örneklerle günümüz ve yakın geleceğin 'yeni savaş yöntemi'dir.

Tacar'a göre (1999: 43) ise terör, maksatlı, planlı, sistematik ve örgütlü bir eylemdir. Aynı zamanda stratejisi ve taktikleri olan bir mücadele yöntemidir. Bunların yanında olağandışı bir eylemdir. Kabul edilmiş kurallara, yasalara ve ahlaka aykırıdır; insan hayatına önem veren bütün düşüncelerden kopuktur.

Terörizmin özelliklerini, dünyada faaliyet yürüten terör örgütleri ve onların eylem şekilleri çerçevesinde aşağıdaki şekilde özetlenebilir; Terörizm bir ideoloji, bir doktrin, hatta sistematik bir fikir değil, stratejidir. Dünyayı "iyi" ve "kötü" biçimde iki kampa ayırdıktan sonra kendisini "iyi" kategorisine yerleştirir. Terörizm, terör olaylarını meşrulaştıracak bir senaryo hazırlar. Gelecekte zafer ve yeni bir düzen vaat

eder. Terörün genellikle siyasi bir amacı vardır. Devlet otoritesine alternatif getiren örgütlü bir harekettir. Terörizm uluslararası siyasetin bir parçasıdır, dolayısıyla dış destek almadan yaşatılamaz. Mali destek vazgeçilmez gereksinmesidir. Bu nedenle; soygun, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı yapar. Terör, bir hak arayışı düzen önerisi ve bağımsız devlet kurma isteklerinden biri veya derece farklılığıyla her üçünün bir arada bulunduğu gerekçelerle ortaya çıkabilir. Terör, bilinçli ve amaçlı eylemler olarak belirir. Şiddet uygulamayı giderek amaç konumuna taşır. Dehşet ve korku salarak yıldınlık yaratır. Genellikle başka güç veya güçlerin taşeronudur. Terör kendi dilini yaratır ve kullanır. Propaganda ile doğar, gelişir ve propaganda ile yaşar. Teröristler, seyircileri, dünyayı kendileri gibi görüp algılamaları için ikna etmeye çalışırlar. Teröristler, kendilerini üst bilinç ve duyarlılık sahibi olarak görürler. Terör eylemleri, nesnel bir gerçekten çok, dünyanın öznel bir yorumuna dayanır. Terör eylemleri, örgütlü bir çabayı gerektirir ve bu eylemler, bireysel olmaktan çok, bir grubun katılımıyla gerçekleşmektedir (Gündüz, 1996: 54-57).

2. BÖLÜM

TERÖRİZMİN NEDENLERİ VE 20. YÜZYILDA TERÖRİZM

1. TERÖRİZMİN NEDENLERİ

Terörizmi doğuran veya artıran çok çeşitli nedenlerin olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenlerden bazıları dünyanın her yerindeki terör eylemlerinin ortak paydasını oluştururken, bazıları da o ülkeye hatta terör örgütüne veya terör örgütünü kuran kişiye ait özelliklerden kaynaklanan nedenler olabilmektedir. Bu bakımdan terörizmin nedenlerini kesin bir şekilde tespit etmek güçtür. Bütün dünyadaki terör olaylarının sebebini teşkil eden veya bu şartlar oluştuğunda, mutlaka terörün baş göstereceğini önceden kesin olarak söylemek doğru değildir. Ancak temel olarak bir ülkede siyasal şiddet eylemleri olabilmesi için, mevcut olumsuz koşulların şiddet kullanılarak ortadan kaldırılacağına inanan insanların bulunması gerekmektedir (Acar ve Urhal, 2007: 350).

Terörle mücadelede başarılı olmanın ilk şartının, öncelikle teröre sebep olan faktörlerin doğru şekilde teşhisine ve bu faktörleri ortadan kaldırmaya yönelik olarak doğru çözümler üretmeye bağlı olduğu muhakkaktır. Terörün iç ve dış kaynaklı birçok sebebi bulunmaktadır ve terör örgütleri özellikle dış destek olmadan uzun süre yaşayamazlar. Ancak sadece tek taraflı düşünmek, özellikle dış kaynaklara bağlayarak iç sebepleri görmezden gelerek politika üretmek hatalara sebep olacaktır (Kurt, 2009: 10). Çünkü terörün yeşerdiği ortam, ülke içindeki ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel ve siyasi sorunlardan meydana gelir. Dolayısıyla, bir ülke iç bünye olarak zayıf ise, terörizmi bir silah olarak kullanan odakların işi çok daha kolaylaşabilir (Alkan, 2002: 37). Bununla birlikte, “terörizmi doğuran sebepleri bulup ortaya çıkarmak ve onun yayılma sebeplerini tahmin etmek, terörizm kavramını tanımlamak kadar zor görünmektedir. Bu, kısmen terörizm şekillerinin son derece çeşitli olmasıyla da açıklanabilir” (Zafer, 1999: 15).

Alexander (akt. Zafer, 1999: 15), terörizmin oluşmasında etken olan en az on faktör olduğunu belirterek bunları; teröristin kimliği hakkında uzlaşamama, terörizmin sebebini tam olarak anlayamaması, bazı devletlerin birbiri üzerindeki emellerinden dolayı terörü desteklemeleri, uluslararası bir terörizm şebekesinin varlığı, dinin politikaya alet edilmesi, ahlakta çifte standart, hükümetlerin sorunlara

çözüm üretememesi, teröristlerin hafif cezalara çarptırılması, dünya hukukunun umursamazlığı ve medyanın rolü olarak sıralamıştır. Görülüyor ki bu sıralanan nedenler, tıpkı terörizmin tanımlanması sorununda olduğu gibi, her ülkenin ya da tarafın bakış açısına veya durumuna göre değişebilmektedir.

“İnsan neden terörist olur”, “terörün nedenleri nelerdir” ve “nedenler ortadan kaldırılarak terör sona erdirilebilir mi” soruları uzun zamandır devlet yöneticilerini, akademisyenleri ve güvenlik güçlerini meşgul etmektedir. Neden terörist olunur sorusuna yönelik cevap olarak iki farklı görüş yaygın bir şekilde taraftar bulmaktadır. Birinci görüşe göre; teröristler kendi özel dünyalarındaki sorunlara bağlı olarak bu yola başvurmaktadırlar. Bu teoriye göre teröristlerin iddia ettikleri sorunlar gerçek yaşamda olsa da olmasa da onlar zaten hasta ruhlu insanlar olduklarından ötürü yine terörist olacaklardı. Bu nedenle teröristlerin ileri sürdüğü mazeretler sadece kendi yaptıkları eylemlerini meşrulaştırma, mazeret arama veya kendilerini ikna etme yöntemidir (Hudson, 1999 akt. Bal, 2006: 42). Teröristlerin rasyonel davranmayan ve psikolojik sorunlarla boğuşan insanlar olduğunu ve yaşadıkları ruhsal bunalımların onları bu tür eylemlere ittiği görüşü daha çok 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarılarında taraftar bulmuştur. Bu dönemlerde terör ve terörizm konusunda kayda değer bilimsel çalışmaların olmadığı da bir gerçektir (Bal, 2006: 42).

Neden terörist olunur sorusuna cevap arayan bir diğer görüş ise, insanların yaşadıkları sorunlar dolayısıyla teröre yöneldikleri şeklindedir. Bu görüşü savunanlar daha çok teröristler üzerinde araştırma yapmanın yanında, teröristlerin yaşadığı siyasal, sosyal ve ekonomik koşulları da incelemektedirler. Özellikle yakalanan, hapisanede yatmakta olan veya serbest kalmış teröristler üzerinde inceleme yapan bilim adamları, bu insanları teröre yönlendiren etkenleri şöyle izah etmektedirler; haklarını elde etmek için başka bir yöntem kalmaması, sonuca kestirmeden ulaşma, sosyal, ekonomik çevrelerinde karşılaştıkları sorunlara diğer insanlara göre daha radikal çözümler aramaları. Bu anlamda teröristlerin, özellikle lider kadrolarının risk almayı seven, girişimci, akılcı, idealist ve toplumlarını değiştirme cesaretine sahip insanlar olduğu ileri sürülmektedir. Bu teoriyi savunan araştırmacı ve uzmanlar teröristlerin rasyonel, alabildiğine bilinçli ve sebep sonuç ilişkisine göre hareket ettiğini ileri sürmektedirler (Hudson, 1999 akt. Bal, 2006: 43).

Her iki görüşten hareketle şöyle bir sonuca varılabilir; Terörist, toplumun içinden çıkmakta ve yine o toplum adına, topluma ve onun oluşturduğu devlete karşı faaliyette bulunmaktadır. Bu bağlamda terör olgusunu yalnızca iç ve dış düşmanların varlığına bağlamak yerine, faaliyet zemini bulunduğu ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel yapının incelenmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2006: 12). Çünkü ekonomik ve sosyal şartların bozukluğu, siyasi ortamın ihtiyaçlara yeterince cevap verememesi, mevcut sistemlerin insanların sorunlarını çözmede yetersiz kalışı, insanları yeni arayışlara ve inanç sistemlerine doğru itmektedir. Bu yöneliş, terör örgütlerince de rahatlıkla kullanılabilir ortamların açığa çıkmasına katkı sağlamaktadır (Dilmaç, 1997: 202).

Son yıllarda iletişim ve ulaşım teknolojisinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak globalleşen dünyada, terörizm eskisinden çok daha etkili sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Geçmişte yerel sorunlara bağlı olarak gelişen terör hareketleri, günümüzde küresel bir nitelik kazanmış ve dünya genelinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak coğrafi sınırlardan bağımsız olma özelliği de kazanmıştır. Terör tanımlamaları ve algılamalarında olduğu gibi, terörizmin nedenleri konusunda da ilgili çevrelerde bir görüş birliği yoktur. Genel olarak; ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuki sorunlar terörizmin nedenleri arasında sayılmaktadır (Yılmaz, 2006: 11).

Türkiye açısından değerlendirilecek olursa, terörün ortaya çıkmasındaki en büyük faktörler; terör gruplarının inancına göre, mevcut rejimin ülkeyi iyi yönetemediği, devletin kendi etnik kimliğinde yer alan insanları sistematik bir şekilde ezdiği veya dini inançların baskı altında tutularak bu inançlara sahip kişilerin inançlarını özgürce yaşamasına izin verilmediği biçiminde özetlenebilir (Keskin, 2007: 33). Söz konusu terörist gruplar, anılan amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla taban kazanma çalışmaları çerçevesinde, bireylerin kafasında istifham yaratabilecek her türlü söylemi kullanmaktadırlar. Bu anlamda çalışmalarını daha çok mevcut söylemlerinden kolaylıkla etkilenebilecek ve genellikle sayılan nedenlerden dolayı mağduriyet hisleri içerisindeki kişiler üzerinde yoğunlaşarak yürütmektedirler.

Hastalığı doğru teşhis etmeden doğru bir tedavi uygulamak mümkün olmadığından terörle mücadelede başarılı olabilmek ve mücadeleye yönelik etkili

stratejiler ortaya koyabilmek için de öncelikle terörizmin nedenlerini doğru bir şekilde ortaya koymak gerekmektedir. Terörizm, her toplumun özel sorunlarından, farklı sosyal ve etik tarihinden ya da bazı mevcut veya farz edilen milletlerarası sorunlardan kaynaklanabilmektedir. Terörizm kriminolojik bir olgu olduğundan, kişiyi teröre iten bireysel uyarıcılardan bahsedilebilir. Kişiyi terör eylemlerine iten bireysel uyarıcılar o kişinin biyolojik, fiziksel ve psikolojik yapısından kaynaklanabilir. Terörizm, aynı zamanda siyasi, iktisadi ve sosyal sorunlarla beslenen sosyal-siyasi bir olgudur ve ona giden yol, karşılıklı etkileşimlerle dolu sosyal bir oluşumdur. Bu nedenle çevresel iticiler terörizme büyük ölçüde zemin hazırlarlar. İnsanlar, şiddet eylemlerine karar vermeden önce çok çeşitli şartların bir araya gelmesi gerekir (Zafer, 1999: 14-15).

Erdoğmuş (1987: 11-19), 1980 öncesi Türkiye’de terörist eylemleri değerlendirdiği araştırmasında, konuya sosyolojik açıdan değinerek, terörün nedenlerini şöyle sıralamıştır;

- Yetersiz ve hatalı sosyalizasyon,
- Teröristlerin dış ülkelerden destek almaları,
- Resmi sosyal organizasyonlarda çözülme,
- Partizanlık, iktidar-muhalefet uyuşmazlığı,
- Ekonomik kriz,
- Bürokratik ve idari bozulma,
- Hızlı değişime cevap veremeyen, zayıf ve yetersiz müeyyideler,
- Psikolojik karamsarlığın ve toplumda huzursuzluk olduğu inancının canlı tutulması,
- Sosyal kontrolü sağlamaya hizmet eden şahıs ve kurumların yıpratılması,
- Ailenin sosyal yapısının bozukluğu,
- İstismar,
- Akran grubunun etkisi.

2002’de mülakat yöntemi ile terör olaylarına bir şekilde karışan 150 kişilik örneklem grubu üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır (Akşen, 2002). Ankete gönüllü olarak katılan bu kişilere sorulan “sizce terör olaylarının sebepleri nelerdir?” şeklindeki soruya deneklerin %28.7’si ekonomik, %20.7’si eğitimsizlik, %12.7’si

haksızlık, eşitsizlik, adaletsizlik yanıtını vermişlerdir. Ankete katılanların %49.4'ünün terörün sebeplerini ekonomik ve eğitimsizlik olarak cevaplaması, teröre katılımın ideolojik olmaktan çok geçim sıkıntısı, hayat şartlarının zorluğu, maddi imkansızlık ve eğitim problemi gibi sebeplerden kaynaklandığını göstermektedir. Dolayısıyla eğitim verilmemiş insanların ekonomik eksikliklerinden dolayı istismara açık olabileceği değerlendirilmektedir. Terör örgütlerinin en çok istismar ettikleri konulardan birisi bireylerin ekonomik durumudur. Ekonomik ve sosyal hayattaki hızlı gelişmeler hassas dönemde bulunan ve dıştan etkilenmeye açık gençlikte uyumsuzluk ve dengesizliklere yol açabilmektedir. Bir ülkede ekonomik gelişme ve büyüme sosyal bütünleşme ile desteklenemediği durumlarda, toplumsal sistem aksayabilmektedir.

Ülkelerin kendi özel koşullarına göre değişkenlik gösterse de, temelde terörizme etki eden faktörlerin başında siyasi etkenler gelmektedir. Bunun akabinde de, siyasi etkenlerin hem sebebi hem de sonucu olabilen ekonomik etkenleri, sosyo-kültürel faktörleri ve eğitim sisteminden ya da etnik yapıdan kaynaklanan nedenleri, siyasal şiddetin kaynakları içerisinde ifade edebiliriz. Bu etkenler, kuşkusuz birbiriyle karşılıklı etkileşim içerisinde ya da aynı anda etkin olabilirler (Atar, 2005: 23). Yukarıda sayılan bu etkenler ilk olarak bireylerin toplumdan soyutlanmalarında, daha sonra ise uygun bir motivasyon ile de terör gruplarına katılmalarında etkili olmaktadır (Sever, Cinoğlu ve Başbüyük, 2010: 1).

Görülüyor ki terör ortamı, polisiye bir sorun olmanın çok ötesinde, toplumsal yapıda, siyasal kültürde, kamu yönetiminde, eğitimde ve ekonomik yapıda derin kökleri bulunan bir toplumsal bunalım durumunun adıdır. Önlenebilmesi için de sorunun tüm bu yönleri ile birlikte ele alınması zorunludur (Ozankaya, 1980: 52). Bu anlamda çalışmanın bu bölümünde terörizme kaynaklık teşkil edebilecek ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel nedenler incelenecektir.

1.1.EKONOMİK NEDENLER

Terörizme yol açan önemli etkenlerin başında ekonomik etkenler gelmektedir. Bununla birlikte bir toplumun ekonomik olarak geri kalmış olması, o toplumda terörizmin mutlaka ortaya çıkacağı anlamına gelmez. Fakat ekonomik geri kalmışlık ve yoksulluk bireyleri, psikolojik olarak içinde buldukları durumdan sorumlu

tutacakları yapıya -ki bu yapı genellikle devlet olmaktadır- karşı isyan duygusuna ve dolayısıyla şiddete yönelten önemli gerekçelerin başında gelmektedir.

Ekonomik geri kalmışlığın ana nedenlerinden birisi de gelir dağılımındaki adaletsizliklerdir. Toplumdaki gelir dağılımında büyük uçurumların oluşması ve ortalama gelir seviyesinin çok düşük olmasının, ister istemez “ezilen sınıf” algılamasını besleyerek sınıflaşmaya yol açtığı görülmektedir. Ekonomik yatırımların yeterli olmaması işsizliği ortaya çıkarmakta ve bu işsiz kitle terör örgütleri için insan kaynağı olabilmektedir. Ayrıca genel olarak, toplu grevlerin ve lokavt uygulamalarının baş göstermesi, toplu işten çıkarmaların artması, işçi sendikalarının ideolojik açıdan kamplaşması, devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü kaybetmesi, kronik enflasyonun ortaya çıkması ve kontrole alınamaması, dış borçların artması nedeniyle ülke üzerindeki dış baskıların yoğunlaşması, teröre neden olan ekonomik etkenler arasında sayılmaktadır (TBB, 2006: 143).

Ekonominin istekleri karşılayabilecek şekilde gelişmemesi halinde veya sosyal gelişmenin, ekonomik gelişmeden daha hızlı bir düzeyde olduğu dönemlerde siyasi çalkantı ve patlamaların baş göstermesi oldukça kolaydır (Ergil, 1980: 56). Ekonomik az gelişmişlik veya geri kalmışlık tek başına terörizmin ortaya çıkmasında belirleyici bir unsur olmamakla birlikte, etnik grupların kendilerine haksızlık yapıldığı inancının pekiştirerek huzursuzluğun doğmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir. Geri kalmışlık sorununu ırkçı esaslara dayandırarak açıklamaya çalışmak, farklı etnik kökenli insanlarda ırkçılık bilinci uyandırır ve özellikle ayrılıkçı terörizme uygun ortam hazırlar (Zafer, 1999: 22). Zayıf ekonomi, terör örgütlerinin bir toplumu ve devleti bir yöne manipüle etmesini sağlarken, toplumun tüm “güvenlik sigortalarını” da devre dışı bırakmaktadır. Hangisinin hangisinden kaynaklandığı sorusunun yanıtı kesin olmamakla birlikte zayıf ekonomi terörü, terör de zayıf ekonomiyi beslediği söylenebilir (USAK, 2010: 1). Ancak, genel kanının aksine ekonomik açıdan gelişmiş bölgelerde de terörizmin zemin kazanabildiği görülmüştür.⁴ Bu anlamda ekonomik yapının terörizmin ortaya çıkmasında hem bir neden hem de bir sonuç olduğu söylenebilir.

⁴ 19.yüzyılın ikinci yarısından sonra İspanya'nın Bask bölgesinde önemli bir sanayileşme başlamış ve bölge diğer eyaletlere nazaran ekonomik açıdan refah seviyesini artırmıştır. Dolayısıyla, İspanya'nın diğer kesimlerinden çalışmak ve yerleşmek için Bask bölgesine doğru yoğun bir işçi göçü başlamış ve

Dönmezer'e (1984: 301) göre, toplumsal sistem (ekonomi, siyaset, hukuk, inançlar) bir bütündür. Herhangi birindeki bir bozulma diğerini de etkiler. Bu açıdan, toplumsal sistemin önemli bir parçası olan ekonomik düzenin bozulması, sosyo-ekonomik sistemde dengesizlikler oluşturmaktadır, bu durum ise kişilerin beklentileri ile buldukları arasında bir uçurum yaratmaktadır. Aynı zamanda gelir dağılımındaki eşitsizlik, adalet duygusunu zedelemekte ve yolsuzluklarla sosyal dengesizlik daha da dayanılmaz bir hal alıp halk yığınlarının hoşnutsuzluğuna neden olmaktadır. Böyle bir sosyal ortamın yarattığı çelişkiler en kısa zamanda şiddet taraftarlarınca ele alınabilir ve şiddet kullanmaya gerekçe olarak dayanak elde edilip şiddet ve terör uygulanabilir. Buradan anlamda ekonomik sıkıntıdan kaynaklanan bunalımlar ne derece yoğun olursa, şiddete yönelme de o derece yoğun olur. Bu durumda, siyasi şiddet uygulamayı tercih eden gruplar, toplumda ekonomik açıdan hoşnutsuzluk içinde olanları daha kolay biçimde yanlarına çekebilirler.

Terörizm ekonomik nedenlerden beslenmekle birlikte aynı zamanda bir ülkenin ekonomik alanda gelişmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Çünkü ülkeler terörle mücadele adına, kaynaklarının çok önemli bir bölümünü güvenlik alanında (silah alımı, güvenlik personeli sayısının artırılması ve eğitimi vb.) kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan katıldığı bir televizyon programında 1980-2010 yılları arasında terörle mücadelede harcanan mali kaynakların boyutunu ve terörün ülkenin ekonomik gelişmesini nasıl engellediğini, Türkiye örneğinde şöyle ifade etmektedir (Habertürk, 2010);

...şu anda ne gibi bir harcama yapıldı dersiniz rakam çok daha büyük. 400-450 (Milyar Dolar) gibi rakamlara ulaştığımız. Bu paralar bölgeyi ihya ederdi. Bu terörle mücadelede el ele vermemiz lazım. Sadece bu harcama ile bitmiyor. Yatırımcı bölgeden kaçıyor. İstihdam noktasında da bir eksiklik kalmayacaktı. Bunları bizim çok iyi değerlendirmemiz lazım. Yatırım güven ister. İstikrar bölgede sıkıntılı. Bu iki sihirli kelime yatırımda çok önemli.

bu da Bask bölgesinde milliyetçi duyguların daha da artmasına neden olmuştur. Kendilerine Bask Milliyetçileri adını veren gruplar, yaşadıkları bölgeyi yabancılardan temizlemek ve Bask bölgesine çalışmak için gelen işçilere karşı mücadele etmek amacıyla çeşitli adlar altında (PNV, ETA) örgütlenerek teröre başvurmuşlardır (Şimşek, 2009).

Terör ile zor durumdaki ekonomi arasında kırılması güç bir sarmal ilişki mevcuttur. Terör yükü altında gerileyen ekonomi, teröristlerin en çok ihtiyaç duyduğu ortama yol açar. O da ümitsiz kitleler ve bireylerdir. Böylece neden terör vardır sorusuna verilebilecek en güçlü yanıt “çünkü ümitsiz insanlar vardır” olacaktır. Ekonomideki gerileme sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik haklar üzerinde bir baskı oluşturur ve kitlelerin ümitlerini kırar. Bu da teröre eğilimli kişi ve kitlelerin daha kolay bir şekilde terör örgütlerine devşirilmesine, böylece terörün ve maliyetlerinin artarak devam etmesine yol açar. Diğer bir ifadeyle, terör altındaki ekonomi yeni teröristler üretir (USAK, 2010: 20). Bu açıdan PKK'nın bölgeye yönelik yatırımlara karşı sabotajları dikkat çekicidir.

1.1.1. Yoksulluk ve İşsizlik

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu (Uysal, 2007: 2) olarak tanımlanan yoksulluk ve sefalet her türlü toplumsal düzensizliklerin ve suç dünyasının başlıca temel sebepleri arasında ilk sırada gelmektedir. Ancak terörizme düşünce üretmesi noktasında ekonomik nedenlerin büyük öneme sahip olduğu görülmektedir (Kurt, 2009: 10-11). Şöyle ki, ekonomik kalkınma ve kamu düzeninin olmadığı durumlar teröre uygun bir zemin hazırlamaktadır. Genelde ekonomik düzeyi düşük olan Ortadoğu ülkelerinin süregelen siyasi istikrarsızlık sorunlarının özünde bu olgu yatmaktadır (Keskin, 2007: 33). Ekonomik açıdan refaha kavuşamayan yoksul bireyler, ekonomik anlamda geçim sıkıntısı çeken, bireysel ve sosyal eğitimini, sosyal ve siyasi bilincini geliştirememektedirler. Bu açıdan yoksulluk terörün asıl sebebi değilse bile bir açıdan onu besleyen ve ona hayat veren en önemli bir unsurdur (Uyar, 2008: 27).

Yoksulluk ve terörizm ilişkisi üzerine yapılan araştırmalarda terör örgütlerine katılımların pek çoğunun yoksul kesimlerden olduğu ifade edilmektedir. Ülkeler seviyesinde konu incelendiğinde ise benzer sonuçlar görülmüştür. MacCulloch (akt. Sever, Cinoğlu ve Başbüyük, 2010: 2), 60 ülke üzerinde yapmış olduğu çalışmada, 1975-1995 yılları arasındaki devrimci akımları incelemiş ve gelir düzeyi yüksek ülkelerde terörist faaliyetlerin daha az olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bir toplumda işsizlik oranının yüksek olması, neden olduğu ekonomik kayıplar yanında, çok önemli sosyal maliyetleri de beraberinde getirmektedir. İşsizlik

oranının yükselmesi, hırsızlık başta olmak üzere suç oranlarının yükselmesi, uyuşturucu ve madde bağımlılığının artması, radikal hareketlerin güç kazanması, şiddet eğiliminin güçlenmesi, devlete itaatin azalması gibi bir dizi sosyal soruna neden olmaktadır (Çalışkan ve Meçik, 2010: 40). İşsizlik ile illegal faaliyetler arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmaların bulguları, insanlar için iş imkanlarının azalmasının onların illegal faaliyetlere yönelmesini artırdığını göstermektedir. Bu yönelme sadece terör konusu için değil, diğer illegal faaliyetler için de geçerli görünmektedir (Sever, Cinoğlu ve Başbüyük, 2010: 2).

İşsizliğin birey üzerindeki etkisi; bireyin yoğun olarak bir dışlanmışlık ve yalnızlık hissi duymasına neden olmasıdır. Bu dışlanmışlık duygusu, bireyde bazen nefret ve kin duygusunun gelişmesine yol açmaktadır. Çünkü işsiz olmak, o birey açısından bir dışlanma ve yalnızlaştırılma anlamına gelmektedir. Dahası işsiz olmak, “sosyal olarak başarısız” veya “ikinci sınıf vatandaş” olarak bir damgalanmayı içermektedir. Bu anlamda, işsiz olmak, açık bir biçimde yoksul olmaktan daha fazla bir anlam içermektedir. İşsizliğin yarattığı sosyal ve psikolojik sorunları kısaca şu şekilde belirtmek mümkündür; yoksulluk, yaşam standardının düşmesi, tembellik alışkanlığının gelişmesi, statü kaybı, toplumsal ilişkilerin zayıflaması, aile içi tartışma ve fiziksel şiddetin baş göstermesi, aile çözülmesi/parçalanması, kaygı, korku ve öfke gibi duygu kabarması, dışlanmışlık hissi, stres/depresyon, özsaygının zedelenmesi, intihar eğilimli olma ve alkol, uyuşturucu gibi kötü bağımlılıkların gelişmesi. Bu faktörler, işsizliğin birey üzerinde ekonomik, psikolojik, sosyal ve fiziksel açılardan olumsuz sonuçlar yarattığını göstermektedir (Kızmaz, 2006: 77-78).

Terör örgütleri açısından konuya bakıldığında, bu tür örgütler tarafından ekonomik sıkıntı içerisindeki kişilerin kazanılması çok daha kolay olmaktadır. Çünkü işsiz olan ve ekonomik durumu zayıf olan kişiler, kendilerini toplum tarafından dışlanmış olarak gördükleri için öz güvenlerini de kaybetmişlerdir. Sürekli geçim sıkıntısının bulunduğu bir ortamda yaşamının verdiği stres, zamanla bu insanların ruh sağlığını da olumsuz yönde etkilemekte ve topluma veya yerleşik düzene karşı bir öfke ve kızgınlık duygusunun oluşmasına yol açabilmektedir. Bu öfke ve kızgınlık duygusu da bu insanlarda şiddet ve saldırganlık olarak dışa yansıyabilmektedir. Yapılan araştırmalar, terör örgütlerine katılan örgüt

mensuplarının ailelerinin büyük çoğunluğunun orta ve alt gelir düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Diğer yandan, ekonomik koşulları iyi olan ailelerin çocuklarının da terör örgütlerine katıldıkları görülmektedir (Urhal, 2008: 403-404).

Düşük gelir seviyesi ve işsizlik gibi konular, terör örgütleri tarafından propaganda malzemesi yapılarak, mümkün olduğunca kullanılmaktadır. Özellikle genç kesim, yapılan propagandalardan etkilenerek, terör örgütlerinin etki alanı içine girebilmektedir. Türkiye’de faaliyet yürüten terör örgütleri üzerinde yapılan araştırmalarda, örgüt mensuplarının genelde eğitim seviyesi düşük, alt sosyo-ekonomik düzeyden geldikleri görülmektedir (Alkan, 2002: 38).

Akşen’in araştırmasındaki (2002: 71) anket sonuçlarına bakıldığında; teröre karışanların büyük çoğunluğunun (%70) dar gelirli olduğu ve teröre eğilimlerinin ideolojik bir inanca sahip olmaktan çok şartların zorluğundan kaynaklandığı görülmüştür. Aynı çalışmada, gençlik dönemlerinde teröre bulaşanların iş, güç sahibi olduktan ve belirli bir gelir seviyesine ulaştıktan sonra, gençlik dönemlerini yargılar bir davranış içerisine girebildikleri gözlenmiştir.

Ekonomik değişkenler ile suç arasındaki ilişkinin negatif olduğu da durumlar da olmakla birlikte suç ve işsizlik ilişkisi çerçevesinde genel kabul gören yaklaşım, bu iki değişken arasındaki ilişkinin pozitif olduğu yönündedir. Yani, işsizliğin arttığı durum veya ortamlarda suç oranları da artmaktadır (Kızmaz, 2006: 84). Bu bağlamda, “Terörist eylemlere girenlerin özellikle genç kesimden olduğu bilinmekle birlikte, ekonomik sorunların bir sonucu olan işsizlik de terör ortamına zemin hazırlayabilmektedir”(Sevim, 2000: 301). Bu nedenle, teröre karşı en etkin mücadele yöntemi, terörün arka planını oluşturan fakirliğin ve işsizliğin ortadan kaldırılarak, toplumun refah düzeyinin yükseltilmesidir. Kaybedebileceği bir işi ve evine götüreceği bir aşı olan insanlar bunları riske atmak istemeyeceklerdir (Alkan, 2002: 41).

1.1.2. Gelir Dağılımındaki Dengesizlikler

Teröre neden olan ekonomik etkenler arasında toplumun ortalama gelir seviyesinin çok düşük veya gelir dağılımının dengesiz olması, gelir dağılımındaki bu adaletsizliğin de toplumda sınıflaşmaya yol açması gösterilmektedir (Urhal, 2008: 403). Ülke içinde gelir dağılımı dengesizliğindeki meydana gelen artış, toplumun iç

ahengini bozarak terörizmin propaganda yapmak için müsait ortamı bulmasına zemin hazırlamaktadır.

Akşen'in (2002) yaptığı çalışmada, ankete katılanların "Sizi en çok kızdıran şey nedir?" sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, ilk sırayı %24 gibi dörtte bire yakın bir oranla eşitsizlik, haksızlık, adaletsizlik cevabının oluşturması, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısındaki sorunların, gelir dağılımındaki eşitsizliğin halkın dar gelirli kesiminde yer alan denekleri diğer seçeneklere oranla daha fazla etkilediğini göstermektedir.

Ekonomik şartların zorluğu, insanları maddi yönden etkilediği gibi psikoloji ve moral yönünden de etkiler. Bu nedenle, toplumdaki dengesiz gelir dağılımı, terör odakları için kolayca yararlanabilecekleri önemli unsurlardan birisidir (Erdoğan, 1999: 29). Türkdoğan'a (1996: 346) göre, bireysel gelirlerin milli dağılımındaki eşitsizlik ne kadar büyük olursa, şiddetin seviyesi de o kadar büyük olur. Başka bir ifade ile "ani gelir kaybı veya zenginler ile fakirler arasında giderek artan sosyal eşitsizlik düzeyleri, suç oranının artmasında fazlaca etkilidir" (Kızmaz, 2006: 84). Toplumsal yapıda huzursuzluk meydana getiren ekonomik etkenlerden sadece birisi olan, kitlelerin beklentisi ile gelirleri arasındaki farklılık, terör yapılanmaları tarafından propaganda malzemesi olarak değerlendirilmektedir. Nitekim kişi başına düşen milli gelir ekonomik yapıya bağlı olarak belirli bir düzeyde artarken, kitlelerin beklentileri gelirleri ile kıyaslanmayacak derecede yükselmektedir. Bu durum da beklentilerini tatmin etmek isteyen kişilerin şiddete başvurma eğilimlerini artırmaktadır (Korkmaz, 1999: 99).

Ekonomik az gelişmişlik ve geri kalmışlık özellikle etnik/ayrılıkçı terörün gelişmesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrılıkçı terör örgütleri bölgesel geri kalmışlık sorununu ırkçı esaslara dayandırarak açıklayıp, farklı etnik kökünde olduklarını iddia eden gruplarda ırkçılık bilincinin uyanmasını sağlayarak etnik terörizme zemin hazırlamaktadırlar (Urhal, 2008: 403). Ekonomik dengesizliklerin terörizme nasıl elverişli bir ortam yarattığına verilebilecek en önemli örneklerden biri Kanada'dır. Kanada nüfusu itibarıyla heterojen bir ülkedir ve ülkenin doğu kısmında bulunan Quebec eyaleti genellikle Fransız Kanadalılardan oluşmaktadır. Bu eyalet tarıma bağlı kalması nedeniyle sanayileşmeden yeterince payını alamamış ve bu nedenle zamanla bölgede ekonomik dengesizlikler baş göstermiştir. Bu ekonomik dengesizlik bölge insanında hoşnutsuzluklara yol açmış

ve bu da zamanla bölge insanının Kanada'dan ayrılarak bağımsız bir ülke olma isteğini artırmıştır. Quebec Kurtuluş Cephesi ise bu ekonomik dengesizlikten faydalanarak terör faaliyetlerine başlamıştır (Toker, 1971: 2).

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı (DESA) tarafından hazırlanan “2005 Yılında Dünyada Sosyal Durum: Eşitsizlik Hali” başlıklı raporda, ulusal ve uluslararası düzeydeki terör eylemleri ve şiddetin, ekonomik ve sosyal eşitsizlikler ile kıt kaynaklar üzerindeki rekabetten kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bahse konu rapora göre, dünya üzerinde ekonomik büyümeye rağmen nüfusunun önemli bir kısmının fakirleşmesi, gelişmekte olan demokrasiler için büyük bir tehdit oluşturmakta olup, bu eğilimin tersine çevrilememesi durumunda artan ekonomik ve sosyal eşitsizliğin terör ve şiddeti beslemeye devam edeceği bildirilmiştir. Raporda, üretimin yüzde 80'inin gelişmiş ülkelerde yaşayan 1 (bir) milyar insana ait olduğuna, geriye kalan yüzde 20'sinin ise gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 5 (beş) milyar insan tarafından paylaşıldığına dikkat çekilmiştir. Gelir eşitsizliğinin aynı zamanda temel sosyal hizmetlere ve karar verme mekanizmalarına ulaşmada derin eşitsizlikler yarattığına dikkat çeken raporda, bu eşitsizliğin üstesinden gelinememesi durumunda, bütün insanlar için sosyal adalet ve daha iyi yaşam koşulları beklentisinin boşa çıkacağını kaydedilmiştir. Raporda ayrıca, kalkınma yönünde bütüncül bir yaklaşım izlenmesinde başarısız olunması durumunda, ekonomik ve sosyal eşitsizlik yüzünden herkesin bir bedel ödeyeceği, en büyük bedelin ise dünya üzerinde yaşanan terör hareketleri olduğu belirtilmiştir (Keskin, 2007: 43).

Yatırımlar açısından bölgesel dengesizlik nedeniyle oluşan ekonomik sorunlar, terörün meydana gelmesine neden olabileceği gibi terör de ekonomiyi tahrip ederek yatırımları durdurduğu için bölgeler arasında yatırımda dengesizliklere yol açabilmektedir. Bir ülkede terörist saldırı riski yükseldikçe, anılan ülkenin iç üretiminde belirli miktarlarda düşüş olduğu görülmektedir. Türkiye’de, sürdürülebilir kalkınma, adil gelir dağılımı, sosyal uyum, adalet kavramlarının bir arada uygulanması ile birlikte sağlanabilecek bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi, bireyin refahını sağlayacaktır. Bu şekilde, bireylerin refahının artması toplumsal refaha ulaşılmasına neden olarak, terör odaklarının propaganda yapmalarına engel olunabilecektir (Keskin, 2007: 45-46).

1.2. SİYASAL NEDENLER

Terörizmin ortaya çıkmasına neden olan sosyal, ekonomik, kültürel vb. çeşitli unsurların yanında, siyasi ortamdaki istikrarsızlıklar da terörizmin oluşmasında etken unsurlardan birisidir (Zafer, 1999: 21). Aslında “teröre temelde, siyasi ve toplumsal düzen üzerine verilen kavga dolayısıyla başvurulmaktadır. Terör örgütleri bir siyasi ve toplumsal düşünceyi ya da düzeni ihanet, suç ya da haksızlık saydıkları için, o düzeni ya da düşünceyi ve onun temsilcisi, yandaşı saydıkları kişi ve örgütleri ortadan kaldırmak isterler” (Ozankaya, 1980: 51). Terörizm, terör adı verilen korku ve şiddet durumunun sürekli ve planlı bir şekilde devam ettirilmesi olduğu gibi aynı zamanda bu yöntemi benimseyenlerce savunulan siyasi bir stratejidir. Terörizm başka bir ifade ile siyasi şiddet hareketlerine verilen addır. Bu nedenle siyasi nedenler, terörizmi ortaya çıkaran diğer nedenlerin bir adım önüne geçmektedir.

Genel bir çerçeve çizilerek sıralandığında; siyasi rejimin benimsenmemesi, hükümet otoritesinin yetersizliği, hükümet otoritesinin bazı grupların çıkarları için kullanılması, mevcut siyasi partilerin ideolojileri arasındaki mesafenin açıklığı, siyasi partiler arası çekişmelerin uzlaşmazlığa dönüşmesi, yasama, yargı ve yürütme erkleri ve devlet organları arasında kuvvetli fikir ayrılıklarının doğması, hükümet bunalımlarının kronik hale gelmesi, devlet kuruluşlarının yozlaşması, yolsuzlukların çoğalması, iktidarın çağın gereklerine göre kendisini yenilememesi ve devletin yönetim becerilerinden yoksun bir siyasi kadro ile yönetilmesi terörizme başvurulmasını kolaylaştıran nedenler olarak belirtilebilir (TBB, 2006: 143).

Acar ve Urhal’a göre (2007: 351-352) ise terörizmin oluşumuna ortam hazırlayan siyasi nedenler şu başlıklar halinde sıralanabilir;

- Siyasal kutuplaşmanın sürekli artan bir hızda devam etmesi,
- Siyasal istikrarsızlık,
- Hükümete Yönelik halkın desteğinin azalması,
- Kamu görevlilerine bilgi ve deneyim dikkate alınmadan yapılan siyasi atamalar,
- Siyasi gücün şahsi çıkarlar için kullanılması,
- Fanatizm derecesinde siyasi parti taraftarlığı,

- Kabul edilebilir sınırlar dışında şüphecilik,
- Siyasi tansiyonu sürekli yüksek tutarak bundan siyasi çıkar beklemek alışkanlığı,
- İktidar ve muhalefetin sürekli birbirini suçlaması,
- Halkın politikacılara güvenmemesi, yapılan anketlerde en güvenilir kurum sıralamasında parlamentonun son sıralarda yer alması,
- Milletvekillerinin seçmenine iş bulma, terfi, tayin gibi şahsi taleplerini yerine getiren bir kişi konumuna gelmesi,
- Seçim kampanyalarında yapılan harcamaların kaynağının açıklanmaması ve denetlenmemesi,
- Siyasi baskılar neticesinde kamu kaynaklarının yanlış kullanıldığı inancı.

Terörizme yol açan siyasi etkenler genel itibariyle; “otorite bunalımı” başlığı altında toplanabilir. Zaten teröristlerin örgütlü ve sistemli yıldırma eylemleri, geniş halk yığınlarının zihninde bir otorite boşluğu inancı yaratmayı amaçlar ve bu otoritesizlikten yıldırap usandırarak, kendisinin bu boşluğu zor yoluyla doldurmasını kabullenmeye yöneltir (Ozankaya, 1980: 52). Nitekim Laqueur’e (Akt. Keleş ve Ünsal, 1982: 9) göre de, Türkiye’de şiddet hareketlerinin yaygınlık kazanması teröristlerin çok güçlü olmasından değil, hükümetlerin zayıf bulunmasından ve teröristlerin dışarıdan büyük destek görmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda hükümet olmaya aday siyasi partilerin demokrasi kurallarına farklı yaklaşımı, bu partilerin taraftarlarının ortak bir siyasal kültür tabanı üzerinde buluşamamalarına ve çatışmalara neden olmaktadır (Ozankaya, 1980: 53). Özellikle 1960 ile 1980 arası dönemlerde, Türkiye’deki siyasi istikrarsızlığın beraberinde getirdiği bazı olumsuz sonuçlar, rejime muhalif ideolojiler tarafından, yoğun bir propaganda malzemesi olarak kullanılmak suretiyle, siyasal şiddet eylemlerine zemin hazırlanmıştır (Atar, 2005: 24).

Akşen’in (2002) araştırmasında %21.3’lük bir oranla katılımcıları en çok kızdıran ikinci seçeneğin devlet ve siyasiler olması, terör hareketlerine karışan kişilerin içinde buldukları olumsuz koşulların ve yaşadıkları tüm problemlerin başlıca nedeninin, mevcut sistemin hiyerarşik olarak en üstünde yer alan siyasiler

olduğunu ve yaşadıkları olumsuzlukların siyasi yönetim tarzından ve siyasetçilerden kaynaklandığını düşündürmektedir.

1.2.1. Siyasi Yapılanmadan Kaynaklanan Nedenler

Bir ülkenin siyasi yapısındaki ideoloji temelli yoğun çatışmalar, ülkede siyasi istikrarsızlığa, kişilerin hak ve özgürlüklerini tam kullanamamasına ve kendilerini gereğince ifade edememesine sebep olur. Demokrasinin yerleşmemesi, kişilerin kendini rahat ifade edememesi, terörün oluşumuna katkıda bulunabilmektedir (Atar, 2005: 24). Şöyle ki; ülke yönetiminde bulunanların yönetilenler üzerinde baskıcı, hak ve hürriyetleri kısıtlayıcı politikalar uygulaması sonucunda, yönetimden hoşnut olmayan kitlelerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Yönetimden memnun olmayan ve taleplerini meşru yollardan karşılayamayan (istekleri yönetilenlerce reddedilen) bu yapıdaki kitleler de bir şekilde organize olarak karşı bir cephe oluşturabilirler veya zaten var olan muhalif bir yapıyı/örgütü desteklemeyi seçebilirler. Dolayısıyla demokrasilerin en önemli görevlerinden birisi, bu tarz memnuniyetsizliklerin varlığını asgariye indirmek için meşru yollardan herkesin bir şekilde sisteme entegre olabileceği, siyasi görüş ve düşüncelerini çekinmeden ifade edebileceği ve şiddete başvurmadan da savunabileceği özgür zeminler hazırlamaktır. Bu sayede insanlar, düşüncelerini özgürce ifade edebileceği ve sorunlarını çözebileceği bir sistemi benimseyerek, farklı adreslerde çözüm arama ihtiyacı hissetmeyeceklerdir. Çünkü mevcut düzen zaten kendileri için bütünüyle yeterli ve korunmaya değer olacaktır.

Genelde otoriter yönetimlerin terör hareketlerine zemin hazırladığı düşüncesi dile getirilmektedir. Ancak bu genel kaniya aksine, bir ülkenin yönetim şekli ne olursa olsun, teröre maruz kalmama garantisi yoktur. O yüzden terörün sadece otoriter yönetimlere karşı bir tepki olduğunu iddia etmek tek başına yetersiz kalacaktır. Zira özellikle son yüzyılda demokrasinin beşiği olarak anılan ülkelerin yaşadığı terör saldırıları bu tespiti haklı çıkarmaya yetecektir. Karşıt görüşler olmakla birlikte, Walter Laqueur ve Paul Wilkinson gibi kimi terör uzmanlarına göre terör eylemleri, özellikle Batılı demokrasileri hedef almaktadır (Güzel, 2002: 13).⁵

⁵Batılı demokratik rejimlerdeki “Terörizm algısı” ile birlikte, W. Laqueur ve P.Wilkinson’ın görüşlerine yönelik eleştiriler ve karşıt görüşler için bakınız; Noam Chomsky, Edward S. Herman, Gerry O’Sullivan, Alexander George, “Terörizm Efsanesi”, Çev: Bahadır Sina Şener, Ayraç Yayınevi, Ankara,1999.

Terörizme kaçış yollarının tıkanabilmesi çerçevesinde konu ele alındığında, siyasal yönetim biçimleri arasında demokratik rejimler, toplumsal sorunların şiddete başvurulmadan da çözülebileceği ve bireylerin özgürlüklerini en geniş anlamda kullanmalarına olanak sağlayan yönetimlerdir. Çünkü “demokrasi başka sistemlerin aksine siyasal çatışmaları çözümlenmede daha farklı yöntemler kullanır ve bu konuda diğerlerinden daha başarılıdır.

Demokrasi, baskıcı bir rejimde olağan her türlü ifade özgürlüğünü yasaklayıcı tavrın aksine, bütün vatandaşlara ülke yönetiminde söz sahibi olmak adına eşit haklar ve hürriyetler tanıyan açık bir rejim olması sebebiyle ortaya çıkacak sorunların en son çözüm yeri meşru seçim sandıklarıdır. Demokrasi bu şekilde farklı görüşlere ve isteklere müsamaha etmekle birlikte aynı zamanda onların sınırlarını da belirleyen bir sistemdir”(Hazır, 2001: 35). Diğer yandan bireylerin temel hak ve özgürlüklerini demokratik sistem içinde sürdürmesi liberalizmin de ilkelerindedir. Wilkinson’a (2002: 172) göre klasik liberalizmin amacı, keyfi ve despot bir güç yerine, yasalara dayalı bir devlet kurmak ve toplumsal barışı yerleştirmektir. Liberalizm, halkın katılımını, temsilini, halkın talep ve beklentilerine karşı halkın sorumluluğunu çok daha büyük derecede sağlayan karakteri, liberal demokrasi tarafından hızla takip edilmiş ve desteklenmiştir. Bunun nedeni de tam olarak, liberal demokratik devletlerin varlığının terör ideolojileri için oldukça sıkıcı olduğu, halk oyu ve desteğine dayanmalarındır. Çünkü demokrasiler, sıkıntıları ve eksikliklerine rağmen, bütün devletlerin terör ve şiddetle yönetilmediklerinin canlı kanıtını sunarlar. Ayrıca “bilinen rejimler arasında özü itibariyle demokrasi, terörizme yol açabilecek muhtemel anlaşmazlıkları barışçı yollardan çözümlenme yeteneğine sahip olan tek rejimdir” (Hazır, 2001: 35).

Ergil’e (1992: 142) göre ise terörizm demokrasinin aksine, tüm siyasal ve inançsal sistemler tarafından toplum felsefesinin merkezi değeri sayılan insan canını hiçe saymaktadır. İnsanı siyasetin öznesi değil, nesnesi haline getirmektedir. İnsan canını ve haysiyetini siyasal amaçlar için kullanabilecek, harcanabilecek bir araç olarak görmekte ve sunmaktadır. Demokrasinin amacı, siyasetin, insana hizmet eden bir süreç olmasını sağlamaktır. Çoğunluğun özgür iradesini yaşama geçirmektir. Oysa terörizm, çoğunluğun iradesini hiçe sayan silahlı bir azınlığın, kendi iradesini, çoğunluğa dikte etmesidir. Bu açıdan bakıldığında terörizm totalitarizmin genlerini

içinde taşımaktadır. Dolayısıyla bir toplumda terörizmin ortaya çıkmasını engellemek için o toplumda bireyler tarafından demokrasi kültürünün benimsenmesi ve zenginleştirilmesi gerekmektedir.

1.2.2. İdari Yapılanmadan Kaynaklanan Nedenler

Devletin idari ve ekonomik açıdan genişleyerek ağır, hantal ve statik bir yapı haline gelmesi ve bu bağlamda ülke yönetiminde görülen katı bir merkezi idari yapılanma ile devletin oldukça etkin olduğu bir ekonomik sistemin oluşması terörizmin en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir (Yıldırım, 2000: 687). Çünkü “ekonomik kaynakların ve idari karar mekanizmalarının büyük bir bölümünün, devletin merkez yapısında toplandığı bir ülkede, etnik ve teokratik akımların devleti ele geçirme mücadelesi vermelerinin ve bunun için güçlü bir taban bulmalarının önüne geçilmesi mümkün görülmemektedir”(Alkan, 2002: 43).

Kamu yönetimindeki partizanlaşma da özellikle terörizme uygun bir ortam yaratmaktadır. İdarenin partizanlaşması, idarenin tarafsızlığı ve dürüstlüğü ilkesine ters düşerken; aynı zamanda idarenin bilgi ve deneyim birikimine de olanak tanımaz ve siyasal bütünleşmeyi engeller. Bu durumda, idarenin güçlü olması beklenemez ve sonuçta toplumda çözümler başlar (Zafer, 1999: 21). Bu anlamda “kişilerin bilgi ve deneyimleri dikkate alınmadan, sadece iktidar partisine yakın oldukları için hak etmedikleri görevlere atanmaları, hem idarenin tarafsızlığı ve dürüstlüğü ilkesine ters düşmekte, hem de etkin ve güçlü olmasını engellemektedir” (Acar ve Urhal, 2007: 354).

Yerel olarak yapılabilecek birçok hizmetin merkezden planlanması, halkın ihtiyaç ve önerilerinin dikkate alınmaması, karar vermede ve uygulamada gecikme, duyarsızlık ve kırtasiyecilik gibi yönetimin etkinliği ve verimliliğini olumsuz etkileyecek sorunlar, kamu görevlileri ile yurttaşlar arasında gerilimlere neden olmaktadır. Her toplumda ve her dönemde görülen, kamu güç ve yetkilerinin bireysel çıkarlar için kullanılmaya başlanması, yurttaşın devlete karşı olan güvenini sarsmaktadır (Acar ve Urhal, 2007: 352).

Yöneticilerin kararlarındaki yanılmalar çok zararlı sonuçlar verebilmektedir. Kamusal kararların isabetle alınabilmesi ve verimli yürütülebilmesi için yetenekli görevlilerin uygun yerlere getirilmesi ve bu uygulamanın devamlılığının sağlanması

gerekmektedir. Böylece yönetimin deneyim ve bilgi biriktirebilmesi sağlanmış olacaktır. Unutulmamalıdır ki teröre elverişli ortam ancak etkin, güçlü ve dürüst bir kamu yönetimi eliyle değiştirilip düzeltilebilir (Ozankaya, 1980: 54).

1.2.3. Kamu Görevlilerinin Olumsuz Davranışları

Birçok kişinin terörizme yönelmesinin nedenleri incelendiğinde, kamu görevlilerinin olumsuz davranışlarının önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Gerçekten de asker, polis, doktor vb. gibi kamu görevlilerinin kötü davranışlarına bir tepki olarak terörizme yönelme çok kolay olabilmektedir (Acar ve Urhal, 2007:353). Bu açıdan bakıldığında terörizmi önlemede çok önemli sorumluluğu olan ve topluma hizmet etmede bir araç olan siyasilerin ve bürokratların olumlu davranışları, vatandaşların devlete olan güvenini artıracaktır. Aksi davranışlar ise, devlete karşı küskün vatandaşların sayısını artırmaktadır. Bir devlet içinde en büyük tehlike sisteme küskün vatandaşların sayısının artmasıdır. Yöneticilerin halkın güvenini kaybettiği ülkelerde, sosyal, siyasal ve ekonomik sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu sorunların yoğunlaştığı ülkelerde ise terörizme hazır bir ortam oluşmaktadır (Acar ve Urhal, 2007:354).

Terörizmle mücadele edilirken sıklıkla tekrarlanan bir yanlış da “terörist” ve “sıradan vatandaş” ayırımının sağlıklı yapılamaması neticesinde, güvenlik güçleri tarafından, terörle ilişkisi olmayan yada en azından sempatican seviyesinde olan insanlara yönelik yaygın şekilde orantısız güç kullanımınıdır. Bu gibi durumlar teröre sempati duyan kişileri, maruz kaldıkları şiddet karşısında daha da olumsuz yönde etkileyerek terör örgütlerinin aktif militanı olma konumuna itmekte ve amaçlananın tersine terörizmin hayat sahasını ve yandaşlarını artırmaktadır. Terörle mücadele etmekle görevli güvenlik güçlerinin görevlerini yaparken bir taraftan da bahsedilen hassasiyeti taşımaları hayati derecede önemlidir. Bu nedenle her terör eylemi sonrasında, sıklıkla teröristlerin başvurduğu provokasyonlara karşı kamu görevlileri alabildiğine büyük bir dikkat ve temkinle verileri değerlendirmelidir (Bal, 2002: 143).

Bir terör eylemi sonucunda kendilerine güvenlik güçlerince zor kullanılan her insan, terörist için manipüle edilmeye açık bir potansiyel terörist adayı kimliğine bürünebilmektedir. İnsanlar eğer güvenlik güçlerinden bekledikleri olumlu

yaklaşımları görmüyorlarsa teröristler hemen devreye girmekte ve kendi propagandalarını yaparak yeni sempatizanlar kazanmakta ve devletin işe yaramaz bir olgu olduğunu yurttaşlara empoze etmektedirler. Bu bakımdan kendi bilgi birikimi, teknik ve fiziksel donanımların yanında, halktan veya teröre potansiyel sempatizan diye tanımlanabilecek gruplardan bilgi alma yöntemlerinde güvenlik güçlerinin çok dikkatli ve itinalı davranması önemlidir. Böylelikle terörle mücadele eden birimler, terör örgütünün güvenlik güçlerini provoke ederek yaratmayı ve genişletmeyi hedeflediği propaganda alanını daraltarak önemli kazanımlar sağlayabileceklerdir (Bal, 2002: 143-144).

1.2.4. Yolsuzluk

Günümüzde yolsuzluk sorunu da terörizmin nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Yolsuzluk sorununu önemli kılan özellik, yolsuzluğun yapısal, kurumsal ve sistematik boyutlarda görülmesidir. Ülkelerde yaşanan ekonomik krizlerin nedeni genellikle kamu görevlilerinin yolsuzlukları olarak değerlendirilmektedir ve bu durum siyasilere ve bürokratların güvenilirliklerinin zedelenmesine yol açmaktadır. Bu durum toplumda karamsarlık ve güvensizlik duygusunun oluşmasına neden olmaktadır. Bu duygu ve düşünce içinde, gelecek endişesiyle stres altında yaşayan gençler de zamanla, sisteme ve devleti idare eden kişilere karşı bir tepki oluşmakta, oluşan bu tepkiler terör örgütleri tarafından çok iyi kullanılarak, şiddet eylemlerine kanalize edilmektedir (Acar ve Urhal, 2007:353).

Akşen'in (2002) yaptığı araştırmada, terörün sebeplerinin neler olduğuna ilişkin soruya deneklerin verdiği cevaplarda %12'lik oranla yolsuzluklar seçeneğinin üçüncü sırada yer alması, deneklerin haksız kazanca karşı tepkili oldukları ve içinde buldukları olumsuz şartların diğer bir nedeni olarak da yapılan yolsuzlukları gördükleri düşünülmektedir. Yıldırım'a (2000: 688) göre, siyasal iktidarların başta parti programları olmak üzere, savundukları ilkelere uygun hareket etmemeleri, vaatlerini yerine getirmemeleri de halkta bir güven bunalımına sebep olmaktadır. Devlet imkanlarından yapılan vaatlerle iktidara gelen siyasal partiler, sınırlı kaynakları kullanarak yaptıkları sınırsız vaatleri yerine getiremediklerinden dolayı süratle yıpranmaktadırlar. Bu durumda radikal görüşlü siyasal oluşumların önü açılmakta, halk birbirine zıt görüşlerin taban ve taraftar bulabildiği ortamda kutuplaşmaya sürüklenmekte, böylelikle toplumsal iç barış zedelenmektedir

1.2.5. Adalete Olan Güvenin Sarsılması ve Mağduriyet Algılamaları

Hukuk müesseselerin geç ve ağır işlemesi, hukuk kurallarının ve hukuk kurumlarının çağın gerisinde kalması, mahkemelerin yozlaşması ve taraf haline gelmesi, cezaların, hukuk kurallarının ve müeyyidelerinin caydırıcılık özelliğini yitirmesi ve toplumun adalete olan inancının sarsılması, terörün ortaya çıkmasını önemli ölçüde etkileyen faktörler olarak düşünülmektedir. Bu anlamda hukuki olarak nitelendirilebilecek faktörler, aynı zamanda diğer tüm faktörlerin de bir sonucu olmaktadır (TBB, 2006: 143).

Diğer taraftan toplumun farklı kesimleri arasında var olan eşitsizlik algılamaları, diğer gruplara göre kendilerinin mahrumiyet içinde olduğunu algılayan grupların şikayetlerine zemin hazırlamaktadır. Bu da etnik veya grupsal tansiyonu yükseltebilen bir etken olarak ortaya çıkabilmektedir. Adaletsizlik ve eşitsizlik algılamalarının yaygın olduğu sistemler içerisinde bu durum öç alma duygularını harekete geçirdiğinden, böyle durumlarda şiddet ve terörizm daha kolay zemin bulabilmektedir. Mağduriyet algılamalarının ekonomik, etnik, politik, dini ya da sosyal konularda olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle sol terör örgütleri üzerine yapılan araştırmalarda bu tür örgütlere katılımı motivasyon olarak sosyo-ekonomik eşitsizliklerin etkili olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde eşitsizliğin, hem gelişmiş hem az gelişmiş ülkelerde politik şiddete katkıda bulunduğu tespit edilmiştir (Sever, Cinoğlu, Başbüyük, 2010: 2).

Kişinin adil dünya inancı zedelendiğinde bunu yeniden inşa etmek için çaba sarf ettiği gözlenmiştir. Kişiler için dünya ne kadar adil olarak algılanırsa yaşamın o kadar sorunsuz olacağı düşünülmektedir. Bu anlamda kişiler için dünya öngörülebilir, adil ve doğru bir dünya olmaktan çıkınca, kişi en temel ihtiyaçlardan biri olan kontrol duygusunu; dünyada olup bitenler, olaylar ve kendi başına gelenler üstündeki kontrol duygusunu yitirmektedir (Şeker, Tunç ve Şahin, 2010: 233). Mağduriyet etkili bir güç kaynağıdır. Bu durum birey veya grup düzeyinde mağduriyete büyük bir çekicilik kazandırmakta ve aynı zamanda mağduriyetin abartılmasına yol açmaktadır. Mağdurların pek çok konuda hak talebinde bulunması ve sorumluluktan sıyrılma imkanına sahip olması kişilerin ve marjinal grupların kendi olumsuz durumlarında ısrarcı tutumlarını artırmaktadır.

Terör örgütlerinin kendilerinin mağdur edildiği inancına sahip olan kişiler üzerinde propaganda faaliyetlerine ağırlık vermesi, örgütlerin yaşaması ve eleman kazanması için adeta bir gereklilik halini almaktadır. Bu anlamda propagandaya aracılık edecek ve zenginlik katacak malzeme ne kadar çok ise, terörist üretmek de o kadar kolaylaşmaktadır (Bal, 2006: 41). Çünkü “haksızlığa uğradığı, aşağılandığı, ezildiği, sömürüldüğü, dışlandığı duyguları ile yaşayan ve kendilerinde bu duyguları yaratanlara karşı şiddet dışında ifade yöntemi bulamayan kişi, topluluk ve toplumlara sunulan ‘arz’, ‘talep’ olarak terörizmi yaratmaktadır”(Çitlioğlu, 2006: 23). Başka bir ifade ile terör örgütleri, savundukları ideolojiye bağlı olarak, haksızlık ve zulüm olarak gördükleri yönetim ve yöneticileri bertaraf etmeye çalışmakta, böylece daha mutlu ve adaletli hayat tarzını amaç edindiklerini ileri sürmektedirler (Alkan, 2002: 15).

Van İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nün 2005 ile 2009 yılları arasında yaptığı operasyonlarda gözaltına alınan 2537 kişiden tesadüfi örnekleme ile seçilen 400 kişinin dosyaları üzerinde yapılan bir çalışmada, dosyası incelenen kişilerden N.K. (Erkek, 25, Mazıdağı, lise), terör faaliyetlerine karışmasının gerekçesini şöyle açıklamaktadır;

...Diyarbakır'da düzenlenen mitinglerde de polislerin biz Kürtlere olan baskıları benim çok zoruma gidiyordu. Hatta okumuş olduğum okulda bile yönetimin biz Kürtlere baskısı çok açıktı. Milli güvenlik dersimize giren bir binbaşının bana sormuş olduğu uyuşum ile ilgili olan soruya Kürt olduğumu söyleyince kendisi beni disipline sevk etmişti. Bu ve benzeri olaylar beni Kürtlerin ezilmiş olduğunu anlamama neden oldu (Şeker, Tunç ve Şahin, 2010: 243).

Yine aynı araştırmada dosyası incelenenlerden S.Ç. (erkek, 27, Van, İlkokul), terör örgütlerinin mağduriyet üzerinden nasıl etkili propaganda yaptıklarını ve ezilmişlik psikolojisini eleman temininde nasıl kullandıklarını şöyle ifade etmektedir;

...Gebze ilçe... Gençlik kolları Başkanı şu anda tarihini hatırlayamadığım bir günde yapılacak gençlik toplantısına beni davet etti. O toplantıda bana çok sıcak yaklaştılar. Bu toplantılarda kalabalığa hitap ederken Kürt halkıyla ilgili haberleri takip etmediğimizi ve devletin Kürt halkına zulmettiğini söylüyorlardı. ...TV'de Kürt halkına yönelik yapılan zulmü yayınladıklarını ve sürekli takip etmemizi söylüyorlardı. ...Bu toplantılar sırasında sürekli ezilen Kürt halkının haklarından ve devletin Kürt halkına yönelik yaptığı ayrımcılığı anlatıp beynimizi yıkıyorlardı. Hatta Kürt halkının bu konuda mücadele vermesi gerektiğini ve bu mücadelenin dağlarda Türk ordusuna karşı yapılacak silahlı mücadele ile kazanılacağını anlatıyorlardı...(Şeker, Tunç ve Şahin, 2010: 243).

Yukarıdaki örnekler aslında terör odaklarının bir ülkede mevcut olan her türlü siyasal olumsuzluğu kullanmak için ne kadar hazırlıklı ve istekli olduklarının göstergesidir. Bu açıdan ülke içerisinde siyasi yapılanmadan başlayan, idari ve adli yapılanmayı da içine alan olumsuzluklar zinciri terörizmin yeşermesine ortam hazırlamakta ve bu alanlardaki sorunlar terör örgütlerince azami ölçüde kullanılarak var olan problemler kronikleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde her terör örgütü kendi hedefini gerçekleştirme yolunda kendi işini kolaylaştırmakta ve ülkede yaşayan insanların sorunlarını istismar etmektedir. Özetle siyasal nedenler kolaylıkla terörizmi doğurmakta ve besleyebilmektedir.

Alkan'a (2002: 43) göre, siyasal nedenlerden kaynaklanan terörizmin ortaya çıkmasını önlemek için;

-Demokrasi kültürünün aileden başlayarak, hayatın bütün alanlarına kazandırılması,

-Devlet mekanizmasının bütün anlayışlara, ideolojilere ve inançlara eşit yakınlıkta ve uzaklıkta yapılandırılması,

-Devletin küçültülerek, vatandaşlarına aş ve iş dağıtan bir mekanizma olma özelliğinden arındırılması,

-Her türlü ideoloji, inanç ve dünya görüşünün siyasi platformlarda temsil edilebilmesinin sağlanması gerekmektedir.

1.3. SOSYAL VE KÜLTÜREL NEDENLER

Terörizme neden olan sosyal ve kültürel faktörler genel olarak; sanayileşmenin getirdiği sorunlar, düzensiz ve hızlı şehirleşme, sağlıksız yerleşim alanlarının oluşması (gecekondulaşma), iç göçler ve göç sonucu ortaya çıkan çevreye uyum sorunları, aile ve komşuluk bağlarının zayıflaması, sosyal ve kültürel değişme (moda, gençlik bunalımları ve kötü örneklerin etkinliği, birey-toplum çatışmaları, sosyal yapı, sosyal kurumlar ve sosyal değişim çelişkisi, kültürel yabancılaşma ve suçluluk alt kültürünün oluşması), kitle iletişim araçlarının etkisi, teknolojik gelişmeler ve sosyal gelişmelere etkileri, küreselleşme çerçevesinde giderek yaygınlaşan güvensizlik duygusunun oluşması ve toplumsal risk faktörlerinin artması şeklinde sıralanabilir (Urhal, 2008: 405).

Toplumsal yapıdaki hızlı değişmeler, kültür çatışmasının oluşmasına neden olabilmektedir. Toplumla bütünleşemeyen ve yabancılaşan gruplar, alt kültürlerin oluşmasına neden olur. Alt kültür mensupları sosyalleşme sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümünde, genellikle kutsal motifler altında şiddete başvurmayı benimseyebilirler. Şiddet alt kültürü taşıyan grup, toplum kuralları ile çatışma halinde olacaktır. İnsanların sorunlarını şiddet kullanarak çözmeye kalkmasının en önemli nedeni, yetiştiği kültürün doğasında şiddetin var olmasıdır. Şiddete başvurmayı bir kültür özelliği olarak taşıyan toplumlar, terörizm için uygun bir ortam oluşturmaktadır (Urhal, 2008: 409).

Sosyal değerlerdeki hızlı değişim, sosyal çevrede olumsuz şartlar meydana getirecek ve sosyal problemlere, çatışmalara sebep olacak, birey üzerindeki etkileri sebebiyle de ferdin içine kapanık, şiddet yanlısı, görüşlerini açıklamak yerine zorla kabul ettirmeye yönelik kişiler haline gelmesine sebep olabilecektir. Sosyal değerlerdeki bu erozyon, insanları kamplara bölerek, birbirine düşman kitlelerin oluşmasına sebep olabilecektir (Erkal,1987: 244). Terör ve terörizme en elverişli ortam, toplumda dayanışmanın zayıfladığı, sosyal adaletin umursanmadığı ortamdır. Demokratik düzen için zorunlu görülen toplumsal dayanışmayı engelleyici, bozucu etkenleri, teröre elverişli ortamı yaratan etkenler olarak teşhis etmek yerinde olacaktır (Ozankaya, 1980: 61).

Köknel (1996: 174), kendi öz değerlerinden uzaklaşan insanların, siyasal şiddet lehine olan çözümlerine neden olan sosyo-psikolojik yapıyı şu şekilde özetlemektedir;

Kırsal bölgelerden, küçük kentlerden, geleneksel toplumdan büyük kentlere, dış ülkelere göç eden insanlar, kültür çatışması, toplumsal çözülme, alt kültürlerin oluşması gibi toplumsal süreçler içinde yaşamak zorunda kalırlar. Kültür çatışması, insanın yaşadığı toplumsal ortamda kazandığı davranış kalıplarıyla, örnekleriyle, göç ettiği çevrede geçerli olan davranış kalıpları, örnekleri, ilkeleri, kuralları, yaptırımları etkisini yitirir. Göç edilen çevredeki davranış kalıpları, örnekleri de etkili olamaz. İnsanları birleştiren, bütünleştiren ortak amaçlar, beklentiler yok olur.

Bu durumda insanlar genellikle, kendilerini boşluktan kurtaracak, ancak tepkiselliğine hitap edebilecek tarzda tepkisel eğilimli grupların tesirlerine açık hale gelebilmektedirler (Yılmazer, 2006: 14).

1950'lerden itibaren Türkiye, yoğun bir şekilde kırsal alanlardan büyük kentlere doğru gerçekleşen göç olgusuna tanıklık etmiştir. Büyük kentlere göç eden insanlar, barınma ihtiyaçlarını karşılamak için mülkiyeti başkasına ait olan arsalar üzerinde kaçak yapılaşmalara yönelmiş, böylece şehirlerin çevresini *Gecekondu*'lardan oluşan çarpık ve kaçak yapılaşmalar sarmıştır. Bu yıllarda köyden kente göç eden insanlar, kültürel açıdan yabancılaşma duygusu çekmenin yanında, yoksulluktan kaynaklanan nedenlerle kendini çaresiz, sahipsiz ve yalnız hissetmiştir. Bu durumdaki insanların, kendilerine kucak açan, değer veren ve onlara bir kimlik veren oluşumlara yakınlaşma olasılığı artmaktadır. Bu dinsel bir grup, siyasal bir parti ya da bir terör örgütü olabilir. Kendilerini her yerde ezilmiş, horlanmış, yok sayılmış ve dışlanmış hissedilen kitleler bu tip oluşumlar içinde insan yerine konmanın, birey olarak özümsemenin etkisi altına girmektedirler. Bu psikoloji altında yaşayan insanlar duygusal olarak istismara açık bir durumdadırlar. Bu nedenle, gecekonduya yaşayan insanların içine düştüğü duygusal boşluğu, dini istismar eden gruplar ve diğer terör örgütleri propaganda faaliyetlerini kullanarak en iyi şekilde doldurmaya çalışırlar (Alkan, 2002: 45). Bu çerçevede, 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de yaşanan ekonomik ve toplumsal değişimlerin, siyasal şiddet potansiyelini geliştirdiği söylenebilir. Nüfus patlamasının, artan işsiz sayısının, gecekondulaşmanın, geçim sıkıntısının, yükseköğrenim kurumlarına giremeyen kitlelerin büyük ölçüde terör örgütlerinin yürüttükleri propagandalara malzeme oluşturdukları gözlenmektedir (Keleş, Ünsal, 1982: 101).

Sosyal nedenler arasında gösterilebilecek en önemli faktörlerden birisi de, toplumun terörle mücadeleye ve terör örgütlerinin yapmış oldukları eylemlere karşı takındığı tavrıdır. Bu anlamda terörizmle mücadelede devlet açısından da örgüt açısından da en önemli konu halkın desteğinin kazanılmasıdır. Halkın teröristlerin yaptığı eylemleri desteklemesi veya bu eylemlere en azından sempatiyle ve hoşgörüle bakması, terör örgütleri için çok önemlidir. Çünkü terörizmle mücadelede halkın desteğini terör örgütleri kazanırsa güvenlik güçlerinin terörle mücadelede başarılı olmaları; halkın desteğini devlet kazanırsa, terör örgütlerinin varlığını uzun

süre devam ettirmesi zordur (Urhal, 2008: 405). Bu nedenle terörle mücadele edilirken öncelikli olarak halkın desteğinin kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması zorunludur. Mücadelenin başarıya ulaşabilme ihtimali ancak bu destek sağlanabildiği takdirde yüksektir.

1.3.1. Aile

Terörün sosyolojik boyutu ve nedenleri kapsamında, toplumun çekirdeği sayılan ‘aile kurumu’ da çok önemli bir yere sahiptir. Toplum yapısında ve sosyal sistemin işleyişinde aile çok önemli fonksiyonlar icra etmektedir. Aile, milli kültürü taşıma, çocukları yetiştirme ve sosyalleştirme gibi önemli fonksiyonları yerine getirir (Erkal, 1987: 93). Ailenin, toplumsal işlev adına dolduramadığı boşluk, okullarda ve diğer sosyal yaşam alanlarında doldurulmaktadır. Aile ortamında ihtiyaç duyduğu bu sosyal dayanışmaya sahip olmayan bireyler, illegal örgütlerin yaklaşımları karşısında dirençsiz kalmakta ve onlar tarafından sistemlice yapılan her türlü propagandanın tesirine girebilmektedirler (Yılmazer, 2006: 12). Bu konuya değinen Ergil (1990: 138), “hiç tanımadıkları toplulukları, ilgisiz çocukları ve kadınları öldürmek için saldırmak; sosyalleşmiş, sağlıklı düşünen ve duyan bireyler için kolay olmasa gerektir” diyerek, aile kurumundan kaynaklanabilecek boşluğun istismarına dikkat çekmektedir.

Ailenin birey üzerindeki etkisi, onun suça sürüklenmesini önleyebilecek bir kurum olma ve onu toplumsal yapı içerisinde pozitif olarak yönlendirebilme özelliğine sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Terörizme giden yolda ailenin önemi, sosyal kontrol kuramı açısından da analiz edilebilir. Hirschi’nin sosyal kontrol kuramı (1969), bireyleri toplumsal yapıya bağlayan bazı temel unsur veya kurumlar üzerine odaklaşmaktadır. Bu kurumların başında, aile, okul, arkadaş grubu, inanç ve değersel yapı gibi unsurlar gelmektedir. Sosyal kontrol kuramı açısından bakıldığında, bireylerin söz konusu kurumlara olan bağlılıklarının zayıflaması, onların toplumsal olarak denetlenememesi sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede; bireyin aile, din, okul ve arkadaşlık gibi geleneksel kurumlara olan bağlılığı ne kadar fazla veya güçlü olursa, onun suça yönelme olasılığı da o denli az olur. Aynı şekilde, bireyin toplumsal değer ve normlara olan bağlılığının azalması veya gevşemesine paralel olarak, suç işleme olasılığı da artmaktadır (Kızmaz, 2006:

81). Bu suç işleme olasılığına terörizm açısından bakıldığında ise, en temel geleneksel kurumların başında gelen ailenin birey ile ilişkilerinin kopması, onun terör örgütlerine yönelmesinin önünü kolaylıkla açabilmektedir. Çünkü ailevi bağları zayıf olan birey, aile içerisinde hissedemediği aidiyet duygusunu bir şekilde örgüt içerisinde arama yolunu seçebilmektedir.

Türkiye’de terör sorununun yoğun olduğu bölgeler olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu üzerinden değerlendirme yapılacak olursa, öncelikle bu bölgelerde ailede genelde baba veya en yaşlı kişinin otoritesine saygı duyulmaktadır. Aşiret reisinin otoritesi ise baba otoritesinin de üzerinde olup, aşiret reisi zaman zaman aile içi ilişkilerin düzenlenmesinde de önemli bir rol üstlenebilmektedir. Akrabalık bağlarının kuvvetli olması nedeniyle pekişen otoriteye dışarıdan nüfuz etmek kolay değildir. Aile bireylerinde “ben” duygusundan çok “biz” duygusu egemendir. Terör örgütleri için aile kurumunun bu özelliği ise son derece sevimsizdir. Çünkü aile bireylerinin ilişkileri sonucu ortaya çıkan “ailecilik”, hayatın hemen her alanında etkilidir. Sosyal ve kültürel değer yargılarının yoğunlukla yaşandığı aile, terör örgütlerinin gelişimini engelleyen, adeta onu dizginleyen bir faktör olarak görülmektedir. Bu anlamda terör örgütü PKK’ya göre herhangi bir bireyi örgütün saflarına katmadan önce, onun ailesiyle ilişkilerini asgari düzeye indirmek gerekmektedir. Örgüt lideri Öcalan bu gerçeği “aile bizi (PKK’yı) en çok zorlayan kurumdur” şeklinde ifade etmektedir. Öcalan’ın yöredeki aile kurumuna şiddetle saldırmasının arkasında aile ve bağlarının bireyleri kontrol etmede hala güç sahibi olması yatmaktadır (Özönder, 1998: 288-289). Terör örgütlerine göre evlenmiş, çocuk sahibi olmuş kişileri örgüte çekebilmek için o kişinin aile bağlarından uzaklaştırılması gerekmektedir. Çünkü bu kişilerin örgüte katılmasına en büyük engel kendi ailesidir. Evli ve çocuk sahibi olan bir kişi örgüte katılsa dahi, geride bıraktıklarının düşünmek zorundadır. Dağ başında sürekli olarak ailesinin ve çocuğunun akıbetini düşünen militanların savaşıklık dinamizmini kaybedeceği açıktır. Zaten örgütten kaçma olaylarının arkasında da genellikle aileye bağlılık nedenleri yer almaktadır (Özönder, 1998: 289).

Zafer’e göre (1999: 22-23) ise, Türkiye genelinde aile yapısı otoriterdir ve özellikle kırsal kesimlerde fertlerden birinin ve genellikle de babanın hakimiyeti altındadır. Baba ile aile üyeleri arasındaki ilişkiler belirli kurallara tabidir ve

genellikle bu ilişkilerde saygı ve çekingenlik duygusu hakimdir. Bu otoriter yapı bazen kişiyi aile (baba) otoritesinden kurtulmaya sevk edebilmekte ve gençlere ailede yaşamadığı şekliyle bir şahsiyet olma, kendini ispatlama imkanı veren terör örgütlerine kaymalarına sebep olmaktadır.

Akşen'in (2002) araştırmasında da terör örgütlerine katılmada bir faktör olarak ailenin önemi göze çarpmaktadır. Ankete katılanların %64'ü bekar, %34.7'si evlidir ve evliler arasında yasa dışı terör olaylarına katılım az görülmektedir. Bunun sebebi, ferdin aile kurunca sorumluluklarının kendini aşır başkalarını da kapsamasıdır (eş ve çocuk gibi). Evlilik ile beraber ferdin aile sorumluluğunu üzerine alması, ailesi ile ilgilenmek mecburiyeti, ailesine zaman ayırmak istemesi, ferdin daha ılımlı olabileceğini, şiddet eğiliminin azalabileceğini düşündürmektedir. Bu yüzden aşırı sol ve bölücü terör örgütlerinde evlenen üyelerin davadan saptıkları kabul edilir. Onlara göre asıl evlilik, kutsallaştırdıkları ideoloji ile yapılan evliliktir. Evli olanların azımsanmayacak bir bölümünün ise (%34.7) her şeyi göze alarak terör olaylarına karıştıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, eşlerin bu konuda aynı düşünceleri paylaştıklarını ve birbirlerini desteklediklerini düşündürmektedir.

Yine Akşen'e (2002) göre, ailelerde çocuk sayısının çocukların yetişmesinde ve ailenin sınırlı ve dar gelirinin fert başına düşen miktarının belirlenmesinde önemli olduğu düşünüldüğünde, çocukların hayata olumlu ya da olumsuz bir gözle bakmalarında ailenin çocuk sayısının önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Buna göre çok çocuklu aileler özellikle gelir seviyesi düşük olanlar, çocuklarına istekleri doğrultusunda bir hayat verme noktasında zorlanacaklardır. Terör olaylarına karışanların büyük bir çoğunluğunun çok çocuk sahibi ve dar gelirli ailelere mensup olduklarını göz önünde bulundurulursa, bu ailelerde yetişen fertlerin sosyal sisteme karşı tepkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Bu tepki mutlaka teröre katılma sebebini de ortaya çıkarmaz. Ancak, genelde ailelerinden uzaklaşmış, aileyle irtibatını kesmiş örgüt üyeleri terör örgütleri ile daha iyi bütünleşebilmektedirler. Aynı aileye mensup fertlerden birinin PKK üyesi olurken, diğerinin köy korucusu olması bu konuda çarpıcı bir örnektir.

1.3.2. Kültürel Kimlik Farklılıkları

İnsanlar çocukluktan başlamak üzere buldukları toplumda lisan, din, yemek türü, danslar, gelenekler, düşmanlar ve tarihi olayların anılarını paylaşmaktadırlar. Bu şekilde birbirini yaşamları boyunca hiç görmemiş ve tanımayan yüz binlerce, milyonlarca insan aynı şeyleri paylaşmakta ve hissetmektedir. İnsanlar arasındaki bu ortak bağa “büyük grup kimliği” (Volkan, 2010: 20) denmektedir. Volkan’ın büyük grup kimliği olarak nitelendirdiği kavram, kültürel kimlik olarak da isimlendirilebilir. Çünkü kültürel unsurların kişi üzerindeki etkisi ve birbirini tanımayan insanlar arasında sağladığı birliktelik tıpkı büyük grup kimliğinde olduğu gibi benzer özellikler taşır. Bu nedenle kültürel kimlik insanları birbirine bağlayan, onların ortak tarih, gelenek, duygu ve düşüncelerini tanımlayan bir kavramı ifade eder.

Bireylerin kültürel kimlikleri, onlar üzerinde bağlayıcı olduğu oranda bireysel özgürlükleri sınırlamakta, ama aynı ölçüde bir kimlik kartı işlevini de yerine getirmektedir. Kültürel kimlik ile bireysel özgürlük arasında, bireyin tutum ve davranışlarının farklılıklarına izin verilen “manevra alanının” genişliği açısından tersine bir korelatif ilişki söz konusudur. Bir başka deyişle, sert bir kültürel kimlik, bireyin, ait olduğu kültürel kimlik açısından yapması beklenen tutum ve davranışları büyük ölçüde kendisine empoze etmekte ve böylece “bireysel özgürlükler alanı” önemli ölçüde sınırlanmış olmaktadır. Buna karşılık, yumuşak bir kültürel kimlik, bireyin tutum ve davranışlarına daha az müdahale ettiği için, onun “bireysel özgürlükler alanını” daha geniş bir çerçeveye taşımaktadır. Burada, bir kültürel kimliğin militanı kimliğine bürünen birey, kendisini öteki kültürel kimlik sahiplerinden ayırmak için kendisinden farklı tutum ve davranışları önemli ölçüde olumsuzlama çabası içine de girmekte ve böylece toplumsal etkileşimi önemli ölçüde zedeleyici bir oluşum ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık, yumuşak bir kültürel kimliği savunan birey, aynı toplum içinde yaşadığı öteki kimlik sahiplerine de hoşgörü ile bakma eğilimindedir. Böylece, yumuşak kültürel kimlik hem o kimlik sahibi olan bireyin özgürlük alanını daraltmamakta, hem de öteki kimlik sahipleriyle bir arada yaşama dürtüsünü kısıtlamadığı için, toplumsal etkileşim miktarı kısıtlayamadığından toplumun işleyişi bozulmamaktadır (Kongar, 2007: 2).

Kimlik, terör örgütlerine katılmada en önemli motivasyon unsurlarından birisidir. Bireyin kimliğinin sağlıklı gelişmesi, onun kişiliğinin oluşumunda son

derece önemlidir. Bireyin değer yargıları, inançları, algıları ve değerlendirmeleri, bireysel kimliğin oluşumu sürecinde şekillenir. Özellikle bireysel kimliğin şekillendiği ergenlik döneminde arayış içinde olan bireyler için kimi zaman terör örgütleri bir seçenek olabilmektedir. Yaşamın bireye yüklediği sorumlulukları kaldırmaya gücü yetmeyenler ya da sosyal yaşama kendisini adapte edemeyen bireyler için sadece “siyah ve beyaz” tanımlamasının yeterli olduğu terör örgütleri bir kaçış yolu olabilmektedir (Özeren, Sözer ve Demirci, 2010: 141).

İnsanların kişilikleri, birey olarak sahip oldukları alt kimlik özellikleri ile ait oldukları büyük sosyal gruplardan edindikleri üst kimlik özelliklerinin karışımından oluşmaktadır. Kendi kimliklerini ırk, din, mezhep gibi değişmez özellikleri üzerine inşa eden bireyler, başlarına gelen herhangi bir kötülüğün nedeni olarak da bu değişmez karakteristiklerini görmektedirler (Sever, Cinoğlu ve Başbüyük, 2010:278). Dolayısıyla kendisini yaşadığı ülkede farklı hisseden veya bu psikoloji içerisine çekilmeye uygun durumda bulunan gruplar, terör örgütlerinin her zaman hedefi olmuşlardır. Özellikle günümüzde Türkiye’de ve dünyadaki terör örgütlerinin etnik, dinsel ve mezhepsel farklılıkları kullanmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu gibi durumlarda örgütlenme ideolojik kaynaklı olmaktan daha çok farklı bir alt kültüre ait olduğuna inanan insanların bir araya gelmesiyle oluşan yakınlıktan dolayı meydana gelmektedir (Acar ve Urhal, 2007:357). Bundan dolayı devletleri yönetenlerce yapılması gereken, bireylerle iletişimde veya bireylere hizmet sunumu süreçlerinde, vatandaşların hiçbir karakteristik özelliğinin, hiçbir aşamada doğrudan veya dolaylı olarak sorgulanmamasıdır. Bir diğer ifadeyle, böyle bir algının oluşumunu dahi engelleyecek pratiklerle hizmetlerin sunulmasıdır. Böylece *biz* ve *onlar* ayrımı ortadan kaldırılacak ve sadece *biz* kavramı insanların kafasında ve gönlünde yer edinecektir (Sever, Cinoğlu ve Başbüyük, 2010:278).

1.3.3. Din Olgusu

Geçmişte ve günümüzde kitleler üzerinde en etkili unsurlardan birisi din olgusudur. Bu özelliğinden ötürü din, manipüle edilmeye müsait konuların da başında gelmektedir. Dinin bu özelliği nedeniyle bazen dini tahrip etmek için bazı çevreler onu bir maske olarak kullanabilmektedirler. Terör örgütlerinin tamamı birçok yönden insanlığa zarar vermektedirler ancak dini kendilerine maske olarak

kullanan terör örgütleri daha çok görünüşte kendisine hizmet ettiklerini zannettikleri veya söyledikleri dine zarar vermektedirler (Yüce, 2010: 118).

Dinsel nedenler ile hareket eden terörist, öncelikle kendisinin Allah tarafından görevlendirildiği kanısını taşımaktadır. Söz konusu düşünce teröristin motivasyonunu belirlemekte olup, terörist, Allah'ın kendisine verdiği kutsal görevleri yerine getirmek için ortaya çıkan tüm engelleri aşmayı bir nevi ibadet saymaktadır. 11 Eylül 2001 terör saldırılarının akabinde, dünya devletleri arasında “İslami Terör”, “İslamcı Terörist” şeklinde yapılan yakıştırmaların, terörün dine dayandırılmayacağı, hatta terörün dinini yaşamaktan başka istekleri olmayan masum kitlelere ne kadar büyük zarar verebileceği hususunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Keskin, 2007: 56).

Din, terör eylemlerinin ana unsuru olan insanlara zarar vermemeyi prensip edinmesine rağmen, teröristlerin bir kısmı dini argümanları faaliyetlerine gerekçe olarak kullanabilmektedirler. Daha belirgin bir ifadeyle mesela İslam dini, insanlardan haksız yere başkalarını incitenlerin inanışa göre ahirette hesap vereceğini bildirmesine rağmen, günümüzde birçok terör hareketlerinin uygulayıcılarının Müslüman oldukları iddiasında buldukları görülmektedir. Burada dini olarak nitelendirilen terör hareketlerinde, mensup olduğu dinin kurallarını sosyal hayata ve çevreye yansıtmaya yönelik eylemler bulunmaktadır. Nitekim “İslami” olarak tanımlanan bazı terör eylemlerinde, özellikle halkları Müslüman olan ülkelerde, iktidarın dine karşı olan tutum ve davranışları ve dini yaşayışa yönelik duyarsızlığını öne sürerek terör eylemleri yapılabilmektedir. Halkları Müslüman olan, gelişmiş demokrasiye sahip olmayan birçok ülkede, dini değerleri önemsemeyen, dini ritüelleri yerine getirmeye çalışan dindar kimseler, gerici, yobaz, terörist türü yaftalarla suçlanmış, devletin baskısı altında kalmış ve devletin dindar kişilere yönelik tutumu bazı dini kesimlerin marjinalleşmesine yol açmıştır. Burada sorumlu fundamentalist/radikal sekülerlik veya totaliter rejime sahip, halkını aşırılığa iten, toplum hayatından öteleyen devlet yapısı olarak görünmektedir (Biçer ve Dalkılıç, 2010: 90-91).

1.3.4. Eğitimde Yaşanan Sorunlar

Eğitim, genel anlamda, bireyin bilgi dağarcığında, düşünce ve davranış yapısında ve becerilerinde istenen yönde değişimler sağlama süreci olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2001). Bir başka tanıma göre ise eğitim, bireyin yaşadığı toplumda pratik değeri olan, yetenek, yöneliş, tutum ve diğer davranış formlarını edindiği süreçlerin toplamıdır (Tezcan, 1992). Bu tanımlamalara göre eğitimin temel fonksiyonu, bireyin sosyalizasyonunu sağlayarak, bireyi içinde yaşadığı toplumsal yapıya uyumlu bir kişi olarak hayata hazırlamaktır. Bu bağlamda bireyin içinde yaşadığı topluma ve değerlerine uyum sağlaması, büyük ölçüde eğitim sisteminin etkinliğine de bağlıdır. Eğitimin toplumsallaştırma fonksiyonunu yerine getirmedeki etkinliği arttıkça, toplumsal yapıdaki sorunlar azalacak, marjinal akımlar ve radikal hareketler zayıflayacak, siyasal şiddet azalacaktır. Böylece bireyin toplumsal yapı içerisinde tutunabilmesi sağlanmış ve dışlanmasının önüne geçilmiş olacaktır (Çalışkan ve Meçik, 2010: 41-42).

Terörü besleyen en önemli kaynaklardan biri de cehalettir. Bundan dolayı, cehaleti ortadan kaldırmaya yönelik her türlü eğitim faaliyeti aynı zamanda teröre karşı da etkin bir önlem olacaktır (Cerrah, 2000: 376). Sambanis (2004 akt Sever, Cinoğlu, Başbüyük, 2010: 3), terörizm olarak nitelenen siyasal şiddet ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmış ve bu ikisi arasında ters bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ona göre eğitim düzeyi düşük kişilerin terör faaliyetlerine katılma ihtimali eğitim düzeyi yüksek kişilere oranla daha fazladır. Bu ve benzer çalışmalar, eğitimin insanlara, sorunları çözmeye çalışırken şiddetin yerine politikaya başvurulmasını öğretmesi açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Çağımızda artık insanlar gittikçe daha erken yaşlardan (anaokulu, yuva vb.) başlayarak ve gittikçe daha ileri yaşlara kadar okul denilen resmi öğretim kurumlarında kişiliklerine kavuşmaktadırlar. Okul öncesi dönemde, aile kurumunun çeşitli yetersizlikleri, kitle iletişim araçlarının (basın, radyo, TV, sinema, tiyatro), siyasal partilerin, meslek kuruluşlarının vb. ise yan tutucu nitelikleri nedeniyle demokrasi kültürü ve demokrasinin temel kurum ve ilkeleri, etkin bir biçimde bireylere benimsetilememektedir. Bu nedenle demokrasi kültürünün en doğru biçimde benimsetilmesi işi resmi eğitim kurumlarına düşmektedir. Bu anlamda terörün önlenmesi için öğretim kurumlarının demokratik bir siyasal kültür

oluşumuna yapabileceği katkıların mutlaka gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Ozankaya, 1980: 56-57). Ozankaya'ya (1980: 56) göre eğitim kurumlarının terörizme giden yolu kapatmaları için en azından şu iki fonksiyonu yerine getirmeleri gerekmektedir;

- Eğitim ve öğretim kurumları ekonomik ve toplumsal gelişmenin gereklerine göre düzenlenmeli, özellikle lise sistemi sınırlandırılarak sanata ve mesleğe yöneltici yapıya kavuşturulmalıdır.
- Demokrasi de 'öğrenilerek' gerçekleştirilebilecek bir düzendir. Her düzeydeki ve uzmanlık dalındaki eğitim ve öğretim kurumlarında çocuklara, gençlere ve yetişkinlere demokrasinin temel kavram ve ilkelerini, hoşgörüyü, değişik görüşlere açık olmayı öğretecek, onların yaldızlı nutuklardan ve sloganlardan etkilenmemelerini sağlayacak bir bilgi ve duygu eğitiminden geçirecek programlara yer verilmelidir.

Akşen'in (2002) önceki bölümlerde de bahsedilen araştırmasına bakıldığında, ankete katılanların %70'inin lise ve altında eğitim aldığı, 30'unun ise yükseköğrenim aldığı görülmektedir. Çalışmada terör örgütleri ile tanışmanın en fazla olduğu dönem, ortaöğretim ve lise dönemi olduğu değerlendirilmektedir (Aşken, Koç, 2010:199). Araştırma verilerine göre, ilkokul eğitimi alanların toplam içindeki oranı %32, ortaokul ve lise eğitimi alanların %32.7, üniversite eğitimi alanların ise %30'dur. Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında; Türkiye'de okullaşma oranı ortaöğretimde %57.7, yükseköğretimde ise %25.7'dir⁶. Buna göre, üniversite mezunu olanlar Türkiye ortalamasının üstünde iken, ortaokul ve lise eğitimi alanlar Türkiye ortalamasının altındadır. Denekler içinde yüksek lisans ve doktora eğitimi almış kişiye rastlanılmamıştır. Deneklerin %37.3'ünün yeterli ölçüde eğitim almadığı ve terör örgütleri ile tanışmanın en fazla olduğu dönemin, ortaöğretim ve lise dönemi olduğu görülmektedir.

Ankete katılanların babalarının eğitim durumuna bakıldığında, ilkokul eğitimi alanların grup içindeki ağırlığı %44.7'dir. Türkiye ortalamasını (%51.29) dikkate alırsak bu oran Türkiye ortalamasının altındadır. Grup içinde okuma-yazma

⁶ Akşen'in araştırmasındaki Türkiye ortalamasına ait veriler Devlet İstatistik Enstitüsünün hazırladığı "Sosyal ve Ekonomik Göstergeler, D.İ.E., Ankara, 2000" adlı kaynaktan alınmıştır. Dolayısıyla rakamlar 2000 yılına ait verilerden oluşmaktadır.

bilmeyenlerin oranı %21.3'dür. Bu oran Türkiye ortalamasının (%14.99) üstünde çıkmaktadır. Orta öğretim görmüşlerin oranı ise, %15.3'dür. Araştırmada, ankete katılanların babalarından yüksek lisans ve doktora eğitimi almış olana rastlanılmamıştır. Bu durumda, büyük bir çoğunluk ortaokul ve aşağısı eğitim almış iken, çok az bir kısım yükseköğrenim görmüştür. Eldeki verilere göre, ankete katılanların babalarının büyük bir bölümünün eğitim seviyesinin düşük olması veya eğitim almamış olması, sosyal çevre ve kitle iletişim araçlarının tesirleri karşısında aslında rolleri sınırlı da olsa, çocuklarına modern hayatın problemleri karşısında yardımcı olabilecek, yol gösterebilecek eğitim düzeyine sahip olmadıklarını göstermektedir (Akşen, Koç, 2010: 200).

Ankete katılanların annelerinin eğitim durumları incelendiğinde, %59.3'ünün hiçbir eğitim almadığı, %40'ının az da olsa eğitim aldığı görülmektedir. Eğitim alanlar içinde ağırlık %32'lik bir oranla ilkokul eğitimi almış olanlarda toplanmıştır. Okuma-yazma bilmeyenlerin Türkiye ortalamasına bakıldığında %14.99 olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu olanların ortalaması ise %51.79'dur. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı Türkiye ortalamasının çok üstünde çıkmıştır. Ayrıca, yüksek lisans ve doktora eğitimi almış olanlara rastlanılmamıştır (Akşen, Koç, 2010: 200-201). Annenin görevlerini tam olarak yerine getirebilmesi için iyi bir eğitimden geçmesi gerektiği düşünülmektedir. Teröre karışanların annelerinin büyük bir çoğunluğunun yeterli bir eğitim alamamış olmasının çocukları olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca, Ebeveynlerin eğitim almamış veya yetersiz eğitim almış olanların çocukları bir üniversitede okuyor ise, bu çocukların bazıları kendilerini ebeveynlerinin üstünde göreceklerinden, anne ve babalarının fikirlerine değer vermeyebilirler.

Özetle Akşen'e göre (2002), terörün altında yatan eğitime ilişkin sebepler, gençlerin yeterli eğitim alamamaları, eğitim yoluyla kimlik krizinin aşılammaması eğitim sisteminin kendi içindeki problemler ve eğitim maliyetinin yüksek olması şeklinde sıralanabilir.

Türkiye'de faaliyet yürüten terör örgütlerinin beyin takımı olarak bilinen kişilerin eğitim geçmişine bakıldığında, bu kişilerin genelde Türkiye'nin gözde üniversitelerinden mezun olmuş ya da bu üniversiteleri yarıda bırakmış kişiler

olduğu görülmüştür. Örneğin, THKP/C terör örgütünün kurucusu Mahir Çayan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. TKP/ML terör örgütünün kurucusu İbrahim Kaypakkaya, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümü öğrencisidir. THKO terör örgütünün kurucusu Deniz Gezmiş, İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencisidir. Terör örgütü PKK'nın kurucusu Abdullah Öcalan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisidir. Hizbullah terör örgütünün kurucusu Hüseyin Velioğlu, Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur (Alkan, 2002: 50-51). Buradan hareketle sadece eğitim düzeyi düşük kişilerin değil, yüksek öğrenim görmüş kişilerin de teröre yönelebileceği ve hatta terör örgütlerinin lider kadrolarının genellikle nitelikli eğitim almış oldukları söylenebilir. Ancak bu kişilerin eğitim seviyelerinin ya da eğitim gördükleri ortamların onların terör örgütlerine yönelmelerinde hangi oranda bir etkisi olduğunu kesin olarak söylemek zordur.

Son tahlilde eğitim, radikal eğilimleri zayıflatan sosyal sermayenin oluşumunda önemli görevler üstlenmektedir. Bir ülkede eğitim seviyesi, dolayısıyla sosyal sermaye birikimi yükseldikçe radikal eğilimlerin güç kaybetmesi beklenir. Böylece eğitim seviyesinin yükselmesi ekonomik getirilerinin yanında, sosyal sermaye üzerinden de radikal eğilimlerin zayıflamasına, toplumsal barış ve huzurun teminine katkıda bulunur (Çalışkan, Meçik, 2010: 41). Aynı zamanda bir ülkede mevcut olan kültürel farklılıkların bir çatışma nedeni değil, aksine bir zenginlik olarak algılanması hiç şüphesiz kaliteli bir eğitim sisteminin bir sonucudur. Ülke kalkınması, nitelikli, bilgili, üretken insanların sayılarının artmasına bağlıdır. Nitelikli insanların yetiştirilmesi ise eğitim sisteminin günün koşullarına uyum sağlamasına bağlıdır.

1.3.5. Kentleşme ve Kitlesele Göç

Çağımızda sanayi toplumlarının oluşturduğu karmaşa, kişileri şiddete yönelten bir kuvvet olmuştur. Özellikle kentleşme ve göç olgularından kaynaklanan sosyal çalkantılar ve kültür değişimleri, suça olduğu kadar şiddet kullanımına da neden olmaktadır. Sosyal gelişme ile birlikte ortaya çıkan hızlı nüfus artışıyla, toplumun niteliği değişmekte, toplum yaşantısına yeni kültür grupları eklenmekte ve bu durum da yeni bunalımlara kaynak teşkil etmektedir (Alkan, 2002: 44).

Birçok problemin kaynağı olan kentleşme, bir sistem özelliği arz eden yapı unsurlarında meydana gelen değişme sürecinin hem neticesi hem de yapı unsurlarını değiştiren bir süreçtir. Kentleşme, ekonomik, demografik, sosyal ve siyasi anlamlara sahip bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede kentleşme, üretimin sanayi ve hizmet sektörü tarafından yerine getirilmesi ve insanların geçimlerini tarım dışı faaliyetlerle sağlaması açısından ekonomik, kırsal kesimdeki nüfusun kentsel yerleşim birimlerine hareketi açısından demografik, sosyal münasebetlerin değişmesi ve yeni bir sosyal hayatı ifade etmesi sebebi ile sosyolojik, insanların örgütler vasıtasıyla siyasi sisteme katılmasını hedeflemesi bakımından siyasi bir süreci ifade etmektedir (Korkmaz, 2000: 268).

Kentleşme gibi sosyal yapı unsurlarında meydana gelen değişmelerden kaynaklanabilen sosyal çatışmalar, sosyal sistemin ahengini zedelemektedir. Bu zedelenmiş alanlarda, buraların sosyal gruplarında yaşayan fertler suçlu eğilimler içine girmektedir. Kırdan kente göçen insanların ilgi ve yetenekleri genelde kent hayatıyla bağdaşamamaktadır (Korkmaz, 2000: 271). Kent alanı içerisindeki fırsatlar sistemindeki haksızlıklar nedeniyle kendisini mağdur hisseden insanlar, şiddete yönelebilmektedirler. Bu durumu fark eden Merton'a göre (Akt. Korkmaz, 2000: 272-273), normlar kültürel yapının bir tezahürüdür ve birey için, bu kültürel normlara uygun bir biçimde, gösterilen hedeflere ulaşmak için kullanabileceği kurumsallaşmış vasıtalar vardır. Bireyler hedeflere ulaşmak için kullanılan vasıtalara ulaşamama veya vasıtaların yetersizliği gibi bir kanaate sahibi oldukları zaman, topluma karşı tepki duymaya ve mevcut sistemin yetersizliği gibi söylemlere sahip olmaya başlayacaklardır. Kent hayatının mağduru olan kentlileşememiş bu insanlar, kendileri ile aynı psikolojiyi paylaşan insanlarla bir araya geldikleri zaman terör eylemlerinin aktörleri olabilmektedirler.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun 'Kentleşme Sorunları, Organize Suçlar ve Terör' konulu araştırma raporunda, Türkiye'de son elli yıldır süregelen sanayileşme, sosyo-ekonomik değişim ve gelişimin etkisiyle, kırsal alanlar başta olmak üzere, büyük kentlere yönelik göç hareketlerinin ve çok sorunlu kentleşme olaylarına neden olduğu gözlenmiştir. Kentleşme sorunu, kent kültürünü yok ederken, kentleri de köyleştirdiği, sonuç itibarıyla kentsel ve kırsal kesimlerde yaşayanlara sunulan koşullar arasında bir eşitsizliğin ortaya çıktığı, eşit koşullar

sunulamayan bir toplumun insanların ise kavgacı ve düzen bozucu olabileceği belirtilmektedir (Yılmazer, 2006: 14).

Teröre bağlı olarak ortaya çıkan önemli bir kavram da “göç”tür. Göç kavramı; ekonomik, coğrafik, kültürel, toplumsal veya siyasi nedenlerle insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir bölgeden başka bir bölgeye bir yer değiştirme hareketi şeklinde tanımlanan, ani ve hızlı çevre değişikliğidir. Başka bir ifade ile göç, kısaca bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi anlatmaktadır (Şeker, Tunç, Şahin, 2010: 232). Toplumsal ve ekonomik değişim süreçlerinin, hem bir sonucu hem de bir nedeni olarak da değerlendirebileceğimiz göç, her şeyden önce, kendi özgüllüğü olan bir süreçtir. Kırdan kente göç, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, psikolojik ve sosyal psikolojik yönleri ve boyutları olan bir gerçekliktir (Sevim, 2000: 301-302).

Göç süreci sonunda birey hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarla yüzleşmektedir. Göç sürecinde birey, ekonomik yetersizliklerden ve can güvenliği endişesinden kurtulmayı amaçlamaktadır ve daha iyi bir gelecek düşüncesine sahiptir. Ancak süreç boyunca bireyin sosyal ağlarında, aile ve toplum bağlarında azalma ortaya çıkmaktadır. Bir kültürden diğerine göç eden kişilerin dünyayı algılamalarını etkileyen topluluk duygusunda da farklılıklar meydana gelebilmektedir (Şeker, Tunç, Şahin, 2010: 233). Büyük oranlarda göç alan kentlerde insanlar ihtiyaçlarını meşru olarak sunulmuş vasıtalarla karşılayamadıkları zaman, karşılayamadıkları ihtiyaçları sebebiyle yaşadıkları gerginliği sisteme tepki olarak yöneltmekte ve sistemin işleyiş prensiplerinden duyulan hoşnutsuzluk teröre, güvensizliğe ve huzursuzluğa sebep olmaktadır (Korkmaz, 2000: 273).

Özellikle “terör nedeniyle gerçekleşen zorunlu göçün sonucunda, gelirin belirsizliği ve kent merkezine uzak olma gibi durumlar ve yapılan işten memnun olmayış, göç edenlerin, kentle bütünleşmelerini güçleştirmektedir”(Sevim, 2000: 304). Can güvenliği nedeniyle göç eden insanların kentlerde karşılaştığı en büyük sorunların başında ise işsizlik gelmektedir. Göç edenlerin diğer sorunları, büyük ölçüde bu problemin uzantısı veya yansımasıdır. Göç edenlerin önemli bir sorunu da barınma sorunudur. Sağlık koşulları açısından elverişsiz konutların yol açtığı gerilim, diğer insanlarla olan ilişkiye ve aile içi ilişkilere yansımaktadır. Bölgeler arasında

gerçekleşen toplumsal ve coğrafi hareketlilik, göç edilen kentlerde aşırı nüfus yığılmasına, çarpık kentleşmenin oluşmasına ve bu kentlerdeki sosyo-ekonomik dengenin bozulmasına yol açmaktadır (Sevim, 2000: 306).

Günümüzde yaşanan hızlı kentleşme, toplumda yeni bir yapının, değişik bir hayat tarzının ve kültürünün oluşması açısından büyük önem arz etmektedir. Bölgeler arasındaki, kırsal alanlar ve kentler arasındaki ve kent içindeki gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri de, insanları şiddet eğilimlerine yönelten faktörler arasındadır (Yılmaz, 2006: 14). Düzensiz ve hızlı şehirleşme sonucu sağlıklı yerleşim alanlarının oluşması (gecekondulaşma) ve göç sonucunda ortaya çıkan çevreye uyum sorunları terör örgütleri için uygun zemin hazırlamıştır. Kırsal yerleşim bölgelerinden büyük yerleşim bölgelerine göç sonucu kentleşemeyen ve şehir kültürüne uyum sağlayamayan insanların marjinal yaşamları önemli sosyal problemlere yol açabilmektedir. Göç alan şehirler hızlı bir köyleşme süreci yaşamış, yetersiz olan şehirsiz yapı çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Şehir yaşamına uyum sağlayamayan büyük bir grup köy kültürünü sürdürmeye devam etmiş, göç eden aileler başlangıçta köyleriyle şehirdeki imkanları karşılaştırıp durumlarını kabullenmişleridir. Şehirlerin varoşlarında doğan ikinci nesil kendi durumunu şehrin lüks semtlerinde yaşayan insanlarla karşılaştırmaya başladığında ise, sosyal çatışmalar başlamış ve sosyal sistemde uyum problemleri ortaya çıkmıştır.

Göç eden insanların nitelikleri itibariyle; eğitimsiz, vasıfsız, işsiz, yoksul olması ve bunun yanında genç nüfusun fazlalığı, hem göç alan il, hem de göç veren ilin ekonomik ve sosyal problemlere neden olmuştur. Terörizm de bu sosyal problemlerden birisidir. Nitekim, göç sonucu oluşan gecekondu bölgeleri, terör örgütlerinin potansiyel eleman kazanma ve eylemlerinde kullandıkları veya barındıkları mekanlar olabilmektedir (Urhal, 2008: 405-406). Bugün Türkiye’de; İstanbul, İzmir, Diyarbakır, Mersin, Adana, Kocaeli ve Bursa gibi en çok göç alan illerin, terörün en yoğun yaşandığı iller olması, kentleşme ve göçün terörizmle ilişkisini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

2. YİRMİNCİ YÜZYILDA TERÖRİZM

Terörizmin tarihsel süreci içerisinde 20. yüzyıl, ilk çağlardaki terörizm faaliyetlerinden farklı olarak modern-devrimci terörizmin, soğuk savaş terörizminin ve küresel terörizmin birlikte görüldüğü bir yüzyıl olmuştur. Bu yüzyılın ilk yarısında yani II. Dünya Savaşı sonrasına kadar olan süreçte, devlet terörizmi nedeniyle milyonlarca kişi hayatını kaybetmiştir. Yüzyılın ikinci yarısından sonra ise bu defa Soğuk Savaş dönemi terörizm faaliyetleri ile birlikte iki kutuplu dünyada SSCB'nin başını çektiği Komünist devletler ve ABD'nin öncülüğündeki Kapitalist devletler arasında yaşanan güç mücadelelerinde terörizm, tarafların birbirlerini ekonomik ve siyasal alanda yıpratmak amacıyla etkin biçimde kullandıkları bir araç olmuştur.

20. yüzyılın sonlarında ise dünyada daha önce hiç görülmemiş bir terör türü ortaya çıkmıştır. 11 Eylül 2001 saldırılarıyla birlikte anılan ve küresel terörizm olarak adlandırılan bu terör dalgasıyla artık dünyanın her neresinde olursa olsun hiçbir kişi ya da devletin terörizm tehdidinden bağımsız kalamayacağı gerçeği ortaya çıkmıştır. Zira dünyanın en güçlü ülkesi olarak kabul edilen ABD, birkaç saat içerisinde gerçekleşen terör saldırıları karşısında çaresiz kalmıştır. Bu saldırılar sırasında ve sonrasında medyanın terörizme olan katkısı ve medya-terörizm ilişkisi de çokça tartışılmıştır.

Küreselleşmenin ekonomide, ulaşımda, teknolojiye ve daha sayısız alanda getirdiği imkanlar sayesinde dünyanın artık adeta küçük bir köy haline geldiği iddia edilmektedir. Küreselleşmenin getirdiği imkanlar sayesinde insanlar dünyanın her yerinden birbirleri ile saniyeler içerisinde iletişime geçebilmekte, kısa zaman sürelerinde dünyanın en uzak ülkelerine seyahat edebilmekte ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla dünyanın her yerindeki gelişmeleri anında izleyebilmektedirler. Fakat küreselleşmenin nimeti olan tüm bu olumlu gelişmelerin, terör örgütleri tarafından da kullanılmasıyla birlikte terörizmin de küreselleştiği görülmektedir. Gerçekten teröristler, küresel iletişim teknolojilerinden faydalanarak, dünyanın farklı noktalarında olsalar dahi birbirleriyle irtibat sağlayabilmekte ve bu sayede hem devletlerin sınır denetiminden kurtulmakta hem de eylemlerini organize etmede, elemanlarını eğitmede her hangi bir zorlukla karşılaşmamaktadırlar. Ayrıca terör eylemlerinin kitle iletişim araçları ile anında tüm dünyaya duyurulması ve insanlar

tarafından izlenmesi, sanki eylemin tüm dünya çapında yapılmış gibi bir imaj kazanmasına neden olmakta ve bu da terörizmin düşük bir maliyetle çok yüksek oranda propaganda yapmasına fırsat tanımaktadır.

Tüm bu nedenlerden dolayı 20. yüzyılda terörizmin boyut değiştirmesine yardımcı olan küreselleşme olgusu ile birlikte medya-terörizm ilişkisi terörizmin yeni boyutunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünün ilk kısmında küreselleşme-terörizm ve medya-terörizm etkileşimi incelenecektir. İkinci kısmında ise Avrupa’da 20. yüzyılda etkili olan terör örgütleri, IRA (İngiltere), ETA (İspanya), RAF (Almanya) ve KIZIL TUGAYLAR (İtalya) örneklerinde ele alınacaktır.

2.1. KÜRESELLEŞME VE TERÖRİZM

Kavramsal olarak küresellik, dünyayı tek bir yer olarak kavrayan yeni bir bilincin şekillenmesini kapsamaktadır. Bu doğrultuda küreselleşme, “bir bütün olarak dünyanın somut yapılaşması” şeklinde, yani dünyanın sürekli yeniden kurulan bir çevre olduğu düşüncesinin küresel düzeyde yayılması ekseninde tarif edilmiştir. Küreselleşmenin en özlü tanımı, coğrafyanın toplumsal ve kültürel düzenlemelere dayattığı kısıtlamaların azaldığı, insanların bu azalmayı giderek daha çok fark etmeye başladıkları bir toplumsal süreç şeklinde yapılabilir (Marshall, 1999: 449).

Robertson (1998: 102) ise küreselleşmeyi, “tikelciliğin evrenselleşmesinin ve evrenselciliğin tikelleşmesinin iç içe geçmesini içeren derin, ikili bir süreç” olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda küreselleşme yerelliği yeniden üreten bir süreçtir ve yerellikleri yok etmek yerine kendine eklemektedir. Ancak “yerelleşme kavramı, küreselleşmenin yaşam biçimleri arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmasını gizleyici bir işleve sahiptir. Küreselleşme süreci ise farklılık söylemi vasıtasıyla yarattığı sonuçlara karşı direnme odaklarını zayıflatmaktadır” (Hülür, 2000: 115).

Karakaş’a (2003: 3) göre, pratikte dünyayı birbirine daha bağımlı kılmayı anlatan küreselleşme; en genel anlamıyla dünyanın bir bütün olarak küçülmesi şeklinde işleyen küresel durumu ifade etmekte ve sınırları aşarak farklılıkları ve kurumsallıkları yeni zaman-mekan ekseninde entegre etmektedir.

Son yıllarda dünyanın birçok yerinde küreselleşme ile anlatılmaya çalışılan ya da küreselleşmeden kast edilen, güçlü ekonomilerin sahip oldukları geniş imkanlarla,

diğer ekonomilerin gelişmesini engellemeleri ve kendi sistemlerine karşı çıkanlara yaşam hakkı tanımamaları olmuştur. Ancak küreselleşmeyi sadece ekonomik alandaki faaliyetleri etkileyen bir unsur olarak görmek de sınırlı bir bakış açısını yansıtmaktadır. Bu anlamda, malların ve sermayenin serbestçe dolaşımının yanı sıra, insanların daha sık seyahat etmeleri, bilgi-iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve internet kullanımının giderek yaygınlaşması, küreselleşmenin önde gelen itici güçleri arasında bulunmaktadır. Gelir dağılımının daha adaletli olması, yolsuzlukların azalması, siyasi özgürlüklerin ve insan haklarına saygının artması, küreselleşmeyle doğru orantılı gelişen unsurlardır (Çelik ve Dağdeviren, 2004: 44).

Küreselleşme olgusu tanımı hala tam olarak yapılamamış fakat politik, ekonomik, askeri, kültürel ve sosyal boyutları olan bir süreçtir. Soğuk savaş sonrasında sınırların değişmesi ve devletlerin yeniden yapılanmaları küreselleşmenin güvenlik, politik ve askeri boyutuyla ele alındığı bir dönemi de başlatmıştır. Küreselleşmeden her ülke farklı şekillerde etkilenmiş ve bu etkilenme ülkelerin iç ve dış güvenlik kavramlarına önemli etkilerde bulunmuştur. Taşğın'a (2007: 58) göre küreselleşme, bir ülkenin iç siyasetini ve dış ilişkilerini şekillendiren kapsamlı bir uluslararası sistemdir ve küreselleşmenin birbirine bağlı üç denge üzerine kurulu bir sistem olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi ulus-devletler arasındaki geleneksel dengedir. Yani süper güç konumundaki ABD'nin diğer devletler ile arasındaki güç dengesi ve bunun sistemi oluşturmasıdır. Bu durum küresel terörle mücadelede Amerika'nın diğer devletlerle ilişkilerinde belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. İkincisi ulus-devletler ile küresel piyasalar arasındaki dengedir. Hükümetlerin düşmesine sebep olacak derecede etkiye sahip küresel ekonominin aktörlerini tanımadan dünyadaki hiçbir gelişmeyi yorumlamak kolay değildir. Üçüncü olarak ise birey ile ulus-devletler arasındaki dengedir. Liberal ekonomi sayesinde güçlenen bu bireyler dünya sahnesinde ağırlıklarını koyabilmektedir.

İletişim teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü değişim çerçevesinde küreselleşme ve terörizm kavramlarını ele aldığımızda, bu yeni dönemde terör örgütlerinin sistemini değiştirmek için çatıştığı bir devletin olmadığını söyleyebiliriz. Terör artık bir devletle değil, sistemle mücadeleye girişmektedir ve bunun için gerekli ortamın da oluştuğu söylenebilir. Çünkü küreselleşen dünyada sınırlar saydamlaşmaktadır ve mekan kavramı anlamını, kimlikler ise şekillerini

değiştirmektedir. Teknolojinin mekan kavramında meydana getirdiği bu inanılmaz derecedeki hızlı değişimler, kurulu düzenlerin yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır (Çelik ve Dağdeviren, 2004: 43).

Diğer taraftan küreselleşme, sunduğu imkanlar sayesinde kendi karşıtlarını da organize edebilmekte olup, örneğin küreselleşme karşıtları dahi gösterilerden önce mevcut sistemin onlara sunduğu internet ve cep telefonlarıyla organize olurken bu anlamda bir bakıma yeni sistem ve onun kurallar bütünü, kendi karşıtlarına başka boyutlarda ama denk sayılabilecek bir şekilde kendisine kafa tutma imkanı vermiştir (Çelik ve Dağdeviren, 2004: 44). Küreselleşmenin neden olduğu bu durum uluslararası terör örgütleri tarafından kullanılmakta ve terör örgütleri bu küresel sisteme kendilerini adapte ederek küreselleşmektedirler. Terör örgütleri liberalizmi hedef aldıkları kadar, küreselleşmeyi de hedef almakta ve fakir toplumların zenginler tarafından kullanıldığı bir proje olduğuna inandıkları küreselleşmeye de karşı çıkmaktadırlar (Demir, 2009: 41).

Küreselleşmenin terörizme bir yararı da hedefe ulaşmada sağladığı kolaylıktır. Günümüzün küresel dünyasında teröristler hedeflerine daha kolay ulaşabilmekte, terörizme başvuran insanları hareketlendiren haber ve fikirler geçmişe göre daha hızlı bir şekilde geniş bir alana yayılmaktadır. Dolayısıyla küreselleşmenin dominant etkisiyle geleneksel kültürler zayıflamış fakat aynı zamanda yine küreselleşmenin etkisiyle teröristler küresel olarak organize olabilmiş ve dünya çapında istedikleri hedeflere kolayca ulaşabilir bir hale gelmişlerdir. Malların, insanların ve sermayenin serbest dolaşımı önündeki engellerin ya tamamen ya da büyük ölçüde ortadan kalkması sadece uluslararası ticaretin daha rahat koşullarda yürütülmesini değil, aynı zamanda uluslararası suç örgütlerinin daha serbest hareket edebilmelerini de sağlamıştır (Taşgın, 2007: 65).

Küreselleşme sürecinin yardımıyla, geleneksel devlet merkezli dünya sistemine alternatif olarak birden fazla aktöre ve çok farklı tehdit kaynaklarına sahip çok merkezli bir dünya sistemi ortaya çıkmıştır. Uluslararası terör örgütleri bu çok merkezli dünya sistemi içerisinde gelişmek ve daha etkili hale gelmek için gerekli ortamı bulmuşlar; devletler ve vatandaşları için bir numaralı tehdit kaynağı haline gelmişlerdir. Bununla birlikte, ortaya çıkan yeni tehdit uluslararası bir niteliğe

sahipken, bu tehdide verilen tepki uluslararası boyutta oluşmuştur (Demir, 2009: 3). Bu anlamda devletler, terörizmle mücadelede karşılıklı işbirliği anlaşmalarına imza atmaya ve teröre karşı uluslararası platformda mücadele organizasyonları geliştirmeye başlamışlardır.

Küreselleşmenin etkilerinden ve sağladığı yeterliliklerden sonra, terörizmin etkisi çok daha açık bir hale gelmiştir. Nükleer, biyolojik ve kimyasal terörden sonra, dünyanın yeni kabusu sanal terör hareketleri olmuştur. Geleneksel anlamda terör örgütleri genellikle bir ulustan ya da gruptandır, ancak küreselleşme sürecini takiben ortaya çıkan millet üstüçülük, arama ve kimlik tespiti için gerekli zemini genişletmiştir. Günümüzde düşman, önceden olduğu kadar açık bir şekilde ortada değildir. Önceden, terör suçlarını kimin işlediğine dair hiçbir karmaşa yoktur. Ancak, 11 Eylül saldırıları bu durumu değiştirmiştir (Demir, 2009: 40).

Terörizm çağımızda düşük maliyetli, yüksek etkide bir savaş stratejisi olarak ortaya çıkmıştır ve bu stratejiye gruplardan devletlere kadar her kesimce başvurulabilmektedir. Terör örgütleri gelişen yeni teknolojiyi çok iyi kullanmakta ve sahip oldukları örgütsel yapıyı tüm dünyaya yayabilmektedirler. Bu da terörizm olgusunun önlenmesini çok güç olan bir süreç haline getirmiştir (Demir, 2009: 4). Zenginlik, ekonomik ve siyasal güç küresel boyuta ulaşırken, buna karşı yeni bir mücadele tarzı gelişmiş ve daha önce banka soyan, köy basan, işadama ve politikacı vuran, insanları rehin alan veya uçak kaçıran terörizm, aynı ölçüde küreselleşmiştir (Çelik ve Dağdeviren, 2004: 44). Artık teröristler Afganistan'daki bir sorun nedeniyle Amerika'yı, Iraktaki bir savaşa destek verdiği gerekçesiyle İspanya'yı, İngiltere'yi ya da sadece kendi düşmanlarının politikalarını desteklediği için herhangi bir ülkeyi, kısacası kıta aşırı memleketleri bile hedef almakta zorlanmamaya başlamışlardır.

Çelik ve Dağdeviren (2004: 45), küreselleşme ile terörizmin karşılıklı etkileşimini şu başlıklar halinde sıralamıştır;

-Küreselleşmenin ekonomik kuralları, dışa açılma ve devlet yönetimini azaltmayı hedeflemektedir. Küreselleşen terörizm ise ulusal sınırlarda kontrolden ve devlet denetiminden kurtulmayı başarabilmiştir.

-Küreselleşme çerçevesinde sermaye her zaman istikrar ve güven ortamı ararken, küresel terörizmin bu istikrarı tehlikeye sokma ihtimali çok yüksektir. Bu anlamda terörizm yarattığı korku nedeniyle sermaye üzerinde bir tehdit unsuru olmaktadır.

-Küreselleşme ile sermaye sahipleri risk almamakta, risksiz bölgeleri tercih etmektedir. Sermaye sahipleri için gerçek riskler ve tehditleri yaratan teröristler içinse fiziksel risk yok denecek kadar azdır.

-Küreselleşmeyle gerek piyasalar gerekse ulus-devletleri etkileme açısından bireyler tarihte hiç olmadıkları kadar güç kazanmışlardır. Terörizmde ise küçük bir grubun sahip olduğu bilgiler, ülkelerin siyasi, ekonomik ve askeri hedeflerini tehdit edebilecek güce ulaşmıştır.

-Küreselleşme insanların dolaşımını ve erişimini kısıtlayan duvarları yıkmış, aynı zamanda dünyayı iletişim ağları ile donatmıştır. Ancak küresel terörizm için de hayati önem taşıyan haberleşme ağlarından teröristleri mahrum edememiştir.

-Küreselleşmenin endişesi, göremediğimiz, dokunamadığımız ve hissedemediğimiz bir düşmandan gelebilecek hızlı değişim karşısındaki korkudur. Günümüz toplumu ise görmek, izlemek ve hissetmenin çok zor olduğu küresel terörizm tarafından yapılabilecek saldırılara karşı açıktır.

-Küreselleşmenin ve terörizmin tanımlayıcı teknolojilerinin aynı olduğu görülmektedir. Bilgisayar, dijitalleşme, uydu iletişimi, fiber-optik teknoloji, internet, biyolojik devrim (genetik) bunlara örnektir. Bu anlamda yeni düzeni tehdit eden terörizmin silahları ile küreselleşen dünyanın kendisini geliştirmek ve korumak için kullanacağı teknolojiler paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak Terörizm, küreselleşmenin imkanları sayesinde çok küçük maliyetlerle, telekomünikasyon ve bilgisayar ağlarını kullanarak, çok büyük tahribatlara neden olabilmektedir. İletişim teknolojileri ile ülkeler arasında sınırların bir anlamda kalkması sayesinde, geleneksel anlamda olduğu gibi ulusal sınırlarda kontrol ve denetimin imkansız hale gelmesi, bir bakıma terörizmin işini kolaylaştırmaktadır. Bu sayede teröristler çok kolay bir şekilde organize olabilmekte ve devletin denetiminden de uzak kalabilmektedirler. Küresel terör bu anlamda klasik terör anlayışından farklı özelliklere sahiptir ve küresel terörle mücadelede bu

‘yeni’ terörizmle mücadele etmek için özelliklerinin çok iyi incelenmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan küresel terörle mücadelede Batı’nın tarihsel bir önyargı ile yani ‘Batı’ ve ‘Öteki’ bakış açısıyla yaklaşımı, sorunu daha da derinleştirmiştir. Bu yaklaşımın bir ürünü olan ve Batı’yı şu anda temsil eden Amerika’nın hegemonyasını güçlendirmek için Ortadoğu bölgesine yönelik politikaları, küresel terörü daha da kronik bir hale getirmiştir (Taşgın, 2007: ii). Küreselleşmenin baş aktörlüğünü yapan ABD’ye karşı yapılan 11 Eylül saldırılarında Küresel Terörizm, New York’taki Dünya Ticaret Merkezini vurarak bir nevi küresel kapitalizmin, ABD savunma bakanlığı binası Pentagon’a saldırarak da küresel ölçekteki askeri ve siyasi gücün merkezini hedef almıştır. Eylemin meydana getirdiği etki ise maddi zarardan daha çok insanların zihinlerinde oluşturulan bu merkezlerin zarar görebileceği düşüncesi olmuştur. Başka bir deyişle bu kavramlar etrafında şekillenen yenilmezlik, dokunulmazlık, ulaşılmazlık kavramları bu saldırılar ile yerle bir edilmiştir ve hem saldırıya maruz kalan ülke insanlarının hem de bütün dünyadaki insanların zihinlerinde artık dünyada yenilmez ve kendisini mutlak güvende hisseden bir ülke ya da devlet olamayacağı algısı yaratılmıştır.

2.2. MEDYA VE TERÖRİZM

Medyanın, kamuoyunu bilgilendirme, kamuoyunun serbestçe oluşmasını sağlama, toplumsal birleşme ve bütünleşme, vatandaşların siyasal sürece katılmalarını sağlama ve toplumun içindeki birimleri denetleme gibi işlevlerinin yanı sıra eğitici ve eğlendirici özellikleri sayesinde toplumun gelişmesinde ve değişmesinde önemli işlevleri bulunmaktadır. Geçmişten günümüze kamuoyu oluşumunda hedef alınan kitle ve kullanılacak araçlar bakımından değişim ve gelişim gözlemlenmektedir. Medyanın bu işlevleri içerisinde, haber verme en temel işlev olarak bilinmektedir. Nitekim; haber, medyanın ortaya çıkması ve toplumun vazgeçilmez unsurları arasına girmesinin en belirleyici özelliğidir. Haberin değişik tanımları yapılmıştır. Ancak, “insanları ilgilendirecek, zamanlı olan bir düşüncenin, olayın veya sorunun özeti” şeklindeki tanım en bilinenidir (Yalçınkaya, 2008: 68).

Medya ve terörizm ilişkisi ele alındığında ise, medyanın yukarıda yapılan tanımının terörizm için önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu anlamda medya terörizm ve

kontra-terörizm için vazgeçilmez bir propaganda aracıdır. Çünkü hangi ideolojiye sahip olursa olsun, terör örgütleri için propaganda büyük önem taşımaktadır ve bu örgütler medyayı propaganda aracı olarak sıkça kullanırlar. Denilebilir ki terörizmin en önemli işlevlerinden birisi reklamdır. Teröristler yalnızca çok sayıda insanın ölmesini değil aslında bununla birlikte çok sayıda insanın da kendilerini izlemesini ve dinlemesini isterler. Çünkü kurban sayısı ne kadar fazlaysa yapılan eylem sonucunda kamuoyunda o kadar çok yankı uyanmaktadır (Laqueur, 2002: 134). Modern iletişim araçlarının devreye girmesi ile terörizmin halk üzerindeki etkisi daha da artmıştır. “Şiddet eylemlerinin televizyonda haber konusu olması ve bu yolla mesajların doğrudan milyonlarca kişiye ulaşması, taleplerin, yakınmaların ve siyasi amaçların propagandasında terörizmin kullanılmasını gündeme getirmiştir” (Çitlioğlu, 2006: 88).

Medya-terörizm ilişkisinde olaya medya çerçevesinden bakıldığında, medya demokratik sistemlerde önemli bir unsur olmakla birlikte, ekonomik kazanç da sağlayan kuruluştur. Bundan dolayı ekonomik endişe, medyada dikkat ve ilgi çekici haberleri gündeme getirmektedir. Bu da medyanın terör haberlerine ilgisini artırmaktadır. Olaya terör örgütlerinin penceresinden baktığımızda ise karşımıza yine reklam ve propaganda çıkmaktadır. Terör örgütleri, seslerini, amaçlarını, isteklerini büyük kitlelere ulaştırabilmek için eylem yapmaktadırlar. Bunun da yolu medyadan geçmektedir (Yalçınkaya, 2008: 77). Medya-terörizm arasındaki ilişkinin analizinde, özet olarak varılan sonuç, birçok kere ilişkinin simbiyotik bir yapıda olduğuna işaret etmektedir. Yani, medya terörizm için oksijen vazifesi görürken; terörizmin de medyaya izleyici artırımını sağlayarak, reklam kazanımı açısından destek verdiği ifade edilmektedir (Yalçınkaya, 2008: 84).

Wilkinson’a (2002: 175) göre “demokratik bir ülkedeki her terörist grup, konuşma özgürlüğü kavramı ile birlikte ulusal ve uluslararası basını en üst düzeyde kullanmaya çalışır. Teröristler, kendileri için en çok gerekli olan şeyin, geniş ve giderek artan halk desteği olduğunun çok iyi farkındadırlar. Çünkü sağlam bir halk desteğini arkalarına aldıklarında, daha etkili bir siyasi güç haline gelme umudunu taşıyabilirler”. Terör eylemlerinin temel amacı; hedef kitleleri sarsmak, güvensizlik duygularının körüklemek, insanların sisteme olan bağlılık ve inançlarını sorgulamalarına zemin hazırlamak, kitleleri normal yaşam alışkanlıklarını terke

zorlamak, toplumsal bir paranoya ve zihinsel kargaşa yaratarak doğruların algılanmasını engellemek, panik duygularını tırmandırmak ve pasif konuma iterek teslimiyete zorlamaktır. Bu nedenle eylemlerin medya aracılığı ile kitlelere iletilmesi bir yandan toplumun bilgilendirilmesi amacına hizmet ederken bir yandan da terörizmin ana ve vazgeçilmez amacının gerçekleştirilmesi anlamındadır. Bu bağlamda medyanın, terör eylemlerinin amaçları bilindiği için en azından bu amaçların gerçekleşmesine zemin hazırlamak yerine, kamuoyundaki olumsuz etkileşimi engelleyecek, insanlarda oluşması muhtemel panik ve korku duygularını yatıştırıcı ve eylemcilerin haksızlığını sergileyici bir yayın politikası izlemesi daha doğru olacaktır (Çitlioğlu, 2006: 43-44).

3. AVRUPA'DA TERÖRİZM

3.1. İNGİLTERE VE IRA (İRİSH REPUBLICAN ARMY)

İngiltere, dünyada teröre karşı uzun yıllardır mücadele veren bir ülkedir. 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren İrlanda sorunu ile başlayan tarihsel süreçte İngiltere'nin sorunu daha çok ayrılıkçı terör olarak tanımlanabilecek IRA (Irish Republican Army-İrlanda Cumhuriyet Ordusu) bağlamında ortaya çıkmıştır. 11 Eylül 2001'den sonra El Kaide terör örgütü tarafından düzenlenen eylemlerle birlikte radikal dini temelli terörle de tanışan İngiltere, her iki terör çeşidi ile de siyasal alanda etkili bir mücadele etme yolunu seçmiştir. Özellikle 20. yüz yılın ikinci yarısında İngiltere'de etkili olan IRA terör örgütünün ortaya çıkış nedeni temelde Kuzey İrlanda sorunu ile bağlantılıdır. Kuzey İrlanda sorunu ise temel olarak yüzyıllar öncesine dayanan tarihsel bir sürece dayanmaktadır. Bu nedenle sorunun tarihsel süreç göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Avrupa'nın batısında, İngiltere'nin güneybatısında bulunan bir ada olan İrlanda, 12.yy. ve 13.yy.'da İngiliz göçmenlerin adanın kuzey bölgesine göç etmesi ve yerleşik hayata geçmesiyle yeni bir sürece tanık olmuştur. İrlandalıların aralarında birlik sağlayamaması ve küçük krallıklar halinde bölünmüş olmaları İngilizlerin küçük krallıkları birbirlerine karşı kullanarak bölgede etki sahalarını genişletmelerini kolaylaştırmıştır. Yerel halkı Katolik mezhebinde olan İrlanda'nın İngiliz göçmeni olan ve Normanlar olarak bilinen diğer halkı ise Protestanlığı seçmiştir. Bölgede Katolik toplumuyla sıkı bağları bulunan İspanya ve Fransa, İngiltere ile giriştikleri

güç mücadelesinde yüzlerce yıl boyunca ada halkının bu mezhep ayrılıklarından faydalanmışlardır. Böylece bölgede yıllarca sürecek olan bir kavganın tohumları atılmıştır (Şenocak, 2006: 65-67).

Özören ve Demirci'ye göre (2009: 175), İngiltere ve İrlanda arasında Kuzey İrlanda'da yaşanan problemlerin üç ana nedeni vardır. Bunlardan birincisi, Kraliçe 1. Elizabeth döneminde İrlanda topraklarında yaşayan İngiliz Ulster yerleşkelerinin 1600'lü yıllara kadar genişletilmesi ve bu topraklardan Katolik İrlandalıların sürülmesidir. İkincisi, Oliver Cromwell'in Katolik İrlandalıların ayaklanmalarının bastırma ve Protestanlara saldırılarının engellemek için binlerce İrlandalıyı katletmesidir. Bu olaylar İrlandalılar üzerinde büyük bir nefret duygusunun oluşmasına yol açmıştır. Üçüncü ve son olarak ise Katolik olduğunu söyleyen II. James'in İngiliz tacının sahibi William ile taht mücadelesine girişmesi ve bu mücadelede İrlanda'yı üs olarak kullanmasıdır. Bu mücadeleyi William kazanmış ve süreç sonunda İrlanda halkı bundan zarar görmüştür.

1700 ile 1800 yılları arasında İrlandalılar değişik zamanlarda İngilizlere karşı ayaklanmışlar ancak başarılı olamamışlardır. Bununla beraber her ayaklanma ve savaşta Katolik ve Protestanlar arasındaki düşmanlık daha da artmıştır. Bu yıllarda her iki taraf da bir savunma mekanizması olarak silahlı örgütler kurmaya başlamışlardır. 1845-1848 yılları arasında yaşanan kıtlık da İrlanda açısından dönüm noktasıdır. Tarihe *patates kıtlığı*⁷ olarak geçen bu dönemde İrlanda nüfusunun yaklaşık dörtte biri hayatının kaybetmiş ve ölenlerin tamamına yakını fakir İrlandalılardan olmuştur. Hayatta kalabilen İrlandalıların birçoğu da dünyanın değişik yerlerine ve özellikle de ABD'ye göç etmişlerdir (Özören ve Demirci, 2009: 176). Kıtlık İrlanda'yı ekonomik, politik ve kültürel anlamda derinden etkilemiştir. Kıtlıktan kurtulmak için İngiltere'ye ve sömürgelerine göç etmek isteyen İrlandalılar İngilizce öğrenmeye başlamış ve kısa sürede İrlanda'nın doğusunda İrlanda dilini konuşan neredeyse kimse kalmamıştır (Şenocak, 2006: 71-72). İrlanda'dan ABD'ye göç eden İrlandalılar, kıtlıktan ve olumsuz etkilerinden dolayı İngiliz yönetimini sorumlu tutmuşlar ve 1857 yılında New York'ta İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği

⁷ Patates Kıtlığı, İrlanda'da 1845 yılında başlayan 1848 yılında son bulan, yaklaşık bir milyon kişinin ölümü ve hastalanması, bir milyondan fazla kişinin de göç etmesiyle sonuçlanan büyük kıtlıktır. Kıtlığa o yıl patateslere bulaşan bir hastalık sebep olmuştur. Yalnızca tarladaki değil ambarlardaki patateslerin de çürümesi sonucu 5 yıl sürecek bir açlık felaketi ile sonuçlanmıştır.

(IRB) örgütünü kurarak İrlanda'nın özerk yönetimi için silahlı mücadelenin gerekliliğini savunmuşlardır. IRB, 1870-1926 yılları arasında İrlanda'nın bağımsız yönetimini sağlamak için bombalama ve suikast eylemleri düzenlemiştir. Hedefinde ise genellikle birlikçi Protestanlar ile İngiliz Polis Teşkilatı olmuştur (Özören ve Demirci, 2009: 178).

19 yüzyılın sonlarında İrlanda'nın Katolik halkının İngiliz parlamentosunda siyasal alanda temsilini sağlamak düşüncesi ile 1905 yılında Sinn Fein partisi kurulmuştur. Ancak buna rağmen İrlanda'nın bağımsızlığına ulaşması için silahlı mücadelenin gerekli olduğunu savunanlar o dönemde daha ağırlıkta olmuştur. Bu anlamda İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (IRB) örgütü 1916 yılının Paskalya Yortusu gününde Patrick Pearse ve James Connolly'nin liderliğinde Dublin'de ayaklanmıştır. İngiltere bu isyana, bölgeye bir ordu yollayarak sert bir karşılık vermiş ve isyancıları teslim olmaya zorlamıştır. Bu ayaklanma sonucunda İngiliz hükümeti ile isyancılar arasında yapılan görüşmelerde IRB kendisini İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA) olarak tanımlamıştır. 1919 yılında ise IRA, Sinn Fein'in silahlı kanadı olarak mücadelesine devam kararı almış ve İrlanda'nın tam bağımsızlığı için gerilla savaşı başlattığını duyurmuştur (Şenocak, 2006: 74).

1916 paskalya ayaklanmasından sonra temeli atılan IRA, İngilizlerin İrlanda'yı hakimiyet altına alması ve daha sonra Sinn Fein'in kurulmasıyla profesyonel bir örgüt olmaya başlamıştır. Bundan dokuz yıl sonra İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA), Resmi İrlanda Cumhuriyetçi ordusu (OIRA) ve Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (PIRA) olarak ikiye ayrılmıştır. İlk başlarda terör yanlısı olan iki örgütten OIRA içinde bulunan şiddet karşıtı üyelerin kararıyla terör eylemlerinden vazgeçmiştir (Demirel, 2003: 150-184). Fakat PIRA kanadı terör eylemlerine devam etme kararı almıştır (Şenocak, 2006: 80). 1921 yılına kadar IRA, Birlikçi Protestanlar, bölgede yaşayan İngilizler ve İngiliz güvenlik güçleri ile çatışmayı devam etmiştir. 1922 yılında çıkarılan İrlanda'nın yönetimi yasası ile İrlanda'da iki ayrı devlet öngörülmüş ve İngiltere ile İrlanda arasında imzalanan anlaşmayla güneyde İrlanda'ya bağımsızlık verilirken adanın kuzeyinde kalan Ulster ve civarının İrlanda ile barışçıl bir entegrasyon sağlanana kadar İngiltere'nin kontrolünde kalması kararlaştırılmıştır. Bu anlaşma ile İrlanda tam olarak

bağımsızlığına kavuşmuştur ancak IRA, Kuzey İrlanda'nın İngiliz hakimiyetinde kalması nedeni ile anlaşmayı tanımayacağını açıklamıştır (Laçiner, 2001: 14).

İrlanda'nın bağımsızlığının kazanmasının ardından 1922-1966 yılları arasında Kuzey İrlanda'da kurulan İngiltere'ye bağlı hükümetler tarafından Katolik İrlandalıların haklarına sınırlama getirilmiş, buna karşılık bölgede bulunan birlikçi Protestanların hakları da olumlu yönde artırılmıştır. Arada geçen zamanda iki grup arasında sosyal ve ekonomik anlamda büyük farklılıklar meydana gelmiştir (Richardson, 2007: 66). İngiltere destekli birlikçi Protestanlar ülke ekonomisinde ve devlet yönetiminde ağırlıklı olarak söz sahibi olduklarından, Katolik İrlandalıların devlet dairelerinde çalışmalarını engellemişler, bunun yanında siyasal yaşam ve eğitim gibi alanlardaki haklarına sınırlamalar getirmişlerdir. Bu ve benzeri dışlama politikaları Katolik İrlandalılar tarafından tepkiyle karşılanmış ve Katolikler ile Protestanlar arasında var olan eski anlaşmazlıkların tekrar ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ekonomik, siyasal ve eğitim ile ilgili taleplerini dile getiren Katoliklerin düzenledikleri gösteri ve eylemleri İngiltere destekli Kuzey İrlanda hükümeti şiddet ve zor kullanarak bastırmaya çalışmıştır. 1969 yılında başlayan olaylar aslında 30 yıl kadar sürecek olan çalkantılı ve şiddet içerikli eylemlerin yoğun olarak görüldüğü bir dönemin de başlangıcı olmuştur. Bu nedenle 1969 yılında başlayan olaylardan 1998 yılında imzalanan "Hayırlı Cuma" ya da Belfast Anlaşmasına kadarki dönem İngiltere tarafından "Sıkıntılar-*Troubles*- Dönemi" olarak adlandırılmaktadır (Parker, 2006: 95).

Bu dönemin ilk yıllarında Katolikler ve Protestanlar arasındaki gerilimin artması ile çatışmalar artmış ve İngiltere duruma hakim olmak için bölgeye bir ordu göndermiştir. Başlangıçta günlük hayatını etkilediği için çatışmalardan rahatsız olan Katolik halk, İngiliz ordusunun bölgeye gelmesinden memnun olmuştur. Ancak İngiliz ordusunun Birlikçi Protestanların yanında yer alması ve Katolik halka karşı insan hakkı ihlalleri ve işkence iddiaları gibi yanlış uygulamaları, IRA'nın tekrar güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Çatışmaları bastırmak adına uygulanan tutuklamalarda Katoliklerden 2000 kişi alıkonulurken, Birlikçi Protestanlardan sadece 100 kişi tutuklanmıştır (Özören ve Demirci, 2009 181). Bu uygulamalar IRA için en önemli propaganda malzemesi olmuş ve bu dönemde örgüt eleman sayısını

artırmıştır. İngiltere'nin bu uygulamaları Kuzey İrlanda Katoliklerini bir koruyucu arayışına yöneltmiş ve IRA bu dönemde bir tercih sebebi olmuştur.

İki taraf arasında yaşanan çatışma ortamını durdurmak ve IRA'nın etkinliğini azaltmak için İngiltere 30.000 kişilik bir ordu ile bölgede operasyon yapmış ve Katolik halkın IRA militanlarını saklayabileceği şüphesi olan evler tek tek aranmıştır. 30 Ocak 1972 günü bu uygulamayı protesto etmek amacıyla eylem yapan Katoliklerin üzerine İngiliz askerlerinin açtığı ateş sonucu 13 sivil Katolik ölmüştür. İrlandalılar tarafından "Kanlı Pazar" olarak adlandırılan bu olay, IRA için önemli bir eylem gerekçesi olmuş ve başlangıçta IRA'nın uyguladığı şiddet eylemlerine mesafeli duran Kuzey İrlanda Katolikleri arasında bile destek kazanmasına neden olmuştur. Nitekim IRA da Kanlı Pazar olayına cevap olarak olaydan hemen sonra 21 ayı yerde bombalı saldırı düzenlemiştir (Şenocak, 2006: 81).

Sahip olduğu ideoloji bağlamında bakıldığında IRA, kuruluşunu ilan ettiği 1969 yılından itibaren birleşik, bağımsız ve sosyalist bir İrlanda Cumhuriyetini kurmayı hedeflemiştir. Ancak sosyalist devletin oluşması için birinci adım olarak İrlanda'da demokratikleşmenin, yani Katolıklara karşı uygulanan ayrımcılığın ortadan kalması gerektiğini savunmuştur. Bundan sonraki aşamada ise güneydeki işçi sınıfının radikalleşmesi ve bu sayede sınıf bilincinin oluşması gerektiğini iddia etmektedir. Bu bağlamda IRA, emperyalist ve işgalci durumundaki ülke olduğuna inandığı İngiltere'ye karşı özgürlük mücadelesi verdiğini iddia etmiştir (Özören ve Demirci, 2009: 184).

İngiltere'nin Kuzey İrlanda sorununa ve IRA ile mücadelesine yaklaşımı bütüncül olarak değerlendirildiğinde, IRA terörü ile süren mücadelenin kırılma noktalarında önemli hatalar yaptığı söylenebilir. 1990'lara kadar İngiliz hükümetleri Kuzey İrlanda'da sorunun ekonomik ve sosyal yanlarıyla fazlaca ilgilenmemiş ve konuya siyasi bir sorun ya da salt güvenlik sorunu olarak yaklaşmıştır. 1990'ların ortasında Kuzey İrlanda'daki İngiliz polis ve askeri gücünün sayısı 50.000'e ulaşmıştır ki bu sayı 1,5 milyon nüfusu olan küçük bir ülke için olağanüstü yüksek bir sayı olmuştur (Laçiner, 2001: 22). Özellikle Kuzey İrlanda'da 1960 ve sonrasında çıkan karışıklığı sona erdirmek için bölgeye gönderdiği ordu vasıtasıyla açık olarak Protestan İrlandalıların tarafında yer almıştır. Ordunun bu tavrı Katolikler arasında

hayal kırıklığına yol açmıştır. Bütün bunların üstüne İngilizler tarafından Katolikler üzerinde aşırı baskıcı güç kullanılması, dahası ordunun toplumsal olayları bastırmada her defasında kullandığı sert tutumu, IRA'nın güçlenmesine ve Katolik İrlandalılarından destek görmesine neden olmuştur.

İngiltere'de Kuzey İrlanda sorunun çözümüne yönelik olumlu adımlar da zaman içinde atılmaya başlanmıştır. İlk olarak, terörle mücadelede uygulanan politikalar süreç içerisinde gözden geçirilerek analiz edilmiş ve yapılan değerlendirmeler neticesinde başlangıçta uygulanan sertlik yanlısı politikaların terörü bitirmekten ziyade zamanla daha çok artmasına neden olduğu fark edilmiştir. Bunun sonucu olarak terörle mücadele de askeri çözümlerden vazgeçilerek, sivil siyasi iktidarın gözetim ve sorumluluğunda demokratik açılımlara gidilmiştir. Bu bağlamda özellikle 1998 yılında İngiltere ve İrlanda hükümetleri arasında imzalanan "Hayırlı Cuma" (Good Friday) olarak da adlandırılan Belfast Anlaşması ile IRA'nın kademeli olarak silah bırakması ve Kuzey İrlanda'da yaşayan Katoliklerin siyasal, ekonomik ve kültürel haklarında olumlu düzenlemeler içeren kararlar alınmıştır. İkinci olarak terörle mücadelede çok sektörlü yaklaşım yaşama geçirilmiştir. Bu anlamda yüz yıllara varan ayrımcılığın beslediği ötekileştirilmişlik duygusunun yok edilmesi amacıyla hükümet, Katolik İrlandalıları kazanmak amacıyla yasal ve yapısal değişikliklere giderek sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere tüm özel ve kamu kuruluşlarını aynı masa etrafında toplamayı başarmıştır. Son olarak terörle mücadelede toplumun bilgilendirilmesi amacıyla şeffaf bir sistem kurulmuştur. Özellikle terör saldırılarından sonra başta başbakan olmak üzere tüm yetkililer tansiyonu düşürücü açıklamalar yaparak terör eylemleri sonucunda toplumsal iç çatışmayı ve radikalleşmeyi engelleyici adımlar atmışlardır. Devletin bu olumlu adımlarına karşılık olarak IRA, 2002 tarihinde 1960 yılından bu yana yaptığı terör eylemlerinde ölen kişilerin ailelerinden özür dilemiştir. Bütün bu sürecin ardından 28 Temmuz 2005 tarihinde IRA, 1998 yılında imzalanan Belfast Anlaşmasından sonra Kuzey İrlanda'da uygulamaya konulan politikalar ve gelişmeler nedeniyle silah bıraktığını, amaçlarını tamamen barışçıl yöntemlerle, siyasal ve demokratik yollardan gerçekleştirmeye çalışacağını kamuoyuna duyurmuştur (Özören ve Demirci, 2009: 194).

3.2. İSPANYA VE ETA (EUKADİ TA ASKATASUNA)

İspanya, terörle mücadele alanında dünyadaki en tecrübeli ülkelerden birisidir. Bu anlamda uzun yıllar ayrılıkçı ETA (Euzkadi Ta Askatasuna-Bask Anayurdu ve Özgürlük) terör örgütü ile mücadele etmiştir. Bütün terör örgütlerinde olduğu gibi ETA terör örgütü de kendiliğinden ortaya çıkmış bir örgüt değildir. Bu sebeple ETA'nın ortaya çıkış sürecini ve İspanya'nın ETA terörü ile mücadele sürecini iyi anlayabilmek için ETA'nın ortaya çıkış nedenlerinin, ideolojisinin ve örgütün ortaya çıktığı coğrafya ile siyasal ve tarihsel sürecin de çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Günümüzde parlamenter monarşi ile yönetilen İspanya, Avrupa kıtasının güneybatısında, İber yarımadasında yer alır ve Avrupa'nın en geniş topraklarına sahip ülkesidir. Bask ülkesi ise İspanya ve Fransa sınırında bulunan özerk bölgenin adıdır. Bask milliyetçileri, Fransa ve İspanya tarafında kalan her iki bölgeye de Euzkadi (Bask Ülkesi) ismini vermektedirler. Basklılar tarihi bağlardan dolayı halkının bir kısmı Baskça konuşan Navarra topraklarında ve Fransa'nın bir bölümünde hak iddia etmektedir. 15. Yüz yılda İspanya, birliğini sağlayarak bölgeye hakim olduktan sonra, Bask bölgesi merkeze bağlılığını üç yüzyıl boyunca "Foral Sistem" adı verilen ayrıcalıklı otonom bir yapı ile sürdürmüştür. Foral Sistem yasal düzenlemelerde Basklılara kendi bölgelerinde gelenek, görenek ve sosyal yaşantılarına uygun kanuni düzenlemeleri kendilerinin yapma yetkisini vermektedir. Aynı zamanda bu sistem, Basklılara merkezi yasaları veto etme, askerlikten muafiyet, kendi idari ve adli yapısını oluşturma ve vergi özerkliği gibi yetkileri tanımaktaydı (Şimşek, 2009: 246-247).

1812 yılından itibaren İspanya'da kral taraftarları ile liberaller arasında iki defa çıkan *karlist savaşlar*⁸ sırasında Bask halkı monarşik yönetime taraf olmuştur. Kral taraftarlarının yenilmesiyle birlikte Bask bölgesine özel "Foral Sistem" 1840 yılında ortadan kaldırılmış ve Bask dilinin kullanılması yasaklanmıştır. Bu gelişmelerin ardından bir grup Basklı bölgenin güneyinde İspanya ordusuna karşı gerilla savaşı başlatmıştır. 19. Yüzyıl sonlarında başlayan hızlı sanayileşme süreci

⁸ Karlist savaşlar, anti liberal grupların tahta kendilerine yakın kralları getirmek için birleşerek örgütlenmeleri sonucunda meydana gelen ve her iki kral adayının da isimlerinin Carlos olmasından dolayı Karlist (Carlita), Karloşçu savaşlar olarak adlandırılmaktadır. Basklılar her iki savaşta da koyu Katolik anti-liberal tarafta yer almışlardır (Özçer, 2006: 20).

Bask bölgesinde gelişmeye başlayan milliyetçi duygu ve düşüncelerin daha da hızlı gelişmesine yol açmıştır. Bölgenin doğal madenler (demir ve kömür) açısından en zengin kaynaklara sahip olması sonucunda bu zenginliğin merkezi yönetim ile paylaşılması istenmemiş ve bu da ayrılıkçı taleplerin artmasına neden olmuştur (Şimşek, 2009: 248). Bunun ardından ise, 1895 yılında Bask milliyetçiliğinin önderlerinden olan Sabino Arana tarafından Bask bölgesine otonomi statüsü kazandırmak amacıyla Bask Milliyetçi Partisi (PNV) kurulmuştur (Gürses, 2007: 57). Sabino Arana'nın fikri temellerini oluşturduğu "Bask Milliyetçiliği" ETA'nın ilk dönem ideolojisini şekillendirmiştir. Bu fikri temeller önceleri Foral sistemin kaldırılmasıyla tepki gruplarının oluşması ile şekillenmiş, sonradan da 19. yüzyılda Avrupa'daki *öze dönüşçü*⁹ milliyetçilik akımlarının etkisi ile Bask bölgesine göç eden işçilerle mücadele edilmesi düşüncesi ile devam etmiştir (Altun, 2010: 90). Arana, Bask milliyetçiliğinin temellerini dilden ziyade ırk esasına dayandırmış ve politikalarını özellikle bölgeden yabancıların dışlanması prensibi üzerinden yürütmüştür.

1939'da sona eren İspanya iç savaşının ardından ülke yönetimini ele geçiren Kral Franco, savaştan sonra ülkenin birliğini pekiştirmek için Basklılar başta olmak üzere diğer bölgeci hareketleri de sindirmek amacıyla sert bir politika izlemiştir. Bu anlamda Baskça dahil bölgesel diller yasaklanmış ve bölgesel liderler idam edilmiş veya sürgüne gönderilmiştir. Diktatörlük rejimi ile artarak devam eden baskılar, Bask bölgesine getirilen dil yasağı ve vergi yükümlülüğü, bölgedeki rahatsızlıkları iyice artırmıştır. 1952 yılında baskılar nedeniyle ülkeyi terk eden bir grup Basklı öğrenci Fransa sınırlarında kalan Bask bölgesinde örgütlenmişlerdir. 31 Temmuz 1959 tarihinde ise bu öğrenciler ETA (Bask Anayurdu ve Özgürlük) adlı örgütü kurduklarının ilan etmişlerdir. Diktatör Franco'ya karşı bir isyan hareketi olarak ortaya çıkan ETA, kurucuları arasında ağırlıklı olarak PNV' den ayrılan gençlik örgütlenmeleri ile dikkat çekmektedir. Zamanla bağımsızlık düşüncesinin yayılmasına neden olan ve Marksist ideolojinin etkisi altına giren ETA, amaçlarını gerçekleştirmenin ancak şiddet eylemlerine başvurmaktan geçeceğine inanmıştır (Şimşek, 2009: 251).

⁹ Öze dönüşçü, bu akım 19. Yüzyılın sonlarında gelişen pansyonalist, ırkçı sömürgecilik hareketlerinin, 20. Yüzyılın ilk yarısındaki İtalyan faşizmi, Alman nasyonalizmi ile İspanyol nasyonal Katolisizmi ve falanjiziminin temelinde yer alır (Altun, 2010: 88).

Kuruluşundan 1980’li yıllara kadar örgütün kendi içinde ideoloji, strateji ve yapılanma konularında tartışmaların yaşandığı ve bunun bazı ayrışmalara ve kopmalara neden olduğu, nihai olarak şiddet yanlısı grupların baskın çıktığı görülmektedir. ETA’ nın bu dönemde, Franco rejimini kışkırtarak ayırım yapmaksızın bütün Bask halkına saldırmasını sağlamak için takip etmeye başladığı “Baskı-Eylem-Baskı” politikası başarılı olmuştur. Zira şiddet eylemleri arttıkça güvenlik güçleri daha sert tepki vermiş bu da ETA’ nın hayatiyetini sürdürmek için ihtiyaç duyduğu şiddet sarmalının oluşmasına olanak sağlamıştır (UTSAM, 2010: 11). Kuruluşunun ilk yıllarından itibaren ETA’nın içerisinde üç farklı eğilimden bahsetmek mümkündür. Bu eğilimlerden ilki işçi sınıfı önderliğinde Marksist bir örgüt isterken, ikincisi Bask gelenek ve kültürünü yayma ve rahatça yaşayabilmeyi savunmuştur. Üçüncü eğilim ise ezilen Bask halkını özgürlüğe kavuşturmayı amaçlayan anti-empyralist gerilla hareketi ile bağımsızlığı kazanmayı arzulamıştır. Süreç içerisinde Bask Milliyetçiliği teorisinin gelişmesi ile birlikte ilk iki eğilim zayıflamış ve tasfiye edilmiştir. Zamanla bağımsızlık düşüncesinin yayılmasına neden olan ve Marksist ideolojinin etkisi altına giren ETA, ideolojisini gerçekleştirmenin yolunun şiddet eylemlerine başvurmaktan geçtiğine inanmıştır. Böylece örgüt, Marksist ideolojiyi ayrılıkçı milliyetçilikle birleştirmiş ve bu amaç doğrultusunda eylemlerine başlamıştır (Şimşek, 2009: 264-281).

1960’lı yıllarda birçok eylem teşebbüsünde bulunan ETA’ nın ilk ciddi eylemi 1968 yılında örgüt mensuplarının aracının durduran bir trafik polisinin öldürülmesi olmuştur. Yine 1968 yılının Ağustos ayında bir polis şefi de evinin önünde örgüt mensuplarınca öldürülmüştür. ETA’ nın bu eylemlerine cevap olarak İspanyol hükümeti sıkıyönetim ilan etmiş ve örgüt üyelerine yönelik tutuklama süreci başlatmıştır. 1970 yılında örgütün lider kadrosunun da aralarında bulunduğu 6 kişi yakalanarak idama mahkum edilmiştir. Bu dönemde örgüt dağılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış fakat 1974 yılında yeni eylemlerle toparlanma sürecine girmiştir (Özçer, 2006: 85-93).

1975 yılında Franco’ nun ölmesinin ardından İspanya demokrasiye geçiş yapmış ve 1978 yılında yeni ve demokratik bir anayasa hazırlanmıştır. Bu anayasa ile birlikte Bask bölgesine de özerklik tanınmış ve bu süreçle birlikte ETA mensupları da eylemlerini azaltmışlardır. Hatta örgüt içerisinde bir grup, Herri Batasuna (HB-

Halkın Birliği Partisi) adlı siyasal parti adı altında örgütlenerek 1979 yılında yapılan genel seçimlere katılmış ve siyasal alanda mücadeleyi seçmişlerdir. Bu çerçevede, 1978 Anayasası İspanya'yı üniter yapıdan uzaklaştırmış ve federasyon benzeri otonom bölgelerden oluşan bir devlet haline dönüştürmüştür.

1978 Anayasası ile Bask bölgesinin sahip olduğu özerklik ETA' nın kısmen de olsa eylemlerini azaltmasına yol açmış aynı zamanda bölgeye mali ve idari anlamda geniş yetkiler tanınmıştır. Basklar da, 25 Ocak 1979'da "Gernika Statüsü" adı verilen özerklik statüsüyle Anayasa'nın kendilerine tanıdığı hakkı kullanmışlardır. Statünün kapsadığı yetkiler içerisinde yüksek derecede mali özerklik, vergilerle ilgili düzenleme yapabilme ve vergi toplayabilme, polis gücü oluşturabilme, Bask radyosu ve televizyon kurabilme, özerk eğitim sistemi ve özerk sağlık sistemi gibi yetkiler söz konusudur. Bu statüyle birlikte ulusal güvenlik ve dış politika haricindeki bütün konularda Bask özerk parlamentosu yetkili hale gelmiştir (UTSAM, 2010: 23). Basklılara bu özerliğin verilmesindeki amaç, ETA' nın uğruna mücadele verdiğini iddia ettiği konularda örgütün propagandalarını etkisiz hale getirmek ve örgütün eylemlerine son vermesini sağlamak olmuştur.

Baskıcı ve merkezîyetçi bir tutuma sahip olan bir rejime karşı özgürlük savaşçısı olarak lanse edilen ETA, İspanya'nın demokrasiye geçiş sürecinde şaşırtıcı bir tavır sergilemiştir. ETA'ya göre Franco sonrası dönemde meydana gelecek otorite boşluğu İspanya devletiyle bağların koparılması için elverişli bir ortam oluşturacak ve bu ortamda Euskadi'nin (Bask Ülkesi) bağımsızlığını ilan etmek mümkün olacaktır. ETA bu iddialı öngörüden hareketle böyle bir ortamı terörle kolaylaştırabilecekleri sonucuna vararak terör eylemlerini tırmandırmıştır. ETA'nın 1975–1988 yılları arasındaki ölümle sonuçlanan eylemlerine bakıldığında Franco döneminden 10 kat daha fazla olduğunu görülmektedir (Pollack ve Hunter, 1988: 125).

1980'li yılların başında ETA ve siyasi kanadı HB, tam bağımsızlıktan vazgeçmeyeceğini açıklayarak eylemlerini tekrar artırmış ve 1980 yılı örgüt adına en çok eylemin yapıldığı yıl olmuş, bir yıl içerisinde 118 kişi yapılan eylemlerde hayatını kaybetmiştir. Eylemlerdeki bu artış, devlet kanadında da tepkiyle karşılanmış ve GAL(Anti-Terörist Kurtuluş Hareketi) adı altında faaliyet yürüten bir

kontra gerilla yapılanması ile 1983-1987 yılları arasında ETA ile aktif bir şekilde mücadele edilmiştir. GAL örgütünün temel amacı ETA' nın eylemlerini tamamen bırakana dek onun kullandığı yöntemlerle örgütü ortadan kaldırmak olmuştur. Ancak GAL adı verilen bu yapılanmanın uyguladığı yöntemler ETA' yı bitirmekten ziyade onun daha fazla destek kazanmasına neden olmuştur. Çünkü ETA mensubu olduğu iddiasıyla zaman zaman sivil ve masum insanlar da yapılan şiddet eylemleri ile hayatını kaybetmiştir. Yapılan bu türden yanlış uygulanmalar ETA' nın halk kesiminde taraftar bulmasına neden olmuştur. Bu nedenle 1987 yılında hükümet GAL' ın faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır. Yapılan soruşturmalarda GAL adına eylemlerde bulunan ve bu emirleri veren başta dönemin içişleri bakanı olmak üzere yetkili makamlardaki yöneticiler yargılanmış ve cezalandırılmışlardır. Bu uygulama halkın gözünde devletin güvenilirliğini artırmış ve terör örgütüne karşı halk desteğinin kazanılmasında GAL davaları önemli bir hamle olmuştur (Şimşek, 2009: 264-281).

İspanya'nın AB üyelik sürecinde attığı demokratikleşme adımları ve geçmişinden edindiği tecrübeler ışığında, terörle mücadelede uygulanan şiddet içerikli politikaların ve sadece teröristle mücadele üzerinden olaya bakılmasının yanlışlığı yöneticiler tarafından anlaşılmıştır. Özellikle 1990 yılı sonrasında, uluslararası alanda yapılan aktif çalışmalarla ETA' nın terör örgütü olduğu AB üyesi ülkelere kabul ettirilmiş ve örgütü tabandan uzaklaştıracak siyasal ve sosyal entegrasyon politikalarına ağırlık verilmiştir. Başta Fransa ile yapılan ikili anlaşmalarla, ETA mensuplarının başka ülkelerde barınmasının ve destek görmesinin önüne geçilmiş, örgütün finansal ve lojistik kaynağının kesilmesi sağlanmıştır. Ülke içerisinde de örgütün siyasal sözcülüğünü yapan HB partisi ve devamı niteliğindeki partiler terör örgütüne yakınlığı nedeniyle İspanya Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. 2004 yılında Madrid'de yaşanan bombalı terör saldırıları da ETA' nın taraftar kaybetmesinde ve örgüte karşı halk tarafından tavır alınmasında etkili olmuştur. Zira bu eylemler üzerinden şiddet içerikli eylemlerle insanların öldürülmesinin siyasi hak talep edilmesini meşru kılamayacağı etkili bir şekilde halkla anlatılmıştır. Bu süreçte, hükümet ETA terörüyle mücadelesinde halk desteğini de önemli oranda kazanmayı başarmıştır. Dahası sorunun demokratik yollardan çözülebileceği Basklılar tarafından da savunulur hale gelmiştir. Sonuç olarak bugün

İspanya’da, Bask milliyetçiliğini savunarak faaliyet yürüten ETA, süreç içerisinde uygulanan doğru politikalar ile giderek marjinalleşmiş ve halk desteğinden izole edilmiş bir örgüt haline gelmiştir.

3.3. ALMANYA VE RAF (ROTE ARMEE FRAKTİON-KIZIL ORDU FRAKSİYONU)

RAF, 1968 yılında Andreas Baader ve Ulrike Meinhof tarafından Batı Almanya’da kurulmuştur. Kuruluşu aslında 1960’ların sonlarında Batı Almanya’daki öğrenci protestolarına dayanır. 1967 yılı sonlarında İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi’nin Batı Almanya’yı ziyareti sırasında bu ziyareti protesto eden üniversite öğrencilerinin üzerine Alman polisinin ateş açması ve bir öğrencinin hayatını kaybetmesi sonucu sokak gösterileri artmıştır. Aynı zamanda o yıllarda devam eden ABD ve Vietnam arasındaki savaş nedeniyle savaş karşıtı sol görüşlü öğrencilerin protesto gösterileri de yoğun olarak devam etmektedir. RAF üyeleri tüm bu sokak gösterilerinin Batı Almanya’nın da bir parçası olduğu uluslararası kapitalist sisteme ve emperyalist ülkelere karşı üçüncü dünya ülkelerinin birikmiş bir tepkisi olarak ortaya çıktığını savunmuşlar ve bu süreçte eylemlerini başlatmışlardır (Lutz ve Lutz, 2004: 124).

Baader-Meinhof adıyla da anılan RAF’ın militan sayısı kurulduğunda 30 kişi kadar olup, Marksist-Leninist ideolojiyi benimsemiştir. Örgütün eylem alanı Batı Almanya’dır. Örgüt özellikle hükümet binalarına, askeri ve sanayi tesisleri ile iş adamlarına yaptıkları eylemlerle adından bahsettirmiştir (Laquer, 1987: 237). Dünya çapında Marksist devriminin gerçekleşmesini isteyen örgüt, ayrıca Batı kapitalizmini de yok etmeyi amaçlamıştır. Başka bir hedefi ise; Batı Almanya’daki Amerikan ordusuna saldırarak ABD-Almanya iş birliğini dağıtmaktır. RAF’ın lider ve üyelerinin çoğu tıp, hukuk ve teknik branşlarda iyi eğitim görmüş kişilerdir (Demirel, 2003: 189-190). RAF’ın soğuk savaşın devam ettiği dönemde Sovyet Rusya ve Doğu Almanya istihbarat teşkilatları tarafından desteklendiği de iddia edilmiştir (Lutz ve Lutz, 2004: 124-125). 1970’li yıllarda aralarında lider kadrosunun da bulunduğu 20 kadar militanın yakalanmasıyla ağır darbe alan örgütün önemli eylemleri şunlardır;

-Kasım 1974: Alman yüksek mahkeme başkanının öldürülmesi,

-Kasım 1976: Filistinli gerillalarla birlikte bir İsrail uçağını Uganda'nın Entebbe havaalanına kaçırılması ve İsrail'li komandoların uçağa yaptıkları operasyon sonucu örgüt üyelerinin öldürülmesi,

- Nisan 1977: Almanya Başsavcısı, koruması ve şoförünün öldürülmesi.

-Eylül 1981: ABD Avrupa Ordu Komutanı General Kroessen'in arabasına roketatarla saldırılması,

- Temmuz 1986: Uzaktan kumandalı bir bomba ile Siemens şirketi araştırma bölümü başkanı Karl Heinz'in öldürülmesi.

Baader-Meinhof terör örgütü ile önemli bir gelişme ise, 1976-1977 yıllarında örgütün cezaevinde bulunan lider kadrosundan Andreas Baader, Ulrike Meinhof, Holger Meins ve Gudrun Esslin'in hücrelerinde ölü olarak bulunması olmuştur. Batı Almanya hükümeti bu olayı örgüt üyelerinin topluca intihar ettiği şeklinde kamuoyuna açıklamıştır. Ancak örgüt bu olay üzerine liderlerinin Alman devleti tarafından topluca imha edildiğini iddia ederek misilleme eylemlerinde bulunmuştur (Lutz ve Lutz, 2004: 125). Federal Genel Savcının ve Alman Sanayi Federasyon başkanının öldürülmesi ve 1977'de Mallorca'dan Frankfurt'a giden Lufthansa uçağının kaçırılması bu eylemlerden başlıcalarıdır. Bu ses getirici eylemlerden sonra Alman güvenlik birimleri de ülke genelinde ve uluslararası alanda örgütün üzerine giderek özellikle örgüt üyelerinin ölü olarak ele geçirildiği silahlı operasyonlara imza atmıştır. Tüm bu gelişmeler üzerine, 12 Nisan 1992 günü Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) tarafından Fransız Haber Ajansı AFP'nin Bonn'daki bürosuna gönderilen bir bildiri ile örgüt, RAF'ın ekonomik hedeflere ve devletin üst düzey yetkililerine yönelik saldırılarına son verdiğini duyurmuştur (Demirel, 2003: 193).

3.4. İTALYA VE KIZIL TUGAYLAR (BRİGATE ROSSE)

Kızıl Tugaylar 1970 yılında Alberto Franceschini, Margherita Cagol ve Renato Curcio tarafından kurulmuştur. Örgüt kısa sürede 1000'in üzerinde eleman sayısına ulaşmış ve bu elemanlar aracılığıyla eylemlerine başlamıştır. Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen örgüt amaçlarını, devrimci şiddet yoluyla İtalya hükümetini yok etmek, İtalya'daki NATO kuvvetlerini korkutarak ülkeden ayrılmasını sağlamak ve emperyalist güç olarak tanımladığı ABD'ye karşı olduklarını göstermek olarak açıklamıştır (Laquer, 1987: 239). Kızıl Tugaylar,

kurulduğu 1970'li yıllarda İtalyan işçi hareketinin radikal kanadı tarafından da desteklenmiştir. Örgüt aralarında eski başbakanlardan Aldo Moro'nun kaçırılarak öldürülmesinin de bulunduğu 10.000'den fazla adam kaçırmaya, bombalı ve silahlı saldırı eylemlerini üstlenmiştir (Lutz ve Lutz, 2005: 131). Eylemlerine ufak çaplı kundaklama ve bombalamalarla başlayan örgüt 1974 yılından itibaren devlet kurumlarına saldırma stratejisini benimsemiştir. Bu strateji dahilinde savcılar, yargıçlar, güvenlik güçleri, profesörler, teknokratlar hedef seçilmiş; birçok kişi suikast yapılarak öldürülmüştür. 1974 yılında Avukat Mario Rossi'yi kaçıran örgüt, iki korumayı öldürmüş ve onu 42 gün halk hapisanesinde tuttukten sonra serbest bırakmışlardır. Haziran 1976 yılında İtalya baş savunma avukatı Francesco Coco ve iki korumasını öldürmüştür (Demirel, 2003: 193).

Kızıl Tugaylar'ın tartışmasız en çok ses getiren eylemi ise 1978 yılında İtalya Hristiyan Demokrat Partisi (*Democrazia Cristiana*) başkanı ve eski İtalya başbakanı Aldo Moro'nun kaçırılmasıdır. Moro'yu 55 gün rehin tuttukten sonra isteklerinin yerine getirilmediğini öne sürerek öldürmüş, cesedini yol kenarına park etmiş bir aracın bagajına yerleştirmişlerdir. Aldo Moro cinayetinden sonra İtalya çapında güvenlik güçleri tarafından sürekli takip edilen Kızıl Tugaylar 1980'li yılların başında yakalanan militanların itirafları sonucunda büyük ölçüde etkisiz hale getirilmiş ve lider kadrosunun çoğu yakalanmıştır. İtalyan güvenlik birimleri tarafından yürütülen seri operasyonlar neticesinde örgütün faaliyetlerinin, 1980'lerin başında marjinal düzeye indirilmesi, elemanlarının organize suçlara kayarak Sicilya Mafyası içerisinde yer almasına sebebiyet vermiştir. 1990'lı yıllara girilirken değişik fraksiyonlara ayrılan Kızıl Tugaylar etkinliğini büyük ölçüde yitirmiş, eylemleri yok denecek kadar azalmıştır (Altuğ, 1995).

Bütün bu polisiye mücadelenin yanında aynı zamanda İtalya Hükümeti tarafından terörle mücadele amacıyla 1974 ve 1975 yıllarında terör suçlarına verilen cezaları belirleyen ve hem yargıçların hem de polisin yetkilerini düzenleyen yeni yasalar çıkartılmıştır. Özellikle eski başbakan Aldo Moro'nun öldürülmesinden sonra güvenlik birimleri tarafından örgüte yönelik önemli operasyonlar yapılmıştır. Bununla birlikte örgütün devamını engellemek adına bazı özel düzenlemelere de gidilmiştir. Terör örgütü ile ilgili bilgi veren örgüt mensuplarına ceza verilirken

indirim yapılması ile ilgili yasal düzenleme ve terör suçlularının ayrı hapisanelerde tutulması bu düzenlemelerden bazıları olmuştur (Ovalı, 2006 :84).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TERÖRİZM VE TERÖRLE MÜCADELE

1. TÜRKİYE'DE TERÖRÜN TARİHSEL SÜRECİ

Soğuk Savaş döneminde terörizm, uluslararası mücadelelerde kullanılan en önemli politika araçlarından biri olmuştur. Nitekim Türkiye'de de terör “Soğuk Savaş” döneminde devletlerin bütün araçları kullandığı 1970’li yıllardan itibaren gündeme girmiştir. Bu çerçevede, önce sol terör örgütleri faaliyetlere başlamış, sol terör örgütlerinin eylemlerine paralel olarak da sağ terör örgütlerinin eylemleri gelişmiştir. 1980 öncesinde yaşanan sağ-sol çatışmasında beş bine yakın genç yaşamını yitirmiştir. Sol-sağ terör örgütlerinin eylemlerinin zayıfladığı bir dönemde PKK terör örgütü faaliyetlerine başlamış, PKK terörü yüzünden bugüne kadar yaklaşık otuz bin insan hayatını kaybetmiştir. PKK’nın eylemlerini artırdığı bir dönemde, 1990’lı yıllardan itibaren de Hizbullah’ın başını çektiği din temelli terör örgütleri Türkiye’de faaliyetlerine başlamış, bu süreçte onlarca insan bu tip örgütler tarafından öldürülerek mezar evlere gömülmüştür. 2000’li yıllardan sonra ise Türkiye, küresel ölçekte faaliyet yürüten El Kaide terör örgütüne bağlı unsurların gerçekleştirdiği bombalı eylemlerin ve intihar saldırılarının hedefi olmuştur (Alkan, 2009: 109-110).

Türkiye’de 1960’lı yıllarda alt yapısı gelişen, 1970’lerde olgunlaşan ve 1980’e kadar güçlenerek devam eden terör dönemi incelendiğinde, terörün sağ-sol çatışması adı altında, komünizm yayılcılığı tehdidi ve buna karşı gelişen milliyetçi hareketler ile birlikte ülke gündemine yerleştiği, ülke genelini doğrudan etkilediği ve esas itibariyle ideolojik bir nitelik taşıdığı dikkatleri çekmektedir. Bu dönemdeki terörün amacı, devletin siyasi yapısını ve yönetimini değiştirerek benimsenen ideoloji doğrultusunda yeni bir yönetim tesis etmektir. Yine bu dönemde terör özellikle üniversitelerde yoğunluk kazanmış, hatta liselere kadar etkinliği yayılmıştır. İşçi ve memur toplulukları da çatışmanın merkezinde yer almışlardır. Böylece ülkenin her tarafında aile içindeki bireyleri bile birbirlerini öldürebilecek seviyeye getiren bir ideolojik çatışmaya sürüklemiş, ülkede neredeyse her gün 3-5 insanın ölümü ile sonuçlanan yaygın terör olaylarına sahne olmuştur. Çatışma yoğunluğunun bir sonucu olarak ortaya çıkan güvenlik zafiyetinin önüne geçmek amacıyla yapıldığı öne sürülen 12 Eylül 1980 askeri müdahalesiyle birlikte yaygın terör olayları

durmuş, zaman içerisinde sol ve sağ ideolojik akımlara mensup örgütler tekrar faaliyetlerine başlasalar da bu örgütlerin faaliyetleri 1980 öncesindeki kadar yaygın bir çatışma doğurucu nitelik kazanamamıştır (Dilmaç, 2004: 364).

1990'lı yıllardan itibaren Marksist-Leninist ve ayrılıkçı terör örgütlerinin yanında artık din temelli terör örgütleri de ülke gündemindeki yerlerini almaya başlamışlardır. İdeolojisini dinden aldığını iddia eden birtakım gruplar, şiddet eylemleri ile kamuoyuna mesajlar vermeye başlamışlar ve Türkiye, radikal alanda oluşturulmaya çalışılan terörün bu yeni yüzü ile tehlikeli bir kamplaşmanın içine çekilmeye çalışılmıştır (Dilmaç, 2004: 364).

Özetle, Türkiye'de terörizm faaliyetleri, ASALA/Ermeni terörü hariç tutulduğunda, 1970'li yıllarda başlayan sol-sağ terör, 1980'li yıllardan sonra ülke gündemine giren ayrılıkçı terör ve 1990'lı yıllardan itibaren etkin olmaya başlayan din temelli terör olarak üç ayrı başlıkta sınıflandırılabilir (Alkan, 2009: 111).

1.1. SOL-SAĞ TERÖR

Türkiye'de terörün gelişimi, aşırı sol örgütlenmelerle beraber başlamıştır. Zira sol terör örgütleri, aşırı sol örgütlenmelerin içerisinde çıkarak faaliyetlerine başlamışlardır. Bu bağlamda Türkiye'de aşırı sol bir anlayışla kurulan ilk örgüt, 10 Eylül 1920 tarihinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de kurulan Türkiye Komünist Partisi (TKP)'dir. Kurtuluş savaşı döneminde yasal bir nitelik taşıyan TKP, 1925 yılından itibaren Takrir-i Sükun kanunuyla birlikte yasadışı bir örgüt haline gelmiştir. 1960'lı yıllara kadar dönemin tek sol nitelikli organize gücü olan TKP, fazla gelişme alanı bulamamış, kendisini daha çok sanat ve fikir hareketi olarak kamufle etmeye çalışmıştır. Özellikle üniversite gençliği içerisinde dernekler aracılığıyla yan örgütler oluşturarak faaliyetlerine devam etmiştir (YÖK, 1985: 83).

TKP'nin yürüttüğü faaliyetlerin yanında, Türkiye'de Marksist- Leninist faaliyetlerin alt zemini, 1946 yılında çok partili döneme geçişle birlikte oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde düşüncelerin daha serbest açıklanabildiği bir ortamın doğması nedeniyle Marks'ın, Lenin'in, Mao'nun, Tito'nun ve Latin Amerika'da faaliyet yürüten Che Guevera'nın eserlerinin Türkçeye tercüme faaliyetleri hızlanmış ve pek çok yazar da Komünizm ve Sosyalizm içerikli eserler kaleme almışlardır. Bu eserlerin, Türkiye'de 1970'li yıllardan sonra başlayacak olan terörizm faaliyetlerinin

ideolojik alt yapısını oluşturduğu söylenebilir. Bunun yanında 1961 Anayasasının getirmiş olduğu geniş hak ve özgürlüklerden, en iyi şekilde yararlanan sol örgütler, hızla siyasi parti, işçi sendikaları, öğrenci ve öğretmen kuruluşları içerisinde örgütlenmeye gitmişlerdir (Alkan, 2002: 56). Nitekim 1960-1970 döneminde siyasi parti olarak 1961 yılında Türkiye İşçi Partisi (TİP), işçi kuruluşu olarak Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), öğrenci örgütü olarak da 1963 yılında Fikir Kulüpleri (FK) kurulmuştur. Fikir Kulüpleri daha sonra birleşerek 1965 yılında Fikir Kulüpleri Federasyonuna (FKF) dönüşmüş, 1969 yılında da Mihri Belli ve Doğu Perinçek'in önderliğinde ad ve tüzük değiştirerek Dev-Genç adını almıştır (Yıldırım, 1988).

Dev-Genç süreç içerisinde devrimci amaçlarla örgütlenmiş, üniversite, akademi ve yüksek okullarda işgal konseyleri kurmuş, bildiriler ve demeçler yayımlayarak basının ve gençliğin ilgisini çekmeye çalışmıştır (Özgen, 1989: 13). Marksist-Leninist örgütler bu gençlik örgütlenmesi vasıtasıyla üniversitelerdeki gençleri sokaklara dökmüş, fakülte ve yurtları işgal ettirmiş, 1968-1969 yıllarında dersleri boykot etme ve sınavlara girmeme gibi eylemlerde bulunmuşlardır (Alkan, 2002: 58). Ancak boykot ve işgallerden sonra kamuoyundan bekledikleri ilgi ve desteği göremeyen örgütler, devletin baskılı ve katı tutumunun da etkisiyle bu defa kendilerini kamuoyuna güçlü göstermek adına şiddet ve terör eylemlerine yönelmişlerdir (Özgen, 1989: 14).

Türkiye'de bu gelişmeler yaşanırken, Dev-Genç içerisinde fikir ayrılıkları baş göstermiş, bu nedenle örgüt içerisinde bölünmeler meydana gelmiştir. Bu çerçevede Mahir Çayan ve arkadaşları Türkiye Halkın Kurtuluş Partisi Cephesi (THKP/C) terör örgütünü, Doğu Perinçek ve arkadaşları ise Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP) terör örgütünü kurmuşlardır. Deniz Gezmiş de Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'la birlikte Türkiye Halkın Kurtuluş Ordusu (THKO) terör örgütünü kurmuşlardır (Alkan, 2009: 113).

Dilmaç'a göre (2004: 363) Mahir Çayan'ın önderlik ettiği örgütlenme olan THKP/C, siyasal iktidarın silah zoruyla ve halk savaşı neticesinde ele geçirilmesi gerektiğine inanmakta ve ancak bu şekilde proleterya iktidarının gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır. Örgüt bu tezinden hareketle süreç içerisinde

halkı da silahlanmaya ve örgütlenmeye davet etmekteydi ve savunduğu bu temel stratejiyi ise Milli Demokratik Devrim olarak adlandırmaktaydı. THKP/C daha çok Latin Amerika ülkelerinde benimsenen bir Marksist-Leninist ideolojinin savunucusu olmuş ve genellikle eylem tarzı olarak da şehir gerillacılığını savunmuştur. Doğu Perinçek'in önderlik ettiği TİİKP ise daha çok Çin yanlısı Maoist bir devrim yolu izlemeyi savunmuştur. Deniz Gezmiş'in önderliğini yaptığı THKO ise temelde Milli Demokratik Devrim stratejisini benimsemekle birlikte, Brezilyalı gerilla lideri Carlos Marighella'nın ilkelerini uygulamaya çalışmış ve bu uygulamaları Leninist metotla açıklamışlardır. Yani THKO, politik ve silahlı mücadeleyi gerilla öncülüğünde yürütmeyi, bir anlamda kır gerillacılığını benimsemiştir. İlk başlarda belirgin bir ideolojik yapısı olmamakla birlikte, daha sonra bu örgütün devamı olan diğer örgütler silahlı mücadele temelinde Sovyet Rusya, Arnavutluk veya Küba yanlısı bir çizgi izlemişlerdir.

Yukarıda sayılan bu örgütler, 1970 yılından itibaren gasp, soygun ve adam kaçırmaya gibi yasadışı eylemlere girişmiş ve özellikle büyük şehirlerde can ve mal güvenliğini, devleti temsil eden kurumları önemli ölçüde etkilemeye başlamışlardır. Bu eylemlerin bir türlü engellenememesi siyasi krizlere neden olmuş, siyasi tarihimizde 12 Mart Muhtırası olarak da adlandırılan 12 Mart 1971'de alınan bir dizi kararla birlikte o güne kadar büyük bir hızla devam eden terör hareketlerine karşı çok sert güvenlik tedbirleri alınmıştır. THKO örgüt mensupları Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan yakalanarak yargılanmışlar ve yargılama sonucunda verilen idam cezaları infaz edilmiştir. İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılarak öldürülmesi (8 Mayıs 1971) ve bazı iş adamlarının fidye için kaçırılması gibi ses getirici eylemleri gerçekleştiren Mahir Çayan ve grubu 30 Mayıs 1972 tarihinde Kızıldere'de güvenlik güçleri ile girdikleri çatışmada ölü olarak ele geçirilmişlerdir (Alkan, 2002: 58-59).

Bu dönemde sol terörizm faaliyetlerine karşı, sağ gruplarda 1973 yılından itibaren hızla legal ve illegal alanda örgütlenmeye başlamışlardır. Özellikle kendilerini Ülkücü ve Akıncı olarak adlandıran gruplar kurmuş oldukları gençlik örgütlenmeler ile sol terör örgütlerine karşı silahlı bir mücadeleye girişmişlerdir. Ülkücü kesimin, sol örgütlerin faaliyet gösterdiği her alanda örgütlenerek, bir karşı cephe oluşturduğu söylenebilir. Bu dönemde faaliyet gösteren legal ülkücü örgütlerin

en önemlileri şunlardır; Ülkü Ocakları Derneği (ÜOD), Ülkücü Gençlik Derneği (ÜGD), Ülkücü İşçiler Derneği (ÜİD), Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK), Ülkücü Öğretmenler Birliği Derneği (ÜLKÜ-BİR-ÖĞ). Bu dönemde ülkücü kesimde sol örgütlerde olduğu gibi illegal herhangi bir örgütlenme görülmemekle birlikte Esir Türkleri Kurtarma Ordusu (ETKO), Türk İntikam Tugayı (TİT), Türkiye İntikamcı Bozkurtlar Ordusu (TİBO), Türk Yıldırım Komandoları (TYK) gibi çeşitli illegal örgüt isimleri ortaya çıkmıştır. Ancak bu isimler örgütlenmeden ziyade eylemler sonrasında kullanılan isimler olmuştur (YÖK, 1985: 105-112).

Ülkede 1970’li yılların sonlarına doğru giderek artan ideolojik kutuplaşmanın da etkisiyle birlikte bahsedilen illegal örgütler de eylemlerini artırmışlar, 1978 ve 1979 yıllarında sağ ve sol taraflardan kamuoyunca tanınan politikacı, gazeteci ve yazarlar terör eylemlerine hedef olmuşlardır. Nitekim bu örgütler tarafından “Sağ” dan İlhan Egemen Darandelioğlu, Hamit Fendioğlu, Gün Sazak; “Sol” dan da Ümit Kaftancıoğlu, Bedrettin Cömert, Abdi İpekçi gibi tanınmış aydın, politikacı ve gazeteciler terör eylemleri neticesinde öldürülmüştür (Korkmaz, 1999: 110).

Bütün bu yaşananlardan sonra siyasi iktidarların ülkedeki huzur ve güvenliği sağlayamamaları iddiasının bir sonucu olarak 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi gerçekleşmiş, müdahaleyle birlikte sol ve sağ terör örgütlerine mensup sayısız militan yakalanarak cezaevlerine konmuştur. Bu süreçte örgüt mensuplarından bir kısmı güvenlik güçleriyle girdikleri çatışmalarda ölü olarak ele geçirilmiş, bir kısmı da müdahaleyi önceden öğrenerek yurtdışına kaçmayı başarmıştır. Askeri müdahaleden sonra sol terör örgütleri uzun süre kendini toparlayamamıştır. Ülkücü kesim ise sol terör örgütlerine karşı verdiğini düşündüğü mücadelede destek beklerken çok büyük darbe almış ve elemanlarının birçoğu liderleriyle birlikte cezaevlerine konulmuştur. Bundan dolayı ülkücü kesim 1980 sonrası silahlı şiddet faaliyetlerine tamamen son vermiştir. Sol terör örgütleri ise askeri müdahalenin etkisiyle kendi içlerinde sayısız bölünmeler yaşamış ve bundan dolayı 1990’lı yıllara kadar ciddi herhangi bir eylem gerçekleştirememişlerdir. 1990’ların başlarından itibaren yeniden büyük şehirlerde öğrenci dernekleri vasıtasıyla özellikle üniversitelerde aktifleşme sürecini başlatmak isteyen DEV-SOL, TKP/ML gibi sol terör örgütleri eskiden olduğu gibi boykot eylemleri organize ederek toparlanma

sürecinde faaliyetlerine başlamışlardır. Ancak günümüzde sol terör örgütlerinin Türkiye’de toplum içerisinde taban bularak başarılı olabilmeleri pek mümkün görülmemektedir. Bunun nedeni Alkan’a (2009: 117) göre; sol terör örgütlerinin Türkiye’nin toplumsal yapısını iyi okuyamamış olmaları ve özellikle Marksist ideolojiden dolayı dini ötelemiş, dahası yok farz etmiş olmalarıdır. Sol terör örgütlerinin bu tutumu toplum tarafından hiçbir zaman hoş karşılanmamıştır. 12 Eylül askeri müdahalesiyle birlikte ülkedeki terör eylemleri büyük ölçüde kontrol altına alınmış ve sağ-sol çatışması öneli oranda sona ermiştir. Ancak 1980’li yılların ortalarından itibaren bu defa bölücü terör dönemi başlamış ve 1990’lı yıllardan günümüze kadar bu terör dalgası Türkiye’nin en önemli sorunu haline gelmiştir.

1.2. AYRILIKÇI TERÖR

Türkiye’de ayrılıkçı terörizm faaliyetlerini 1800’lü yıllara kadar dayandırmak mümkündür. Aydın’a (1992: 33) göre o yıllarda bölücülük faaliyetleri ve Kürtçü isyanların dış sebepleri, İngiliz, Fransız ve Rus kışkırtmalarıyken, iç sebepleri de zorunlu askerlik ve vergi meseleleridir. Her ne kadar bu isyanların tamamında Kürtçü yönler bulunmasa da, 1806-1912 yılları arasında aralıklarla on iki isyan yaşanmış ve hemen hemen hepsi büyümeden önlenmiştir. Cumhuriyet döneminde ise 1924-1940 yılları arasında yirmi beş isyan yaşanmıştır (Birand, 1992: 51). 1950’lerden sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde aşiret ileri gelenleri ve yaşlı kuşağa mensup aydınlar, Molla Mustafa Barzani öncülüğünde Kürt Milliyetçiliğini benimseyen Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi (T-KDP)’nin çatısı altında bir araya gelirken, genellikle üniversitelerde okuyan Doğu ve Güneydoğu Anadolu kökenli gençler ise TİP, FKF, DEV-GENÇ gibi Marksist-Leninist örgütler içerisinde yer almışlardır. Dolayısıyla bu dönemlerde Kürtçü ve bölücü faaliyetlerin aşırı sol örgütlerin içerisinde yürütüldüğü söylenebilir. Ancak 1969 yılından itibaren Kürt Milliyetçiliği ve Marksist-Leninist düşüncelerin sentezinden oluşan ideolojik fikirleri benimseyen gençler, Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) ismiyle dernekler kurmuşlar ve bu dernekler içerisinde faaliyetlerini yürütmüşlerdir. 12 Mart Muhtırası ile DDKO’lar kapatılmış ve birçok üyesi tutuklanmıştır. DDKO’ların en belirgin özelliği, 1970’li yıllardan itibaren gelişen Marksist-Leninist Kürt hareketleri için fikir altyapısını hazırlamış olmalarıdır. Zaten PKK terör örgütü de doğrudan ya da dolaylı olarak sosyalist grupların içerisinde çıkmıştır. Bu fikir altyapısının bir eseri

olarak bugün çok etkin olmayan ayrılıkçı örgütler ile PKK gibi halen aktif eylemlerine devam eden Kürtçü terör örgütleri ayrılıkçı propagandalarında kullanılmak üzere, Marksist-Leninist ideolojinin de etkisiyle faaliyetlerinde genellikle “sömürge tezi” ni gündeme getirmişlerdir (Alkan, 2009: 119). Başka bir ifade ile bu örgütler, Türkiye’nin emperyalist bir tarzda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’yu işgal ettiğini ve bu bölgede yaşayan Kürt kökenli vatandaşlarını sömürdüğünü savunmakta, bu bölgede yaşayan halka devletin zulüm ettiği iddiasını yaygın olarak dillendirmektedirler.

Ayrılıkçı terör açısından bakıldığında, bugün Türkiye için en önemli sorunu teşkil eden örgüt PKK terör örgütüdür. Türkiye’nin son 37 yıldan bu yana ekonomisini ve siyasi hayatını derinden etkileyen PKK terör örgütü de Marksist-Leninist bir ideolojiyle kurulmuş ve yaptığı radikal bir çıkışla bölgede etkili olmuştur. PKK’nın ilk temelleri, 1974 yılında Ankara Yüksek Öğretim Derneği içerisinde yer alan Abdullah Öcalan ve arkadaşları Kesire Yıldırım, Musa Erdoğan, Ali Haydar Kaytan, Haki Karaer, Cemil Bayık, Ali Özer, Kemal Pir ve Mustafa Dere tarafından Ankara’da yapılan bir toplantıda atılmıştır. PKK’nın yol haritası olma özelliğini taşıyan ve örgütün ilk yazılı belgesi olan “Kürdistan Devriminin Yolu (Manifesto)” adlı broşürde örgütün kurucusu Abdullah Öcalan, “Kürdistan’ın Türkler tarafından sömürgeleştirildiğini ve sömürge Kürdistan’ın ancak ‘zorun gücü’ kullanılarak özgürleştirilebileceğini” (USAK, 2008: 8) ifade etmiştir. Bu amaçla 27-28 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır’ın Lice ilçesi Fis (Ziyaret) Köyü’nde Abdullah Öcalan ve arkadaşları tarafından Kürdistan İşçi Partisi-Partiya Karkeren Kurdistan (PKK) adlı bölücü terör örgütü kurulmuş ve bu tarihten itibaren de PKK, örgütlenme ve taban oluşturma çalışmalarının yanında aynı zamanda militanlarına teorik, siyasi ve silahlı eğitim vermeye başlamıştır (Alkan, 2002: 90). 12 Eylül askeri müdahalesinden kısa bir süre önce başta Abdullah Öcalan olmak üzere örgütün lider kadrosunun bir kısmı illegal yollardan Suriye’ye geçmişlerdir. Örgüt, Suriye’nin kontrolündeki Beka Vadisi’nde bulunan kamplarda, teorik ve pratik eğitim faaliyetlerine ağırlık vermiştir. 15 Ağustos 1984 tarihinde ise Eruh ve Şemdinli ilçelerine yönelik silahlı baskınlar düzenleyerek, Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı eylemlere başladığını ilan etmiştir.

PKK terör örgütü, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerini içine alacak şekilde Suriye, İran ve Irak toprakları üzerinde Marksist-Leninist ilkeler doğrultusunda bağımsız birleşik bir Kürdistan devleti kurmayı hedeflemektedir. Örgüt, 1984 yılından itibaren yoğun terör faaliyetlerine başlamış ve güvenlik güçleri yanında başta bölge insanı olmak üzere birçok hedefe yönelik silahlı şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir. PKK terör örgütü çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine neden olmanın yanında, yüz binlerce insanın köylerinden ve bölgeden göç etmesine yol açmıştır. Ayrıca bölge ekonomisine verdiği zarar tam olarak hesaplanamamakla birlikte, ülke ekonomisinde 300–400 milyar dolar civarında bir ekonomik kayba neden olduğu söylenmektedir (USAK, 2008: 8-9).

İlk eylemini gerçekleştirdiği 1984 yılından *Adana Antlaşmasının*¹⁰ imzalandığı 20 Ekim 1998 tarihine kadar PKK terör örgütü, özellikle Suriye'den büyük destek görmüştür. Örgüt bu dönemde Suriye'nin yanında İran, Irak, Yunanistan, Ermenistan, Bulgaristan, Rusya ve bazı Avrupa ülkelerinden gizli ya da açıktan lojistik, kamp yeri ve eğitim desteği almıştır. Bunun en önemli göstergesi örgüt lideri Öcalan'ın Suriye'den çıkarıldıktan sonra 1999 yılında Kenya'da yakalanana kadar izlediği rotadır (Marcus, 2009: 363-373 akt. Alkan, 2009: 120). Burada dikkat çekici bir husus da PKK terör örgütüne destek veren ülkelerin büyük çoğunluğunun Türkiye'nin komşusu olan ülkeler olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında aslında terörle mücadelede ortak hareket etmesi beklenen ülkelerin davranışlarından, uluslararası alanda terörizmin çıkar ilişkilerinde nasıl bir siyasi araç olarak kullanıldığı daha iyi anlaşılacaktır.

PKK terör örgütü ilk yıllarında hedef seçtiği hükümet güçlerine (asker, polis, öğretmen, doktor, hemşire, şantiye işçileri, ziraat mühendisleri v.b) karşı yoğun eylemler başlatmıştır. Bu yoğun eylem dalgasına devletin güvenlik güçleri ve ilgili birimleri hazırlıksız yakalanmış, dahası PKK'nın ideolojisi, amacı, uyguladığı strateji ve taktikleri anlayabilmek devletin neredeyse on yılını almıştır (Kışlalı, 1996: 8). Bu dönemde PKK, gerilla tekniklerini kullanarak küçük birliklerle vur kaç taktiği uygulamış, bu süreçte sivil, asker, polis ayrımı yapmadan insanları öldürmüştür.

¹⁰ Adana Antlaşması, Türkiye ile Suriye devletleri arasında Ekim 1998'de Adana'da imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Suriye, PKK terör örgütüne olan desteğini keseceğini beyan etmiş ve o zamana kadar ülkesinde saklanan ve desteklediği, örgütün lideri Abdullah Öcalan'ı da sınır dışı etmiştir (Şenocak, 2006: 169).

Örgüt sonraki dönemlerde terör eylemlerini Türkiye'nin batıdaki kentlerine taşımaya da çalışmıştır. Örgütün stratejisine göre batıdaki kentlerde gerçekleştirilecek olan yoğun terör eylemleri Türk milliyetçiliğini radikalleştirecektir. Dolayısıyla, Kürtler adına eylem yaptığı iddiasıyla olayları üstlenen PKK, Türk milliyetçiliğinin tepkisini Kürtler üzerine çekecektir. PKK bu beklentiler içerisinde İstanbul, İzmir, Adana, Ankara, Antalya gibi büyük illerde de eylemler gerçekleştirmiştir (USAK, 2008: 11). Örgütün bu eylemlerine karşı güvenlik güçleri ise düzenli birliklerle mücadele etmeye çalışmışlardır. Bu nedenle uzun süre örgüte karşı silahlı mücadelede önemli bir başarı elde edilememiştir. 1992 yılından itibaren ise güvenlik güçleri PKK ile mücadelede diğer ülkelerin deneyimlerini de inceleyerek yeni bir mücadele konsepti seçmiş, bu çerçevede "alan hakimiyeti" stratejisinin benimsenmesiyle daha küçük ve hareket kabiliyeti yüksek, profesyonel birlikler oluşturulmuştur (Alkan, 2009: 122). Terörle mücadele için özel olarak kurulan Özel Kuvvetler, Jandarma Özel Harekat ve Polis Özel Harekat timleri hem eğitim hem de modern teçhizat yönünden terörle mücadelede başarıyı yakalayacak seviyeye gelmiştir. Bu kapsamda özellikle 1995 yılı ve sonrasında Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere ülke genelinde PKK ile mücadelede örgüte önemli kayıplar verdirilmiş ve ülke içerisindeki örgüt mensuplarının büyük çoğunluğu sınırın Suriye ve Irak tarafına geçmek zorunda kalmıştır.

ABD'nin Irak'ı işgali sonrasında yaşanan yeni gelişmelere paralel olarak PKK, kendisini yeniden toparlayabilmek ve bölgede tekrar etkili olabilmek için 2004 yılından itibaren tekrar yoğun bir şekilde terör eylemlerine başlamıştır. PKK'nın eylemlerine tekrar başlamasıyla birlikte güvenlik güçleri de tıpkı 1984 yılında olduğu gibi yeterli terörle mücadele eğitimi ve deneyimi olmayan güvenlik personeliyle mücadeleyi sürdürmeye çalışmaktadır. Zira 1992 yılından itibaren terörle mücadele için özel olarak istihdam edilen Jandarma Özel Harekat ve Polis Özel Harekat timleri Öcalan'ın yakalandığı 1999 yılından sonra ya tamamen lağvedilmiş ya da sayıları azaltılmıştır (USAK, 2008).

1990 ile 1999 yılları arasında PKK'ya karşı önemli başarılar elde eden güvenlik güçlerinin çabaları o dönemde ekonomik, sosyal, kültürel yatırımlar ve siyasi açılımlarla desteklenememiştir. Bu nedenle elde edilen kazanımlar kalıcı olamamıştır. Öcalan'ın yakalandığı 1999 yılından günümüze kadar olan süreçte ise

bölgeye yönelik ekonomik, sosyal, kültürel yatırımlara ve siyasi açılımlara hız verilmiş ancak bu defa mücadele profesyonel terörle mücadele birimleri tarafından değil, geçmiş yıllarda olduğu gibi düzenli birliklerle verilmeye çalışılmıştır (Alkan, 2009: 125). Bu açıdan Türkiye'nin PKK terörü ile mücadelesinde mücadelenin hep bir ayağı eksik kalmış, bu nedenle de ekili ve sonuç alıcı hamleler bir türlü yapılamamıştır.

Terör örgütünün yaptığı tüm ayrılık hamlelerine rağmen, Türkiye'de PKK'nın istediği ölçütte bir kutuplaşma ve ayrımcılık yaşanmamıştır. PKK ile mücadelede önemli bir aşama da örgüt'ün ikinci kişisi Şemdin Sakık'ın yakalanması ve PKK lideri Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında Kenya'da ele geçirilmesidir. Öcalan'ın yakalanması PKK terör örgütü üzerinde önemli bir şok etkisi yaratmıştır (USAK, 2008: 11). Özellikle Öcalan'ın güvenlik birimleri tarafından yakalandıktan sonra Türkiye'ye getirilişi esnasında “benin annem de Türk, devlete hizmet etmeye hazırım” sözleri, örgüt üyeleri üzerinde tam bir travma etkisi yaratmış ve bundan dolayı örgütten kaçanların sayısı artmış ve örgütün yönetiminde çok başlılık yaşanmıştır. Ancak Türkiye örgütün tasfiyesi için en uygun zemini yakalanmış olmasına rağmen bu süreci iyi değerlendirememiştir. PKK terör örgütü, Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra örgütsel çöküşü durdurabilmek ve yeni bir yol haritası belirleyebilmek için şiddet eylemlerine kısmen ara vermiştir. Bu kapsamda örgüt, 02-23.01.2000 tarihleri arasında 7. Kongresini gerçekleştirmiş ve “Demokratik Cumhuriyet ve Barış Projesi” adıyla formüle ettiği yeni bir strateji geliştirmiştir. Daha sonra, terörist kimliğinden kurtulmak için ismini önce Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK), ardından da Kürdistan Halk Kongresi (KONGRA-GEL) olarak değiştirmiştir. Bu dönemde siyasal alan çalışmalarına ve sivil itaatsizlik (serhildan) türü eylemlere ağırlık vermiştir (Alkan, 2009: 123). Bu çerçevede çeşitli adlarda sivil toplum örgütlerini arttıran örgüt, belediye başkanlığı seçimleri aracılığıyla Türkiye'deki genel seçimleri, gücünün önemli ölçüde ispatlanabileceği alanlar olarak görmüştür. Halkın Emek Partisi (HEP), Demokrasi Partisi (DEP), Demokratik Toplum Partisi (DTP), Demokratik Halk Partisi (DEHAP) ve Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) gibi PKK ile bağlantılı olarak siyaset yapan partilerin önemli siyasal argümanları, bölgedeki insanların ekonomik, sosyal sorunlarını çözmeye yönelik olmamıştır (USAK, 2008: 12). Bugün de Barış ve Demokrasi

Partisi (BDP) adı altında yukarıda sayılan partilerin uzantısı olan bir siyasi partiye mensup politikacılar, PKK ile bağlantısını kabul ederek siyaset yapmaya ve terör örgütünün propagandaları doğrultusunda faaliyetlerine devam etmektedirler.

1.3. DİN TEMELLİ TERÖR

Dinin, insanların mutluluğunu hedeflediği düşünülduğünde, dinin istismar edilmesi, yıpratılması, zaafa uğratılması, insanların mutluluklarının da istismar edilmesi anlamına gelmektedir. Dini temelli terör örgütlerinin niyeti, insanların dinlerini yaşayarak mutlu olmalarını sağlamak değil, gerçekleştirdikleri terörist faaliyetlere dini kalkan yapmaya çalışmaktır. Bu anlamda din adına hareket ettiklerini iddia eden terör örgütleri, dine en büyük zararı vermektedirler (Kurt, 2009: 17). Bu çerçevede Türkiye’de de siyasal amaçlarına ulaşmak için dini referanslar kullanan ve din uğruna yapıldığını savunarak şiddet uygulayan, şiddeti meşru gören gruplar ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de radikal dini hareketlerin ortaya çıkması, 1990’lı yılların başlarına rastlar. Ancak bu radikal hareketlerin temeli 1980 yılı ve sonrasında atılmaya başlanmıştır. Özellikle 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi’nin etkisiyle birlikte tüm dünyada canlılık kazanan siyasal İslam, Türkiye içinde de kendisine taraftar bulmakta gecikmemiştir (Dilmaç, 2004: 365). İran devriminin yanında Ortadoğu kökenli yazarların eserlerinin yaygınlaşması da radikal düşüncelerin gelişmesine katkı sağlamış ve böylece çok dağınık ve küçük fikir grupları oluşmaya başlamıştır. Nitekim Türkiye’de radikalleşen grupların büyük çoğunluğu, Orta Doğu kökenli yazarlar ile dinin siyasi anlamda yorumlanmasına ağırlık veren din adamı ve yazarların eserlerinden önemli ölçüde etkilenecek başta Hizbullah olmak üzere dini ideolojiyi referans alan terör örgütleri, fikri temellerini İslamiyet’ten aldığını iddia eden bir din anlayışını Türk toplumuna taşımaya çalışmışlardır. Ancak İslam anlayışının her türlü şiddetin karşısında oluşu, radikal unsurların etkisini önemli ölçüde kırmış ve toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan dindar halk tarafından da bu örgütlere karşı tepki oluşmuştur (Urhal, 2008: 472).

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de Ortadoğu kökenli örgütlerin yayınlarından ve faaliyetlerinden etkilenen Hizbullah, İslami Hareket Örgütü (İHÖ), İBDA/C, Vasat ve Tevhid Selam/Kudüs Ordusu gibi terör örgütleri kurularak,

faaliyet yürütmeye başlamışlardır (Dilmaç, 2004: 365). Bugün sayılan terör örgütlerinin militanlarının büyük çoğunluğu tutuklu ve hükümlü bulduklarından dolayı eskisi gibi eylem aktiviteleri bulunmamaktadır. Ancak Hizbullah terör örgütü ile 11 Eylül saldırılarından sonra Türkiye’de de eylemlerine başlayan El Kaide terör örgütünün Türkiye unsurlarının halen faaliyetleri devam etmektedir.

1980’li yılların başında, Diyarbakır’da Abdulvahap Ekinci’ye ait Vahdet Kitapevi etrafında bir araya gelen Abdulvahap Ekinci, M. Fidan Güngör, Hüseyin Velioglu ve Veysi Kaykaç isimli şahıslar tarafından Hizbullah terör örgütünün temelleri atılmıştır (Çiçek, 2000: 131). Ancak zaman içerisinde fikir ayrılıkları nedeniyle Vahdet Kitapevi etrafındaki oluşumdan kopmalar meydana gelmiş ve 1981 yılında M. Fidan Güngör gruptan ayrılarak Menzil grubunu oluşturmuştur. Ardından da 1982 yılında Hüseyin Velioglu gruptan ayrılarak İlim Kitapevini açmış ve İlim grubunu oluşturmuştur. Bu ayrılıktan hemen sonra Hizbullah İlim ve Hizbullah Menzil grupları Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde hızla örgütlenme ve taban oluşturma faaliyetlerine başlamışlardır. Bu grupların amaçları Türkiye’deki mevcut anayasal düzeni silahlı faaliyetlerle yıkarak yerine, dini esaslara dayalı bir İslam devleti kurabilmektir. Bu amaç çerçevesinde ise “tebliğ, cemaat ve cihat” olmak üzere üç aşamalı bir strateji benimsemişlerdir. Bu aşamalardan “tebliğ”, yeterli sayıya ulaşabilmek için gizli ve açık propaganda dönemlerini içermektedir. Bu süreçte kitlelere İslam’ı anlatarak bir potansiyel tabanın oluşturması hedeflenmektedir. “Cemaat” aşaması ise tebliğ aşamasından sonraki süreçte oluşturulacak halk kitesinin örgütlenmesini ifade etmektedir. “Cihat” aşaması ise tebliğ ve cemaat aşamalarını geçerek, halk tabanında örgütlenmesini tamamlayan bir hareketin silahlı eylemlere başlama aşamasını oluşturmaktadır. Bu aşamada örgüt, silahlı çekirdek bir grupla halk ayaklanmasını da arkasına alarak İslam devrimini gerçekleştirmeyi istemektedir (Alkan, 2002: 102-103). Radikal dinci hareketlerin geçirdiği bu üç aşamayı tıpkı terörizmin unsurları olarak ilk bölümde belirtilen, ideoloji, örgüt ve şiddet kavramları ile de örtüştürebiliriz. Bu anlamda tebliğ, örgütün ideolojisini, cemaat örgütlenme safhasını, cihat ise şiddet unsurunu temsil etmektedir.

Hizbullahi gruplar 1990’lı yıllara kadar tebliğ (propaganda) faaliyetlerini yürüttüklerinden dolayı, eylemsel bazda çok etkin olamamışlardır. Ancak 1990 yılı

ve sonrasında güçlenerek bölgede terör örgütü PKK'ya alternatif oluşturmaya başlamışlar ve böylece iki örgüt arasında silahlı çatışmalar meydana gelmiştir. Kamuoyu Hizbullah diye bir terör örgütünün varlığını ilk defa bu çatışmalar sonucunda öğrenmiştir. 1991-1995 yılları arasında PKK-Hizbullah arasında yaşanan çatışmalar sonucunda, 700'e yakın insan yaşamını yitirmiştir. Sadece 1993 yılında çıkan çatışmalarda 500 PKK militanı, 200 de Hizbullah militanı ölmüştür (Demirel, 2001: 37). Bu çatışmalar neticesinde dikkatleri üstüne çeken Hizbullah terör örgütüne yönelik üst üste yapılan operasyonlarda yüzlerce örgüt militanı yakalanmış ve cezalandırılmıştır. 1990'lı yılların sonlarına doğru batı illerine, önce Akdeniz bölgesinde Adana, Mersin ve Tarsus civarına, daha sonra Konya ve İstanbul'a yapılanmasını taşıyan örgüt, bu yıllarda gerçekleştirdiği adam kaçırma eylemleri ile dikkatleri üzerine çekmiştir. Bütün bu sürecin sonucu olarak 17 Ocak 2000 tarihinde polis tarafından örgütün karargah olarak kullandığı tespit edilen İstanbul-Beykoz'daki bir villaya düzenlenen operasyonda çıkan çatışmada örgütün lideri Hüseyin Velioğlu ölü olarak ele geçirilmiş, bu operasyon sonucunda ele geçirilen örgüt arşivi değerlendirilerek örgütün tüm ülke sathındaki yapılanması deşifre edilmiş ve üyeleri yakalanarak adli makamlarca yargılanmışlardır. Hüseyin Velioğlu'nun öldürülmesi ve birçok militanın yakalanmasından sonra uzun süre eylemlerine ara veren örgüt, 24 Ocak 2001 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürü A.Gaffar Okkan'a düzenlediği suikastla tekrara kamuoyunun gündemine gelmiştir. Bugün 2000 yılında yapılan operasyonlarla gerçekten önemli ölçüde güç kaybeden örgüt, yeni elemanlar kazanarak toparlanma çalışmalarına devam etmektedir (Alkan, 2009: 130).

Alkan (2009: 125), Türkiye'de radikal dini hareketlerin ortaya çıkmasında etkili olan iç faktörleri;

a) Modernleşme süreçlerinde din ve dindarlara yönelik uygulanan yanlış politikalar,

b) Artan nüfusa paralel olarak, toplumun din ihtiyacını karşılayacak yeterli formel mekanizmaların kurulamaması,

c) Türklerin din algılamalarını anlatan yeterli telif eserin kaleme alınamaması ve bunun sonucunda bırakılan bilgi boşluğu;

Dış faktörleri ise;

a) Hasan El Benna'nın Müslüman Kardeşler örgütü,

b) 1979 yılında gerçekleştirilen İran İslam devrimi,

c) Türkiye'deki İslami anlayışlarla büyük farklılıklar göstermesine rağmen, özellikle Mısır ve İran kaynaklı eserlerin Türkçe'ye tercüme edilmesi şeklinde sıralamıştır.

Hizbullah ve diğer radikal dini örgütlerden başka 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleşen saldırılar ile birlikte din temelli terör dalgası dünya gündeminde de öne çıkmış, bu kapsamda uluslararası terör örgütü El Kaide'nin Türkiye unsurları 15 Kasım 2003 tarihinde İstanbul'da Neve Şalom ve Beth İsrail Sinagoglarına aynı anda bombalı intihar saldırıları gerçekleştirerek Türkiye'nin gündemine girmiştir. Bu saldırılarda 26 kişi hayatını kaybetmiş, 300'ün üzerinde kişi ise ciddi biçimde yaralanmıştır. Bu saldırıların şoku atlatılmadan 20 Kasım 2003 tarihinde bu defa yine İstanbul'da HSBC Bankası Genel Müdürlüğü'ne ve İngiltere Başkonsolosluğu'na yapılan bombalı saldırılarda aralarında İngiltere'nin İstanbul Başkonsolosunun da bulunduğu 58 kişi hayatını kaybetmiş ve 753 kişi de yaralanmıştır (Aydiner, 2004: 6). Türkiye tarihinin en büyük terör eylemlerini gerçekleştiren militanların, cihat bölgeleri olarak adlandırılan Çeçenistan, Afganistan, Bosna, Irak vb. ülkelerde askeri eğitim aldıkları belirlenmiştir. Güvenlik birimleri 15-20 Kasım eylemlerinden sonra El Kaide'nin Türkiye unsurlarının üzerinde de önemle çalışmaya başlamış ve bu alanda önemli bilgi birikimi edinmiştir. Zaman zaman değişik illerde yapılan operasyonlarla örgütün güçlenmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Alkan, 2009: 131).

Önümüzdeki süreçte, El Kaide'nin Türkiye unsurlarının yeni eylemlerinin söz konusu olabileceği beklenmektedir. Özellikle El Kaide terör örgütünün lideri Usame bin Laden'in 2 Mayıs 2011 tarihinde Pakistan'ın başkenti İslamabad yakınlarında kaldığı villa'da Amerikan askerleri tarafından düzenlenen operasyon sonucu öldürülmesi olayı ve cesedinin denize atıldığı yönündeki iddialarının ardından, El Kaide terör örgütünün intikam amaçlı yeni eylemler gerçekleştirebileceği haberleri uluslararası alanda, özellikle ABD ve batı ülkelerinin kamuoyunda büyük tedirginlik yaratmıştır.

2. TÜRKİYE’NİN TERÖRLE MÜCADELESİ

Terörle mücadeleyi, iki başlık altında ele almak mümkündür. Bu kapsamda, güvenlik güçlerinin önleme ve faileri belirleme çalışmaları, terör eylemlerini gerçekleştiren kişilerin yakalanması, yargılanması aşamaları terörle mücadelenin birinci, yani teröristle mücadele kısmıdır. Mücadelenin asıl devam ettiği alan ise ikinci kısım olan söylem alanıdır. Bu da terörizmle mücadele kısmını oluşturur. Bu ikinci alan, siyasi iradenin ve terörün yaşandığı ülkedeki tüm entelektüel birikimin katılımıyla yürütülen mücadele alanıdır. Çünkü terörizmle mücadele, temelde siyasetin ve sosyolojini alanıdır (Bal, 2006: 7). Başka bir deyişle terörizmle mücadele, terörün “izm” kısmı ile yürütülen ve daha çok siyasal amaçlı propaganda alanına yönelik mücadeledir.

Türkiye’de terörle mücadele uzun yıllar “güvenlik odaklı” stratejiler geliştirilerek sürdürülmüş ancak bu süreçte terör örgütlerinin silahlı yapılanmalarına ağır darbeler vurulmasına rağmen, bu örgütlerin toplumsal alanda destek bulmasının önüne geçilememiştir. 1990’lı yıllardan sonra geliştirilen yeni mücadele konseptiyle birlikte PKK’nın silahlı faaliyetleri kontrol altına alınmasına rağmen, bu başarılar ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve psikolojik çalışmalarla desteklenmediği için kalıcı çözümler elde edilememiştir. 2000 yılından sonra da terörü ortaya çıkaran nedenlere yönelik çalışmalar artmış, fakat bu defa silahlı eylem taktiklerini değiştiren örgüte karşı yeni bir mücadele konseptiyle cevap verilememiştir. (Alkan, 2009: 138-139). Bu anlamda 2002 yılından itibaren uygulamaya konulan sosyal, ekonomik ve siyasal politikalar, teröristle (silahlı) mücadele boyutu ile etkin olarak desteklenmemiştir. Hatta önceki dönemde terörle mücadelede nispeten başarılı olan Jandarma Özel Harekat ve Polis Özel Harekat birimleri ya alandan çekilmiş ya da tamamen tasfiye edilmiştir. Önceki dönemde elde edilen silahlı mücadeledeki kazanımlar, bu dönemde kaybedilmiştir. Dolayısı ile sosyal, siyasal ve ekonomik projelerin silahlı mücadele ile desteklenmediği durumlarda terörle mücadelenin başarıya ulaşamayacağı da bu süreç içerisinde görülmüştür (USAK, 2008: 19).

Bütün bu tecrübeler ışığında konuya bakıldığında, Türkiye’nin terörle mücadelesinde yeterince tabana inemediği ve yüzeysel olarak güvenlik güçleri ile mücadelesini sürdürmeye çalıştığı söylenebilir. Türkiye’de terörle ve terörizmle mücadelede sıklıkla karşılaşılan yanılgı, sorunun güvenlik boyutunda ele alınması

olmuştur. Halbuki toplum destekli güvenlik politikalarının, elinde silah bulunduran teröriste rağmen yürütülmesi zorunludur. Bununla birlikte teröristlerin söylemlerinin de halkın desteğinin alınması noktasında çürütülmesi gereklidir. Teröristlerin demokratik sisteme ve devlete karşı geliştirdikleri ve halkı etkilemeye yönelik argümanlar, silahlarla değil ancak bu argümanların haksızlıklarının ve yanlışlıklarının ortaya konulması ile ortadan kaldırılabılır (Bal, 2006).

Türkiye, bütün hata ve eksikliklerine rağmen, terörle mücadelede izlediği yöntem, taktik ve stratejileri, zaman içerisinde karşılaştığı zorluklar, geçmişten edindiği tecrübeler ve terörizm sorununu yaşayan ülkelerden elde ettiği bilgiler çerçevesinde geliştirmiştir. Bu anlamda bir yandan şiddetin önlenmesi için terör örgütlerine yönelik operasyonlar düzenlenirken, diğer yandan da terörizmin arka planını oluşturan ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi sorunları ortadan kaldırmak için çalışmalara girişilmiştir (Alkan, 2009: 132). Özellikle son yıllarda terörizmle mücadele anlayışına önem verildiği gözlenmektedir. Özetle Türkiye'nin terörle mücadelesini de genel çerçevede içerisinde olduğu gibi, "teröristle mücadele" ve "terörizmle mücadele" şeklinde iki başlıkta incelemek mümkündür.

2.1.TERÖRİSTLE MÜCADELEYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Türkiye'nin terörle mücadele süreci, mücadeleye başladığı ilk yıllardan günümüze kadar ağırlıklı olarak askeri ve polisiye tedbirler alınması şeklinde gelişmiştir. Özellikle PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilen her eylem sonrasında, hemen askeri operasyonlar düzenlenmiş ve bir çok terörist ve barındıkları mekan yok edilmiştir (Bal, 2006: 25). Ancak benimsen yöntem ve stratejinin terörizmle mücadele ayağı eksik olduğu için, PKK'nın gerçekleştirdiği eylemlere, operasyonlarla verilen cevaplar bir nevi misilleme şekline dönüşmüş ve bu sayede PKK terörü kronik bir hal almıştır. Diğer taraftan teröristlerin dağlık alanda küçük gruplar şeklinde faaliyette bulunmasına karşın, bunların karşısında daha çok düzenli ordu birlikleriyle ve yeteri kadar terörle mücadele eğitimi almamış, uzman olmayan askerlerle mücadele edilmeye çalışılmış ve hala da çalışılmaktadır. Bu strateji, teröristle mücadele stratejisi olarak Türkiye'nin terörle mücadele geçmişi açısından önemli bir hata olmuştur.

Terörle mücadelede, silahlı kuvvetlerin sürekli olarak kullanılması, terör örgütünü “dış düşman” kategorisine oturtmaktadır. Teröristlerin düşman olarak tanımlanıp, terörle mücadelenin savaş olarak yürütülmesi, teröristlerin “özgürlük savaşçısı” olarak nitelenmesini ve PKK terör örgütünün arzu ettiği “meşrulaşma sürecini” hızlandırmaktadır. Bu durum uluslararası savaş literatüründe yer alan “savaş”, “ateşkes”, “barış” ve “sınırların belirlenmesi” gibi kavramların kullanımını beraberinde getirmektedir. Olaya dış dünyadan bakıldığında, mücadele eden taraf asker ise ve her iki taraftan da çok sayıda kayıp veriliyorsa, bu olay artık bir iç güvenlik sorunu olmaktan çıkmakta ve bir savaş durumu olduğu yönünde algılamalara yol açabilmektedir. Bu durumun uzun süre devam etmesi, uluslararası savaş hukuku ve kurallarının devreye sokulmasını gündeme getirebilecektir. Diğer yandan PKK, kırsalda deneyim kazanmış, araziyi bilen en az beş altı yıllık militanlarıyla gerilla taktiklerini kullanarak güvenlik güçlerine karşı eylemler düzenlemektedir. Kırsalda görev yapan güvenlik güçleri ise üç aylık temel eğitimden geçirilmiş erlerden oluşmakta, bu ise terörle mücadelede kayıpların artmasına neden olmaktadır. Terörle mücadelede yaklaşık 25 yıllık deneyimden sonra bu strateji yeniden gözden geçirilmelidir (USAK, 2008: 31-32).

Teröristle mücadelede özel eğitimli uzman personelin kullanılması zorunlu bir strateji olmakla birlikte, terörle mücadele açısından Türkiye'nin sınır güvenliğindeki boşlukların da giderilmesi gerekir. Özellikle Irak ve İran sınırında güvenlik boşluğu olan ve kontrolsüz geçişe imkan sağlayan noktaların tespitine yönelik bir çalışma yapılmalıdır. Mevcut durumda sınır yönetimi ve güvenliğinin çok önemli zafiyet taşıdığı terörist sızmaların özellikle arazi yapısı nedeniyle kontrol edilemeyen Irak sınırından gerçekleştiği bir gerçektir. Dolayısıyla sınır yönetiminin ve güvenliğinin Avrupa Birliği (AB) standartları çerçevesinde bir an önce yeniden yapılandırılması hem üyelik sürecine hem de terörle mücadeleye büyük katkı sağlayacaktır. (USAK, 2008: 33). Bu bağlamda sınır güvenliği ile ilgili çalışmaların bir an önce hayata geçirilmesi önem taşımaktadır.

Türkiye’de terörle mücadele faaliyetleri kapsamında yapılan güvenlik eksenli çalışmaları farklı başlıklar altında sıralamak mümkündür. Ancak çalışmanın bu bölümünde, genel bir çerçeve içerisinde teröristle mücadele adına süreç boyunca atılan önemli adımlar başlıklar halinde incelenecektir.

2.1.1. Terörle Mücadele Kanunu'nun Çıkarılması

Türkiye'nin terörle ilgili tarihine bakıldığında 1968'de dünya öğrenci olayları ile başlayan ideolojik kökenli terör olaylarının hiç ara vermeden etnik-ayrılıkçı kökenli terör olaylarına dönüşerek, günümüze kadar geldiği görülür (Zafer, 1999: 5). Terörle Mücadele Kanunu çıkarılana kadarki süreçte devletin ilgili birimleri, Anayasa başta olmak üzere Türk Ceza Kanunu'dan aldıkları yetkiler çerçevesinde terörle mücadelelerini sürdürmüşlerdir (Alkan, 2009: 133). 1960'lı yılların sonunda gündeme yerleşen terör ile ilgili olarak ancak 1991 tarihli 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile esaslı bir mücadeleye başlanmıştır. Türkiye'de terör olaylarının en yüksek seviyeye ulaştığı dönem olan 1990'lı yıllarda terör sorunun ortadan kaldırılabilmesi amacıyla 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK) 12 Nisan 1991 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunda terör, terörist ve örgüt kavramları tanımlanmış, güncel gelişmelere paralel olarak 19.07.2003 tarihinde de bazı değişiklikler yapılmıştır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu terörü şöyle tanımlamaktadır;

Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Bahse konu terörle mücadele kanunu, 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nun, 140, 141, 142 ve 163. maddeleri kaldırılarak yürürlüğe girmiştir. 3713 sayılı terörle mücadele kanunu günümüze kadar birçok kez değişikliğe uğramış olup, söz konusu kanun çerçevesinde ülkemizde her yıl ortalama 2 bin kişi yargılanmaktadır. Söz konusu yasada, 19 Temmuz 2003 tarihinde 4928 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle ifade özgürlüğünü sınırlandırdığı iddia edilerek eleştirilen sekizinci madde yürürlükten kalkmıştır (Keskin, 2007: 163).

Alkan'a (2009: 133) göre, 3713 sayılı TMK, getirdiği yeniliklerle güvenlik güçlerinin işini daha da kolaylaştırmıştır. Bu yasayla terör tanımlanmış, terörle mücadelede cezalandırma ve yargılama usullerinde yeni hükümler getirilmiş, terörle mücadelede görevli kurum ve personel güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu yasa

terörü, hukuk kuralları içinde kısa sürede önlemeyi hedeflemiş, bu yasayla şiddete dayanmayan düşüncüyü ifade özgürlüğü ve bu düşünceler etrafında örgütlenme özgürlüğünü koruyan düzenlemeler yapılarak, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun hale getirilmiştir. Dahası bu kanun kapsamına giren suçlardan dolayı verilen cezaların paraya çevrilemeyeceği ya da ertelenemeyeceği ve bu kanun kapsamına giren suçlardan mahkum olanların cezalarının tek kişilik ve üç kişilik oda sistemine göre inşa edilen özel infaz kurumlarında infaz edileceği, açık görüş yaptırılmayacağı hükme bağlanmıştır. Kanun bu sert yaptırımlarla, terör suçu işleyen kişilerin cezalarının diğer adi suç hükümlülerine nazaran daha zor koşullarda infaz edilmesini amaçlamış ve bu anlamda kanunun öngördüğü müeyyidelerin suça giden yolda terör faaliyetlerine karışanlar açısından caydırıcı olmasını hedeflemiştir.

2.1.2. Terörle Mücadele Birimlerinin Kurulması

Türkiye terörle mücadelesinde, 1983'e kadar özel eğitimli anti terör timleri kurmamıştır ve sadece mevcut güvenlik güçlerinin faaliyetleri ile yetinmiştir. Ancak özellikle PKK terör örgütünün eylemlerini artırmaya başlamasıyla birlikte, hem Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde hem de Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı Kuvvet Komutanlıklarında terörle mücadele amacıyla yeni birimler kurulmuştur. Bu çerçevede Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde 1983 yılında rehin alma, uçak kaçırma gibi terör eylemlerine müdahale etmek amacıyla Özel Harekat Timi kurulmuştur. Bu tim daha sonra Güneydoğu bölgesindeki PKK terörüne karşı kullanılmak üzere 30.12.1985 tarihinde Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Malatya, Mardin, Siirt, Tunceli, Şanlıurfa ve Van illeri Emniyet Müdürlükleri bünyelerinde yapılandırılmıştır (Kurt, 2009:53). 1986 yılında Terörle Mücadele ve Harekat Dairesi Başkanlığı, 1993 yılında da bu daire içerisinde şube müdürlüğü olarak faaliyet gösteren Özel Harekat birimi, müstakilleştirilerek Özel Harekat Dairesi Başkanlığı kurulmuştur (EGM, 2011).

Genelkurmay Başkanlığı da Özel Harp Dairesini lağvederek terörle mücadele hizmetlerinde kullanılmak üzere 1991 yılında Özel Kuvvetler Komutanlığını kurmuştur. Polisteki Özel Harekat Timlerinin bir benzeri o yıllarda Jandarmada da kurularak faaliyete geçirilmiş ve 1990 yılından sonra PKK terörüyle bu birimler aracılığıyla etkili bir mücadele yürütülmüştür. Jandarma Özel Harekat (JÖH)

timleri olarak adlandırılan bu birimler, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde faaliyet yürütmekle birlikte buldukları bölgelerdeki subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlardan seçilmekte ve personelinin tümü rütbeli personelden oluşmaktadır (JGK, 2011). Terörle mücadele konusunda iyi eğitim almış, zor koşullarda yaşamayı bilen, esnek hareket kabiliyetine sahip Özel Harekat birimleri 1992 yılından sonra “alan hakimiyeti” konseptini başarıyla uygulayarak, PKK terör örgütünün faaliyet alanını daraltmıştır (Alkan, 2009: 134).

Terörle mücadelede kullanılan bir diğer güvenlik unsuru da köy korucularıdır. Köy Koruculuğu Sistemi, 26 Mart 1985 tarihinde 442 sayılı Köy Kanununun 74. Maddesinde yapılan bir değişiklikle hukuki zemin oluşturularak, ilk defa 1985 yılının Mayıs ayında Şırnak ili Betüşşebap ilçesinde uygulanmaya başlanmıştır. PKK terörünün yoğun olarak yaşandığı 1990’lı yılların başlarında sayıları 77 bini bulan Köy korucuları, muhtarın teklifi ve Kaymakamın kabulü ile gönüllü ya da Valinin teklifi ve İçişleri Bakanının onayı ile geçici olarak görev yapmaktadırlar (Alkan, 2009: 136). Geçici Köy Korucuları, idari bakımdan mülki idare amirine bağlı olup, mülki idare amirinin gözetim ve denetimine tabidir. Görevlerinin ifası bakımından ise, görev yaptıkları köyün bağlı olduğu Jandarma Karakol Komutanının emir ve komutası altındadır (JGK, 2011).

Geçici Köy Koruculuğu (GKK), Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde KONGRA-GEL/PKK terör örgütüne yönelik operasyonlarda kısmen de olsa başarılı sonuçlar vermiştir. Öncelikle bölgeyi ve arazi yapısını tanıyan korucular, güvenlik güçlerine kılavuzluk etmede bir avantaja sahiptir. Öte yandan, bölgeye atanan ve görev süresi belirli bir zamanı kapsayan güvenlik güçleri mensuplarının aksine, korucular anılan bölgenin insanıdır ve görevde devamlılıkları vardır. Bununla birlikte koruculuk sisteminin dezavantajları da bulunmakta olup, en büyük dezavantaj GKK mensuplarının kontrolsüzlüğüdür. Söz konusu kontrolsüzlük, terör ile mücadele ederken, görevin kötüye kullanımı şeklinde tezahür edebilmektedir (Keskin, 2007: 188). AB uyum yasaları ile birlikte kaldırılması gündeme gelen ancak tüm geçimleri koruculuk maaşına bağlı olan yaklaşık 70 bin geçici ve gönüllü köy korucusu ile ilgili tartışmalar zaman zaman kamuoyunun

gündemine gelerek devam etmekte ise de kısa vadede koruculuk sisteminden vazgeçilmesi ihtimali uzak görünmektedir.

Terörizmle akademik anlamda mücadele eden hem Genelkurmay Başkanlığı, hem de Polis Akademisi bünyesinde faaliyet yürüten kurumlar da vardır. Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde, teröre karşı işbirliği yapan ülkelerin beklentileri doğrultusunda, akademik boyutu da içerecek şekilde çalışmalar yapan, terörle mücadeleye katkıda bulunan bir merkez olma amacıyla Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM), 28.04.2005 tarihinde Ankara’da kurularak faaliyetlerine başlamıştır (TMMM, 2011). Polis Akademisi bünyesinde de terörizm ve sınır aşan suçlarla mücadele konusunda bilimsel araştırmalar ve analizler yaparak çözüm önerileri üretme amacıyla, 2006 yılında Uluslararası Terörizm ve Sınır Aşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM) kurulmuştur. UTSAM, başta terörle mücadele olmak üzere göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı, siber suçlar gibi alanlarda farkındalık oluşturma ve etkin mücadeleye yönelik projeler hazırlamış ve uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede; Türkiye ve uluslararası alandaki güvenlik aktörleri ile eşgüdüm ve işbirliği içinde, seminer, çalıştay, konferans ve eğitim programları organize ederek çalışmalar yürütmüştür (UTSAM, 2011). Akademik anlamda terörizmle mücadelede uluslararası çalışmalar yapan TMMM ve UTSAM gibi kurumlar terörizmle mücadelede önemli pay sahibidirler. Çünkü yapılan çalışmalar ve düzenlenen uluslararası seminer ve sempozyumlar aracılığıyla, terörizmle mücadele eden diğer ülkelerin mücadele modelleri ve tecrübeleri incelenerek, bu ülkelerle işbirliği yapılmasına zemin hazırlanmakta ve bu sayede terörizmle daha aktif bir mücadele yürütülmesi sağlanmaktadır (Altun, 2010: 119).

2.1.3. Olağanüstü Hal Uygulamaları (OHAL)

Türkiye’de, 1978 yılında TBMM’de ilan edilen “sıkıyönetim” ile yönetilen illerde söz konusu uygulama 19 Temmuz 1987 yılında sona ermiş ve bu tarihten itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde 285 sayılı kanun hükmünde kararname ile Olağanüstü Hal (OHAL) ilan edilmiştir. Bu illerde yönetim koordinesini sağlamak amacıyla da aynı yasal düzenleme ile Olağanüstü Hal (OHAL) Bölge Valiliği kurulmuştur. OHAL Bölge Valiliği sorumluluğuna emniyet denetimi olan bir genel vali getirilmiş, bölge valisine uygulamanın yapıldığı illerdeki

askeri ve güvenlik güçleri bağlı bulunmuştur. Bahse konu valiliğin yaptığı harcamalar ihale ve Sayıştay kanunları kapsamı dışında kalmıştır. OHAL Bölge Valiliği, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da giderek tırmanan terör eylemleri ile mücadele etmek amacıyla ilk etapta, Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van’ı kapsamış, zamanla Adıyaman, Bitlis ve Muş illeri de mücavir il kapsamına alınmıştır. Batman ve Şırnak’ın 06 Mayıs 1990 tarihinde il olmaları ile birlikte OHAL Bölge Valiliği sorumluluk alanındaki il sayısı on üçe kadar çıkmıştır (Keskin, 2007: 176).

OHAL Bölge Valiliği’nin yetkileri ise;

a) Bölgede kamu düzeninin bozulmasına neden olacak her türlü basılmış eserin dağıtımı süreli veya süresiz yasaklanabilecektir,

b) OHAL illerinde kamu düzeninin bozan veya kamu düzenini bozacağı kanısını uyandıran kişi veya topluluklardan gerekli görülenler, bölge valisinin takdiriyle bölge dışına çıkarılabilecektir,

c) OHAL valisi, grev, lokavt yetkisinin kullanılması, irade beyanı, referandum gibi sendikal faaliyetleri durdurabilecek, boykot, is yavaşlatılması gibi eylemleri yasaklayabilecektir,

d) OHAL uygulamasına neden olan suçlarda tutuklu ve hükümlüler, soruşturma için OHAL valisinin talebi, DGM'nin de onayıyla her seferinde onar gün tutukevinden alınabilecektir,

e) Gecikmesinde sakınca görülen hallerde, polis gerek gördüğünde, yollarda ev ve işyerlerinde aramalar yapabilecektir,

f) OHAL valisi sokağa çıkma yasağı uygulayabilecektir,

g) OHAL valisine söz konusu yetkileri tanıyan 430 sayılı kanun hükmünde kararnameye (KHK) göre, valinin yetkileri; “Bahse konu KHK ile İçişleri Bakanı’na, OHAL Bölge Valisi’ne ve OHAL bölgesi dahilindeki il valilerine tanınan yetkilerin kullanılması ile ilgili her türlü karar ve tasarruflarından dolayı bunlar hakkında cezai, mali veya hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz” şeklindedir (Şık, 2002: 5).

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği uygulamasının terörle mücadelede güvenlik güçleri açısından bazı kolaylıklar sağladığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte bu uygulamalar zaman zaman bölge insanının devletten soğumasına da neden olmuştur. Güvenlik birimlerinin yapmış olduğu bireysel hatalar, bölge insanı tarafından devletin genel uygulamaları olarak algılanmıştır. Diğer yandan bu uygulamalar döneminde faili meçhul cinayetlerin artması, görevini kötüye kullanan güvenlik görevlilerini yargılamada yaşanan zorluklar, uzun yıllar PKK'nın propaganda malzemesini oluşturmuştur (Alkan, 2009: 136).

1987 yılından 2002 yılında kaldırılmasına kadar Türkiye'de OHAL 46 kez uzatılmıştır. Bu 15 yıllık dönemde Güneydoğu Anadolu bölgesindeki bazı OHAL uygulamaları, terör örgütü PKK'nın bu dönem içinde ve sonrasında örgüte eleman kazanmasına zemin hazırlamıştır. Bölgede yapılan uygulamalar ve alınan tedbirler zaman zaman bölge halkının tepkisini çekmiş ve halk ile devlet arasında bir duvar oluşmasına neden olmuştur. PKK'ya karşı askeri başarı getirmesinin yanında bölge insanının yaşam standartlarını sınırlaması, bazı durumlarda hukuk dışına çıkılması, bölgede yaşayan neredeyse herkese potansiyel terörist muamelesi yapılması gibi bir takım uygulamalar OHAL uygulamasının olumsuz sonuçları olmuştur. Bu anlamda PKK'ya lojistik destek sağladığı düşünülerek, binlerce köy ve mezra OHAL yönetimi tarafından güvenlik gerekçesiyle boşaltılıp tahrip edilmiş, yüz binlerce insan ülkenin başka bölgelerine göç etmek zorunda bırakılmıştır (Ergil, 2009: 357). Bu göçler sonucunda başka bölgelere yerleşen bölge insanı hem ekonomik anlamda sıkıntılarına aşamamış, hem de göç ettiği yerlerde uyum sorunuyla karşılaşmıştır. Özellikle Mersin, Adana, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde teröre bağlı nedenlerle göç etmek zorunda kalan bölge insanının örgüt tarafından suistimal edilmesiyle PKK terör örgütü, sayılan şehirler başta olmak üzere ülkenin batısında da taban kazanabilmiştir. Bölgenin normalleşebilmesi için Olağanüstü Hal Uygulamaları, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararı çerçevesinde 30 Kasım 2002 tarihinden itibaren kaldırılmıştır (Alkan, 2009: 136).

2.1.4. Toplum Kazandırma Yasaları

Türkiye, terörle mücadele çerçevesinde yürüttüğü hukuki tedbirler bağlamında, “eve dönüş” ve “topluma kazandırma” gibi adlarla çeşitli yasalar

çıkarmıştır. Kamuoyunda “Pişmanlık Yasası” olarak bilinen ve ilk defa 1985 tarihinde çıkarılan “Bazı Suç Failleri Hakkında Uygulanacak Hükümlere Dair Kanun”, değişiklik yapılarak bugüne kadar yedi kez çıkarılmıştır. En son kanun ise Ağustos 2003 tarihinde “Topluma Kazandırma Kanunu” ismiyle çıkarılarak 6 ay süre ile yürürlükte kalmıştır (Alkan, 2009: 137).

Adalet Bakanlığı’nın verdiği bilgiye göre, ilk pişmanlık yasınının akabinde, 5 Mart 1988, 26 Kasım 1992, 28 Şubat 1995, 29 Ağustos 1999, 24 Şubat 2000 tarihlerinde tam yedi adet pişmanlık kanunu çıkarılmıştır. Bahse konu süreçte anılan kanunlardan faydalanmak için toplam 4 bin 429 kişi müracaat etmiştir. Pişmanlık kanunlarından yararlanan terör örgütü mensuplarından 509 kişiye kanunlarda yer alan koruma tedbirleri uygulanmıştır. ‘Eve dönüş’ ismi altında uygulamaya konulan yasalar ile istenilen sonuç elde edilemeyince, bu kez 6 Ağustos 2003 tarihinde “Topluma Kazandırma” adı altında yeni bir pişmanlık yası çıkarılmıştır. İçişleri Bakanlığı’nın verdiği bilgilere göre, Topluma Kazandırma Kanunu’ndan yararlanmak için 2003 tarihinden itibaren 4340 örgüt mensubu yararlanma talebinde bulunmuştur. Başvuranların büyük çoğunluğunu, cezaevinde bulunan örgüt mensupları oluşturmaktadır. Cezaevlerinden 2 bin 980 örgüt mensubu vermiş oldukları dilekçe ile kanundan yararlanma talebinde bulunurken, 1360 örgüt mensubu ise kendiliğinden gelerek veya teslim olarak yasadan faydalanma başvurusu yapmıştır. Topluma Kazandırma Kanunu’ndan yararlanmak için başvuranların örgütsel dağılımına bakıldığında KONGRA-GEL/PKK terör örgütü mensuplarının birinci sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır. İçişleri Bakanlığı verilerine göre; kanundan yararlanmak için cezaevlerinden başvuranların 1529’u bölücü örgüt mensuplarından oluşmaktadır. Cezaevinden başvuranların 1095’i dini motifli örgütlerden oluşurken, aşırı sol örgüt mensuplarından ise 356 kişi başvuruda bulunmuştur (Karadaş, 2006: 12).

“Pişmanlık” ya da “Topluma Kazandırma” yasaları olarak adlandırılan bu tür yasalar yalnızca ülkemizde çıkarılmamıştır. Örneğin İspanya’da ETA terör örgütüyle mücadele “Topluma Kazandırma Yasası”na benzer yasalar çıkarılarak, ETA mensuplarının örgütlerinden ayrılarak toplumla kaynaştırılmasına yönelik birçok adım atılmıştır. Ancak İspanya bu yasaları yalnızca alt düzeyde örgüt mensuplarına yönelik değil, yönetici konumundaki örgüt mensuplarına yönelik de çıkararak

uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede, ETA' ya yönelik olarak değişik dönemlerde genel af yasaları çıkartılarak örgüt içerisinde çözülme hedeflenmiş ve bunda da başarı sağlanmıştır. Türkiye'de çıkarılan Topluma Kazandırma Kanunu'nu yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel olarak teslim olanlar olmakla birlikte, oluşturulan merkezlere toplu teslimlerin olmadığı gözlenmiştir. Bunun nedenleri şöyle açıklanabilir (USAK, 2008: 42-43);

-Kanun çıkarılma aşamasında kamuoyunda çok fazla tartışılmıştır. Özellikle örgüt liderlerinin kanundan yararlanıp yararlanamayacağı konusunda yapılan tartışmalar örgüt üst düzey yönetimi tarafından da yakından takip edilerek gerekli önlemler alınmış, bu yasadan yararlanmak isteyenler hain ve ajan olarak ilan edilmişlerdir.

-Kanun örgüt mensuplarına, özellikle de Irak'ın Kuzeyine yerleşen mensuplarına yeterince duyurulamamıştır.

-Kanunun tanıtımında “pişmanlık” ön plana çıkarılmıştır. Teslim olan örgüt mensuplarıyla yapılan mülakatlarda, “pişmanlık” ve “itirafçılık” kavramlarının örgüt mensupları tarafından itici bulunduğu ifade edilmektedir.

-Kanun üst düzey yöneticileri kapsamamaktadır. Bundan dolayı üst düzey örgüt yöneticileri, alt ve orta düzeyde örgüt militanlarının bu yasadan faydalanmalarını engellemektedir.

Pişmanlık Yasaları, Türkiye'de gündeme geldiği her dönemde pek çok tartışmaya neden olmuştur. Bu yasaların önemi ve amacı topluma tam olarak anlatılamamıştır. Oysa terörün yoğun olarak yaşandığı dönemlerde örgütlerin ideolojisi, yapısı, stratejileri, eylem şekilleri ve terörle mücadelede alınması gereken tedbirler bu yasadan faydalanan kişilerden alınmış ve bu bilgilerle örgütlere önemli darbeler vurulmuştur (Alkan, 2009: 138). Aynı zamanda, bu kanunlardan yararlanan kişiler, terör örgütlerinin açık hedefi haline gelme pahasına sundukları bilgi ve maddi deliller ile yüzlerce eylemin gerçek fail ve sorumlularının yakalanmasında rol almışlardır. Daha da önemlisi terör örgütlerinden ayrılanların sayısı arttıkça, örgütler psikolojik olarak motivasyonlarını yitirmiş ve örgütlere katılanların sayısında düşüşler yaşanmıştır. Son günlerde yapılan önleme çalışmaları sonucunda teslim olan örgüt mensuplarının ifadelerinden, özellikle PKK terör örgütünde faaliyet yürüten

militanlar ile örgütten kaçarak Irak'ın Kuzeyinde yaşayan örgüt mensuplarının önemli bir kısmının Türkiye'ye gelmek istediği anlaşılmaktadır. Ancak, bu örgüt mensuplarının en büyük korkularının cezaevi süreci olduğu bilinmektedir. Halihazırda kendi rızasıyla örgütten ayrılarak gelen kişiler yürürlükte bulunan 26/9/2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Etkin Pişmanlık başlıklı 221. maddesinden yararlanabilmektedirler. Ancak, bu Kanun maddesinden yararlanan örgüt mensupları için 2003 yılında çıkarılan 4959 Sayılı Kanunda öngörülen herhangi bir koruma tedbiri bulunmamaktadır. Ayrıca, yapılan araştırmalardan TCK'nin 221. maddesinin örgüt mensupları ve güvenlik güçleri tarafından pek bilinmediği gözlenmektedir (USAK, 2008: 44).

2.1.5. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın Kurulması

Terörle mücadeleyle ilişkin politika ve stratejileri geliştirmek ve bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, 5952 sayılı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurularak, 31.05.2010 tarihi itibarıyla faaliyetlerine başlamıştır. Müsteşarlığın temel amacı;

...terörle mücadele alanında; araştırma, analiz, izleme ve değerlendirme çalışmaları yaparak politika ve stratejiler üretmek; güvenlik kuruluşları ve istihbarat birimlerinden gelen stratejik istihbaratın analizi, paylaşımı ve etkin kullanımını sağlamak, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlayarak etkinlik ve verimliliği artırmak, ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmalarla kamuoyunu bilgilendirmek ve toplumsal desteği sağlamak, mevzuat ile verilen görevleri hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ilkeleri çerçevesinde yerine getirmek (KDGM, 2011: 8) olarak belirlenmiştir.

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının kurulmasını düzenleyen 5952 sayılı Kanunla Müsteşarlığın görevleri ise terörle mücadele alanında;

- a) Politika ve stratejiler belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek ve bu politika ve stratejilerin uygulamasını izlemek,
- b) Güvenlik kuruluşları ve istihbarat birimlerinden gelen stratejik istihbaratı değerlendirmek ve ilgili birimlerle paylaşmak,
- c) Gerekli araştırma, analiz ve değerlendirme çalışmaları yapmak veya yaptırmak,

ç) Güvenlik kuruluşlarına ve ilgili kurumlara stratejik bilgi desteği sağlamak ve bunlar arasında koordinasyonu temin etmek,

d) Kamuoyunu bilgilendirmek ve halkla iletişimi sağlamak,

e) Uluslararası gelişmeleri Dışişleri Bakanlığı ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde izlemek ve değerlendirmek,

f) İnceleme ve denetleme yapmak ya da yaptırmak olarak belirlenmiştir.

Yine aynı kanunda müsteşarlığın güvenlikle ilgili operasyonel bir görevinin olmadığı belirtilmektedir. Müsteşarlık, kurulduğu il yıllarda, kanunla kendisine verilen görevlerin yerine getirilebilmesi için fiziki ve beşeri altyapısını oluşturma çalışmalarına ağırlık vermiş olmakla birlikte, aynı zamanda sayılan görevlerle ilgili personel sayısı olarak sınırlı ama uzman bir kadro ile faaliyetlerine devam etmektedir.

2.2.TERÖRİZMLE MÜCADELE ÇALIŞMALARI

Terörizmle mücadelenin sadece askeri ve polisiye önlemlerle yapılmaya çalışılması ile güç kullanımına dayalı yöntemlerle birlikte yürütülmesinin mümkün olmadığı bilincine varılmadığı ve bu güç kullanımının her defasında karşı tarafın haksızlığa uğradıkları yönündeki inançlarını bileyerek daha fazla güç kullanıp, daha fazla yıkıma özendirdiği algılanmadığı sürece başarıya ulaşması beklenilmemelidir. Bu anlamda güce karşı güç kullanımı, terör örgütlerine her defasında daha fazla haklılık kazandırmakta, eylemlerin sonuçlarından çok, nedenleri tartışılmaya başlandığı için yeni ve daha yıkıcı eylemleri özendirmektedir (Çitlioğlu, 2006: 42).

Terörizmle mücadele etmenin en temel koşulu, onu ortaya çıkaran nedenlerin daha baştan yok edilmesidir. Terörizmi sosyal bir sorun olarak kabul ettiğimizde, terör eylemlerine gerekçe olarak gösterilebilecek herhangi bir toplumsal uygulamanın varlığına dahi izin verilmemesi, sorunun daha başlamadan çözülmesinin en basit yöntemidir. Zira terör mevcut sorunların bir nedeni olmaktan çok mevcut sorunların sonucudur (Acar ve Urhal, 2007: 349).

Bal'a (2002: 138-139) göre demokratik sistemleri gelişmiş ve kurumsal bazda sağlıklı işleyen ülkelerde terörle mücadelede iki önemli yaklaşım benimsemişlerdir: Birinci yöntem, terörün manipüle edeceği alanları ve propaganda aracı olarak

kullanacağı eksiklikleri ortadan kaldırmaktır. İkinci yöntem ise, birinci yaklaşım metotlarına rağmen hala terörde ısrar edenlere karşın alanında uzmanlaşmış terörle mücadele güvenlik birimleri kurarak güvenlik önlemlerini artırmaktır. Terörün manipüle edebileceği alanları ve teröre propaganda aracı olabilecek eksiklikleri ortadan kaldırmak için ise birincisi, terör örgütlerine militan olarak yönelebilecek grupların sistem içerisinde barındırılması, yani teröristten önce hareket ederek potansiyel hedef kitlelerin devletin yanına çekilmesi, ikincisi, terör sorununu siyasal katılım, ekonomik gelişmeler ve sosyolojik yönleriyle ele alıp alternatif, çok yönlü ‘alan daraltma’ projelerinin üretilmesi, üçüncü olarak ise, güvenlik politikalarına, yani sorunun çözümüne halkın ortak edilmesi gereklidir.

Çitlioğlu’na (2006: 23) göre “teröre bulaşmış insanların önemli bir kısmı aslında psikolojik olarak bu yola mecbur kaldığına inanmaktadır. Haksızlığa uğradığı, aşağılandığı, ezildiği, sömürüldüğü, dışlandığı duyguları ile yaşayan ve kendilerinde bu duyguları yaratanlara karşı şiddet dışında ifade yöntemi bulamayan kişi, topluluk ve toplumlara sunulan bu arz, talep olarak terörizmi yaratmaktadır”. Bu açıdan “terör örgütleri, savundukları ideolojiye bağlı olarak, haksızlık ve zulüm olarak gördükleri yönetim ve yöneticileri bertaraf etmeyi, böylece daha mutlu ve adaletli hayat tarzını amaç edindiklerini ileri sürmektedirler” (Alkan, 2002: 15). Terör eylemlerine ve bu eylemlere katılanlara gerekli tek gıda ve gerekçe; bir haksızlığa uğradıklarının şiddet yolu ile anlatılması ve giderilmesi olduğundan, öncelikli yapılması gereken, terör örgütlerinin elindeki ‘hakkılık silahının’ alınması olmalıdır (Çitlioğlu, 2006: 23). Teröre başvurmaktan başka çaresi olmadığını söylemlerine yansıtan bir anlayışa karşı, tek çarenin bu olmadığını göstermek ve dahası bu tür anlayışlara sempati duyan kitleleri buna ikna etme zorunluluğu bulunmaktadır.

Teröristlerin devlete karşın geliştirdikleri ve halkı etkilemeye yönelik argümanlar, silahlarla değil ancak bu argümanların haksızlıklarının ve yanlışlıklarının ortaya konulması ile ortadan kalkabilir (Bal, 2002: 148). Bir örnekle açıklamak gerekirse; kendi dilini öğrenemediğini, kültürel değerlerini yaşayamadığını ve kendisini bu konularda baskı altında hissettiğini, bu haklarını elde etmek için de teröre başvurmaktan başka çaresinin kalmadığını iddia eden bir anlayışın çürütülmesi için yapılması gereken şey, demokratik bir sistemde bahsedilen

konuların, en temel insan haklarından olduğunun hiçbir korkuya kapılmadan kabulüyle birlikte, bütün herkesin bu haklardan her hangi bir sınırlama olmaksızın eşit olarak yararlanabileceğinin fiiliyatta toplumun her kesimine gösterilmesidir. Böylece, bu gibi iddialar ve aslında terör örgütlerinin de farkında olduğu, ancak kullanılan terörist yöntemlerin meşrulaştırılması için propaganda vasıtası yapılan konularla ilgili terörizme asla hayat sahası ve hareket alanı bırakılmamalıdır. Demokratik devlette terörizmle mücadelede temel amaç halkın desteğinin kaybedilmemesi, hiç değilse karşı tarafa geçmesinin önlenmesi olmalıdır. Bu sayede devlet, vatandaşın gözünde meşruiyet zeminini artırır, kargaşa ortamının doğmasını ve üstünlüğün terör tarafına geçmesini engellemiş olur. Soruna bu tarz bir yaklaşım *kucaklayıcı yumuşak güç veya ılımlı yaklaşım* olarak adlandırılır (Bal, 2006: 27-28).

Terör sorununun sadece güvenlik boyutuyla ele alınıp, mücadelenin de sadece teröristle mücadele olarak benimsenmesi halinde sorunun çözümü için sadece şiddet uygulanması kaçınılmazdır. Uygulanan şiddetin de karşılığında tepki olarak şiddeti doğurması olağandır. Kontrolsüz ve hedefini aşsınan şiddet, devlet tarafından uygulandığı takdirde hiç şüphesiz terör örgütleri bunu kendi lehlerine kullanacaklardır. “Vatandaşına zulmeden devlete karşı mücadele etme hakkı” propagandası devlet tarafından haksız olarak şiddete maruz bırakıldığı inancında olan insanlara sempatik gelebilecektir. Böylece alan kazanma savaşında terör arazisini biraz daha genişletecek ve devleti şiddet kullanmaya teşvik edici eylemlerini her geçen gün artıracaktır. “Terörist, devleti kanunsuz ve kontrolsüz şiddet uygulaması için kışkırtır ve hukuka uygun davranış peşinde değildir. Bunun aksine meşru hükümet ise yasaya uygun hareket etmek zorundadır” (Tacar, 1999: 45). Bir anlamda zor kullanma açısından, devlet ile terör örgütü arasındaki fark da budur. Zaten terörle mücadele stratejilerinde *demir yumruk (hard-line militarism)* olarak adlandırılan terörü şiddet uygulayarak çözüme yönteminin demokratik ülkeler ölçeğinde başarılı olmadığını söylenebilir. Buna karşın liberal demokratik yaklaşım ürünü olan çoğulcu, uzlaşıcı ve topluma dayalı güvenlik stratejilerinin daha başarılı olduğu terörle mücadele eden batı ülkelerinde gözlemlenmektedir (Bal, 2006: 148).

Diğer yandan terörizmle mücadelede *ılımlı yaklaşım* olarak ifade edilen ve gelişmiş demokrasilerin uyguladıkları terör örgütlerinin alanını daraltmaya yönelik stratejileri de eleştirilere muhatap olmaktadır. Bu yönetime getirilen en yoğun eleştiri

ise, acımasız teröristlere karşın demokrasinin yumuşak karnı olan hoşgörü ve gereğinden fazla ödün veren tutumu olarak ifade edilmektedir. Ancak, Wilkinson ve Laqueur, demokratik sistemleri terörizmle mücadelede ilk bakışta ödün veren ve hatta aciz görünmekle birlikte uzun dönemli ve çok alternatifli çözümler üreterek terör örgütlerine karşın kalıcı başarıların elde edildiği dirençli sistemler olarak ifade etmektedirler (Bal, 2002: 139).

Son tahlilde demokratik toplumlarda sonuca götürücü terörle mücadele politikaları; etkili, sorgulanabilir, eleştiriye ve denetime açık silahlı mücadele ile bütüncül yaklaşım prensibi doğrultusunda ilgili tüm kurum ve kuruluşların tam katılımını sağlamış, ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel politikaların aynı anda uyumlu bir şekilde yürütülmesiyle mümkün olmaktadır (USAK, 2008: 22).

Bu anlamda aşağıda Türkiye'nin terörle mücadele süreci içerisinde terörizmle (propaganda) mücadele alanında uygulanan yöntemler ile birlikte siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel alanda yapılan çalışmalar incelenecektir.

2.2.1.Uluslararası ve Siyasal Alanda Yapılan Çalışmalar

Terörle mücadeleye ilişkin literatür ve dünya üzerindeki terör örgütleri incelendiğinde, terörle mücadelenin nispeten daha az bir kısmının silahlı mücadeleden ibaret olduğu görülmektedir. Dolayısı ile terör, silahlı bir meydan okumadan çok, siyasi bir meydan okuma olarak tanımlandığında, teröre siyasi bir cevap verilmesi daha da önem kazanmaktadır (USAK, 2008: 18). Bu nedenle terörle mücadelede atılacak siyasal adımlar, terör örgütlerinin propaganda malzemelerinin önemli bir kısmının yok edilmesini sağlayacaktır.

Dünyada ulusal ya da uluslararası düzeyde faaliyet yürüten bütün terör örgütlerinin dış devlet yardımı almadan hayatlarını devam etme imkanı bulunmamaktadır. Türkiye'deki terör örgütlerinin de yıllardan bu yana faaliyetlerini aralıksız sürdürmelerinin en önemli nedenlerinin başında yandaş devlet yardımları gelmektedir. Bu çerçevede 1970'li yıllardan sonra faaliyetlerine başlayan THKP/C, THKO, TİİKP, TKP/ML vb. yasadışı sol terör örgütleri başta Rusya olmak üzere, Yunanistan, Suriye, Bulgaristan, Arnavutluk, Çin vb. gibi ülkeler tarafından desteklenmiştir. Bu ülkeler maddi desteğin yanında, kamp yeri tahsis etme, eğitim verme, silah ve mühimmat sağlama gibi yardımlarda da bulunmuşlardır. PKK ise 12

Eylül askeri darbesinin hemen ardından kadrolarının birçoğunu yurt dışına çıkarmış, başta Suriye olmak üzere, İran, Irak, Ermenistan, Libya, Rusya, Yunanistan ve Bulgaristan tarafından desteklenmiştir. Örgüt lideri Öcalan 1999 yılında yakalanmasının ardından tüm dünyaya açık yapılan yargılamasında bu gerçeği net bir şekilde ifade etmiştir (Alkan, 2008: 145). Türkiye bu amaçla gerek komşularıyla, gerekse uluslararası alanda terör örgütlerine verilen bu dış desteğin kesilmesi amacıyla zaman zaman yoğun bir şekilde diplomatik görüşme trafiği içerisine girmekte, bazen ikili anlaşmalarla önemli kazanımlar elde etmektedir. 1998 yılında Suriye ile yapılan Adana Antlaşması bu anlamda bir kilometre taşı sayılabilir. Zira bu anlaşma ile Suriye uzun yıllardır destek verdiği PKK'ya artık destek vermeyeceğini ve örgüt militanlarını ülkesinde barındırmayacağı konularında taahhütlerini yerine getirmiş, bu aşamadan sonra örgüt lideri Öcalan'ın ülkeden çıkışı sağlanmış ve süreç Kenya'da yakalanması ile birlikte sonuçlanmıştır.

Türkiye, siyasal alanda uluslararası toplumun terörle mücadeleyi amaçlayan bütün gayretlerini desteklemiş, katkıda bulunmuş ve terörizmin her çeşidini kınamıştır. Terörizm ve organize suçlarla ilgili 62 ülke ile güvenlik ve işbirliği anlaşması imzalamış, aynı konuları kapsayan 117 ikili ve çok taraflı anlaşmalara aktif taraf olmuştur. 1970'li yıllardan günümüze kadar da uluslararası alanda terörizmle mücadeleyi kapsayıcı araçları oluşturan 12 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve diğer protokolleri imzalayıp onaylayan ilk ülkelerden birisi olmuştur (Alkan, 2008:149). Avrupa Konseyi'nin 27 Haziran 1980 tarihinde kabul edilen 80 nolu tavsiye kararı ile başlayan, kara paranın aklanmasının önlenmesine ilişkin uluslararası girişimler; çok taraflı mücadele esaslarını belirlemek, bu esasları organize etmek, bu konuda standartlar geliştirmek ve ülkeler arasında işbirliğini tesis etmek amacı ile bir dizi gelişme ve sözleşmeleri beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda terörle mücadele ve kara paranın aklanması ile mücadele edilmesi amacıyla, 1989 yılında "Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force-FATF)" kurulmuştur. Türkiye, 1991 yılından beri FATF üyesi olup, bu alanda terörle mücadele ve kara para aklanması konusunda uluslararası işbirliğinin önemli bir üyesi olmuştur. Türkiye Avrupa Konseyi'nin çalışmaları sonucu oluşturulan "Terörün önlenmesine dair Avrupa Sözleşmesi" ni de ilk imzalayan ülkelerden birisi olmuştur (Çakır, 2004: 51-52).

ABD'yi sarsan 11 Eylül Terör Saldırısı'nın akabinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda, 28 Eylül 2001 tarihinde Türkiye'nin de onayladığı 1373 sayılı karar alınmıştır. Bahse konu karara göre; terör örgütlerine sağlanan siyasi, mali ve idari desteğin önlenmesi, silah, patlayıcı ve malzeme kaynaklarının kesilmesi, güvenli barınma ve rahat hareket etme kabiliyetinin engellenmesi ve haberleşme imkanlarının yok edilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Türkiye, terörle mücadele için uluslararası kampanyada aktif bir rol oynamaya devam etmektedir. Bu kapsamda Türkiye, BM'nin tüm Anti-Terör protokolleri ile sözleşmelerine taraf olup, 2005 yılında "Terörün Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ni Tadil Eden Protokolü" de onaylamıştır (Keskin, 2007: 169).

1984'ten günümüze kadar Türkiye'de siyasal alanda terörle mücadele adına birçok girişimlerde bulunulmuş ve bir takım önlemler alınmıştır. Çevre ülkelerle yürütülen diplomasi sonucunda 1999 yılında Öcalan'ın yakalanması bunlardan birisidir. Ancak Öcalan'ın yakalanmasıyla PKK terör örgütünün yaşadığı travmatik durumu, Türkiye'nin bir avantaja dönüştüremediği görülmektedir. Terör eylemlerinin tekrar arttığı 2003 yılına gelindiğinde, sürecin tam tersine çevrildiği, devlet tarafından siyasal, sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmaya başlandığı gözlenmiştir. Bu dönemde sosyal, ekonomik ve siyasal alanda yapılan atılımlar terörle mücadelede önemli kazanımlar sağlamıştır. Bu atılımlar, şehit cenazeleri üzerinden Türk milliyetçiliği yapılan bir dönemde, Kürt milliyetçiliği yapılan bölgelerdeki (Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi) halktan kabul görmüş ve 2007 Temmuz seçimlerinde iktidar partisi bölgedeki oyunu görülür biçimde artırmıştır (USAK, 2008: 18-19).

Uluslararası örneklerinde de görüldüğü gibi demokratik zeminde yürütülen terörle mücadele başarılı sonuçları da beraberinde getirmektedir. Bu anlamda özellikle AB sürecinde yaşama geçirilen siyasal reformlar, hem bireysel hak ve özgürlükler alanında önemli gelişmeler sağlamış hem de terörle mücadelenin daha demokratik zeminde ve şeffaflık içinde yürütülmesi için gerekli yasal düzenlemeler gerçekleşmiştir (USAK, 2008: 84). Bu kapsamda Avrupa Birliği Komisyonu'nun ilerleme raporları doğrultusunda AB uyum yasaları adı altında paketler halinde toplu yasal düzenlemelerle mevcut düzenlemelerde yer alıp eleştirilere neden olan ve insan hakları ve hürriyetlerine getirilen sınırlamalar kaldırılmaya çalışılmıştır. Güvenlik

birimleri içerisinde de bu yasaların uygulanması ve denetlenmesi ile insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi amacıyla İnsan Hakları Birimleri kurularak faaliyete geçirilmiştir (Alkan, 2009: 142). Özellikle 2000 yılından sonra, bu türden hak ihlali iddiaları neredeyse sıfır düzeyine inmiş, “İşkenceye Sıfır Tolerans” politikasıyla daha önceki yıllarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından insan hakları ihlalleri gerekçesiyle sürekli olarak mahkumiyet kararları ile cezalandırılan Türkiye’de, demokratikleşme anlamında devlet kurumları gözle görülür bir ilerleme kaydetmişlerdir.

PKK’nın terör örgütü olduğunun diğer ülkelere anlatılması kapsamında yapılan çalışmalarda da başarı sağlanmıştır. Bu bağlamda 13 Ocak 2004’te ABD hükümeti, PKK ve ona bağlı tüm oluşumları (KADEK/KONGRA-GEL) terör örgütü listesine dahil etmiştir. Yine aynı yıl, 5 Nisan 2004’te bu defa Avrupa Birliği, PKK/KONGRA-GEL’i terör örgütleri listesine almıştır. İngiltere Parlamentosu’nun PKK’yı ve örgütün kullandığı diğer isimler olan KADEK ve KONGRA-GEL’i yasaklayan kararı da 14 Ağustos 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Altun, 2010: 121).

Türkiye’de 2002 yılından beri iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK-Parti), 2009 yılı yaz aylarından itibaren kamuoyunda “Kürt Açılımı” olarak adlandırılan bir projenin başlatıldığını duyurmuş ve projenin ismini önce “Demokratik Açılım”, daha sonra ise “Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi” olarak kamuoyuna açıklamıştır. AK Parti lideri ve aynı zamanda başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan, 11 Ağustos 2009 günü TBMM’deki grup toplantısında yaptığı konuşmasında açılım projesinin amacını ve içeriğini açıklarken, Türkiye’nin çeşitli etnik ve kültürel unsurları içinde barındırdığını ve bu unsurların hep beraber bu ülkeyi kurduğunu, bu kültürel unsurların tarihsel bir bağla birbirine bağlı olduğu gerçeğini dile getiren bir konuşma yapmıştır. Proje açıklandıktan sonra, öncelikle siyasi partiler olmak üzere birçok sivil toplum kuruluşuna ziyaretler yapılarak proje anlatılmış ve açılıma destek vermeleri istenmiştir. Bunlar arasında projeye destek verip olumlu yaklaşanlar olduğu gibi eleştiri getirenler de olmuştur. Başta muhalefet partileri olmak üzere belirli kesimlerden projeye yönelik, açılımın içinin tam olarak doldurulamadığı ve projenin söylemden ibaret olup, pratikte yapılacak şeylerin net bir şekilde ifade edilmediği gibi eleştiriler getirilmiştir.

Demokratik açılım projesi kapsamında terör örgütlerinin propagandalarını etkisiz hale getirmek amacıyla Kürtçe dil merkezlerinin açılması önündeki yasal engeller kaldırılmış, 24 saat Kürtçe yayın yapan devlet televizyonu TRT-6 (ŞEŞ) 2009 yılında yayın hayatına başlamıştır. Bu hamlelerle özellikle Doğu ve Güneydoğuda yaşayan bölge halkına, devletin kendi anadilleri olan Kürtçeye karşı olumsuz bir tavrı olmadığı benimsenilmeye çalışılmıştır (Altun, 2010: 130). Günümüzde de açılım süreciyle ilgili olarak hükümet ve devletin ilgili kurumları tarafından ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel anlamda terörü bitirmeye yönelik her türlü öneri ve projenin tartışılmaya açık olduğu düşüncesi sık sık ifade edilmektedir.

Türkiye gibi terör sorunu ile mücadele eden İspanya ve İngiltere gibi ülkeler incelendiğinde, etnik temelli terör eylemlerinin en şiddetli olduğu dönemlerde dahi demokratik bir devlet görüntüsünü zedeleyecek uygulamalara devlet politikası bağlamında yer verilmemeye azami özen gösterilmektedir. Buna ek olarak yeni önlemlerle terörün önünü kesmek ve halkın içindeki destek noktalarını yok etmek için demokratik araçlardan faydalandığı da görülmektedir. Son tahlilde demokratik açılımların yapılmış olması, hatta bunların daha da geliştirilmesi, özellikle PKK'nın üzerinde büyüyen yeşerdiği propaganda silahının elinden alınması anlamını gelmektedir. Askeri alandaki terörle mücadelenin başarıya ulaşması ile birlikte, demokratik alandaki reformlar Türkiye'nin hem uluslararası alanda hem de kendi içinde güçlenmesi sonucunu doğurmuştur (Çetin, 2009: 105).

Sonuç olarak bölgenin, siyasi iktidarlarca uzun yıllar ihmalinden kaynaklanan sıkıntıları halen mevcuttur. Bölgenin sürekli sömürüldüğü halkın tahkir edildiği ve dışlandığı görüşleri terör örgütleri tarafından yoğun bir biçimde propaganda edilmektedir. Bu nedenle ayrılıkçı örgütlerce kullanılan bu konulara süratle çözüm getirilmeli, bölgenin halen eksik kalan elektrik, yol, su, haberleşme vb. alt yapı hizmetleri acilen bitirilmelidir. Böylelikle istismar ortamı ortadan kaldırılırken, vatandaşın devletine olan inanç ve bağlılığı da pekiştirilmiş olacaktır (Aktaş, 2006: 73). Diğer taraftan 2000'lerden bu yana önemli mesafe alınan demokratikleşme faaliyetlerine hız verilmeli ve uluslararası alanda terör örgütlerinin faaliyetlerinin engellenmesine yönelik işbirliği çalışmaları artırılmalıdır.

2.2.2. Ekonomik Alanda Yapılan Çalışmalar

Terörizmle ekonomik olarak mücadele etmenin iki boyutu vardır. Bunlardan birincisi terör örgütlerinin finansal kaynaklarının kesilmesi ve bu kaynaklara yönelik tedbirlerin alınması, diğeri de terör örgütlerinin yoğunlukla faaliyet gösterdiği bölgelerdeki ekonomik şartların düzeltilerek refah düzeyinin artırılması ve bölgeye bu bağlamda yapılacak yatırımların artırılmasıdır (Altun, 2010: 127). Bu anlamda terör örgütleri ile ekonomik alanda etkili bir mücadele yürütülmesi için her iki boyutun birlikte ele alınması ve bu ikisinden birisinin ihmal edilmemesi zorunludur.

Terör örgütlerinin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için finansal kaynak sağlamaları olmazsa olmaz şartlardandır. Bu nedenle terör örgütleri; kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, soygun, gasp, tehditle para toplamak gibi illegal faaliyetlerin yanı sıra, sempatican veya mensuplarca yapılan bağış, aidat ve örgütler tarafından işletilen ticari kuruluşlar v.b gibi legal alandaki çalışmalardan gelir elde etmektedir. Dünya üzerinde küreselleşen sermaye dolaşımı, küresel bazda hareket eden terör örgütlerinin kazançlarının tasarrufunda, elektronik transferinde veya fon akısında bir takım kolaylıklar elde etmesine neden olmuştur. Temeli ekonomik menfaat olan suçların gelişmesi ve terörizmin finansmanının engellenmesi için, ortak hareket ve yöntemlerin oluşturulması amacıyla, uluslararası bazda mücadele edebilecek organizasyonlar oluşturulmasına ihtiyaç duyulmuştur (Keskin, 2007: 181).

Terörün finansmanını engellemek amacıyla, 9 Aralık 1999 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde, “Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme” hazırlanmış ve 10 Ocak 2000 tarihinden bugüne kadar Türkiye dahil birçok devletin sözleşmeyi onaylaması ile sözleşme yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin temel özelliği, terörün finansmanını ayrı bir suç olarak düzenlemesi ve ister yasa dışı ister yasal kaynaklardan elde edilmiş olsun, terörün finansmanında kullanılan veya kullanılacak ya da terörün finansmanından elde edilecek gelirlere el konulması hükmünü getirmesidir. Sözleşmenin ikinci maddesi ile terörün finansmanından neyin anlaşılacağı açıklanmıştır. Buna göre; “Bir kimsenin sözleşmede belirtilen eylemlerde kullanılmak amacıyla ya da kısmen veya tamamen bu tür eylemlerde kullanılacağını bilerek fonlar toplaması ve sağlaması” terörün finansmanı sayılmaktadır. Bu alanda yapılmış diğeri uluslararası çalışmalar ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin çıkarmış olduğu kararlardır. BM

Güvenlik Konseyi, terörün önlenmesine yönelik olarak yayınladığı kararlarının ardından terörün yanı sıra terörün finansmanının da önlenmesi ile uluslararası alanda terörle etkin bir mücadelenin gerçekleştirilebileceği görüşünden hareketle çeşitli kararlar yayınlamıştır (MASAK, 2011).

Terörist organizasyonların finansal kaynaklarının 11 Eylül saldırılarının ardından uluslararası alanda yoğun bir incelemeye alınması nedeniyle, terör örgütlerinin finans kaynağı yaratmak için uyuşturucu kaçakçılığına yönelmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın terör örgütlerinin uyuşturucu faaliyetleriyle ilgili hazırladığı rapora göre; "Uyuşturucu ticaretinin yıllık getirisinin 500 milyar dolar olduğu, bu hususun Birleşmiş Milletler (BM) kaynaklarında da yer aldığı, her suç organizasyonu gibi terörist örgütlerin de uyuşturucu ticaretinden pay aldıkları, Narko-terörist grupların hemen hemen dünyanın her bölgesinde faaliyet gösterdiği, KONGRA-GEL/PKK, El-Kaide, FARC (Kolombiya), Sendero Luminoso (Peru), Hizbullah, Özbekistan İslami Hareketi ve ETA'nın (İspanya), uluslararası platformlarda narko-terörizm bağlantısı sürekli vurgulanan örgütler oldukları, Türkiye'de KONGRA-GEL'in yanı sıra DHKP/C, TKP/ML ve ASALA gibi terör örgütlerinin de faaliyetlerini finanse etmek amacıyla uyuşturucu kaçakçılığına karıştıkları, terör örgütlerinin uyuşturucu kaçakçılığı olaylarına gün geçtikçe daha çok eğildiği, terör örgütlerle bağlantılı uyuşturucu operasyonlarında tonlarca uyuşturucu maddenin ele geçirildiği hususları bildirilmiştir (Keskin, 2007: 183).

Türkiye'de terörün finansmanı ile mücadele edilmesi, ilk kez 1996 yılında çıkarılan kanunla hukuki bir kimlik kazanmış ve 5549 sayılı Kanun yürürlüğe girinceye kadar, bu mücadelenin hukuki dayanağını oluşturmuştur. Mali Suçlar Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK), 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 sayılı "Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun" ile kurulmuş ve 17 Şubat 1997 tarihinde faaliyetine başlamıştır. Ancak zaman içinde, gerek uluslararası boyutta aklama ile mücadele yöntemlerinin gelişmesi, gerekse uluslararası ekonomik ve finansal ilişkilerin daha önceki dönemlerle mukayese edilemeyecek derecede artması, Türkiye'de de terör örgütlerinin aklama faaliyetleri ile mücadelede yeni bir kanuni düzenleme yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaçtan hareketle hazırlanan 5549 sayılı "Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun",

18.10.2006 tarihinde yürürlüğe girmiş, bu kanun ile terörün finansmanının önlenmesi kapsamında veri toplamak, şüpheli işlem bildirimlerini almak, analiz etmek ve değerlendirmek de MASAK'ın görevleri arasına dahil edilmiştir (MASAK, 2011). Türkiye'de terörizmin finansmanı ile mücadelede MASAK ile birlikte Cumhuriyet Savcıları da görevli ve yetkili kılınmıştır.

Türkiye, terör örgütlerinin, özellikle PKK'nın finansal kaynakları ile mücadele kapsamında birçok yol ve yöntemle başvurmuştur. Bunların arasında hukuk, istihbarat, siyasi ve polisiye alanlarda alınan tedbirler başta gelenlerdir. Bu anlamda şehir merkezlerinde istihbari bilgiler değerlendirilerek gerçekleştirilen operasyonlarda her yıl önemli miktarda uyuşturucu ele geçirilmektedir. Ele geçirilen bu uyuşturucu maddelerin çoğunun terör örgütüyle irtibatlı olduğu tespit edilmiştir (Altun, 2010: 128). Siyasal alanda alınan tedbirler sonucunda da PKK terör örgütünün faaliyet gösterdiği ülkelerle işbirliği yapılarak terör örgütünün dış ülkelerde ekonomik faaliyetlerde bulunmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda özellikle AB nezdinde başta Almanya, İsviçre, Fransa, Yunanistan ve Danimarka gibi ülkeler olmak üzere terör örgütlerinin, Avrupa'da bulunan ekonomik varlıklarına tedbir konulması ve ticari faaliyetlerinin engellenmesine yönelik çalışmalar üst düzeyde sürdürülmektedir.

Türkiye'de, terör örgütlerinin finans kaynakları ile mücadele çalışmaları yanında mücadelenin diğer boyutu olan sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanması amacıyla da çalışmalar yürütülmektedir. Bu anlamda, terör örgütleri üzerinde yapılan araştırmalarda, örgüt mensuplarının genellikle alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen bireyler olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı tarafından, 1003 tutuklu terör örgütü üyesi üzerinde uygulanan bir anket çalışması sonucunda, tutukluların gerek kendilerinin, gerekse ailelerinin gelir düzeylerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. İnsanların gelir düzeyi arttıkça örgüte katılım da azalmaktadır. Bu durum gelir düzeyi düşük olan bireylerin PKK propagandasına daha açık olduklarını göstermektedir (Özönder, 1998: 292). Nitekim PKK ve Hizbullah terör örgütleri, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri başta olmak üzere ekonomik nedenlerden dolayı yoğun bir göç almış olan İstanbul, İzmir, Adana, Mersin, Bursa gibi illerde özellikle Kürt kökenli vatandaşların içerisinde örgütlenmiştir. Terör örgütleri bu bölgelerde işsizlik oranları yüksek olduğundan

dolayı yürüttüğü propagandalarla gençleri kolayca kazanabilmektedir. Bu nedenle devlet, bölgede işsizliği ortadan kaldırmak ve ekonomik anlamda bir atılım gerçekleştirebilmek için Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'ni hayata geçirmiştir.

Güneydoğu Anadolu Projesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sahip olduğu kaynakları kullanarak bu bölgede yaşayan insanların gelir düzeyini ve yaşam kalitesini yükseltmeyi, bölgelerarası farklılıkları gidermeyi ve ulusal düzeyde ekonomik gelişme ve sosyal istikrar hedeflerine katkıda bulunmayı hedefleyen son derece önemli ve kapsamlı bir projedir. Proje alanı, Fırat ve Dicle havzaları ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili kapsamaktadır. 1970'lerde Fırat ve Dicle nehirleri üzerindeki sulama ve hidroelektrik amaçlı projeler olarak planlanan GAP, 1980'lerde çok sektörlü, sosyo-ekonomik bir bölgesel kalkınma programına dönüştürülmüştür. Kalkınma programı, sulama, hidroelektrik, enerji, tarım, kırsal ve kentsel altyapı, ormancılık, eğitim ve sağlık gibi sektörleri kapsamaktadır. Su Kaynakları Programı 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve 1.82 milyon hektar alanda sulama sistemleri yapımını öngörmektedir. Toplam maliyeti 32 milyar ABD doları olan Proje'nin, Enerji santrallerinin toplam kurulu gücü 7476 MW olup yılda 27 milyar kilowatsaat enerji üretimi öngörülmektedir (GAP, 2011).

Türkiye, Köy-Des ve Bel-Des projeleriyle de yolsuz, susuz, elektriksiz ve telefonsuz tüm yerleşim yerlerinin alt yapı sorunlarını gidermeye çalışmıştır. Köy-Des Projesi kapsamında Doğu ve Güneydoğu Anadolu dahil olmak üzere Türkiye genelinde 2005-2008 yılları arasında 4.700.000.000 YTL ödenek kullanılmış 1,337.9 km ham yol, 6,448.9 km tesviye yol, 51,228.8 km stabilize yol, 63,121.6 km asfalt yol yapılmış, 11,995.1 km yol onarılmış ve 782 adet köprü yapılmış ayrıca 3522 adet suyu olmayan köye ve 24.056 suyu yetersiz köye hizmet götürülmüştür (Çetin, 2009: 111).

27 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5233 sayılı "Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun" ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da terör mağdurlarına zararlarını yargı yoluna gitmeden tahsil edebilme yolu açılmıştır. Yasa 1987-2002 yılları arasında OHAL bölgesindeki illerde yaşanan terör olaylarıyla sınırlı tutulmuştur. Yine yasayla terörden zarar görmesine rağmen örgüte yardım ettiği için hapis cezası ile mahkum edilenler yardım kapsamı

dışında tutulmuştur. İllerde valilerin başkanlığında kurulan zarar tespit komisyonları, mağdurlara ve ölenlerin mirasçılarına olayların özelliğine göre belirli miktarlarda ayni ve nakdi yardım ödenmesine karar vermiştir. Komisyon kararları doğrultusunda köyleri boşaltılan mağdurlara, yeni köyler oluşturabilme, hayvanı ölene hayvan verilebilme ve evleri yıkılana yeni ev yaptırılabilme yetkisi komisyona tanınmıştır. Kanunun çıktığı 2004 tarihinden son başvuru tarihi olan 27 Temmuz 2006 tarihine kadar yaklaşık 100.000 kişi komisyonlara başvuru yapmıştır (Baybaş, 2007: 151).

Ancak yapılan tüm bu çalışmalara rağmen işsizlik ve ekonomik sıkıntı bölge açısından henüz ortadan kaldırılamamıştır. İşsizliğin azaltılabilmesi için bölgenin en kısa sürede sanayileşmesi ve kalkınması gerekmektedir. Bu çerçevede bölgede modern ulaşım yatırımlarına ağırlık verilmeli, özel sektör özendirilerek bölgeye ekonomik yatırımlar çekilmeli ve bölgenin doğal yer altı ve yer-üstü kaynaklarına uygun yüksek kapasiteli sanayi tesisleri kurulmalıdır (Alkan, 2009: 140). Ancak sayılan bu hamlelerin yapılabilmesi de yine bölgede var olan güvenlik endişesinin sona erdirilmesiyle mümkün olabilecektir. Çünkü PKK terörü başladığı zamandan bu yana, iç ve dış yatırımcılar bölgede güven ortamı olmadığından yakınmakta ve bu nedenle bölgeye yatırım yapmaktan çekindiklerini ifade etmektedirler.

2.2.3. Sosyo-Kültürel Alanda Yapılan Çalışmalar

Terör, sadece hukuk devletinin temelini yıkmakla kalmayıp siyasi, ekonomik ve sosyal statüyü de değiştirmeyi kendisine amaç edinen bir şiddet biçimidir. Temel hak ve özgürlükleri umursamayan, demokrasiyi tehdit eden terör probleminin toplumda meydana getirdiği; sosyal, ekonomik, psikolojik, kültürel tahribin giderilmesinde sosyal politikaların önemli bir rolünün olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Türkiye bağlamında özellikle PKK terörü noktasında etnik terör, toplumu farklı etnik yapıya bölmek ve toplumsal bütünlüğü bozarak bir çözülme süreci yaşatmak için başvurulan bir terör biçimidir. Bu denli tehlikeli bir terör biçimi olan etnik teröre karşı bütünleştirici sosyal ve kültürel politikaları uygulamaya koymak, terörün yenilmesi noktasında elzemdir (Çetin, 2009: 101). Bu açıdan Türkiye'yi kaos ve istikrarsızlık içerisine sürükleyecek terör saldırılarına karşı koruyucu, birleştirici ve bütünleştirici sosyal politikaların uygulanması hayati bir öneme sahiptir.

Türkiye’de sosyo-kültürel alanda terörle mücadele çalışmaları kapsamında uzun yıllar pasif kalınmış ancak özellikle son yıllarda önemli projeler geliştirilmiştir. Bu bağlamda terörizm hakkında bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri, kültürel geziler, turizme yönelik düzenlemeler ve kentleşme sorununa yönelik toplu konut uygulamaları önemli faaliyetlerdir.

Terörizmin sosyo-kültürel nedenleri kapsamında değerlendirildiğinde, Türkiye’de terörü besleyen en önemli unsurlardan birisinin, vatandaşların ve yeni yetişen kuşakların yeterli düzeyde eğitilememesi ve bu alanda bırakılan bilgi boşluğu olduğu söylenebilir. Bu boşluğun giderilmesi amacıyla terörün yoğun olduğu bölgelerde Yatılı Bölge Okulları (YİBO) açılarak faaliyete geçirilmiştir. PKK ve Hizbullah’ın etkili olduğu bölgelerde erkek ve kız çocuklarına belirli miktarlarda ayni ve nakdi eğitim yardımları yapılmaktadır. Bu eğitim yardımları terör örgütlerinin propagandalarını kırmada etkili olmaktadır. Diğer taraftan bölgede bir yandan modern ilk ve orta öğretim okul binaları yaygınlaştırılırken, bölgede maddi imkanı olmadığı için yüksek öğrenim göremeyen gençlerin faydalanması amacıyla yeni üniversiteler açılmıştır (Alkan, 2009: 149). Yeni açılan bu üniversiteler, eğitim kalitesi açısından yetersiz olduğu yönünde eleştirilere hedef olmuşlarsa da, bölge halkı tarafından hem çocuklarının kendi şehirlerinde okuyabilme imkanı bulunması, hem de üniversitelerin bölgenin ekonomisine yapacağı katkılar nedeniyle desteklenmiştir. Yakın gelecekte yeni açılan bu üniversitelerin alt yapı, personel ve öğretim görevlisi eksiklerinin giderilerek İran, Irak ve Suriye başta olmak üzere bütün bölgeye hitap eden eğitim kurumları olması amaçlanmakta ve buna yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2007 yılında “Gönül Köprüsü Projesi” uygulanmaya başlanmıştır. Bu proje ile Doğu ve Güneydoğu’da eğitim gören gençlere Türkiye’nin doğal ve tarihi güzelliklerinin tanıtılması, insan ilişkilerinin geliştirilmesi, şehirde yaşayanların kırsal hayatı, kırdaki yaşayanların şehir hayatını tanımaları, ulusal bayramların hep birlikte ve coşkuyla kutlanmaları amaçlanmıştır. Bakanlık projenin amacını; “gençlerin yaşadıkları şehir dışında coğrafi, ekonomik ve kültürel yönden farklılıklar gösteren diğer şehirleri de görerek, ülkeyi daha yakından tanımalarına imkan hazırlamak, farklı illerde yaşayanlar arasında sevgi, arkadaşlık, paylaşma, yardımlaşma, birlik ve beraberlik duygularının

güçlendirmek ve gençler arasında kalıcı gönül köprüleri oluşturmak olarak” açıklanmıştır (MEB, 2011). Bu amaçla özel bir iletişim şirketinin sponsorluğunda yürütülen proje kapsamında üç yıl içinde Türkiye’nin farklı illerinden değişik okullarda okuyan 130 bin genç, ülkenin 81 ilini görme fırsatını yakalamıştır. Yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Cumhuriyet Eğitim Gezileri ile gençlerde bir arada yaşama, tarih ve milli bilincin geliştirilmesi amaçlanmış ve bu kapsamda Milli Mücadelenin geçtiği yerler başta olmak üzere özellikle Çanakkale Şehitliğine yönelik gezi faaliyetleri düzenlenmektedir.

Diğer taraftan bölgedeki genç kız ve kadınların durumlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar kapsamında sosyal ve gelir getirici beceri kazandırıcı programların yürütüldüğü 29 Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM) kurulmuş ve faaliyetlerini 9 ilde sürdürmektedir. Bu merkezler aracılığıyla da bugüne kadar yaklaşık 130 bin kişiye ulaşılmıştır. Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Şanlıurfa, Mardin, Şırnak, Kilis ve Siirt’te açılan 9 Gençlik ve Kültür Evi’nde sosyal, eğitsel ve kültürel faaliyetler ile kapasite artırıcı etkinlikler yürütülmekte, gençlerin toplumsal kalkınmada rol almalarına destek sağlanmaktadır (Çetin, 2009: 111).

Eğitim alanında atılan olumlu adımların yanında, ne yazık ki devlet tarafından halen bölgeye yeni mezun, genç ve tecrübesiz öğretmen, doktor, polis ve jandarma atamaları sürdürülmektedir. Daha da kötüsü kendini yetiştirmiş, tecrübeli ve bilgili öğretmen kadroları bölgede çalışmaya istekli görünmemektedir. Bunda bölgede mevcut olan güvenlik endişesinin ve terör örgütü tarafından eğitimci personele yönelik 1990’lı yıllarda yapılan kanlı saldırıların da önemli rolü vardır.

Terör örgütlerinin propagandalarını etkisiz hale getiren en önemli çalışmalardan biri de 2000 yılından sonra hız verilen demokratikleşme açılımlarıdır. Kürtçe dil merkezlerinin açılması, Kürtçe yayın yapan TRT-6 televizyon kanalının yayına başlaması bunlara örnek olarak verilebilir (Alkan, 2009: 142). Türkiye, Kürtçe’ye koyduğu yasak ile aslında yıllar yılı bu dili sadece kendisine yasaklamış ve sorunun çözümünde en önemli araçtan da kendisini mahrum bırakmıştır. Kürtçe için dönüm noktası olan olay ise Türkiye’de AB uyum yasaları çerçevesinde özel Kürtçe kurslara izin verilmesi ve ardından gelen yayın serbestisidir. İlk başta büyük bir coşku ve heyecanla açılan kurslar, halktan gördüğü ilgisizlik nedeniyle

kapanmaya başlamış ve PKK belki de en önemli propaganda kaynaklarından birini kaybetmiş ve Kürtçülük iddiasında ciddi bir darbe almıştır (Çetin, 2009: 108).

Kürtçe televizyon ve radyo yayıncılığına gelince, Türkiye’de Kürtçe yayın konusuna uzun yıllar mesafeli durulmuş, ayrılıkçı düşünceyi güçlendireceği kaygısı yaygın olarak dile getirilmiştir. İnsanlar dil seçimlerini sadece milliyetçi düşünceyle değil, dilin kendilerine sosyo-ekonomik açıdan sağladığı avantajına bakarak da yapmaktadırlar. Örneğin Galler’de konuşulan Gal dili yerine insanlar İngilizce konuşmaktadır. Zira İngilizce kendi öz dilleri Gal’den daha çok avantaj sağlamaktadır. Kürtçe yayın sayesinde Türk ve Kürt kökenli vatandaşları birbirine düşman etmeye çalışanların elinden bu argüman alınmış olacaktır (USAK, 2008: 78).

Diğer taraftan Kürtçe yayın yasağının Türkiye’den başka kimseyi kapsamadığı, Barzani’nin, Talabani’nin, PKK’nın, İran’ın ve bölgeyle alakalı birçok ülkenin bu dilde yayın yaptığı dikkate alındığında yasağın anlamsızlığı ortaya çıkmaktadır. Terörle mücadelenin önemli bir kısmının toplumla iletişim kurulması olduğu gerçeğinden hareketle, Kürtçe yayının Türkiye tarafından yapılması çok hayati bir stratejik hamle olmuştur (Çetin, 2009: 107). Nitekim 2009 yılında yayın hayatına başlayan ve 24 saat Kürtçe Yayın ilk devlet televizyonu olan TRT-6 (ŞEŞ), bölge halkından çok olumlu tepkiler almıştır. Bölgenin yöresel ve kültürel özelliklerini tanıtmaya yönelik programlar ile sevilen sanatçıların TV ekranlarından kendi dillerinden seyredilebilmesi büyük sevinçle karşılanmıştır. Bu anlamda PKK’nın Kürt kökenli vatandaşların kültür ve dillerinin devlet tarafından inkar edildiği iddiası işlevsiz kalmıştır.

Terörle mücadele çalışmaları kapsamında halkı terörizm konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri de çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle terör örgütlerini ortaya çıkaran nedenler, ideolojileri, örgütlenme şekilleri, eleman kazanma yöntemleri, finans temin etme çabaları, uluslararası faaliyetleri, propaganda ve halkla ilişkiler çalışmalarının araştırılarak toplumun doğru olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tüm illerde terör örgütlerinin eleman kazanma faaliyetlerine karşı bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları kapsamında ailelere, lise ve üniversite öğrencileri ile kamu personeline yönelik konferans ve seminerler verilmektedir. Özellikle terör

örgütüne mensup elemanların aileleri ile bire bir görüşme yapılarak, aileler vasıtasıyla çocuklarının terör örgütünden ayrılmaları sağlanmaya çalışılmaktadır (Alkan, 2009: 142-149).

Türkiye’de terörizmin nedeni olan bir başka sosyal sorun da kentleşme sorunları ve göç olgusudur. Türkiye, artan nüfusa paralel olarak kırsal kesimlerden kent merkezlerine yönelik 1950, 1970 ve 1990’larda olmak üzere üç kez göç dalgası yaşamıştır. Göç eden insanlar genellikle şehirlerin hemen kenarlarında ya da varoş olarak tabir edilen bölgelerinde, şehir halkından ayrı mekanlarda ve bir arada yaşamaya başlamışlardır. Bu göçler sonucunda şehir merkezleri göçmenleri kaldıramayacak düzeye gelmiş, göç eden insanların şehirlere uyum sağlayamaması ve ekonomik açıdan belediklerini bulamamaları sonucunda yaşanan sosyal çalkantılar nedeniyle de terör örgütleri için uygun alanlar oluşmuştur (Alkan, 2009: 140). Bunun dışında yüksek oranda gecekondulaşma ve beraberinde getirdiği düzensiz kentleşme sorunları ile birlikte sağlıksız yaşam alanlarının artması, terör örgütlerinin bu bölgelerde eleman teminine yönelik propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırmalarına neden olmuştur. Bu olumsuz durumun önüne geçebilme için özellikle son yıllarda Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından başlatılan kentsel dönüşüm projeleri, homojen toplumsal yapıların kırılmasında ve istismar alanlarının ortadan kaldırılmasında çok büyük rol oynamaktadır.

Toplu konut yapımında ülke genelinde, konut ihtiyacının en acil çözüm beklediği alanlar belirlenerek yatırımları için uzun vadeli bir eylem planı kapsamında, özellikle yoksulluğun da etkisiyle özel sektör yatırımlarının azaldığı Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerine odaklanmıştır. Önümüzdeki yıllarda ise İstanbul, İzmir, Ankara, Diyarbakır ve Adana gibi, ülkenin kırsal kesimlerinden büyük ölçüde göç alan büyük kentlere daha fazla yoğunlaşılması planlanmaktadır. Bu sorunun çözümü yönündeki en büyük engel ise konut alım gücü bulunmayan dar gelirli kesime yönelik sosyal konut politikalarının, yakın bir tarihe kadar hayata geçirilmemiş olmasıdır. TOKİ tarafından yapılan konutlarla bir yandan gecekondular ve kaçak yapı alanlarını dönüştürülürken, bir yandan da dar gelirli kesimler için üretilen konutlarla yeni gecekonduların oluşmasına engel olunmaya çalışılmaktadır. (TOKİ, 2011). Bu sayede terör örgütlerinin gettolaşması önlenmektedir. Aynı zamanda kentsel dönüşüm anlamında da düzenli kentleşme ve her kesimden insanın

temiz konutlarda yaşaması sağlanarak, sosyal bir bütünleşmenin sağlanması da hedeflenmektedir.

Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu bölgesi birçok nedenle diğer bölgelere büyük göçler vermektedir. Batıya olan bu göç bir an önce önlenmelidir. Özellikle büyük şehirlere göçün önlenmesi ve gecekondü kültürü ile etnikleşmeyi derinleştirici kentsel bölgelerin çoğalmasının önüne geçilmesi çok önemlidir. Bu zamana kadar oluşmuş etnik yapılaşma gösteren bölgelerdeki insanlara, değişik mahallelerde konut yapımına devam edilerek etnik derinleşme sürecinin önüne geçildiği gibi, bu insanların kendileri dışındaki insanlarla ilişkiye geçmeleri, böylece sosyal bütünleşmenin kolaylaştırılması sağlanmalıdır. Göçün önlenmesi için, göç veren illerin, sosyal ve ekonomik yatırımlarla geliştirilmesi gerekmektedir (Aktaş, 2006: 80). Bu anlamda son yıllarda bahse konu sorunların çözümü noktasında belediyeler ve TOKİ tarafından, sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlamayı amaçlayan kentsel dönüşüm projeleri başta olmak üzere, insanları ekonomik anlamda toplumla bütünleştirecek meslek eğitim kursları ve buradan yetişenlerin çalışabileceği iş alanlarının açılması gibi çeşitli önemli çalışmalara imza atılmaktadır.

3. AVRUPA VE TÜRKİYE’DE TERÖRLE MÜCADELENİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye, ayrılıkçı, sol, sağ ve din temelli terörün tamamına maruz kalmış dünyadaki nadir ülkelerden birisidir. Bu anlamda yaklaşık 40 yıla varan terörle mücadele sürecinde terör sorununun çözümü için yasal, yapısal, sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda alınan önlemlerin yanında, son yıllarda uluslararası alanda da terörle mücadele faaliyetlerine büyük önem vermektedir. Terörizm her ülkenin kendi özel koşulları içerisinde ortaya çıktığından, Türkiye’de yaşanan terörizm ile diğer ülkelerde ortaya çıkan terörizm faaliyetlerini birbirine benzeterek kıyaslama yapmak çok doğru olmayacaktır. Herhangi bir terörle mücadele stratejisinin ya da politikasının etkili olup olmadığı, başka ülkede başarılı olmasından çok Türkiye’de başarılı olup olmadığı ile ölçülebilir. Başka bir ifade ile başarı ve etkinlik analizi yapılmadan sadece benzer uygulamaların başka bir ülkedeki başarısı, o strateji ya da politikanın Türkiye’de de başarılı olacağı garantisini vermez. Bu nedenle her ülkenin terörizm faaliyetlerinin kendi koşulları içerisinde değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Ancak bununla birlikte diğer ülkelerde terörizmle mücadele alanında uygulanan

politikalarının incelenmesi ve terörle mücadele süreçlerinde yapılan doğru ve yanlışların analiz edilmesi, Türkiye’de gelecekte uygulanacak politikalar açısından faydalı olacaktır. Türkiye’nin terör sorunu ile diğer ülkelerin terör sorunları arasında farklar olduğu gibi çok önemli benzerlikler de bulunmaktadır. Bu anlamda Türkiye ile terörle mücadele tecrübesi bulunan İngiltere, İspanya, Almanya ve İtalya gibi Avrupa ülkeleri arasında terör örgütlerinin ortaya çıkış süreci ve terörle mücadele süreci açısından karşılaştırmalı bir değerlendirme yapmak mümkündür.

Avrupa’da soğuk savaş döneminin en yoğun yaşandığı dönem olan 1970’li yıllarda İtalya’da ortaya çıkan Kızıl Tugaylar ve aynı yıllarda Batı Almanya’da eylemlerine başlayan RAF’ın terörizm faaliyetlerinin sadece ortaya çıktığı dönemle sınırlı kalmış olması ve günümüzde sona ermiş olması dikkat çekicidir. Bu, her iki ülkenin de terörle mücadelesinde başarıya ulaştığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan sadece Marksist-Leninist bir ideolojiyi benimseyen terör örgütleri olan Kızıl Tugaylar ve RAF’ın, örgütlerin sürükleyici gücü olan lider kadrolarının yakalanmasıyla veya polisiye operasyonlar sonucunda öldürülmesi ile birlikte kısa zamanda etkinliklerini kaybettikleri gözlenmiştir. Bu durum adı geçen örgütlerin toplumdaki yeteri kadar destek toplayamaması ile de açıklanabilir. Ancak bu örgütlerle mücadele sürecinde, İtalya ve Almanya devletlerinin özellikle polisiye alanda uyguladığı sert tedbirlerin, örgütlerin eylemsel bazda etkinliklerinin sona erdirilmesinde çok önemli bir unsur teşkil ettiği de gözlenmiştir. Özetle İtalya’nın Kızıl Tugaylar ile ve Almanya’nın RAF terörü ile mücadelesinde sadece güvenlik eksenli politikalar uygulayarak, kısa dönemde çok önemli başarılar elde ettiği söylenebilir. Yine bu iki ülkenin terörle mücadelesindeki başarısının altında terör örgütlerinin yaygın olarak halk desteği kazanamamasının yattığını da söylemek mümkündür.

Marksist-Leninist ideolojiye sahip olmasının yanı sıra aynı zamanda etnik-milliyetçi bir ideolojik temele de dayanan ETA ile Marksist-Leninist, etnik-milliyetçi ve din temelli (Katolik İrlandalılar tarafından desteklenmesi nedeniyle) bir terör örgütü olan IRA, sahip olduğu bu artı özellikler sayesinde RAF ve Kızıl Tugaylar’a nispeten, ortaya çıktıkları ülkelerde daha geniş bir toplumsal destek kazanabilmiş ve bu nedenle daha uzun süre faaliyetlerini sürdürebilmişlerdir. Ayrıca etnik-milliyetçi temele dayanan terör örgütlerinin Marksist-Leninist terör örgütlerinde olduğu gibi

lider kadrolarının tasfiye edilmesiyle kısa sürede sona erdirilmesi de kolay görünmemektedir. Zira IRA ve ETA terör örgütünü ortaya çıkaran sorunların kökeninin tarihsel süreç içerisinde yüzyıllarla ifade edilen geçmişi olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla en azından iki-üç yüzyıllık geçmişi olan sorunların kısa vadede çözüme kavuşturulması kolay olmamaktadır. Türkiye'nin PKK terörü ile mücadelesini de bu bağlamda değerlendirmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çerçevede Türkiye'nin terörle mücadelesi ile kıyaslamalı bir değerlendirme yapılacak olursa, Avrupa ile eşzamanlı olarak 1970'lerde Türkiye'de de ortaya çıkan THKP/C, THKO ve TİİKP vb. gibi Marksist-Leninist ideolojiye sahip terör örgütleri de Avrupa'daki örnekleri RAF ve Kızıl Tugaylar'a benzer şekilde, liderlerinin yakalanmasından veya öldürülmesinden kısa zaman sonra etkinliklerini kaybetmişlerdir. Ancak temelde yaklaşık yüz yıllık bir sorundan kaynaklanan ve 1980'lerde eylemlerine başlayan, Marksist-Leninist ideolojiye sahip olmanın yanında Kürt milliyetçiliği temelinde etnik-ayrılıkçı bir ideolojiye de dayanan PKK terör örgütü, yaptığı eylemlerle yaklaşık 40 yıldır Türkiye gündeminin en önemli sorununu oluşturmaktadır. Bu açıdan terörle mücadele politikalarında tarihsel süreç, kullanılan yöntemler ve günümüz açılımları göz önüne alındığında bazı benzerlikler taşıması nedeniyle İngiltere ve İspanya'nın terörle mücadele tecrübesinin Türkiye için yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

İngiltere'nin terörle mücadele süreci ile Türkiye'deki terörle mücadele süreci bağlamında bir karşılaştırma yapıldığında, öncelikle İngiltere'deki IRA terörü ile Türkiye'de ortaya çıkan PKK terörünü ayıran bazı temel farklılıklar söz konusu olduğu söylenebilir. Her şeyden önce IRA terörü, etnik ve mezhepsel ayırım yanında yüzyıllarca sömürge altında kalmış bir bölgenin sorunu olarak ortaya çıkmıştır ve Güney İrlanda'nın İrlanda adıyla bağımsızlığının verilmesiyle birlikte Kuzey İrlanda İngiltere'ye bağlanmıştır. Bu süreçten sonra Kuzey İrlanda sınırlarında kalan Katoliklere karşı yapılan ayrımcılık, sadece etnik kimlikten dolayı değil, aynı zamanda mezhep noktasında da olmuştur. Türkiye'de ise dinsel ve mezhepsel noktada Kürt kökenli vatandaşlara yönelik bu anlamda bir ayrımcılık söz konusu olmamıştır. IRA'nın siyasi kanadı olarak legal alanda siyaset yapan Sinn Fein, mücadele stratejisi olarak şiddeti benimsememiş ve hatta şiddet dışındaki arayışlara her zaman destek vermiştir. Diğer yandan Türkiye'deki DTP ve BDP gibi siyasi

partiler PKK'nın şiddet eylemlerini kınamak yerine adeta ona destek veren bir tavır sergilemiş ve halen de sergilemektedirler. Türkiye'deki Kürt kökenli vatandaşların haklarını savunma iddiasıyla siyaset yapan bu partilerin PKK terörü ile aralarına mesafe koymamaları sorunun çözümünü giderek zorlaştırmaktadır. Türkiye ile İngiltere arasındaki bir diğer fark da Türkiye'nin din temelli terör örgütleri ile mücadelesinde İngiltere'ye nazaran daha başarılı olmasıdır. İngiltere'nin radikalleşmenin tersine çevrilmesi yönündeki çalışmaları önemli olmakla birlikte Türkiye'de güvenlik birimlerinin din temelli terör ile mücadelesindeki başarısı dünyaya örnek gösterilebilecek niteliktedir. Bununla birlikte Türkiye'nin terörle mücadelede ortak dili konuşma, bütüncül yaklaşımla ilgili herkesin mücadeleye ortak edilmesi ve uluslararası alanda daha etkin olma konusunda İngiltere'den alacağı dersler de bulunmaktadır (Bal ve Özören, 2009: 390-391).

Türkiye ve İspanya arasında da terör sorunu bağlamında paralellikler bulunmakla birlikte, sorunun kökenleri ve çözüm arayışı noktasında önemli farklılıklar görülmektedir. Bunun temelinde de İspanya ve Türkiye'nin mevcut olan ülke yönetim sistemindeki farklılıklar yatmaktadır. Zira İspanya'da Bask Modeli olarak bilinen uygulamanın sadece Bask bölgesine tanınan bir uygulama olmadığı, diğer bölgelerin de federatif bir yapı ile yönetildiği gerçeği başlangıçta iki ülkeyi birbirinden ayırmaktadır. Bu anlamda İspanya'nın ETA terörünü bitirmek için sadece Bask bölgesine özerklik verdiğini söylemek doğru olmayacaktır. Türkiye ise kuruluşundan itibaren kendisini ulus devlet olarak tanımlamış ve bu anlamda federatif bir yönetim biçimini değil, aksine üniter devlet olarak bilinen tek merkezden yönetim sistemini benimsemiştir. Bu bağlamda ülke içinde var olan çeşitli etnik ve kültürel unsurları ülkenin asli unsuru olarak görmüş ve azınlık olarak kabul etmemiştir. Bu nedenle sadece ayrılıkçı Kürt hareketlerini değil, bütün ayrılıkçı hareketleri bir tehdit unsuru olarak görmüştür. Diğer yandan ETA'nın eylem stratejisi, "baskı-eylem-baskı" olarak başlamış ve ilerleyen yıllarda "acıyı topluma yayma" şeklinde gelişerek terör eylemlerini sadece Bask bölgesinde değil, tüm İspanya'yı kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu bağlamda PKK'nın da terör eylemlerini gerçekleştirirken savunduğu "zorun gücü" stratejisiyle, ETA'nın "acıyı topluma yayma" stratejisi arasında paralellik olduğu görülmektedir. Son yıllarda Türkiye ve İspanya'nın ayrılıkçı terörle mücadelede tecrübelerin paylaşımı

noktasında ve din temli terörle mücadelede yeni bir perspektif olarak Birleşmiş Milletler himayesinde yürütülen “Medeniyetler İttifakı” projesinin eşbaşkanlığını yapan ülkeler olarak bu çerçevede ortak bir hareket tarzını benimsedikleri görülmektedir (Bal ve Özören, 2009: 390-391).

İspanya'nın ETA ve İngiltere'nin IRA terörü ile mücadele süreci incelendiğinde her iki ülkenin de terörle mücadelenin ilk yıllarında, Türkiye'de 1984-2000 yılları arasındaki uygulamalara benzer şekilde, güvenlik eksenli politikalara ağırlık vermiş olduğu ve bu politikaların terörizmin bitirilmesinden çok onun etkisinin genişlemesine yol açtığı görülmüştür. Bu anlamda sadece polisiye tedbirler ve askeri güç kullanımı ile terörizmin sonlandırılmasına yönelik atılan her adımın, uygulanan şiddetin seviyesi ile birlikte terör örgütlerinin destek kazanmasına neden olduğu görülmüştür. İngiltere'nin 1969 yılı ve sonrasında, İspanya'nın ise General Franco döneminde (1939-1971) uyguladığı sert politikalar IRA ve ETA için başlıca eylem gerekçeleri olmuştur. Her iki ülkedeki terör faaliyetleri de Türkiye'de olduğu gibi ayrılıkçı terörizm olarak ortaya çıkmış ve bu kapsamda siyasal özerklik talepleri ileri sürülmüştür. 1978 yılından sonra İspanya ve 1990'lı yıllardan sonra İngiltere demokratik açılımlar adı altında terörizmi sonlandırmak amacıyla önemli adımlar atmıştır. Bu çerçevede İspanya Bask bölgesine Özerklik tanımış ve Basklıların siyasal, ekonomik ve kültürel haklarının genişletilmesini onaylamıştır. İngiltere ise IRA terörünü bitirebilmek için Kuzey İrlanda sorununun çözümü noktasında bölgede yaşayan Katolik İrlandalıların demokratik hak ve özgürlüklerinin genişletilmesini kabul etmiştir. Her iki ülkedeki atılan demokratik adımlar; genel olarak bölgesel dillerin serbestçe kullanılmasına izin verilmesi, siyasal özerklik tanınması, ekonomik alanda yatırımların artırılması ve vergilendirme avantajları gibi konuları içermektedir. İngiltere ve İspanya örneğinde atılan bu adımlar genel anlamda terörizmin sona erdirilmesine önemli katkıda bulunmuştur.

Her iki ülkenin tecrübesinden hareketle, özellikle ayrılıkçı terörizmle mücadelede sadece güvenlik eksenli mücadele politikalarının etkili olmadığı, aksine terörizmin etkisini genişletmesine yol açtığı söylenebilir. Bunun aksine demokratikleşme yolunda atılan olumlu adımlar ve terörizmin gerekçesi olarak kullanılan siyasal, ekonomik ve kültürel hak taleplerinin karşılanması, terör örgütlerinin halk desteğinden yoksun kalmasını sağlamaktadır. Bu anlamda anılan

politikaların İngiltere ve İspanya ülkeleri örneğinde terörizmle mücadelede nispeten başarılı olduğu ifade edilmektedir.

Son tahlilde İngiltere ve İspanya'nın izlediği politikaların bire bir uygulanması ile Türkiye'de terörle mücadelenin kesin olarak başarıya ulaşacağını söylemek zordur. Ancak iki ülkenin tecrübesinden yola çıkarak, terörizmle mücadelede sadece sert güvenlik tedbirlerinin uygulanması ile terörün sona erdirilemeyeceği Türkiye tarafından da anlaşılmıştır. Bu anlamda 2000'li yıllardan itibaren Türkiye de PKK terörü ile mücadelesinde diğer ülkelerin deneyimlerinden faydalanarak ve geçmişteki yanlışlarından ders çıkararak, güvenlik eksenli uygulamalardan ziyade daha çok demokratik açılımlar ile birlikte siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda düzenlemelere gitmektedir.

SONUÇ

Terör, korkutmak, dehşete düşürmek, korkutup kaçırmak, caydırmak anlamlarına gelmektedir. Terörizm ise siyasi bir amaca ulaşmak için korkutma hareketlerinin şiddet içerikli eylemler vasıtasıyla düzenli bir biçimde kullanılması ve bu eylemler üzerinden ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda propaganda yapılması durumunu ifade eder. Terörün üzerinde uzlaşmış bir tanımı henüz yapılamamıştır. Çünkü ülkeler dış politikalarındaki menfaatleri doğrultusunda terör ve terörist tanımlamaları yapmakta ve bir kısım ülkelere “terörist” ilan edilenler, bazı ülkeler tarafından “özgürlük savaşçısı” ya da “halk kahramanı” olarak kabul edilebilmektedir. Terör ve terörizmin ortak bir tanımı yapılamaması sorunu, terörle mücadele eden ülkeler arasına işbirliğini yapılmasını da güçleştirmektedir.

Tarihte ilk kez 1789 Fransız Devrimi esnasında devrimcilerin, halkın devrime bağlanmasını sağlamak adına uyguladığı şiddet yöntemlerinden dolayı, “terör” kavramı bir dönemi ifade etmek için kullanılmıştır. Her ne kadar ilk kez Fransız devrimi ile terör ve terörizm kavramları dünya gündeminde yer edinmeye başlamışsa da, terörizm olarak nitelendirilebilecek uygulamalar, insanlığın en eski dönemlerinden beri var olmuştur.

Terörizmin ideoloji, örgüt ve şiddet olmak üzere üç ana unsuru bulunmaktadır. Bunlardan “ideoloji”, terör örgütlerinin fikir altyapısını, “örgüt”, var olan ideoloji etrafında organize olan insan topluluğunu, “şiddet” ise sahip olunan ideoloji doğrultusunda amaçlanan hedefe ulaşmak adına şiddet içerikli eylemde bulunulmasını temsil eder. Bu üç ana unsurun yanında yardımcı bir unsur olarak “destek” unsurunun da ilave edilmesi gereklidir. Zira terör örgütleri iç veya dış destek olmadan hayatlarını sürdüremezler. Terörizmin öncelikli amacı, hedef aldığı siyasi iktidarı veya otoriteyi yıkmak veya sarsmaktır. Terör eylemleri ile kamuoyunda adını duyurmak, toplumun direnme gücünü kırmak, yarattığı korku vasıtasıyla toplumu itaate zorlamak ve devleti güçsüz düşürmeye çalışarak kendisine kitle desteği sağlamak terörizmin diğer amaçlarıdır.

Terörizm, yalnızca bir güvenlik sorunu değil aynı zamanda ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal nedenlere bağlı sosyal bir sorundur. Bu bağlamda, sosyal değerlerdeki hızlı değişimler, toplumda artan sapmalara ve uyuşmazlıklara sebep

olabilmektedir. Bu uyuşmazlıklar da çeşitli nedenlerle daha da derinleşerek önü alınamayan siyasal ve toplumsal şiddet olaylarına yol açabilmektedir. Eğer zamanında ve gerekli önlemler alınmazsa bu şiddet olayları kolayca terörizme dönüşmektedir.

Terörle mücadelede başarılı olmanın ilk şartı, öncelikle teröre sebep olan etkenlerin doğru şekilde teşhis edilmesi ve bu etkenleri ortadan kaldırmaya yönelik doğru çözümler üretilmesidir. Çünkü terörün yeşerdiği ortam, ülke içindeki ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel ve siyasi sorunlardan meydana gelir. Dolayısıyla, bir ülke sayılan alanlarda var olan sorunlarından kurtulamamış ise, o ülkede mevcut sorunların propagandasını yapacak terör örgütlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Ekonomik ve sosyal şartların bozukluğu, siyasi ortamın ihtiyaçlara yeterince cevap verememesi, mevcut sistemlerin insanların sorunlarını çözmede yetersiz kalışı, insanları yeni arayışlara ve inanç sistemlerine doğru itmektedir. Bu yöneliş, terör örgütlerince de rahatlıkla kullanılabilir ortamların açığa çıkmasına katkı sağlamaktadır.

İşsizliğin, yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin fazla olduğu toplumlarda terörizmin ortaya çıkma riski de fazladır. Bu anlamda ekonomik olarak sıkıntı içerisindeki bireylerin terör örgütleri tarafından kazanılması daha kolay olmakta ve fakirlik, geri kalmışlık propagandası terör örgütleri tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Türkiye'nin yaşadığı PKK terörü buna iyi bir örnektir. Örgüt, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ekonomik anlamda geri kalmışlığının propagandasını yıllardır yapmakta, bu bölgelerin devlet tarafından özellikle yoksullaştırıldığını ve sömürüldüğünü savunmaktadır. Terör örgütünün bu propagandası oldukça etkili olmaktadır.

Terörizm ekonomik nedenlerden beslenmekle birlikte aynı zamanda bir ülkenin ekonomik alanda gelişmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Çünkü terör sorunu olan ülkeler kaynaklarının çok önemli bir bölümünü terörle mücadeleye ayırmak zorunda kalmaktadırlar. Diğer taraftan terörün yaşandığı bölgelerde ekonomik alanda gelişmeyi sağlayacak yatırımların yapılması imkansız hale gelmektedir. Zira iş adamları ve yatırımcılar, terörizmin yarattığı korku ve güvenlik kaygısı nedeniyle terör bölgelerine yatırım yapmaktan imtina etmektedirler.

Dolayısıyla terörizm, propagandasını yaptığı ve kendisinden beslendiği ekonomik az gelişmişliğin bitmesini istememektedir.

Ekonomik nedenlerin yanında terörizmin ortaya çıkmasında en büyük nedenlerden birisi de siyasi etkenlerdir. Bir ülkenin siyasi yapısındaki ideolojik temelli yoğun çatışmalar, ülkede siyasi istikrarsızlığa, kişilerin hak ve özgürlüklerini kullanamamasına sebep olur. İdari ve siyasi yapılanmanın insanlar arasında huzursuzluk yaratması, kamu görevlilerinin vatandaşlara yönelik olumsuz davranışları, yolsuzluk ve adalete olan güvenin sarsılması terörizmin siyasal nedenleri arasında sayılan başlıca maddelerdir.

Terörizmin sosyal ve kültürel nedenleri kapsamında ise toplumun temel yapı taşı olan ailenin, kültürel kimlik farklılıklarının, insanların sahip olduğu dini inancın, eğitim sistemindeki aksaklıkların ve kentleşme-göç problemlerinin önemi büyüktür. Bireyleri toplumsal yapıya bağlayan bazı temel unsur veya kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumların başında, aile, okul, arkadaş grubu, inanç ve değersel yapı gibi unsurlar gelmektedir. Sosyal kontrol kuramı açısından bakıldığında, bireylerin söz konusu kurumlara olan bağlılıklarının zayıflaması, onların toplumsal olarak denetlenememesi sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda ailevi bağları kuvvetli olan toplumlarda terör örgütlerinin eleman kazanması zorlaşmaktadır. Yapılan araştırmalarda evli ve çocuk sahibi olan kişilerin terör örgütlerine katılma oranlarının çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan kişinin aile içinde yaşadığı problemler onun aileden uzaklaşmasına ve aile içerisinde hissedemediği aidiyet duygusunu terör örgütlerinde aramasına neden olmaktadır.

Terör örgütleri ülkelerde var olan etnik ve kültürel farklılıkları özellikle kullanmaktadırlar. Aynı ülke içerisinde yaşayan farklı etnik ve kültürel unsurlar arasında ekonomik veya siyasal anlamdaki düşünce farklılıklarının bir çatışma unsuru haline getirilmesi bazen çok kolay olabilmektedir. Kentleşme sorunları ve kontrolsüz göç olguları, terörizmin hayat sahası bulmasını kolaylaştıracak iki önemli unsurdur. Özellikle kırsal kesimlerden kentlere göç eden insanlar, kültürel manada eski hayat tarzlarını terk edememekte ve yeni yerleştikleri kent kültürüne de uyum sağlayamamaktadırlar. Ayrıca göçmenlerin geldikleri yeni ortamda ekonomik alanda bekledikleri ile karşılaştıkları hayat tarzı birbirine uymayabilmekte, bu sayede

kentlerin çevresinde kentle bütünleşemeyen yeni insan toplulukları oluşmaktadır. Bu da göç sonucu oluşan yeni çarpık kentleşme anlayışının yanında kent kültürüne uyum sağlayamamanın ve ekonomik anlamda geri kalmışlığın getirdiği huzursuzluğu beraberinde getirmektedir. Tüm bunların sonucunda ortaya çıkan sosyal çalkantılar, uyum problemleri ile ekonomik tatminsizlik nedeniyle zengin ve yoksul kesim arasında bir çatışma ortamı hazır hale gelmektedir. Oluşan bu ortam terör örgütleri tarafından en iyi şekilde kullanılmaktadır.

20. yüzyılın sonlarında iletişim ve ulaşım teknolojisinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak, terörizm eskisinden çok daha etkili sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Küreselleşmenin ekonomide, ulaşımda, teknolojiye ve daha sayısız alanda getirdiği imkanlar sayesinde artık dünya adeta küçük bir köy haline dönüşmüştür. Bu sayede insanlar dünyanın her yerinden birbirleri ile saniyeler içerisinde iletişime geçebilmekte, kısa zaman sürelerinde dünyanın en uzak ülkelerine seyahat edebilmekte ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla dünyanın her yerindeki gelişmeleri anında izleyebilmektedirler. Fakat küreselleşmenin nimeti olan tüm bu olumlu gelişmelerin, terör örgütleri tarafından da kullanılmasıyla birlikte artık terörizmin de küreselleştiği görülmektedir. Teröristler küresel iletişim teknolojilerinden faydalanarak dünyanın farklı noktalarında olsalar dahi birbirleriyle irtibat sağlayabilmekte ve bu sayede hem devletlerin sınır denetiminden kurtulmakta hem de eylemlerini organize etmede, elemanlarını eğitmede her hangi bir zorlukla karşılaşmamaktadırlar. Ayrıca terör eylemlerinin kitle iletişim araçları ile anında tüm dünyaya duyurulması ve insanlar tarafından izlenmesi, sanki eylemin tüm dünya çapında yapılmış gibi bir imaj kazanmasına neden olmakta ve bu da terörizmin düşük bir maliyetle çok yüksek oranda propaganda yapmasına fırsat tanımaktadır.

Terörle mücadeleyi, iki başlık altında ele almak mümkündür. Bu kapsamda, güvenlik güçlerinin önleme ve failleri belirleme çalışmaları, terör eylemlerini gerçekleştiren kişilerin yakalanması ve yargılanması aşamaları terörle mücadelenin birinci, yani terörle mücadele kısmını oluşturur. Mücadelenin ikinci kısmı ise terör örgütlerinin propagandasını yaptığı ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel sorunları ortadan kaldırmak için yapılan çalışmaları kapsar. Bu ikinci kısım ise terörizmle mücadele kısmıdır. Türkiye de uzun yıllar boyunca terörle mücadele eden bir ülke olarak hem terörle mücadele eden hem de terörizmle mücadele alanında bazı çalışmalar yapmıştır.

Türkiye’de terörle mücadele uzun yıllar “güvenlik odaklı” stratejiler geliştirilerek sürdürülmüş ancak bu süreçte terör örgütlerinin silahlı yapılanmalarına ağır darbeler vurulmasına rağmen bu örgütlerin toplumsal alanda destek bulmasının önüne geçilememiştir. 1990’lı yıllardan sonra PKK’nın silahlı faaliyetleri kısmen kontrol altına alınmış ancak bu durum ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve psikolojik çalışmalarla desteklenmediği için kalıcı çözümler elde edilememiştir. 2002 yılından itibaren uygulamaya konulan sosyal, ekonomik ve siyasal politikalar, teröristle (silahlı) mücadele boyutu ile etkin olarak desteklenmemiştir. Hatta önceki dönemde terörle mücadelede nispeten başarılı olan Jandarma Özel Harekat ve Polis Özel Harekat birimleri ya alandan çekilmiş ya da tamamen tasfiye edilmiştir. Dolayısı ile sosyal, siyasal ve ekonomik projelerin silahlı mücadele ile desteklenmediği durumlarda terörle mücadelenin başarıya ulaşamayacağı da bu süreç içerisinde görülmüştür.

Türkiye, bütün hata ve eksikliklerine rağmen, terörle mücadelede izlediği yöntem, taktik ve stratejileri, zaman içerisinde karşılaştığı zorluklar, geçmişten edindiği tecrübeler ve terörizm sorununu yaşayan ülkelerden elde ettiği bilgiler çerçevesinde geliştirmiştir. Bu anlamda bir yandan şiddetin önlenmesi için terör örgütlerine yönelik operasyonlar düzenlenirken, diğer yandan da terörizmin arka planını oluşturan ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal sorunları ortadan kaldırmak için çalışmalara girişilmiştir. Özellikle 2000 yılından sonra terörizmle mücadele anlayışına önem verildiği gözlenmektedir. Bu kapsamda, 2009 yılından itibaren başlatılan “demokratik açılım” projesi ile Kürtçe yayın yapan bir devlet televizyonu olan TRT-6’nın yayın hayatına başlaması, yeni anayasa oluşturma çalışmaları kapsamında uzlaşma arayışları süreç içerisinde terörizmle mücadeleye olumlu katkılar sağlamıştır. Ayrıca terörizmle mücadelede ortak bir strateji belirlenmesi ve bu stratejilerin bilimsel veriler ışığında uzman kadrolar tarafından belirlenmesi amacıyla Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı’nın kurulması, atılan bir diğer doğru adımdır.

Terörizm her ülkenin kendi özel koşulları içerisinde ortaya çıktığından, Türkiye’de yaşanan terörizm ile diğer ülkelerde ortaya çıkan terörizm faaliyetlerini birbirine benzeterek kıyaslama yapmak çok doğru olmayacaktır. Bu nedenle her ülkenin terörizm faaliyetlerinin kendi koşulları içerisinde değerlendirilmesi yararlı

olacaktır. Ancak bununla birlikte diğer ülkelerde terörizmle mücadele alanında uygulanan politikalarının incelenmesi ve terörle mücadele süreçlerinde yapılan doğru ve yanlışların analiz edilmesi, Türkiye’de gelecekte uygulanacak politikalar açısından faydalı olacaktır. Bu anlamda Türkiye ile terörle mücadele tecrübesi bulunan İngiltere, İspanya, Almanya ve İtalya gibi Avrupa ülkeleri arasında terör örgütlerinin ortaya çıkış süreci ve terörle mücadele süreçleri belirli açılardan karşılaştırılabilir.

Avrupa’da 1970’li yıllarda etkili olan ve Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen terör örgütleri olan Kızıl Tugaylar ve RAF’ın, örgütlerin sürükleyici gücü olan lider kadrolarının yakalanmasıyla veya polisiye operasyonlar sonucunda öldürülmesi ile birlikte kısa zamanda etkinliklerini kaybettikleri gözlenmiştir. Bu durum adı geçen örgütlerin toplumdan yeteri kadar destek toplayamaması ile de açıklanabilir. Yine başka bir açıdan bakıldığında İtalya ve Almanya devletlerinin bu örgütlerle mücadele sürecinde uyguladığı sert güvenlik politikalarının bu iki örgütün terör faaliyetlerinin sonlandırılmasında etkili olduğunu söylemek de mümkündür.

İtalya ve Almanya’daki durumun aksine, İspanya ve İngiltere’nin terörle mücadele süreci uzun zamana yayılmıştır. Çünkü Marksist-Leninist ideolojiye sahip olmasının yanı sıra aynı zamanda etnik-milliyetçi bir ideolojik temele de dayanan ETA ile Marksist-Leninist, etnik-milliyetçi ve din temelli (Katolik İrlandalılar tarafından desteklenmesi nedeniyle) bir terör örgütü olan IRA, sahip olduğu bu artı özellikler sayesinde RAF ve Kızıl Tugaylar’a nispeten, ortaya çıktıkları ülkelerde daha geniş bir toplumsal destek kazanabilmiş ve bu nedenle daha uzun süre faaliyetlerini sürdürebilmişlerdir. Ayrıca etnik-milliyetçi temele dayanan terör örgütlerinin Marksist-Leninist terör örgütlerinde olduğu gibi lider kadrolarının tasfiye edilmesiyle kısa sürede sona erdirilmesi de kolay görünmemektedir. Zira IRA ve ETA terör örgütünü ortaya çıkaran sorunların kökeninin tarihsel süreç içerisinde yüzyıllarla ifade edilen geçmişi olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla en azından iki-üç yüzyıllık geçmişi olan sorunların kısa vadede çözüme kavuşturulması kolay olmamaktadır. Bu çerçevede Türkiye’nin terörle mücadelesi ile kıyaslamalı bir değerlendirme yapılacak olursa, Avrupa ile eşzamanlı olarak 1970’lerde Türkiye’de de ortaya çıkan THKP/C, THKO ve TİİKP vb. gibi Marksist-Leninist ideolojiye sahip terör örgütleri de Avrupa’daki örnekleri RAF ve Kızıl Tugaylar’a benzer

şekilde, liderlerinin yakalanmasından veya öldürülmesinden kısa zaman sonra etkinliklerini kaybetmişlerdir. Ancak temelde yaklaşık yüz yıllık bir sorundan kaynaklanan ve 1980'lerde eylemlerine başlayan, Marksist-Leninist ideolojiye sahip olmanın yanında Kürt milliyetçiliği temelinde etnik-ayrılıkçı bir ideolojiye de dayanan PKK terör örgütü, yaptığı eylemlerle yaklaşık 40 yıldır Türkiye gündeminin en önemli sorununu oluşturmaktadır. Bu açıdan terörle mücadele politikalarında tarihsel süreç, kullanılan yöntemler ve günümüz açılımları göz önüne alındığında bazı benzerlikler taşıması nedeniyle İngiltere ve İspanya'nın terörle mücadele tecrübesinin Türkiye için yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

İspanya'nın ETA ve İngiltere'nin IRA terörü ile mücadele süreci incelendiğinde her iki ülkenin de terörle mücadelenin ilk yıllarında, Türkiye'de 1984-2000 yılları arasındaki uygulamalara benzer şekilde, güvenlik eksenli politikalara ağırlık vermiş olduğu ve bu politikaların terörizmin bitirilmesinden çok onun etkisinin genişlemesine yol açtığı görülmüştür. Bu anlamda sadece polisiye tedbirler ve askeri güç kullanımı ile terörizmin sonlandırılmasına yönelik atılan her adımın, uygulanan şiddetin seviyesi ile birlikte terör örgütlerinin destek kazanmasına neden olduğu görülmüştür. İngiltere'nin 1969 yılı ve sonrasında, İspanya'nın ise General Franco döneminde (1939-1971) uyguladığı sert politikalar IRA ve ETA için başlıca eylem gerekçeleri olmuştur. Her iki ülkedeki terör faaliyetleri de Türkiye'de olduğu gibi ayrılıkçı terörizm olarak ortaya çıkmış ve bu kapsamda siyasal özerklik talepleri ileri sürülmüştür. 1978 yılından sonra İspanya ve 1990'lı yıllardan sonra İngiltere demokratik açılımlar adı altında terörizmi sonlandırmak amacıyla önemli adımlar atmıştır. Bu çerçevede İspanya Bask bölgesine Özerklik tanımış ve Basklıların siyasal, ekonomik ve kültürel haklarının genişletilmesini onaylamıştır. İngiltere ise IRA terörünü bitirebilmek için Kuzey İrlanda sorunun çözümü noktasında bölgede yaşayan Katolik İrlandalıların demokratik hak ve özgürlüklerinin genişletilmesini kabul etmiştir. Her iki ülkedeki atılan demokratik adımlar; genel olarak bölgesel dillerin serbestçe kullanılmasına izin verilmesi, siyasal özerklik tanınması, ekonomik alanda yatırımların artırılması ve vergilendirme avantajları gibi konuları içermektedir. İngiltere ve İspanya örneğinde atılan bu adımlar genel anlamda terörizmin sona erdirilmesine önemli katkıda bulunmuştur.

Her iki ülkenin tecrübesinden hareketle, özellikle ayrılıkçı terörizmle mücadelede sadece güvenlik eksenli mücadele politikalarının etkili olmadığı, aksine terörizmin etkisini genişletmesine yol açtığı söylenebilir. Bunun aksine demokratikleşme yolunda atılan olumlu adımlar ve terörizmin gerekçesi olarak kullanılan siyasal, ekonomik ve kültürel hak taleplerinin karşılanması, terör örgütlerinin halk desteğinden yoksun kalmasını sağlamaktadır. Bu anlamda anılan politikaların İngiltere ve İspanya ülkeleri örneğinde terörizmle mücadelede nispeten başarılı olduğu ifade edilmektedir. İngiltere ve İspanya'nın izlediği politikaların bire bir uygulanması ile Türkiye'de terörle mücadelenin kesin olarak başarıya ulaşacağını söylemek zordur. Ancak iki ülkenin tecrübesinden yola çıkarak, terörizmle mücadelede sadece sert güvenlik tedbirlerinin uygulanması ile terörün sona erdirilemeyeceği Türkiye tarafından da anlaşılmıştır. Bu anlamda 2000'li yıllardan itibaren Türkiye de PKK terörü ile mücadelesinde diğer ülkelerin deneyimlerinden faydalanarak ve geçmişteki yanlışlarından ders çıkararak, güvenlik eksenli uygulamalardan ziyade daha çok demokratik açılımlar ile birlikte siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda düzenlemelere gitmektedir.

Terörle mücadeleye yönelik yapılan tüm sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki çalışmalar önemli kazanımları da beraberinde getirmiştir. Terör örgütleri artık eylemsel anlamda şiddet kullanmaktan genellikle kaçınmaktadır. Çünkü terör örgütleri devletin artık şiddetten uzak ve şefkat politikalarıyla bölgeye yaklaştığını, devlet eliyle bölgeye yapılan yatırımların ve sosyo-kültürel politikaların vatandaş tarafından da fark edildiğini bilmektedirler. Bu aşamada uygulanan demokratik açılımlar süratle devam ettirilmeli, elde edilen insan hak ve özgürlükleri bağlamındaki kazanımlardan ödün verilmemelidir. Halkın devletine güven duyması sağlanmalı ve bu anlamda özellikle bölgeye atanacak kamu personelin seçiminde titiz davranılmalıdır. Bölgeye vekil, mesleğinde başarısız veya kurumlarında uyumsuzluğu görülen personel (öğretmen, doktor, asker, polis vb.) kesinlikle tayin edilmemeli, aksine devleti örnek şekilde temsil edecek seçilmiş personel görevlendirilmelidir. Aksi davranışlarla devletin bölgede güven kaybetmesine neden olan davranışlarda bulunan kamu görevlileri kanunlar çerçevesinde hak ettiği şekilde cezalandırılmalıdır.

Din olgusu da bu süreçte önemli bir dayanak noktasıdır. Çünkü din, halk için çok önemli bir kavramdır ve birleştirici bir vasfı vardır. Dinin birleştirici vasfından faydalanılmalı ve bunun için etkin, akademik kariyerli din adamlarının bölgede çeşitli konferanslar vermeleri, gerekirse bölgedeki üniversitelerde görevlendirilmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca halkın büyük çoğunluğunun dini duygularının güçlü oluşu, din adamlarının etkinliğini artırmaktadır. Bölgedeki yerli imamların bazıları yeterli bilgi seviyesine sahip değildir. Bölgeye, yerli imamlarının yanlış dini telkinlerini önlemek amacıyla gönüllü ve bilgili din görevlileri gönderilmelidir ve bu görevlilerin bölgede kalıcı olmaları halka güven sağlama açısından çok önemli olup, bunun için gerekli teşvikler sağlanmalıdır.

Terörle mücadelede daha etkili sonuçlar alabilmek amacıyla, uzman ve profesyonel olmayan (er ve çavuşlar) askeri birimler mücadele sahası dışına çekilmelidir. Bunların yerine, profesyonel ve uzman birimler oluşturularak teröristle mücadele bu üniteler tarafından yürütülmelidir. Kısacası terörle mücadelede ordu birimlerinin kullanılma sürecine aşamalı olarak son verilmelidir. Jandarma Özel Harekat ve Polis Özel Harekat birimlerinin mücadele kapasitesi artırılarak, silahlı kuvvetlerin istihdamına gerek bırakmayacak imkan ve kabiliyete kavuşturulmalı ve teröristle mücadelede gereksinim duyulan her türlü teknolojik imkan ve silahla donatılmalıdır.

Terörle mücadele son derece önemli ve zor bir konudur. Terörle mücadele ederken hata yapmak kolaydır ve sonuç almak sabır gerektirir. Terörü besleyen sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlardaki sorunların giderilmesi mutlaka gerekmektedir ancak bunun yanında terörle mücadelede güvenlik tedbirlerinin de en üst düzeyde alınması gerekmektedir. Bu süreçte özellikle devlet ile bireyler arasında güvenin tesis edilmesi son derece önemlidir. Bu anlamda vatandaşın temel hak ve özgürlüklerinin korunacağına olan inancının pekiştirilmesi gereklidir. Bu sayede olası radikal fikir ve akımların önüne geçilmesi daha kolay olacaktır. Ülke içerisinde demokrasinin güçlendirilmesi sayesinde farklılıkların bir arada yaşaması ve bu farklılıkların çatışma kaynağı olmaktan çıkarılarak bir zenginlik unsuru olarak görülmesini sağlanmalıdır.

Son tahlilde, terör hareketlerinin her biri (sosyal, ekonomik, siyasal veya kültürel) farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bazen terörü yaratan sorunların çözülmesi dahi terörü sona erdirmeye yetmeyebilir. Bu olgu terörle mücadelenin basit bir şey olmadığını göstermektedir. Terörizmle mücadele edilirken sadece tek boyutlu olarak düşünülmesi, örneğin sadece şiddet hareketlerinin önlenmesi için güvenlik tedbirleri alınması, çözüm için yeterli olamamaktadır. Aynı şekilde güvenlik tedbirleri ihmal edilerek sadece ekonomik, sosyal veya siyasal çözümlerle de terörizmle mücadelede başarı sağlanamayabilir. Türkiye örneğinde olduğu gibi yıllarca devam eden terör sorununun çözümü için birçok tedbirin mutlaka bir arada uygulanması gerekmektedir. Ülkede demokrasinin derinleştirilmesi de bu çerçevede terörle mücadelede başarı için uygulanması gereken önlemlerin başında gelmektedir. “Önce terörü yok edelim, sonra hak ve özgürlükler alanını genişletiriz” şeklindeki anlayış terörü besleyen nedenlerin varlığının devamını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akşen, H. (2002). *Sosyolojik Açıdan Terör ve Teröre Karışanların Sosyal Tabanı*, Yayınlanmamış YL Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Akşen, H. ve Koç, B. (2010). Terör Olaylarına Karışanların Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Durumları İle Bazı Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M.Sever, H.Cinoğlu, O.Başbüyük (Ed), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Aktaş, F. (2006). *Türkiye'nin Terörle Mücadele Konsepti Bağlamında PKK Terörünün İncelenmesi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Akyüz, Ö. F. (2001). *Stratejik İnsan Kaynakları Planlaması*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Alkan, N. (2000). *Psikolojik Harekat Terörizm ve Polis*, Ankara: TEMUH Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Alkan, N. (2002). *Gençlik ve Terörizm*, Ankara: TEMUH Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Alkan, N. (2008). *Söz Bitmeden: Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Alkan, N. (2009). Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi, *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları.
- Altuğ, Y. (1995). *Terörün Anatomisi*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Altun, M. F. (2010). *Türkiye ve İspanya'nın Terörle Mücadele Politikalarının Karşılaştırılması*, YL Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Ana Britannica, (1999). *Genel Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul: Hürriyet Matbaacılık.
- Atar, O. (2005). *Türkiye'de Yıkıcı ve Bölücü Terörizmin İdeolojik Kökenleri*, Yayınlanmamış YL Tezi, Polis Akademisi, Ankara.

- Aydın, A. (1992). *Kürtler, PKK ve Öcalan*, Ankara: Kiyap Yayınları.
- Aydiner, G. (2004). Dünyada ve Türkiye’de Terör, *Polis Dergisi, Terörle Mücadele Özel Sayısı*, Yıl:10, Sayı:40, Ankara: EGM Yayınları.
- Baharççek, A. (2010). Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M.Sever, H.Cinoğlu, O.Başbüyük (Ed.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Bal, İ. (2006). *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komploların Teorileri*, Ankara: Usak Yayınları.
- Bal, İ. ve Özeren, S. (2009). *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları.
- Bal, İ. (2002). Devlet Demokrasi ve Terör: Çözüm Önerileri, *Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis*, Hasan Hüseyin Çevik-Turkut Göksu (Ed.), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Baybaş, Ş. (2007). *Türkiye’deki Terör ve Terörle Mücadele Yöntemleri Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, , Yayınlanmamış YL Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Bıçer, R. ve Dalkılıç, M. (2010). Dini Temalı Terör Hareketlerinin Ana Nedenleri, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M.Sever, H.Cinoğlu, O.Başbüyük (Ed.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Birand, M.A. (1992). *Apo ve PKK*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Cerrah, İ. (2000). PKK Terörünün Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Nedenleri, *1. Milletlerarası Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri*, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ.
- Chomsky, N. (1999). Uluslar arası Terörizm: Görünüş İle Gerçek, *Terörizm Efsanesi*, N. Chomsky, E. S. Herman, G. O’Sullivan, A. George (Ed.), B.S. Şener (Çev.), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Çağlar, A. (1995). *Türkiye’de Terör Örgütlerinin Yapısal Özellikleri*, Strateji Dergisi, Sayı: 9.
- Çakır, A. (2004). *Karapara Aklamayı Önleyici Faaliyetlerin Önemi ve Ulusal Birimler Arasında İşbirliğinin Rolü*, Bankacılar Dergisi, Sayı 51, İstanbul.

- Çalışkan, Ş. ve Meçik, O. (2010). Sosyal Sermayenin Oluşumunda ve Radikalleşmenin Önlenmesinde Eğitimin Rolü, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M.Sever, H.Cinoğlu, O.Başbüyük (Ed.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Çelik, F. ve Dağdeviren, D. (2004). Küreselleşme, Küresel Terörizm ve Özel Güvenliğin Artan Önemi, *Polis Dergisi Terörle Mücadele Özel Sayısı*, Yıl:10, Sayı:40, Ankara: EGM Yayınları,
- Çetin, H. (2009). *Terör ve Terörle Mücadele Politikaları Bağlamında Türkiye-PKK Örneği: 2003-2008 Dönemi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Polis Akademisi, Ankara.
- Çiçek, H. (2000). *Hangi Hizbullah*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Çitlioğlu, E. (2006). *Gri Tehdit Terörizm*, 2. Baskı, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Demir, L. (2009). *Küreselleşme ve Terör*, Yayınlanmamış YL Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Demirel, E. (2001). *Hizbullah*, İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Demirel, E. (2003). *Dünyada Terör*, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Dilmaç, S. (1997). *Terörizm sorunu ve Türkiye*, Ankara: EGM Yayınevi.
- Dilmaç, S. (2004). Global Tehdit: Terörizm ve Türkiye'ye Etkisi, *Polis Dergisi Terörle Mücadele Özel Sayısı*, Yıl:10, Sayı:40, Ankara: EGM Yayınları.
- Dönmezer, S. (1984). *Kriminoloji*, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- EGM, (2011). *Emniyet Genel Müdürlüğü*, 06.02.2011, <http://www.egm.gov.tr>.
- Erdoğan, D. (1999). *Terörle Mücadelede Halkla İlişkiler ve Propagandanın Yeri ve Önemi*, Yayınlanmamış YL Tezi, TODAİE, Ankara.
- Erdoğan, Z. (1987). Türkiye'de Terörist Eylemin Sebepleri, *Uluslararası Terörizm ve Gençlik*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Ergil, D. (1980). *Türkiye'de Terör ve Şiddet*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ergil, D. (1992). Uluslararası Terörizm, *Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi*, Cilt:47, Sayı: 3, Ankara.

- Ergil, D. (2009). *Kürt Raporu-Güvenlik Politikalarından Kimlik Siyasetine*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Erkal, M.E. (1987). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- GAP, (2011). *Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı*, 12.04.2011, <http://www.gap.gov.tr>.
- George, A. (1999). Terör Anabilim Dalı, *Terörizm Efsanesi*, N. Chomsky, E. S. Herman, G. O'Sullivan, A. George (Ed.), B.S. Şener (Çev.), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, H. Özel- C. Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gündüz, M. (1996). *Basın ve Terör*, İzmir: Saray Kitabevi.
- Gürses, E. (2007). *Etnik Terör*, İstanbul, Profil Yayıncılık.
- Güzel, C. (2002). Korkunun Korkusu: Terörizm, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, C. Güzel (Haz.), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Haberturk, (2011). *Terörün Maliyeti*, 20.01.2011, <http://www.haberturk.com.tr>.
- Hazır, H. (2001). *Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Heywood, A. (2007). *Siyasi İdeolojiler*, Ankara: Adres Yayınları.
- Hülür, H. (2000). Toplumsal Bilim Söyleminde Yerellik, *Selçuk İletişim*, Cilt:1, Sayı:3. s.103-116, Konya.
- JGK, (2011). *Jandarma Genel Komutanlığı*,02.01.2011,<http://www.jandarma.gov.tr>.
- Karadaş, D. (2006). Pişmanlıkta PKK Birinci, *Bugün*, 29 Nisan, s.12.
- Karakaş, M. (2003). Küreselleşme-Yerelleşme Gerilimi ve Ulusal Kimlik Sorunu, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, Ankara.
- KDGM, (2011), *Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı*, 2010 Yılı İdare Faaliyet Raporu, Ankara.
- Keleş, R. ve Ünsal, A. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.

- Keskin, A. (2007). *Türkiye’de Terör Sorunu ve Sosyal Politika Stratejileri Açısından Çözümleri*, Yayınlanmamış YL Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Kışlalı, A. T. (1995). *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, İzmir: Saray Medikal Yayıncılık.
- Kızmaz, Z. (2006). Suçun Önemli Belirleyenleri Olarak İktisadi Etkenler: İşsizlik ve Suç İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt.8(1), Ankara.
- Kongar, E. (2007). Dincilik ve Milliyetçilik Komplo Teorisini Destekliyor, *Cumhuriyet*, 22 Ocak, s.3.
- Korkmaz, A. (2000). Kentleşme ve Terör, *1. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri*, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ.
- Korkmaz, G. (1999). *Terör ve Medya İlişkisi*, Ankara: TEMUH Yayınları.
- Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kurt, M. (2009). *1980 Sonrası T.C. Hükümetlerinin Programlarında İç Güvenlik ve Terörün Yeri*, Yayınlanmamış YL Tezi, Polis Akademisi, Ankara.
- Laçiner, S. (2001). *İngiltere, Terör, Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları*, Ankara, Avrasya-Bir Vakfı ASAM Çalışmaları Dizisi, No:6.
- Laqueur, W. (1987). *The Age of Terrorism*, Boston-Toronto: Little Brown and Company.
- Laqueur, W. (2002). Bomba Felsefesi, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, C. Güzel (Haz.), S: 21-94, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Laqueur, W. (2002). Terörizmin Yorumlanması, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, C. Güzel (Haz.), S: 95-141, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Lutz, J. M. ve Lutz, B. J. (2004). *Global Terrorism*, Abingdon, Routledge.
- Lutz, J. M. ve Lutz, B. J. (2005). *Terrorism: Origins and Evolution*, Gordonsville, VA, USA, Palgrave Macmillan.

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, O. Akınhay, D. Kömürcü (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MASAK, (2011). Terörün Finansmanının Önlenmesi Konusunda Uluslararası Çalışmalar, *Mali Suçları Araştırma Kurulu*, 24.03.2011, <http://www.masak.gov.tr/tr/terorua.htm>.
- Meb, (2011). *Milli Eğitim Bakanlığı*, 13.02.2011, <http://www.meb.gov.tr/>.
- Meydan Larousse, (1973). *Büyük Lügat ve Ansiklopedisi*, C:12, İstanbul: Meydan Yayınları.
- Ovalı, Ş. (2006). AB'nin Terörizmle Mücadele Politikasındaki Dönüşüm: 11 Eylül ve Madrid Saldırılarının Etkileri, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 5, No:3, s. 77-102.
- Ozankaya, Ö. (1980). Türkiye'de Terörün Etkenleri ve Çözüm Yolları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C:34, NO:1, Ankara.
- Özçatalbaş, M. (2006). *Terörle Mücadelenin Ulusal ve Uluslar arası Boyutu*, Yayınlanmamış YL Tezi, Polis Akademisi, Ankara.
- Özçer, A. (2006). *Çoğul İspanya: Anayasal Sistem ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli*, Ankara, İmge Kitabevi.
- Özeren, S., Sözer, M.A. ve Demirci, S. (2010). Terör Örgütlerinde Militan Kimlik Profili: Türkiye'de Hizbullah Örneği, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M. Sever, H. Cinoğlu, O. Başbüyük (Ed.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Özören, S., ve Demirci, S. (2009). İngiltere'nin Ayrılıkçı IRA ve Dine Karşı Terörle Mücadele Politikası, *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları.
- Özgen, M.A. (1989). *Türkiye'de Şiddet Hareketleri Kaynakları ve Hedefleri*, Ankara: Yeni Forum Yayıncılık.
- Özönder, M.C. (1998). Terörün Sosyo-Kültürel Yönleri, *Cumhuriyetin 75. Yılında Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri*, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ.

- Parker, T. (2006). *The Fateful Triangle: Identity Politics, Security Policy and Anglo-Irish Relations*, Amsterdam: IOS Press.
- Pollack, P. ve Hunter, G. (1988). *Dictatorship, Democracy and Terrorism in Spain*, Lodge, Juliet, Sussex, Wheatsheaf Boks.
- Richardson, L. (2007). *Britain and the IRA*, USIP Press Books.
- Robertson, R. (1998). Toplum Kuramı, Küresel Görecelik ve Küresellik Sorunu, King, A.D. (Der.), *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi*, S: 97-120, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Sever, M., Cinoğlu, H. ve Başbüyük, O. (2010). *Terörün Sosyal Psikolojisi*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Sevim, Y. (2000). Sosyolojik Açıdan Terörizm ve Doğu Anadolu Gerçeği, *1. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri*, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ.
- Şeker, B.D., Tunç, A.İ. ve Şahin, E. (2010). Van İli Örneğinde Terör Suçlarına Karışan Kişilerin İç Göç, Sosyal Psikolojik ve Eğitim Açılarında Değerlendirilmesi, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M. Sever, H. Cinoğlu, O. Başbüyük (Ed.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Şenocak, H.E. (2006). *Avrupa Terör Örgütleri ve Ülke Uygulamaları*, Ankara: Platin Yayıncılık.
- Şık, A. (2002). OHAL'den Bu Hal'e Neler Değişti, *Radikal*, 24 Kasım, s.5.
- Şimşek, Y. (2009). İspanyanın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği, *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayınları,
- Tacar, P.Y. (1999). *Terör ve Demokrasi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Taşgın, S. (2007). *Küresel Terör ve Alternatif Mücadele Yöntemleri*, Yayınlanmamış YL Tezi Polis Akademisi, Ankara.
- TBB, (2006). *Türkiye ve Terörizm Rapor*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- TDK, (1998). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, 9. Basım, Ankara.
- Tezcan, M. (1992). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Zirve Ofset.

- TMMM, (2011). *Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi*, 01.04.2011, <http://www.coedat.nato.int/anasayfa.htm>.
- Toker, M. (1971). Anarşistler Karşısında Demokrasi-Kanada Denemesi, *Milliyet*, 23 Ağustos.
- TOKİ, (2011). *Toplu Konut İdaresi Başkanlığı*, 23.03.2011, <http://www.toki.gov.tr/>.
- Türkdoğan, O. (1985). *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*, Ankara: Mayaş Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1996). *Sosyal Şiddet ve Terör*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Urhal, Ö. (2008). *Kamu Güvenliği Açısından İstihbarat ve Örgütlü Suçlar*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- USAK, (2008). *PKK Terör Örgütü İle Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- USAK, (2010). *Terörün Ekonomik Maliyeti: Diyarbakır Olayları Örneği*, Usak Raporları, No:10-01, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- UTSAM, (2010). İspanya'nın Terörle Mücadelesi, *Uluslararası Terörizm ve Sınıraşan Suçlar Araştırma Merkezi*, Ankara, Rapor No:15.
- UTSAM, (2011). *Uluslararası Terörizm ve Sınıraşan Suçlar Araştırma Merkezi*, 01.04.2011, <http://www.utsam.org/Sayfa.aspx?Pid=4&Cid=2&Lang=TR>.
- Uyar, T. (2008). *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Volkan, V. (2010). Büyük Grup Kimliği ve Şiddet, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M. Sever, H. Cinoğlu, O. Başbüyük (Ed.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Wilkinson, P. (2002). Terör ve Terörizm, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, C. Güzel (Haz.), s: 142-162, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Wilkinson, P. (2002). Terör Felsefesi, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, C. Güzel (Haz.), s: 163-175, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Yalçinkaya, İ.A. (2008). *Medya-Terörizm İlişkisi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Yalvaç, G. (2008). *Ceza ve Yargılama Hukuku Yasaları, T.C.Anayasası, TCK, CMK, CGTİK ve İlgili Mevzuat*, Ankara: Adalet Yayınevi.

- Yayla, A. (1990). Terörizm-Kavramsal Bir Çerçeve, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: XLV, Ankara.
- Yıldırım, A.G. (2000). Terörizm ve Türkiye, 1. *Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri*, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ.
- Yıldırım, A. (1988). *Belgelerle FKF, Dev Genç 1965-1971*, Ankara: Yurt Kitap Yayıncılık.
- Yılmaz, A. F. (2006). *Dini Kaynaklı Terörün Sosyolojik Nedenleri ve El Kaide Örneği (Türkiye Örneği)*, Yayınlanmamış YL Tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- YÖK, (1985). *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, Ankara: YÖK Yayınları.
- Yüce, A. (2010). Din Maskeli Terörün Din Tahripçiliği, *Terörün Sosyal Psikolojisi*, M. Sever, H. Cinoğlu, O. Başbüyük (Ed.), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Zafer, H. (1999). *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, İstanbul: Beta Yayınları.